

an. 857; auctor Vitæ Basilii Macedonis, cap. 65, pag. 164, felix circa annum 870 aiunt contigisse. Notandus et locus hic Druthmari, tomo XV Bibliothecæ Patrum, pag. 169, ad Matth. xxvii, 7, *agram figuli*: « Tunc fuit in sepulchram peregrinorum, et modo idem locus hospitale dicitur Francorum, ubi tempore Caroli villas habuit, concedente illo rege pro amore Caroli. Modo solummodo de eleemosyna Christianorum vivunt, et ipsi monachi et advenientes. » Sed omnino videtur reducendus ad sæculum labens undecimum, et ad Gregorii septimi tempora, (a) siquidem non alius est quam Christianus Druthmarus noster, qui Anonymo Mellicensi Guidmundus capite 102 de Scripioribus sclesiasticis: « *Guidmundus, qui et Christianus*, primo in monasterio Stabulensi monachus fuit, ubi dum abbas constitui, atque ad alterum locum regendum mitti debuisset, ~~ignemque~~ *ignemque provinciam appetens, ne posset agnosci, nomen mutavit in melius, assumens videlicet Christianitatis vocabulum, cunctis commune fidelibus. Tandem vero requisitus et repertus sub Gregorio VII, Aversæ est factus episcopus, (b) scripsitque fratribus supradicti monasterii explanationem egregiam super Evangelium secundum Matthæum, in cujus explanationis prologo super Joannem quæ-*

qua Christiani non habeantur. Nam et in Gog et in Magog, quæ sunt gentes Hunnorum, quæ ab eis Gazari vocantur. Jam una gens, quæ fortior erat, ex his, quas Alexander conduxerat, circumcisa est, et omnem Judaismum observat. Bulgari quoque, qui et ipsi ex gentibus sunt, quotidie baptizantur. »

(a) Huic unius Fabricii assertioni contraeunt viri docti quotquot de Druthmaro notio egerunt: Sigbertus, Trithemius, Sixtus Senensis, Cave, auctores demum Gallicæ Litterariæ, hunc duobus fere sæculis

quæ se scripturum pollicetur. Sed utrum minime scripsit, an certe scripserit quidem, quod ad nos minime pervenerit, adhuc a nobis ignoratur. Scripsit tamen *Explanationem super Evangelium secundum Lucam.* » Hinc porro liquet eundem esse qui eidem Anonymo Mellicensi cap. 90: « Christianus, pontifex Apulorum, » (hoc est episcopus Aversanus in Apulia) « vir clarus scientia et sanctitate, contra eandem hæresin » (Berengarianorum) « disseruit invictissime. » Nam Guidmundus iste, aliis Christianus (c), contra Berengarium *libros tres scripsit de veritate corporis et sanguinis Christi in Eucharistia* ad Rogerium monachum, vulgatos primum ab Erasmo an. 1530 (cujus videsis Epistolas xxviii, 10 edit. Lond.), et sæpius deinde recusos in Bibliothecis Patrum, ut in recentissima Lugdunensi, tom. XVIII, ubi post illos tres libros exhibetur, p. 465, etiam ejusdem *Confessio de SS. Trinitate et de humanitate Christi, corporisque ac sanguinis Domini veritate*; nec non pag. 468: *Oratio recusantis episcopatum*, ad Guillelmum I Angliæ regem. Denique Christiani Druthmari aliquot homilias existare in Bibliotheca homiliarum, notat Arnoldus Wion, Ligni Vitæ tom. I, p. 440.

juniolem, id est, ad medium circiter sæculum nonum revocandum, censet: quos sequimur. Err.

(b) Confer Ughellum, tomo I Italiae sacre, pag. 488.

(c) Vide scriptores veteres de Fide catholica, a Petro Francisco Chiffletio editos, pag. 365. Alius Guidmundus, qui cardinalis creatus an. 1088. Vide Latini Latini Bibl. sacro-profana, tom. I, pag. 81 b.

CHRISTIANI DRUTHMARI

CORBEIENSIS MONACHI

EXPOSITIO IN MATTHÆUM EVANGELISTAM.

(Ex Bibliotheca veterum Patrum, sæculi ix parte n.)

INCIPIIT PROLOGUS.

Venerabilibus in Christo Patribus in cœnobiiis sancti Petri principis apostolorum cognominibus Stabulariis, sedula devotione Deo militantibus et ad feliciora tendentibus, vester fidelis famulus Christianus indignus sacerdos presentis ævi pacem ac prosperitatem, futuræque æternæ beatitudinis in splendoribus sanctorum cum Rege regum, arbitro sæculorum, optat societatem.

Omnia verba sonando transeunt, et transeundo deficiunt: necesse est igitur alligari litteris verba quæ aliquid utilitatis habere videntur; ut desides et frivoli cum perfectioni studere voluerint, abjecta vanitate, inveniant iterum unde admoneantur, quod aliquando juvenili more, citata aure surdaque transferunt. Nam quia perspexi juvenibus nostris, post expositam bis, textum Evangelii Matthæi oblivioni habere, statui apud me ipsam expositionem eo tenore litteris mandari, quo coram vobis verbis digessi. Et si aliquis requirit quare post beatum Hieronymum hoc ausus fuerim agere, respondeo, quia

C perspexi beatum Hieronymum multa verba quasi levia præterisse et parvuli sensus difficilia reddidisse: idcirco quod mihi aliquando difficile visum fuit, facile valentibus scire reddidi. Et usus loquendi melius intelligitur de his qui, de eadem provincia sunt quam de aliquo depravati usus. Habet enim unaquæque provincia morem proprium loquendi quem alia non habet: et ideo suavius auditur. Aperta quoque locutione ipsum contextum digessi, quoniam stultiloquium est in expositione alicujus libri ita loqui, ut necessarium sit expositorem ipsius expositionis querere. Eo enim modo quis loqui debet ad alium, si vult verba sua ab illo intelligi cui ipse loquitur, sicut beatus Paulus apostolus dicit: Si esses Græcus, Græce tibi loqui deberem. Ad illum, verbum Græcum; ad illum, verbum Latinum. Studui autem plus historicam sensum sequi quam spiritalem, quia irrationabile mihi videtur spiritalem intelligentiam in libro aliquo querere, et historicam penitus ignorare: cum historia fundamentum omnis intelligentiæ sit, et ipsa primitus querenda et amplexanda, et

sine ipsa perfecte ad aliam non possit transiri. Ego vero nullo modo, jussero aut legere, aut habere hanc libram, sed quis voluerit. Et si aliquis hunc desiderat, ordinet meliorem, et ego voluntarie ipsam suscipio. Nam iste nihil uli nocet. Amicis in hoc facto parui, infirmi meae voluntate non tangent, ne forte de bono emulationes nascantur. Si ergo videro quod vobis hoc primum factum placeat, ad Evangelium Joannis manum mittam; quia Augustinus aquilam sequens, id est beatum Joannem, qui aquilla assimilatus est, cum ille ultra nubes, iste prope nubes incedit, propterea parvulus sensu necessarius est humilis et terrae gradiens expositor, ut possint intelligere quod ille quasi omnibus notum relinquit intactum. Nam in Marco non est necessaria manum mittere, post beatum Bedam: in Luca quoque audio post sanctum Ambrosium eundem Bedam manum misisse. Sed non potui invenire adhuc in tota ejus expositione nisi quasdam ejus homelias. Si vero nec invenero, et vestrum omnium cohortatio adfuerit, et in hoc quoque laborare tentabo, si tamen gratum vobis fore speravero: supra enim omnes homines vestra mihi est gratior societas; quia est sancta et absque dolo, et quam Deus docuit sanctique ejus apostoli tenere ac posteris tenendam tradiderunt. Non enim est felicitas amaritudinis in vobis, neque zelus iniquitatis: sed fides firma, charitas inviolabilis erga Deum ac proximos. Et licet rebus terrenis egentes sitis, virtutibus tamen repleti estis, ita ut qui vos perfecte agnovit ulterius dilectione a vobis non possit separari. Sed si modico tempore vobiscum quis moratus fuerit, pro certo intelliget quia Deus cohabitator vestri sit, et Spiritus sanctus regat opera vestra. Neque enim habitabit diu malus inter vos, neque permanebit in consortio vestro, quia sicut aurum et argentum in camino probationis sordes adficiunt, ita et qui inter vos venerit, aut desinet a malo opere, aut certe alienus efficietur a consortiis vestris: qui namque inter vos conversantur, non mutuum infrendunt, si plurimi sancti in his monasteriis probabiles fuerunt, sed pro certo experientur quia qui apud vos non est bonus, sine studio nusquam alicubi erit, quoniam vos estis qui veraciter audistis vocem Domini dicentis: *Estote prudentes ut serpentes, et simplices sicut columbae.* Et si reges et principes atque vulgaris populus vos veraciter agnovissent, ut veros Christi discipulos amarent, supra omnes homines venerentur ac diligerent. Christus custos vester, qui cepit vos custodire in saecula, concedat in concepto bono opere permanere usque ad finem vitae vestrae.

CAPUT PRIMUM

Incipit Expositio CHRISTIANI DRUTHMARI in Evangelium secundum Mattheum.

Hunc titulum non fecit evangelista, scilicet interpres qui ipsum interpretatus est: nam Mattheus libri sui titulum, *Liber generationis*, imposuit, juxta consuetudinem Judaeorum, ad quos scribebat, qui soliti sunt libris suis ex principis nomina imponere:

ut Genesis, hoc est, generationis, quia ibi scriptum est: *Iste sunt generationes caeli et terrae.* Similiter Exodus, id est, exitus; et Numerorum et reliqua. Similiter beatus Mattheus quoniam de generatione Domini primitus scripsit, *Liber generationis* nomen imposuit. Incipit, hoc est, inchoat. Compositum verbum ex in propositione, et capio verbo, mutata e in t. Evangelium Graecum nomen est, et dicitur Latine *bonum nuntium.* Et bonum; angelum, nuntium. Unde et angelus dicitur: tamen sciendum est, quia apud Graecos per duo gamma scribitur: et angelus similiter per duo gamma, sicut et Priscianus dicit. Sed quia apud nos obscurum videbatur, apud Latinos prima per n, secunda syllaba per g. Et non est jungendum u, cum a; sed cum e est jungendum: quia *B*er, *bonum* dicitur. In omnium principis librorum tria quaerenda sunt, tempus, locus, persona. Similiter de isto Evangelio, haec tria tenenda sunt. Locus Judaea existit, ubi conscriptum est Hebraica lingua ad Hebraeos qui in Christum credere. Tempus Caesaris Augusti qui singularem monarchiam universi orbis Romae tenebat. Persona Mattheus, Levita genere, et sacerdos exstitit dignitate, ejus nomen interpretatur in nostra lingua *donatus* dicitur: digno vascello sic vocatus quia in presentia Dei ordinatus fuit et donatus ad narranda gesta Christi, ante multa saecula ostensa a prophetis in specie hominis. Quia gesta quae Dominus noster in carne juxta humanam carnem gessit narraturus erat, ob hoc in effigie hominis visus est. Marcus quoque in specie leonis apparuit: quia Evangelium suum ab acta bonis inchoavit eum proprium est in deserto rugire. Dixit enim: *Vox clamantis in deserto.* Locus nihilominus ore juvenis similitas apparuit: quia ab eo cepit qui vitulos frequentius offerre solitus fuit, videlicet a Zacharia sacerdote. Joannes vero more aquilae volans illum qui supra astra sedet verbo petiit inquitens: *In principio erat Verbum, et Verbum, etc.* Requiritur vero quare etiam multa Evangelia ordinata fuisse legamus, et in nomine istorum apostolorum et etiam istorum doctorem sicut Lucas refert, nullum illorum placuit Deo legi vel suscipi in Ecclesia sua, nisi haec quatuor, neque plus neque minus. Nam haec quatuor Evangelia propter quatuor elementa mundi, a Deo ordinata sunt et ante multa saecula ostensa a prophetis. Appellata autem sunt animalia, quoniam propter animam hominis Evangelium praedicatur. Idcirco vero plena oculis ante et retro, intus et foris a prophetis praedicta sunt, quia et presentia Domini gesta et futura de judicio venturo narrare. Crura dicuntur recta habere quia nihil prae vult in Evangelis invenitur. *Erat rota in rota* quia subitum est de Veteri Testamento; et quidquid Evangelium annuntiat, in Veteri praedictum fuit: et ambo in similitudo concordant. Quod dicit, *ubi erat spiritus imperans, illic gradiebantur*: ostendit nihil aliud Evangelistas narrasse, nisi quae Spiritus in cordibus eorum profudit. Figura istorum animalium etiam Domino comparatur.

EXPOSITIO IN MATTHÆUM

4266

veniunt, qui homo factus est nascendo, vitulus moriendo: leo factus est resurgendo, aquila existit ascendendo. Quia sic ordinata a Deo et ostensa sunt ista quatuor Evangelia longo ante tempore, ideo respicit Ecclesia catholica sanctorum pseudodotorum deliramenta, et suscipit hæc quatuor, in similitudine quatuor fluminum, qui profluunt de uno fonte ex paradiso, similiter hæc ex ore Domini Jesu Christi. Per Geop, qui dicitur *terranus*, significatur Matthæus, qui terrana vita de Christo narravit. Per Tygrim, qui *velociter* interpretatur, Marcus, qui celeriter vita Domini exposuit. Per Euphratem, qui *fertilitas* interpretatur, Lucas, qui tubertus et latus, Domini gesta decurrit. Per Phison, qui insufflatio potest dici, Joannes, qui excellentius afflatus Spiritu sancto, de Domini dignitate attingit. Sicut ista quatuor flumina irrigant omnem mundum, sic quatuor Evangelia irrigant omnem Ecclesiam. Multa sacramenta inventuntur in Scriptura sacra, quæ hunc numerum sacramentum reddunt. Quatuor sunt elementa per quæ mundus subsistit, cælum, terra, ignis et aqua. Per aquam, Marcus, qui dixit: *Vox clamantis in deserto*. Per terram, Matthæus, qui dixit: *Liber generationis*. Per ignem, Lucas, qui ait: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?* Per cælum, Joannes, qui transit omnes creaturas dicens: *In principio erat Verbum*. Homo ex quatuor elementis constat superius comprehensis. Adam ex quatuor litteris compositum nomen habet, quæ principia sunt in quatuor climatibus mundi. In Græca lingua *a, alpha*, *anatole*, id est oriens; *d, delta*, *dysis*, id est occidens; *e, atron* [*arcton*], id est septentrio; *m, imsimbria* [*mesembria*] id est, meridies. Arca Noe quadrata legitur ex lignis facta. Arca Testamenti quatuor circulis aureis portabatur, et per vectes quatuor ex auro cooperto quatuor Evangelia significatur. Arca Ecclesiam, vectes doctores. Sicut illi circumdati erant annulis, ita sacerdotes de Veteri et de Novo Testamento docti, et de quatuor Evangeliiis defendunt Ecclesiam ab hæresibus. Vas ligneum quod vidit Petrus significat Ecclesiam: quatuor lineæ per quas dimittebatur, quatuor Evangelia significant; munda et immunda animalia habebat, quia Ecclesia de omnibus gentibus colligitur. Etiam apud paganos iste quaternarius numerus sacratus fuit, quia in omni parte solidus stat: seu propter quatuor virtutes, prudentiam, temperantiam, fortitudinem atque justitiam. Quare placuit Domino duos apostolos evangelistas fore, et duos discipulos discipulorum? Ut ostenderet seipsum esse, qui elegit filius Jacob in populum peculiarem sibi de duobus uxoribus et de duobus concubinis, aggregatum et natum. Sicut in ordine habentur, sic editi sunt. Primum Matthæi Evangelium, quoniam tempore Cæli factum est. Secundum Marci, quod Claudii tempore in Roma Græco sermone scriptum fuit. Tertium Lucæ in Achaia Græco eloquio. Quartum Joannis, in Asia in civitate Epheso Græco eloquio nihilominus tempore Neræ imperatoris. Quia Romani qui omni mundo dominabantur Græca lingua

A loquebantur, et de Romanis habebant per omnes gentes qui tenebant terras: propterea illi tres Græce scripserunt. Ipsa quoque sanior omnibus linguis habetur. Poteat ipse ordo Evangeliorum ideo sic haberi, ut unus Apostolus sic in capite, alter in fine. Et illi duo qui inter ipsos habentur, auctoritatem ab ipsis duobus habeant. Vidi tamen librum Evangelii Græce scriptum, qui dicebatur sancti Hilarii fuisse, in quo primi erant Matthæus et Joannes et prius alii duo. Interrogavi enim Euphenium Græcum cur hoc ita esset: Dixit mihi: In similitudinem boni agricolæ, qui quos fortiores habet boves primo iungit.

Habet autem unumquodque Evangelium tres titulos, unum qui ostendit qui canon sit, qui usque ad B decem ascendit non amplius; secundum in quo evangelistæ concordatio continetur, de quibus habet Matthæus 300 55, Marc. 200 34, Luc. 300 42, Joan. 100 et 31. Tertium uniuscujusque proprium, in quo ostendit in quo ordine sententiæ habeantur in ipso Evangelio. De quibus sunt Matthæi 81, Marc. 47, Luc. 79, Joan. 14.

Tria genera philosophiæ apud omnes sapientes fuerunt, quæ et ipsa inveniuntur in Scriptura divina, videlicet, physica, ethica, logica, hoc est, naturalis, moralis, rationalis. In physica, id est in naturali scientia, ordo inquirendi per naturam rerum et per conditionem, quia et ipsam physicam diviserunt sapientes in quatuor virtutes, hoc est, arithmeticam, geometriam et musicam atque astronomiam. Dicuntur autem numeralis, mensuralis, cantilenaris, sideralis, quia istæ artes naturales nobis et sine istis mundus non potest consistere, nec nos aliquid boni scire. Ethicam autem, id est moralem, similiter divisere in quatuor virtutes, hoc est, prudentiam, justitiam, fortitudinem atque temperantiam, et præceperunt sapientes, ut unusquisque homo secundum istas virtutes aptaret mores suos, utque studeret quantum posset esse prudens de divinis et humanis rebus, et in ipsa prudentia esset justitia, et prius fortitudo animi, ut sive evenirent ei adversa sive prospera, semper uno modo esset tranquillus, ut neque adversa eum dejicerent, neque prospera in superbiam elevarent. Post omnia ista et in omnibus istis teneret temperantiam et in prudentia et in justitia, et in fortitudine, ut in neutris modum excederet. Logicam [Logicam] quoque, hoc est rationalem, diviserunt in tres divisiones, id est, in grammaticam et rhetoricam et dialecticam, ut prius naturales et morales causas quæreret per rationem et morales et superas causas quantum discendo et disputando plus posset scire. Et omnes istæ diffinitiones inveniuntur etiam in divinis Scripturis. Invenitur etiam physica, id est naturalis, in Genesi, ut unusquisque in lege nature haberet facere proximo quod sibi vellet, et non faceret alteri quod pati nollet. Moralís quoque in Proverbiis invenitur, ut, *Dominum time et mandata eius observa, hoc est enim omnia homo*, Loyca in Canticis canticorum, quia omnia quæ ibi dicunt

super sponsum et super sponsam, super Dominum et super Ecclesiam ejus rationabiliter et per logicam interpretantur. Et est locus in Scripturis, ubi singulae istae sapientiae inveniuntur separatim, et locus ubi duae solummodo et locus ubi tres. Ut puta de uno exemplo sufficiat quaerere simili modo in aliis quae superius diximus. De duabus in Adam dormiente, secundum historiam et physicam sic fuit, et secundum logicam Christum intelligere debemus dormientem in cruce, hoc est morientem, quia et mortui dormientes vocantur, ut Paulus ait: *Nolumus autem vos ignorare de dormientibus.* Et sicut dormiente Adam formata est uxor, sic Christo moriente formata est Ecclesia. De tribus ut in Noe: secundum physicam, qui fecit voluntatem Domini, eripuit eum Dominus a perditione implorum. Juxta B ethicam quicumque studuerit mores suos ita componere liberabitur a perditione futura, quae comprehensura est impios. Secundum logicam, id est rationalem, in Noe Christum, in arca Ecclesiam. In tribus filiis Noe, omne hominum genus, qui Trinitati crediderunt, et de ejus numero esse studuerint. Ubiunque ergo fuerint istae intelligentiae, prout Dominus dederit deducemus ad notitiam.

Liber duobus modis dicitur, quia et liber dicitur a libertate, hoc est absolutus a servitio, sive de alia re liber quod Graece *eleuteros* dicitur et liber interior pars corticis dicitur de aliqua arbore, unde apud antiquos ante inventionem pergameni libri fiebant, et ab illa consuetudine descendit, ut libri eo nomine vocentur etiamsi sint de alia re, pergameno vel papyro, unde et Virgilius de illo dicit: *LiberAetret in ulmo.* Est autem et synonymum hoc nomen, quia et volumen a volvendo, et codex quasi caudex dicitur. *Generationis.* Derivatum est hoc nomen a Graeco quod est, *λ, γ.* Inde genus et Judae generatio dicitur, quia qui generantur de terra sunt. *Jesu.* Jesus Hebraeorum nomen est, et dicitur Latine Salvator vel salvator. Et hoc nomen Moyses Josue primitus imposuit quando de bello victor regressus est. Sed tamen per omnes litteras scribitur, istud autem cum tribus litteris, id est, *iota*, et *e* longo et *sigma*, ut significet quia Trinitas litteris non potest nec comprehendi nec explicari, sed ineffabilis est vel cum *iota* et *sigma* et apice desuper, ut ostendat quae supradiximus. Si nominativus casus fuerit sic scribitur. Si autem D alius, in fine *u* debet scribi. Et Graeci non conjungunt ipsum *iota* cum *e*, sed separatim profertur ut sit vocalis semper *iota*, dicitur enim Jesus, *Christus* Graecum nomen est et interpretatur Latine *unctus* et Hebraice dicitur *Messias*. Non autem habebat istud nomen ante latinitas, sed habere poterat; vocati sunt autem in Judaeorum gente hoc nomine sacerdotes et reges, quia ipsi ungebantur de chrismate quando ordinabantur, unde et propter ipsos dicitur in Psalmis: *Nolite tangere christos meos.* Et sicut in Romanorum regno omnes vocati sunt Caesares et Augusti ab Julio et Octaviano, qui primi sic vocati sunt, ita illi omnes reges christi vocantur, unde

A et David de Saule dicebat: *Non mittam manum meam in christum Domini.* Quando vero de Domino per *chi* et *ro* et *sigma* et apice desuper, ut hic illa significet quae de Jesu nomine diximus, hoc est, ineffabile esse. Similiter Deus et Dominus quando de homine per litteras, quando de Deo comprehensive fieri debet, quia nullum nomen proprie potest Deo dici, quod ejus majestatem valeat ostendere. Non est autem unctus Christus Dominus noster oleo vel chrismate corporali sed spirituali, sicut scriptum est, *unxit te Deus, Deus, tuus oleo laetitiae*, quia nec regnum terrenum aliter habere voluit, nisi sicut modo habet cum Patre in potestate, Ideo noluit ungi oleo temporali. *Filii David.* Quatuor modis dicuntur filii, id est natura, ut Isaac filius fuit Abraham. Secundo imitatione, ut Judaei dicuntur filii diaboli imitando eum, ut ad eos Dominus dicit: *Vos ex patre diabolo estis.* Et item: *Cujus opera facis, ejus filius et vocaberis.* Tertio adoptione, ut Esther dicta est filia Mardochei. Quarto doctrina, ut Paulus dicit: *Per Evangelium ego vos genui.* *David.* David dicitur fortis manu, quia prevaluit Goliath. Abraham dicitur pater multarum, subauditur gentium futurus per fidem. Quare autem istorum dicitur filius? Quia ad hos facta est repromissio de Christo, ad Abraham quidem dictum est: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Ad David autem: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Quare primum posuit David et postea Abraham? Quia de illa gente, nullus excellentior fuit quam David. Et quia narraturus erat et repetiturus in generationis ordine Abraham, idcirco primum posuit David et postea Abraham, ut diceret: *Abraham genuit Isaac.* Filius autem istorum dicitur, quia, non solum dicuntur filii, qui generantur a patre, sed et hi, qui de eadem prole sunt, sicut filii Israel dicuntur omnes Judaei, et filii Ismael omnes Sarraceni, *Filii Abraham.* De Abraham et Isaac et Jacob, non est necesse quidquam dicere, quia notum vobis est, qui fuerint et quam juste vixerint, et quia Dominum in suis actibus praefiguraverint, *Abraham genuit Isaac.* Abraham Dominum Patrem significavit; Isaac Dominum Jesum Christum, Et sicut Abraham obtulit filium suum, sic Dominus pro nobis obtulit Filium suum immolandum. Et sicut Isaac non est immolatus, sed aries pro eo, sic nec divinitas passa, sed humanitas, corpus videlicet quod inter peccatores conversabatur, quasi aries inter spinas, Isaac risus interpretatur, quia mater ejus risit, quando promissus ei fuit nascendus. *Jacob autem genuit Judam et fratres ejus.* Et Jacob supplantator interpretatur, et ipse figuram Domini gessit, habens duodecim filios, sicut Dominus postea habuit duodecim discipulos quasi duodecim filios. *Judas autem genuit Phares, et Zaram de Thamar.* Judas interpretatur confessor seu confitens, quia mater ejus dicit quando eum peperit: *Nunc confitebor Domino.* Et idcirco dicitur confitens seu confessor, et ipse et fratres Dominum praefiguravere. *Judas genuit Phares et Zaram de Thamar.* Requirendum est

quare peccatrices mulieres commemorentur in genealogia Domini, et non iuste ut Sara et Rebecca, et alia quæ ibi multæ fuere, ut mater David et Josaphat. Sed propterea illæ peccatrices mulieres ponuntur, ut ostendatur illum cuius genealogia est propter peccatores venisse: sicut ipse dixit: *Non veni vocare justos, sed peccatores*, et ut nullus peccator desperaret converti ad Dominum. Verumtamen nec illæ feminæ nimis vituperandæ, si quis earum causam vestit diligenter animadvertere: siquidem ipsa Thamar secundum litteram inspecta, optimam fidem marito mortuo custodivit, quæ tanto tempore fratrem expectavit et non est nupta alteri. Et cum vidit quod non ei daretur, non quæsit de alio genere filium, sed de ipso unde maritum habuerat. Et hoc etiam non ante de Juda, nisi cum uxor ipsius mortua fuit. Omnes enim tunc desiderabant filios habere, quia mundus vacuus erat, et volebat unusquisque dici populos de se et regna, quia necdum erat præcepta virginitatis nec viduitas: nec ipsa ampliùs quæsit, nisi ut conciperet; propterea non est tam vilis ut a nullis æstimatur. Thamar interpretatur *palma* vel *amaritudo*: palma propter sanctos qui de ejus progente orti sunt, de quibus scriptum est: *Iustus ut palma florebit*; amaritudo ipsi convenit propter virum quem cito perdidit. peperit quoque filios mysticum præfigurantes populum, videlicet Judaicum et gentilem. Zara enim interpretatur *oriens*, quia de ipsa plures sancti fuerunt. Phares autem interpretatur *divisio*, a quo Pharisæi dicti sunt. *Phares autem genuit Esron*. Esron interpretatur *sagittam* vidit, hoc est Christum in carne prædixit venturum, a qua sagitta vulneratus est diabolus. *Esron autem genuit Aram*. Aram dicitur *excelsus*, significans in suo nomine Dominum Jesum Christum, de quo dicit propheta, *quia excelsus reputatus est ipse*. Et Psalmista: *Excelsus super omnes gentes Dominus, et super caelos gloria ejus. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat*, etc.

Aram autem genuit Aminadab. Aminadab spiritus meus spontaneus dicitur, et in hoc nomine Dominus Jesus significatur, qui spontanea voluntate spiritus sui natus est in mundo. *Aminadab autem genuit Naason*. Naason serpentinus interpretatur, et Dominus figuratus est, sicut ipse dixit: *Sicut exaltavit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis*.

Naason autem genuit Salmon. Salmon autem dicitur *pax*, et ipse in nomine suo Dominum prædixit, qui est pax nostra, et qui pacificavit ea quæ in cælo, et in terra erant, interficiens inimicitias in semetipso. *Salmon autem genuit Boos de Raab*. Raab ascendens dicitur, in qua Ecclesia præfiguratur de gentibus, quæ ascensura erat de lavaero baptismi, munda et immaculata a pristinis erroribus facta. Quæ nec nimium vituperanda, sed laudanda, cum per exploratorum susceptionem prævidit sibi salutem, et studuit uniri populo Dei, sicut et Ecclesia postea ex gentibus. Salmon iste est princeps Ju-

dæ cui præceptum est numerari in eremo populum cum aliis. Boos sonat in quo virtus, sive in fortitudine. Et his nominibus, quis alius rectius quam Dominus noster Jesus exprimitur, qui est Dei Patris virtus. Ipse quoque in fortitudine fecit, quia resurrexit a mortuis ut leo, et confregit claustra inferni. *Boos autem genuit Obed ex Ruth*. Et hic Ruth commemoratur alienigena, quia et ipsa licet alienigena fuerit, tamen bonam fidem habuit; reliquit enim deos suos, et quæsit Deum Hebræorum, et servivit, propter amorem viri sui dereliquit parentes suos, adhæsit parentibus viri sui. Et nequaquam ad peiores, aut vagabunda, sed ad meliores et legitime se conjunxit non luxuriando. Unde et mulier virtutis appellata fuit. Interpretatur quoque *festinans*, ut nomine suo signet Ecclesiam. Et Boos Christum prædixit, qui accepturus erat sponsam ex gentibus. *Obed autem genuit Jesse*. Obed serviens dicitur, in quo ille significatur qui dixit: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare*. Jesse binomius fuit, qui Isal vocatus est. Jesse aperiens sonat, illum nihilominus annuntians in nomine suo, de quo scriptum est: *Aperuit eis sensum, ut intelligerent Scripturas*. Isal etiam sacrificium dicitur, sive incensum, patenter illum ostendens esse venturum qui seipsum sacrificium faceret pro multis in odorem suavitatis. *David autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Uriæ*. Et hic peccatrix mulier memoratur, ut ostendat illum pro peccatoribus de hominibus natum, et Urias de alienigenis erat, non erat de Judæis. Qui, quamvis bonus esset, diaboli expressit typum, cujus conjugio erat prius copulata Ecclesia quam Christus concupivit, cum vidit illam lavantem, hoc est semetipsam a sordibus sæculi per lavacri undam purificantem. De istis qui modo in medio interponuntur, non est necesse aliud dicere, quia nota est historia in Regum qui fuerint vel quid fecerint, nisi tantummodo interpretationes nominum ponere. David interpretatur *fortis manu*, qui jecit manu lapidem de funda, unde occidit Goliath, et significat in hoc facto Dominum Christum qui vicit diabolum per suam patientiam, et hic passus est persecutiones Saulis, sicut Christus Judæorum, et sicut David derelictus fuit a suo consiliario et proditus similiter Christus a Juda discipulo suo, et sicut David dejectus est a regno a filio suo, ita Dominus ejectus est a populo Judæorum, quia filius ejus dictus est per adoptionem, extra civitatem Hierusalem ejectus et occisus, sive etiam quia idem Dominus Christus ex ejus stirpe processit. Salomon interpretatur *pacificus*, et ipse Dominum præfiguravit pace sua quam in regno habuit, quia Dominus et pax nostra et pacificus noster est, quia de ipso dictum est, *orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis, donec extollatur luna, et quia ædificavit domum Domino Salomon*: sic et Dominus ædificavit cælestem Hierusalem de lapidibus vivis. *Roboam autem genuit Abi*. Roboam interpretatur *latitudo populi*, sed per antiphrasin, hoc est per contrarieta-

tem. Est enim quidam modus, qui antiphrasis dicitur apud grammaticos, quando aliter est res, quam sonat in nomine, ut bellum dicitur, eo quod sit minime bellum. Similiter, et hic, dicitur *latitudo*, per contrarium eo quod, ab illo descendunt decem tribus, et eo angustiatum est in illo regnum Juda; Abia interpretatur pater Dominus; et non debet conjungi *h* cum *i*, sed *ab*, genit. et *da* per *ab*, quod est nomen Domini. Et recte hoc nomine vocatus est, quia cognovit patrem Dominum esse creationis et salutis suae. Abia autem genuit Asa; Asa dolens, sive suspirans interpretatur; Asa autem genuit Josaphat, Josaphat Domini iudicium; et hic Domino adhesit. Josaphat autem genuit Joram. Iste enim Josaphat qui conjunctus fuit Achab, malo regi, et abiit cum illo in bellum, et debuit ibi mori, quia contra voluntatem Domini adjutor erat illius, pro qua re et a propheta introitus est, eo quod praeberet ei auxilium. Sed et naves fecit quae irent in Asiongaber cum navibus illius et Domini nutu constructae sunt. Quod intelligens Josaphat, voluit alterius naves suas conjungere cum navibus illius. Joram autem genuit Oziam. Non filius ejus, sed nepos ejus fuit, sed dicitur filii qui de longinqua progenie exierunt filij eius, Nam Joram genuit Ochaziam et Ochazias Joas, Joas Amasiam, Amasias Oziam. Sed quia Joras accepit filiam Jezebel, quae occidit Naboth et persecuta fuerat Eliam et prophetas et sacerdotes Domini et cultum ejus; propterea quia de prole ejus nati sunt, tolluntur de genealogia Domini usque in tertiam generationem. Etiam et propositum erat evangelistae tres ordines ponere, unum ante legem, de patriarcharum tempore, alium sub prophetarum aeo; tertium sub sacerdotum dominio, hoc est per tres voces quatuordecim; hoc sunt *epitaphia* et *decades*, tres tesserae et tres decades, id est, quatuor, et decem et septem; propter septenarium numerum sabbati, quia septem et septem quatuordecim faciunt. Et sicut filii Israel per quadraginta duas mansiones venerunt ad terram, promissionis, dicitur Moyses, ita et nos duces Domini, qui per istas venit ad nos, pervenientes ad vitam aeternam. Matthaeus, qui generationem Domini terrae narravit, ostendit qualiter ille de caelo descendit, per generationem terrenam; Lucas vero spociale ordinem tenens, ostendit quod iter illi omnes qui studuerint ejus, membris incorporari ascensuri essent in caelum. Et ideo per quinquaginta generationes, quae significant requiem Jubilaei; sed per septuaginta duas generationes, in quo numero gentes leguntur in initio esse divisae, ut ostenderetur de omnibus gentibus credituros in Christo et ascensuros in caelum; sive si per septuaginta septem generationes velis computare, quae sunt de Christo ad Adam, quem numerum Dominus in peccatorum remissionem posuit, quando dixit: *Non dico tibi, Petra, dimittens septies, sed usque septuagies septies*, ut ostenderet et omnia peccata nostrae in baptismo remissurum. Et sicut nulla generatio praetermissa, quae non numerata ab Adam usque ad

ipsum, sic nullam peccatum esse quae non remittitur in baptismo. Et sicut hoc exemplo praecipitur ut in nos peccantes, septuagies septies remittamus. Matthaeus autem laborum certitudinis quod Dominus sanotique sui habitari essent ostendit, per quadraginta duas, quae praeterdunt labores in eremo, Joram autem excelsus. Hoc etiam per antiphrasim, quod defectus fuit propter Achab et Jezebel. Ozias fortitudo Domini et juste sic vocatus est, quia confusus est in Domino et fecit quae placuerant ei; exceptio, quia per se voluit hostias offerre, quod sacramentum erat. Et ob hoc percussus lepra, et habitavit liber a se in domo seorsum extra civitatem et populum. Habuit autem duo nomina. Ozias autem genuit Joatham. Joatham perfectus dicitur et palchra etymologia et conventus illi est, quomodo ipse perfectus fuit coram Domino; et edificavit portam templi. Athas autem genuit Ezechiam. Athas sonat apprehendens; subauditur *requiritur omnes*; quia dereliquit Dominum et vidit altare in Damasco et veneratus est illud; et jussit simile fieri in Jerusalem. Ecce pater malus genuit filium bonum. Ezechias fortitudo Domini dicitur, quia ipse in Domino visus est; et in diebus ejus Dominus centum octuaginta quinque millia de Assyriis occidit, et cum decem viris fugit Sennacherib de terra ejus; et occisus est a filiis suis cum adoraret Nesrac deum suum, et diceret: *Quare me dimisisti fugere, sic de Judea, qui etiam filios meos immolarem tibi si jussus es*. Et cum audivisset filii ejus haec, occiderunt eum, sistentes ne occideret eos pro tali voto, et fugerunt in montem Ararat. Ezechias autem genuit Manasse. Manasses dicitur oblitivus, quia ipse per multa scelera oblitus est Domini, in tantum ut filium suum transferreret per ignem de montibus, et ecce iterum malum filium bonus pater genuit; sed postea tamen suscepit Dominus preces ejus propter patrem, et liberavit eum de Babylone, ubi fuerat ductus captivus propter peccata sua. Manasses autem genuit Amon. Amon sonat infidelis. Siquidem Amon per duo nomina sonat filius populi mei; per unum enim, infidelis dicitur; et isto propterea infidelis dicitur, quia recessit a via Domini. Amon genuit Josias. Josias dicitur ubi est incendium Domini, et hoc digno dicitur est, quia ipse digne servivit Domino; et destruxit idola et cultores idolorum, et phrase Domini mirabiliter celebravit. Josias autem genuit Jechoniam. Jechonias preparatio Domini sonat, Jechonias autem primus pater intelligitur; et Jechonias post transmigrationem filius ejus fuit; et dicitur alio nomine Joachim, primus per *o* et *h* et *m*, secundus per *o* et *n*, et primus Joachim preparatio Domini, secundus preparatio Dei dicitur. Nam si voluerimus unum Jechoniam computare, non erunt nisi tredecim generationes. Sed sic est verum, quia primus Jechonias is est quem rex Aegypti regem constituit. Sed venit super eum Nabuchodonosor et exegit ab eo jusjurandum et tributum. Et quia mentitas est ei occidit eum, et projecit jussit corpus ejus

in plateam. Sed filius istius, qui Nabuchodonosor occurrit, antequam veniret Hierusalem, eum matrem et uxorem, et dedit ei Nabuchodonosor, beneficia in terra sua, et tradidit fratri eius Sedechiam. Sed quia mentitus est ei sacramentum, quod ei juraverat, venit iterum Hierusalem, et comprehendit eum, et occidit filios, quos in oculis eius, et eruit oculos eius et misit eum in caveam anore ferarum, quia dixerant propheta eius, ut leo esset; et duxit eum in Babylonem, et misit eum in carcerem, et dimisit eum ibi usque, quo ipse Nabuchodonosor mortuus est, et ibi etiam habuit nepotem suum cum illo Evilmerodach, quem in regno invenerat quando de bestiis reversus fuit. De quo etiam scriptum est, quod sublevavit Evilmerodach caput Joachim de carcere, et locutus est cum eo benigna, et dedit ei villas, et constituit cibis mensa eius, quia socii erant in carcere. Quod dicit fratres eius, ille est unus, quem Nachor rex Aegypti genuit, et duxit in Aegyptum. Et alius Eliachim, qui regnabat in Judaea, quando primum Nabuchodonosor ad Hierusalem venit, quando per tres vices depredatus est ipsam terram, et tres reges in ea abstrulit, illum quem modo dixi Eliachim, quem Necho constituerat post interfectum fratrem; et aliam quem cum matre eduxit; et tertium Sedechiam. Transmigrationem autem fuit in Babylone, quia migrare cogebantur a Nabuchodonosor de sua terra in Babylonem. *Salathiel autem genuit Zorobabel.* Salathiel petitio dicitur. *Domini, et recte petitio Domini dicitur, ut ostendat omnes antiquos patres, petiisse Dominum venire ad redemptionem generis humani.* *Zorobabel autem genuit Abiud,* Zorobabel ipse qui custodiebat Assuerum regem dormientem cum aliis duobus, dixeruntque ad invicem: *Dicamus ad invicem singulis sententias, et apparebit quis meliorem sententiam dicat.* Unus dixit: *Rex est fortior sub caelo.* Alius dixit: *Vinum est fortius eub caelo.* Tertius, Zorobabel, dixit: *Veritas est fortior et mulieres.* Et exsprensus rex approbavit cum suis hominibus, quia Zorobabel melius dixisset, et tunc dedit ei principatum super omnes Iudaeos qui erant in regno eius, et licentiam revertendi cum omnibus Iudeis in Hierusalem. Et *iste rex magister, Babel, Babylonis, hoc est, iste magister dei Babylone, et significat ipse Dominum Christum: quia Babylon confusio dicitur, quia significat istum mundum, unde Dominus Christus auctor est ipse et magister, unde et edocuit populum suum in terram repromissionis, hoc est in vitam aeternam.* De his qui in medio sunt, qui in captivitate fuerunt, non habemus scriptum quid fecerint, nisi tantummodo interpretationes dicamus. *Abiud autem genuit Eliachim.* Abiud patris robur: et per ipsum Dominus Christus ostenditur, qui est Dei virtus per quam facta sunt omnia. *Et ab per se debet, quia ab pater dicitur. Eliachim resurrexio interpretatur, quia videlicet ipsum significabat, per quem resurrexerit recturus erit omnis mundus.* *Eliachim autem genuit Azor.* Azor interpretatur *adjutor* illum praefigurans

A de quo scriptum est: *Adjutor in opportunitatibus in tribulatione.* *Azor autem genuit Sadoe.* Sadoe dicitur *justus* illum profecto praetendens, qui est justus absque comparatione. De quo Psalmus: *Justus Dominus justitiae dilectus.* *Sadoe autem genuit Achim.* Achim sonat *pater meus.* Et ipse illum praetendit in nomine qui dicit: *Nathab nomen tuum fratribus meis.* Ille videlicet qui Deus erat per majestatem, frater factus est populo Christiano per humilitatem et resurrectionem. *Achim autem genuit Eliud.* Eliud dicitur *Deus adjutor* et sic per se, et *idd*, postea: Et ipse etiam ex nomine futurum annuntiat Salvatore, qui vocandus esset Emmanuel, hoc est *habitu cum Deo.* *Eliud autem genuit Eleazar.* Eleazar *adjutorium Domini* sonat, et illud de quo psalmus ait: *Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit caelum et terram.* *Eleazar autem genuit Nathan.* Nathan dicitur, sive *sacerdos* et *David* sonat, praefigurans illum, de quo evangelista postea dicit: *Mirabantur omnes super his quae dicebantur de illo.* *Sacerdos autem, et hoc ad ipsam pertinet de qua scriptum est: Sacerdotis Dominus quinque millia hominum.* *Nathan autem genuit Jacob.* Jacob *supplantator* dicitur, et hic suo nomine Dominum praehuntat, qui supplantavit vitula et erexit virtutes de istis vero, qui in fine generationis ponuntur, videndum est, quare Matthaeus dicat: *Jacob genuit Joseph,* et Lucas dicat: *quia Heli genuit Joseph.* Sed hoc sciendum, quia lex praecipiebat, ut quando frater moriebatur, et non relinquebat filium, acciperet frater alius ipsam uxorem, eam sua uxore, et generaret filios in uxore fratris sui, et illi qui nascerentur filii fratris mortui dicerentur. Tali ergo causa est varietas in evangelistis, et Matthaeus ordinem naturalem sequens, dicit: *quia filium esse Jacob.* Lucas autem secundum legem veterem dicit: *quia filium Heli.* Quia Heli dicitur *ascendens,* Jacob interpretatur *supplantator,* Joseph *augmentum.* Et ipse etiam illud intemat venturum, qui auxit populum suum, dicens: *Et alius esis habeo, quem non scitis eni haec ovili, et illa oviles me adducet, et hoc canem audient, et fiet unum ovile et unus pastor.* *inod Virum Maris.* Cum audis virum, require, intencio in Scriptura, quod et sponsi vocantur viri, et sponsae uxores, et etiam consuetudo historiographorum est historiam sic scribere, sicut eo tempore putatur, quando res agitur. Unde de Herode dicitur quia contristatus fuerit ad petitionem capitis Joannis, non quod vere contristatus, sed quia sic patatum est ab his qui viderunt, et sic per se dicitur: *in tempore ordinis generationis Christus quartus dicitur, quia ista generatio sic facta fuit ad capiendum diabolum, sicut hamus ad capiendos pisces, sicut in fine occultatur hamus per escam, sic divinitas Christi absconsa fuit de carne, quia misit hanna Deus Pater, qui Filium incarnari praecipit. Morderit diabolus et transfusus est a divinitate eius, hoc est, fecit carnem crucifigi, et comprehensus est,*

et religatus ab ipsa divinitate quæ latebat sub carne. Virga in qua hamus insertus est Abraham existit, qui origo hujus generationis fuit.

Diximus jam quare per tres ordines divisit istam generationem, videlicet propter tria tempora, ante legem, sub lege, et prophetis et sub sacerdotibus, siue propter Trinitatem. Quatuordecim autem propter septenarium numerum qui est sacratus apud Judæos pro sabbato, quia septem et septem, quatuordecim faciunt. De qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. Sicut scitis, Matthæus Domini post ascensum in cælis Cæli tempore Galilææ Evangelium scripsit, propterea sic utroque nomine dicit illum vocari, id est a credentibus in eum. Quid pertinuit narrari generationem Joseph, cum Christus ejus filius non fuerit? Videlicet pro quatuor causis. Prima, ut per generationem Joseph Mariæ nosceretur origo, quia de una generatione fuisse noscuntur, quia præceptum erat, ut unusquisque homo de sua tribu uxorem sumeret, quod Joseph, qui justus erat, hoc custodiebat. Sicut apparuit in censu, professione, quia cum præceptum esset, ut unusquisque reverteretur in terram, et in patriam suam, et ibi profiteretur nomen suum, et artem, et solveret censum, *Ascendit Joseph et Maria de Galilæa in Bethleem, ad profitemdum nomen in patria sua.* Nec enim consuetudo est Scripturæ historias de feminis texere. Licet enim Adam multas filias habuerit, et Noe, vel alii, de nullis tamen Scriptura sic refert sicut de Abel et Cain, Sem, Cham et Japhet, et Regnorum libro: *Fuit vir unus de Ramatha Saphim.* Similiter in aliis historiis, Secunda causa, ne lapidaretur a Judæis, si esset sine viro, et habuisset filios. Omnium enim incredulitas Judæi lapidassent eam si Joseph ab illa se separasset. Maluit enim de ortu suo dubitare quosdam, quem matrem suam falsis suspicionibus infamari, vel etiam per tormenta cruciari, quæ erat et tenere nutrita, et inferior sexus. Tertia causa, ut in Ægyptum ions, vel revarions, is, qui vir erat, procuraret quæ necessaria familia erant, focum vel victum, et ut infantem tanto itinere ferret se referret. Quarta causa, ut patris ejus diabolum tateret, qui si eum de virgine natum scisset, nunquam eum crucifigere suavisset Judæis. Unde et hoc requisivit per tentationes, si esset Filius Dei. Sciebat namque per Scripturas quia nasceretur, sed in hoc deceptus est, quia de muliere putavit eum fuisse natum, *Christi autem generatio sic erat;* subauditur sicut apparet dictum est, Ideo autem Jesu Christi, ut dignitatem angelo narrandum, *Vocabis, inquit, nomen ejus Jesum.* Christus Græcum est nomen, et dicitur Latina *unctus*, et Hebraice dicitur *Messias*. Non habebat autem omnis Latinitas hoc nomen, sed habere poterat, sicut apparet modo. Fuit autem hoc nomen apud Judæos celestis, quandi eorum regnum stetit; quæ sicut apud multas gentes dignitatis nomina sunt, quæ reges et principes per successionem habent, ut apud Ægyptios Pharaones et Ptolomæi, et apud Romanos Cæsares et Augusti vocantur, ita et apud Ju-

dæos fuit hoc nomen. Unde enim ab Julio, qui primus vocatus est Cæsar, eo quod cæso matris utero mortuæ eductus sit, in reliquum omnes Cæsares sunt nuncupati, et ab Octaviano, cui Romani cum occurrissent, post subjugatum orbem terræ, cum scuto aureo et lapidibus, dederunt nomen *Augusto*, quia adauxerat imperium eorum, in reliquum omnes Augusti appellati sunt. Simili modo quia Aaron jubente Domino inunctus est a Moysse in sacerdotem, omnes sacerdotes *Messias* vocantur. Similiter omnes reges a Saul qui primus rex eorum a Samuele inunctus est in regem *Messias* idem christi vocati sunt. Unde et David dicebat: *Non mittam manum meam in christum Domini;* et in Psalmo: *Nalite tangere christos meos.* Interpretatio una est, *Messias et Christus*, sed tamen quia Græca lingua sonantior et compositior est quibusvis linguis sub cælo, et etiam notior, tum erat propter Romanos qui per totum mundum domabantur, et ob Græcos qui sapientiores fuerunt aliis, idcirco placuit Evangelistis et interpretibus in ea lingua illud nomen dimittere; quæ magis nota erat et amabilior.

In vigilia Natalis,

Cum esset desponsata, Sponsus et sponsa a spondendo dicti sunt, eo quod ante spondebant sibi cautiones matrimonii consentire, et dabant sdejugeres, etiam annulo subarrabantur. Tali ergo modo desponsata erat Maria Joseph, non tamen in concupiscentia juncta, Quare desponsata fuerit, superius dictum est. *Mater ejus, Cujus ejus? Mater innupta, Mater unici;* qui in oculis sine matre, in terra sine patre natus est. Mater dicta, quia exinde edicitur aliquid, Maria dicitur *illuminatrix*, sive *stella maris*; genuit enim lucem mundi, Sermoque Syro dominga vocatur, et justus; genuit Salvatorem mundi dominumque universi orbis. *Antequam conveniret.* Hac est ea convenientia, quæ usus erat convenire sponsam et sponsam, *Inventa est.* Videlicet ab ipso Joseph inventa, qui pene licentia maritali, ut patet, futura uxoris omnia secreta noveat. Eam enim usus in illa gente, ut qui uxorem debebat accipere, ad templum eam desponsaret, et postea si dives esset haberet missos suos cum ea; aut si pauper, ipse custodiret, simul cura patre et matre usque ad presinitum tempus. Eo igitur tempore inventa est a Joseph; *In utero habens de Spiritu sancto,* quia pro certo sciebat, quod nullus homo ad eam eo modo junctus fuisset, ut concipere potuisset. De isto solummodo hoc scriptum est, quod et in utero habuerit Spiritu sancto. Ista autem et in mente et in utero, *et igitur pneuma* dicitur, quando de spiritu sancto intelligitur; quando vero de alio quocumque pneuma dicitur, *Cum esset justus.* Testimonium Evangelista est de Joseph, quia justus erat, et in consummata lege erat, et hoc etiam ex apparitione angeli credere possumus, ex verbis ipsius dicentis: *Nali timere.* Si enim in eam malam suspicionem habuisset, nec ipse justus esset, nec angelus dixisset: *Nali timere.* sed *nali denigere.* Et *nali eam tradere.* Hoc est dif-

mare, sive transducere, id est certa ducere quo tunc erat, et in blasphemiam mittere. *Voluit occulte dimittere eam.* Si justus erat, et nullam malam suspicionem in ea habebat, quare sanctam et justam vellet dimittere? Sed sciebat conversationem ejus fore sanctam, et appropinquare se indignum reputabat: sicut beatus Petrus faciebat cum viso miraculo piscium dicit: *Exi a me, Domine, quia homo peccator sum.* Vel sicut centurio mittens missos ad Dominum dicens: *Non sum dignus ut intres sub tectum meum, nec me ipsum dignum existimavi ad te venire.* Ita et iste dicebat: *Longe faciem eam a me et cognatione mea,* quia perspicio in ea quoddam magnificentum sacramentum. *Hæc autem eo cogitante.* Hoc est indignum se judicante ei appropinquare. Si enim aliud inique cogitasset, angelus ei non apparuisset. A superbi enim potius refugit quam appropinquat, et idcirco apparet non fuisse despectum superbiæ sed humilitatis elongationem. *Ecce angelus Domini apparuit in somnis ei dicens.* Visionum quibus Deus omnipotens locutus est ante incarnationem, quibus loqui voluit, septem genera sunt. Primum genus per aures corporis, ut sicut vidit Moyses rubum ardere et audivit vocem Dei per aures corporis, et omnis turba exercitus Israelis audivit Dominum dicentem decem verba legis. Secundum genus extasis, sicut Petro quando misit ad eum Cornelius: *Et cecidit super eum mentis excessus, et vidit vas linteum submitti de celo.* Tertium sicut Nabuchodonosor, quando vidit statuum de metallis; vel arborem abscessam radicibus, et nihil intellexit. Quartum per nubem, sicut ad Job post plagam locutus est. Quintum in corde, sicut multis sanctis, vel etiam Balaam quando misit verbum in ore ejus, et assumpta parabola locutus est. Sextum repletio Spiritus sancti, sicut replevit septuaginta senes in eremo. Septimum, in somnis viderunt, mente intellexerunt. Alii (quod verius est) tria genera esse dixerunt: unum per corporeos oculos, sicut Abraham et Lot angelos viderunt, et locuti sunt cum eis; aliud in corde, sicut Danieli locutus est in corde, quæ Balthasar oculis corporibus videbat et non intellexerat; tertium in somnis et in corde, sicut ad Isaiam et ad omnes prophetas et ad istum Joseph: quæ visio excellentior est aliis. Nihil enim prodest oculis videre corporalibus sicut vidit Balthasar, nisi quis et mente videat, sicut vidit Daniel eandem visionem. Similiter nihil prodest videre in somnis ut vidit Pharao, et Nabuchodonosor, nisi assit qui sic videat sicut viderunt Daniel et Joseph. Eo ergo modo quo perfectis ab initio locutus est Deus, eo etiam isti Joseph, quia quæ vidit in somnis intellexit et credidit, quia sicut Deus omnipotens inter cæteros archangelos Gabrielem, qui fortitudo Dei dicitur, ordinavit ad annuntiandum mysterium Salvatoris nostri quem etiam et huic Joseph locutum esse credimus, sic ordinavit perfectos viros ad tractandam incarnationem Domini nostri, et non curavit per divites hoc agere, qui solent esse pleni vitiis, sed per pauperes plenos virtutibus a perfectione. Unde

A iste unus fuit, qui dignus habitus est nutritus fieri Dei, et custos matris ejus, et dignum hoc erat, ut qui totos homines in potestate habebat, sanctiores et perfectiores sibi appropinquare faceret.

Joseph, fili David. Non solum filius quia de ejus prosapia, sed etiam imitando fidem ejus. *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Noli trepidare: noli te indignum judicare illi, vel matri ejus servire, quia illa digna et ordinata inventa fuerat ad generandum eum, et tu ad nutriendum electus es. Fuit autem tuus æquivocus castus inventus et bonus, sed non ut eo inferior, cui credita est virginitas matris, et hajulatio nascentis; dicatur interim conjux tua, ut liberes eam de persecutionibus Judæorum, sed melior tibi erit, quam si habuisses tantas uxores, quantas habuit Salomon. *Ipsæ qui nascetur ex ea dicitur ad tempus filius tuus,* sed est et creator tuus, qui melior erit tibi quam si habuisses quadraginta filios, ut Ahdon habuit. Propterea servi ut Dominis domitorum et regi Regum. Conjugem tuam dicit, ut diabolus et Judæi nesciant de virgine natum qui nascetur est. Si non est conjux tua more aliorum hominum, erit conjux tua ut recipias mercedem: cum illa receperit pro generatione, tu recipies pro educatione in vita æterna. Conjuges dicuntur propter jugum quod imponitur matrimonio conjungendis, sive desponsationis a prima fide, qua quis adhuc ignorat conjugales concubitus. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Instruitur Joseph melius, quod ante sentiebat de sancta Maria, videlicet quod de Spiritu sancto sit, quod in ea videtur. *Pariet autem filium,* quamvis de Spiritu sancto sit quod in ea natum est, tamen pariet filium, quod nunquam audisti ut semina peperisset filium de Spiritu sancto. *Et vocabis nomen ejus Jesum.* Ego dico tibi nomen ejus, quod ante sæcula. Non tu ponas ei nomen ex libitu tuo, vel mater ejus, sed voca eum nomine quod habuit ante sæcula. Salvatorem eum esse testate, quia ipse salvum fecit ab initio omnem mundum. *Jesus* Hebræum nomen est, et angelus Dei: expressit etymologiam et interpretationem quando dixit: *Ipsæ enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Scribitur autem *Jesus iota,* et *eta,* et *sigma;* et aplice desuper apud nos. Nam in Græcorum libris volummodo per *iota,* et *sigma,* et aplice desuper invenitur scriptum, et sicut alia nomina Dei comprehensio debent scribi, quia nomen Dei non potest litteris explicari; quando puram hominem significat, per omnes litteras scribitur. Debemus autem scire, ubi primitus istud nomen fuerit inventum, hoc est a Moyse primum impositum filio Nun, quando reversus viator de pugna Amalec, ad quam miserat cum Moyses cum aliqua parte populi. Tunc ierunt et obtinuerunt reliquos populus cum sacerdotibus, et imposuerunt ei hoc nomen, ut vocaretur Josue, hoc est *Salvator;* quia salvavit populum de Amalec. Et nomine et in facto ille Josue figuram gessit Domini, quia Amalec, qui interpretatur *populus thubens;* diabolus significat, de cuius ambitione, id est, reductione, semper liberat

populum suum. Hoc est qui sui esse festinat ore et opere, et a nomine ejus Christiani vocantur. Non etiam absolute dixit populum, sed *suum* addidit, id est qui fidem et spem suam in eam posuerunt. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est.* Hoc est, ideo prædicta sunt, quia sic erat futurum; et ideo factum est, ut acta concordarent dictis, ut esset verus Dominus in prophetis, et in omnibus operibus suis. Hoc totum factum est, id est quia missus est angelus, quia concepit Maria, quia peperit, omnia ista prædicta sunt a prophetis. Istum vero per Isaiam dictum, sed ibi, *concepit*, quia ille de futuro; iste habet, *habebit*, quia jam præterita narrabat. *Et vocabunt nomen ejus Emmanuel.* Emmanuel quid sit evangelista aperuit dicens: *Nobiscum Deus. Emmanu*, nobiscum, *et*, unum de decem nominibus quo Deus vocatur apud Hebræos. Fuit Deus cum patriarchis et patribus, sed aliter fuit cum his, de quibus propheta hoc dixit: *Quia versatus est cum eis in carne et audierunt eum viva voce loquentem et viderunt miracula facientem*: quod multi prophetae et reges voluerunt videre et audire, hoc fuit tunc cum illis. *Exurgens Joseph a somno fecit sicut præceperat ei angelus Domini.* Et isto facto apparet quia et Joseph perfecte eruditus est ab angelo de illo facto, et quia vir sapiens fuerit, qui non quaesivit consilium postea de hac re, nec interpretem, sed statim fecit sicut præcepit ei angelus. *Accepit uxorem ad custodiendum.* Quia conjux a conjungendo dicitur. *Et non cognovit eam donec peperit filium suum primogenitum.* Ex his locis hæretici exstiterunt, qui dixerunt quia ideo dicit donec peperit, quoniam postea cognovit eam. Sed tamen non habet rationem sensum in Scriptura divina, sicut in humana locutione. Dicit enim in Psalmo: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos scabellum pedum tuorum.* Nunquid non sedebit amplius Dominus Christus ad dexteram Patris, nisi quo usque inimici ponantur sub pedibus ejus? Et in alio loco Scriptura dicit: *Donec consenescaitis, ego sum Dominus.* Nunquid non erit amplius Dominus, nisi quo usque illi senes fierent cum quibus hæc locutus est? Sed *donec* in Scriptura divina pro æterno ponitur, ut intelligatur: *Sede a dextris meis in æternum; et ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Similiter in alio loco: *Ego sum Dominus in æternum, et cum vivetis et cum senescetis, etiam et cum moriemini, hoc est, in æternum.* Ex alio hæretici fuerunt verbo qui dixerunt, quod non diceretur primogenitus, nisi quem alii fratres sequuntur, sed non est ita. Lege Vetus Testamentum et invenies quia omnes qui prius vulvam aperunt (sicut non habeant fratres) primogeniti dicuntur: ipsi et unigeniti et primogeniti vocantur. Qui amplius de istis requirit, legat librum sancti Hieronymi quem fecit contra Helvidium de hac re.

CAPUT II.

In Epiphania Domini.

Cum natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis regis. Quia evangelista, ordinante regenteque

A Spiritu sancto, divisus inter se gestas Domini, narrat debet lector, ad memoriam reducere, quæ alius de ipsa dicat evangelista. Lucas enim narrat quomodo Angelus Gabriel ad Mariam venerit, et beata Maria audiendo et credendo, conceperit, Mattheus quomodo Joseph desponsata fuerit. Iterum Lucas quomodo de Galilea propter professionem census ascenderit. Denique Mattheus quomodo natus a magis adoratus sit. Ait enim: *Cum natus esset Jesus.* Usus fuit historiographorum ut, quando historiam scriberent tempus adnotarent, sicut etiam nunc fit, non solum in gestis, sed etiam in chartis. Hac etiam de causa Mattheus tempus Herodis ponit, qui in Judea regnabat, Lucas vero longius et excelsius repelens et nomen imperatoris, et nomina consulum, et tempus professionis census adnotavit dicens: *Exiit edictum a Cæsare Augusto, videlicet Octaviano, quia quadragesimo secundo anno imperii Octaviani Christus natus est, et census exactus.* Et sicut Abraham, qui in figura Domini præcessit, quadragesimo secundo anno Nini, qui primus rex in mundo fuit, natus est, sic Christus quadragesimo secundo anno Octaviani, qui primus imperator appellatus fuit, natus est; et ipsa die multa prodigia exstiterunt, quæ enim creatorem orbis ostenderunt. Ipso die de taberna meritoria per totum diem fons olei largissimus fluxit, ut ostenderet quia nascebatur is qui Christus diceretur, id est unctus oleo spiritali atque ab ejus Ecclesia Christiani essent dicendi. Eodem die angeli cantaverunt: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et ut ista vox completeretur, tanta pax in orbe terrarum facta est per duodecim annos, quantum nullus rex potuit facere in una provincia; ita ut, sicut propheta dixit, conflarent gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces, et Psalmista dixerat: *Orietur in diebus ejus abundantia pacis.* Eodem tempore hic Octavianus, ad quem omnium rerum summa concesserat, dominum se hominum appellari non passus est, imo non ausus, quo verus Dominus totius generis humani inter homines natus est, Nam una die cum eo spectante lud agentur, et quidam mimus pronuntiasset: *O Dominum æquum et bonum!* universique exsultantes approbassent, statim manu vultuque adulationes compressit, et cum gravissimo edicto se post hæc, nec a liberis appellari, aut a nepotibus, vel a servis, nec vocari dominum passus est. *In Bethlehem Juda.* Bethlehem *domus panis* dicitur, ante vocata Ephrata, id est *frugifera.* Sed postquam Jacob ibi pavit pecora sua, appellavit eam Bethlehem, Siquidem secunda littera apud Hebræos, *beeth* dicitur, et ipsa *domus* interpretatur, et utraque nomina Ecclesie conveniunt. Et dignum fuit ut domus in qua Christus nascebatur his nominibus ante vocaretur, quia in Ecclesia ipsius verus panis, et satietas æterna reperitur ab omnibus in veritate querentibus. Non autem debet haberi in libro Judææ, sed Juda, quia non invenitur extra Judæos alia gens habuisse civitatem eodem nomine vocatam. Attamen duæ sunt civitates

in sorte tribus Zabulon: Altera autem Bethlehem, civitas David in sorte tribus Judæ, in sexto a Jerusalem milliario contra Meridianam plagam, juxta viam quæ ducit Hebron, ubi et sepulcrum David et patris ejus est, et sepulcrum Archelai regis, et juxta ipsam turris Adherto est græcis, ubi angelus Dominus locutus est pastoribus. In hac civitate Dominus natus est noster. In diebus Herodis regis: Isæ est Herodes Antipatri filius, qui contra latronibus fuisset prædatus, tantæ paupertatis erat, ut eundem Antipatrem nequiverit redimere: hujus filius fuit isæ Herodes: Quicquæ cum Hircano regi Judæorum Simonis Machabæi nepoti fuisset adjunctus, direxit idem Hircanus eundem Herodem in legationem ad Pompeium. Et quia legationis fractu potitus, per eam gratiam parte regni affectus est, et sebasusconsultus sub Antonio Judæis regnare præceptum est. *Ecce magi ab Oriente venerunt.* Magi sunt qui vulgo malefici vocantur: propter quod maleficiunt, elementa concutiunt, mentes turbant. De hac arte fuerunt illæ gentes doctæ unde isti venerunt. Fuerunt autem de genere Balaam isti tres reges. De tribus regnis fuerunt de terra Hevillath, ubi effuditur aurum optimum sicut dixit Moyses; et vicini Persis, unde dicitur Juvenus:

Juvat Persis pertendere gressum.

In prophetia autem Balaam cognoverunt quod is qui natus erat et rex et homo erat; in hoc quod dixit: *Orietur stella,* cognoverunt eum Dominum: pro ejus ortu mirabilior et major stella oribatæ, in hoc quod dicit: *Consurgat virga de Israël,* intellexerunt quia homo esset futurus, quia de Jerusalem nasceretur; in hoc vero: *Confringet duces Moab,* regem didicerunt fore; et usque ad aliud tempus permissum est ille posse divinare in stellis, ut potuissent ibi Christum cognoscere, post vero nullus ibi potuit veritatem invenire. Dicebant mathematici idem, quia et ortus hominum, et mores, et qualitates, et obitus, poterant scire in stellis. Christus quidem in Judæa natus est, sed illi in Oriente positi, stellam viderunt, et quem indicaret agnoverunt. Duxit autem eos stella aliquibus diebus, sed cum appropinquaverunt ad Judæam, tunc dimisit eos stella Dei natæ, ut illi deserti a stella ad regiam civitatem venirent, et rogerentur cum compari suo Herode, quia unum regem Casarem habebant; ut interrogaret Herodes Judæos, et fierent inexcusabiles, quia hoc a gentibus audissent, et magis certiores, audientes ita fuisse prophetatum. *Venerunt Hierosolymam.* Hæc civitas primitus fuit ædificata a Sem, filio Noe; quia vocatus est Melchisedech, id est, rex justus; et ipsa ejus civitas Salem, id est pax vocata est. Sub Abraham Solyma dicta est. Homerus postea Hierosolymam dixit, quia Ieron Hebraice munitio dicitur; quam postea Jebusæi tenuerunt, et Jebus vocaverunt, inde ex his duobus nominibus Hierosolyma dicta est, inde a Salomone dicta est Hierosolyma, id est Jebus Salomonis, id est pacifica. In ea

Sion turris, quæ vertitur in speculum. *Vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum.* Stellam ejus dicunt, quia credebant unumquemque hominem nasci sub stellarum lato et unumquemque suam stellam habere. Sed tamen ista stella non fuit ante nec post, sed ad hoc fuit tunc creata, ut gentes per eam docerentur et ducerentur ad Christum. Et multa dicunt aliqui de stella hac, qui quia non habent fontem veritatis, prætermittere malui. *Venimus.* Et de presenti potest accipi, quasi modo venimus, et adhuc in itinere sumus, producta penultima syllaba, et de præterito, correpta nihilominus ipsa penultima, quasi dicant: Eum vidimus, venimus hucusque. *Adorare eum.* Non ut, deserto imperatore nostro, illi tributum daremus, sed ut cum ipso tereno domino coelestem agnosceremus et veneremur Deum creatorem mundi, et nostri. *Audiens autem Herodes rex turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo.* Herodes ideo turbatus est, quia ipse sciebat, quod non esset de regali progenie David, et quia fraudè regnum quæsisset: etiam et ipse aliquando jam Scripturas adurere jussisset, ne qua posteris suis vel de præscripto veteri quæstio moveretur: æstimans, quod si judicia publica sustulisset, nullis illis testimoniis clarere potuisset qui de patriarcharum vel proselytorum veterum genere dimanaret. Hierosolyma cum illo turbata est: videlicet per synecdochiam, per continentem id quod continetur ostendens, id est per civitatem habitantes in civitate. *Mcireo tamen et ipsi turbati sunt,* quia solent immutatione regis alii cadere, et alii exallari, sicut Daniel dicit de Nabuthodonosor: *Quos volebat exaltabat, et quos volebat humiliabat.*

Et convocans omnes principes sacerdotum et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. Quia Herodes Judæus non erat, nec Scripturas credebatur, vel usitabat, propterea Judæos interrogabat. Sciscitari enim interrogare est. Enimvero et Deus legem sacerdotibus interrogare jussit, et ubicunque populus erraret, ad sacerdotes referendum censuerat. Scriba a Scriptura quam usitabant vocabantur. *At illi dixerunt ei: In Bethlechem Juda.* Apparet quia in usu Scripturas habebant, quia tam cito respondere potuerunt, et ex corde protulerunt testimonium in quo loco dux debuisset nasci. Similiter præcipit Petrus apostolus nobis dicens: *Rationem reddendam omni poscenti vos de ea spe quæ in vobis est.* Sic enim scriptum est per prophetam: *Et tu, Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es inter principibus Juda, ex te enim exiit dux qui regat populum meum Israel.* Michæas hoc dixit, ac si diceret: Tu Bethlehem, quæ es in sorte tribus Judæ, nequaquam minima es inter principales et laudabiles civitates Judæ, quia tu protulisti David, qui istud regnum nobilitavit et exiit, sed iterum exiit ex te, qui regat populum meum Israel, hoc est, qui Dominum videre mente voluerint, quia Israel vir videns dicitur Deum. *Qui regat populum meum Israel.* Attendendum quod dicit *populum meum Israel,* quia

qui Dei populus sunt, Dei reguntur imperio, et ea faciunt quæ Dei sunt. Qui autem ea non faciunt, non populus Dei, sed diaboli. *Tunc Herodes clam vocatis magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis.* Clam, id est occulte. Occulte eum eis locutus est, quia timebat Judæos ne ipsi puerum ei subjicerent. Nam sciebat quod Judæi eum odio haberent, quia ipse de alienigenis erat. Hic deficit historia, quia non narrat quid ipse ad eos dixerit, vel quod ipsi de stellæ tempore responderint. Sed ex eo quod Herodes parvulos jussit occidere a duobus annis et infra, voluit colligere quod dixerint, quod annus esset ex quo stellam viderent, et inde accepisset unum annum, et alium expectasset in reversionem eorum. Quidam autem dicunt, post annum et duodecim dies venerunt ad Christum, et quidam dicunt, quod cum dromedis in duodecim diebus venerunt, postquam stellam viderunt. Est autem dromeda genus camelorum, minoris quidem stature, sed velocioris: unde et nomen habet a velocitate. Nam dromos Græce cursus et velocitas appellatur. Unde et naves veloces dromones appellant. Centum enim milliaria et eo amplius, uno die dromeda currere dicitur. *Et mittens illos in Bethléhem, dixit.* Quia audierat a Scribis illuc nasci oportere novum ducem, propterea dirigit eos, ut cum viderent eum adorare custodes infantis, putarent quod similiter vellet facere Herodes post reversionem magorum. *Ite et interrogate diligenter de puero, et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum.* Aspexit Herodes et intellexit quia isti magi fideles erant jam ejus quem quærebant, propterea dicit se velle eum adorare; etiam et Judæis noluit confiteri, quia sciebat quod eum odissent, et de sua gente regem gestirent fore. Sed si latebat homines, non latebat eum qui erat in corpore parvo, qui solus hominum corda agnoscebat. Nam quia fideles erant puero, ad Herodem reversi essent nisi a puero in somnis prohibiti essent. *Et ecce stella quam viderant in Oriente.* Ista stella non erat in illo cælo ubi aliæ stellæ, sed proximior terre et clarior quam reliquæ stellæ. *Antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi erat puer.* Herodes non fuit dignus videre stellam propter malitiam suam, quia Deus intentator malorum est, hoc est, non est adiutor eorum qui male agunt, sed permissor malorum, quia multa permittit agere quæ contra ejus voluntatem sunt, non tamen adjuvat, sed diabolus. *Videntes autem stellam gavisii sunt gaudio magno.* Solent enim homine majus gaudium habere de perdita re, cum rem invenerint, quam primo cum habere ceperunt. *Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus.* Quia pro puero venerant, nomen pueri præponitur. *Et procedentes adoraverunt eum.* Adorare aliquando pro inclinare ponitur, quod et ad homines et ad Deum commune est. Unde de Chusi dicitur: *Adoravit regem pronus in terra.* Verum tamen non habet hic talem intellectum, sed adoraverunt ut Deum et Dominum pro remissione pecca-

torum et pro adeptione vitæ æternæ. Unde et in oratione nostra dicimus: *Infunde cordibus nostris quod trium magorum mentibus aspirasti.* Hoc adorationis cultu Mardocheus recusabat adorare Aman. *Et aperitis thesauris, obtulerunt ei munera.* Thesaurum medium est Græcum, medium Latinum. Thesis Græce dicitur *positio*, et thesaurum *positio auri*. Recte quæritur utrum singuli singula obtulerunt, aut singuli tria. Sed credimus quia quod corde crediderunt, muneribus ostenderunt, unusquisque tria obtulerit: aurum ut regi, quia illud est gloria mundi, et reges a subditis sibi hoc exigunt. Thus ut Domino, quia semper et apud paganos et apud deicolos hoc pigmentum Domino fuit oblatum et consecratum. Denique semper fuit usus apud paganos, sicut Solinus narrat, ut quando colligendum erat, mundi pueri cum lotis vestibus hoc colligerent. Est autem arbor Arabiæ quod ipsum fert immensa atque ramosa, lenissimæ corticis, ad acris qualitatem, in modum amygdalæ, fundens aromaticum succum album, et cum frangitur resolvitur in pulverem, et igni appositum ardescit facile, et appellatur apud nos *masculus*, eo quod sit rotundum, in similitudine testiculorum. Istud est optimum; reliquum planum et scabrosum; et hoc vilius est, et dicitur est a *tundendo*, id est percutiendo, eo quod ubi percussa arbor fuerit, ibi amplius exit. Hoc et Libanum vocatur a monte Arabiæ, ubi Sabæi sunt, quia mons eorum Libanus dicitur ubi thura colliguntur. Myrrham dederunt, quia moriturum pro mundi salute cognoverunt. Fuit enim consuetudo apud magos, et maxime apud Judæos, qui resurrectionem credebant, ut cum aliquis charus mortuus fuisset, nobilis vel potens, vacuaretur ab intestinis, et contunderetur myrrha cum aloe, vel aliis pigmentis, et primitus illineretur de balsamo totum corpus intro et extra, et post aspergeretur de ipso pulvere, ut conservaretur integrum corpus per secula; unde et Joseph attulit ad sepulturam Domini misturam myrrhæ et aloes libras centum, quamvis non fuerit necessarium. Etiam ipsa in Arabia nascitur, eo more quo et thus de arbore parva. Major arbor cubitorum quinque, similis spinæ quam achantum dicunt, cujus gutta viridis et amara. Unde accepit nomen myrrha, id est amara. Gutta ejus sponte manans pretiosior est, elicita corticis vulnere vilior. Nulla est autem pretiosior quam illa quæ de Troglodyta insula affertur. *Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem.* Sicut solent reges terreni legationibus responsa reddere, similiter fecit Dominus noster regibus qui ad se adorandum venerant: ipse per se reddidit responsa etiam in somnis, sicut prophetis et perfectis viris, ut ipsi erant. Et monuit eos ne redirent ad Herodem, quia via ipsorum non fuerat per eos venire, nisi pro causis superius comprehensis. Ante enim Bethléhem est venientibus de Oriente, quam Jerusalem.

Quia ut potuimus historicum intellectum transcurrimus: nunc spiritalem videamus. Sicut enim diximus retro, inveniuntur omnes illæ tres philosophiæ

Græcorum etiam in divina Scriptura. Et omnis etiam philosophia et omnes modi locutionum ante fuerunt in Scriptura divina, quam apud sophistas sæculares, quia si quid habuerunt, de Dei dono habuerunt, ipso largiente. *Cum natus esset Jesus in Bethlehem.* Bethlehem, sicut diximus, *domus panis* interpretatur, et significat Ecclesiam, in qua verus panis invenitur, id est Christus, qui dixit: *Ego sum panis vitæ qui de cælo descendit, et si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.*

Magi tres significant gentilem populum qui ex tribus filiis Noë orti sunt, sive quia in Trinitatem credere habent. Ab Oriente venerunt, sive quia de paradiso patris nostri, ad diabolum venerunt, sive quia Oriens Dominus noster vocatur, et ab ipso acceperunt ut ad eum venirent, quia *nemo venit ad Patrem nisi per Filium*, quia ipso in corde incrementum dante, credimus. Stella ejus lux fidei est, qua aspirati sumus, ut in eum credere deberemus.

Jerusalem sacra Scriptura hinc intelligi potest, per quam Dominum cognoscimus. Herodes qui *perfidus dicitur*, hoc est, *subdolosus*, significat diabolum, qui querit in cordibus electorum extinguere Christum, id est a memoria eorum aboleri. Scribæ et Pharisei sequaces diaboli et membra ejus, sive hæretici qui nobis insinuant Christum, quia instigantibus plerumque hæreticis, de Christo cognoscimus quod nos latebat; sive circumimus alias sectas, et abundantia vitiorum quarum in eis deprehendimus, Dominum intelligimus, quia vitia odit et virtutes diligit, cognoscimus tunc, quia in Bethlehem, hoc est in Ecclesia catholica querendum est. Si autem aliquis de illis nobis bona dixerit, facere debemus, sicut magi fecerunt, quia scriptum est: *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Cum autem a diabolo elongati fuerimus, stellam vidimus, quia quanto magis Domino appropinquamus, eo amplius Dominum cognoscimus, et ab ipso responsum accipimus, ut viam qua venimus non repetamus: promittimus revertentibus nos diabolo et angelis ejus, quia sicut via honorum et bona opera, ita vita malorum et vitia, quia patria nostra paradysus fuit; unde per parentem primum decessimus per gulam, avaritiam, vanam gloriam et reliqua his similia. Si ergo ad patriam nostram redire cupimus, non imitemur primum Adam, sed secundum, qui prohibita ab eo faciendo discessit. Iste, viam vitæ tenendo et nobis monstrando in cælum ascendit, et sedet nunc a dextris Dei.

Ecce physica intelligentia in historia nobis patuit, logica in spiritali: ethica quoque inveniri potest, si secundum anagogen requiramus: videlicet si cor nostrum Bethlehem efficitur, ut ubi abundet spiritalis meditatio Scripturarum, quod est verbum Dei, et credens in sanctam Trinitatem, etiam de tribus virtutibus ornatam ante Dominum appareat: hoc est de fide, spe et charitate, quæ ita charæ sunt Regi sæculorum, et Deo creatori unctorum et hominibus factis, in fine sæculorum, qui est unus Domi-

nus, ut super aurum et topazion ea delectetur in fidelium suorum mentibus. Si igitur cum istis muneribus ante conspectum Domini semel venerimus, videamus ne postea ad Herodem, id est ad diabolum revertamur.

Quia autem istud Evangelium in Epiphania legitur apud nos, dicamus breviter quam sacra ista dies habeatur. Nam in Græcia in Natali Domini legitur hoc Evangelium et in ista die Evangelium de baptismo ejus legitur. In principio, autem in pascha legitur, ut sicut solemnitates super alias festivitates præclarissimæ sunt, ita Evangelia præclarissima in iisdem festivitatibus legantur. Nam in Natali ejus legitur de nativitate carnis, in pascha de nativitate divinitatis. Ergo quia consuetudo est istud Evangelium in hac die legi, dicamus etiam de miraculis quæ in hac die facta sunt.

Et quidem in hac die non solum magos primitias gentium suscepit Dominus, verum etiam in hac die baptizari placuit a Joanne in Jordane. De aqua quæque vinum fieri elegit, atque etiam quinque millia de quinque panibus saturavit, non tamen in uno anno, sed per reverentia annorum curricula. Hoc nihilominus die (quem Græci *Epiphania*, Latini dicere possunt *apparitionis*), hora tertia, puro ac sereno cælo, circulus ad speciem cælestis arcus solis urbem Romam ambivit, quasi eum unum ac potissimum in hoc mundo solumque clarissimum in orbe monstraret natum esse, qui ipsa solus solem mundumque totum fecisset et regeret. Dicitur autem et ipse dies a quibusdam Theophania, id est, *Dei apparitio*; quam nos pro tantis mysteriis tota devotione percipere debemus, quia illi magi primitiæ gentium fuerunt, et nos in Christum credituros prætenderunt; propterea summa cum devotione amplectenda est ista dies a nobis. Potest autem et ipsa dies qua parstoribus Hebræorum per angelos manifestatus apparuit (quia de eis scriptum est *Venerunt et invenerunt sicut dictum est ab ipso*) Epiphania appellari, sed ista propterea nostra est, quia nobis per stellam demonstratus est, per eam creaturam quam ipsa gens plurimum colebat et venerabatur.

CAPUT III.

In natale Innocentium.

Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens. Sunt aliqui qui volunt dicere quod in Ægypto magi ad eum venerint, propterea quia occisio infantum ante celebratur quam Epiphaniarum dies, quod nequaquam esse potest, quia infantes post duos nativitatis Christi annos occisi sunt, sed et magi in Bethlehem invenerunt Dominum, ut certi magis fierent per prophetiam Micheæ de Christo; et Evangelium aperte dicit, quia cum illi recessissent, angelus Domini monuit Joseph transferendum puerum in Ægyptum. *Surge et accipe puerum, et matrem ejus.* Attendendum est, quod non dicat jam conjugem tuam, sed mater pueri. Puer tribus modis dicitur, uno pro ætate et puritate, quia puer a puritate dicitur, ut Isaias de Domino:

Puer natus est nobis; puer solum pro ætate, ut infans septem annorum. Puer pro obsequio et obedientia, ut Dominus ad Jeremiam: Puer meus es tu, noli timere. Et in libro Regum pueri David: Ecce fecit Dominus quod suis postea præcepturus erat: Si vos, inquit, persecuti fuerint in civitate ista, fugite in aliam, dans exemplum, ut qui pondus persecutionis se posse perferre desperant, non peccant si secedant in alium locum: tantum caput suum, id est Christum, in sua mente custodiant, et ea faciant quæ ipse præcepit, quia in omni loco dominationes ejus, et ipse ubique est, et oculi ejus super justos et aures ejus in preces eorum.

Ægyptus, sicut scitis, postquam Judæi illic habitaverunt, semper fuit domestica Judæis, et semper Ægypti Deum Hebræorum timuerunt, et ipsos Hebræos venerati sunt. Quapropter, ut Josephus et alii referunt auctores, sub Philadelpho rege Onias sacerdos vir bonus et justus expulsus a Judæa, templum in Ægypto ædificavit, et morem holocaustorum instituit, ut in Judæa agebatur. Ob hæc causam, plus placuit Deo in Ægyptum ire, quam ad alias terras, ubi minus erat religionis. Ægyptus autem a quodam homine Ægypto nomine vocata est, regio cæli imbribus insueta et pluviis ignara. Solus Nilus eam irrigat sua inundatione. Unde et ferax frugibus, aliis etiam mercibus valde repleta.

Futurum est enim ut Herodes querat puerum. Futurum, hoc est venturum, venit a verbo quod est sum, et non habet præsens participium, nisi istud solum quod est venturus. Ad perdendum eum. Hoc apparuit in pueris quos pro illo occidit. Qui consurgens accepit puerum et matrem ejus. Quando fugit, nox memoratur, quando revertitur nihil tale memoratur. Refertur in Ecclesiastica Historia Eusebii quod quando Joseph ferebat in Ægyptum Dominum, transierunt per Heliopolim civitatem, et erat in plateis ejus therebinthus miræ magnitudinis, in quo habitatores loci illius divinabant. Cumque Joseph cum puero transiret, prostravit se arbor obviam ei in terram, et jacuit donec pertransiit, et iterum erecta, stetit sicut ante steterat. Et cum pervenisset in Ægyptum, ut compleretur quod propheta dixerat: Ecce ascendet super nubem levem, et ingreditur in Ægyptum, et idola Ægypti corruent. Cum transiit Joseph cum puero ante templum, corruerunt omnia idola in terram, ut ostenderetur quia idem erat Deus ante cujus arcam Dagon pronus et absceis manibus et pedibus jacuerat. Usque ad obitum Herodis. Scilicet usque ad tres annos. Et hoc est tempus ablactationis, quo antiqui filios suos ablactabant, et inde separationis faciebant convivium, sicut fecit Abraham de Isaac filio suo. Et quanto longiori tempore ablactatus infans vel pecus lacte matris fuerit, tanto melius crescit. Ut adimpleretur quod dictum est per prophetam; videlicet Michæam, etiam et hoc Balaam dicit: Ex Ægypto vocavi Filium meum. Uno modo intelligitur, de Israel carnali, qui vocatus est per Moysen ex Ægypto; verius autem de Domino, qui

est naturalis filius. Tunc Heroas videns quomodo illusus esset a magis. Hoc est exspectato uno anno, illusus est. Delusus est in eo quod dixerant reverte-ndos et non sunt reversi. Et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, et in omnibus ejus finibus. In omnibus finibus, id est in villis quæ ad ejus comitatum pertinebant, sicut tradunt, exspectavit, ut venirent ad solemnitatem quam illo tempore celebrabant; et tunc cum ibi fuerunt præcepit militibus ut occiderent eos. A bimatu et infra. Matus annus dicitur, biduo, id est his a præpositione, id est a duobus annis. Et infra, hoc est qui minus habuerunt vel unum annum, vel dimidium, vel unam noctem. Secundum tempus, quod exquisierat a magis. Quomodo (ut diximus) unum annum accepit de magorum dictu, quasi annus quando venissent jam esset, alium exspectavit, pro reversione eorum. Vos in Rama audita est. Rama non putemus nomen loci esse, sed Rama excelsum interpretatur, quasi dixisset; vox longe lateque audita est. Nam Rama quod in Regum legimus, juxta Gabaa est. Rachael ploravit filios suos. Quomodo Rachael dicitur plorasse illos qui non fuerunt de sua progenie, sed de alia? Sed sciendum quod Rachael sepulta est in Bethlehem et hoc propheticum more agi dicitur: sive per metonymiam speciem, per id quod continetur id quod continet ostendens, seu etiam quia Benjamin tribus juncta erat tribui Judæ, et cum his fuerunt de Bethlehem occisi, et jam propterea dicitur Rachael plorasse filios suos. Et noluit consolari, quia non sunt. Subauditur ultra revocandi in mundum, qui bono exitu habent finitum mundum, seu quo modo noluit consolationem recipere, quia putabat eos perditos fore. Defuncti sunt enim, qui querebant animam pueri. Species quedam est, quæ apud grammaticos dicitur synecdoche, quando plus minusve pronuntiat, sicut hic est cum pro uno pluraliter dicitur mortui sunt, cum solus Herodes mortuus esset. Sed et esse potuit ut alii morerentur in tanto spatio qui malam voluntatem habuissent in Christum.

De hoc Herode Josephus refert, et alii, quod ante vixerit, et pessime finierit. Refert namque quod occiderit Mariam uxorem suam, filiam Aristoboli regis, quam nobiliorem habebat, eo quod accusata fuerit apud eum quod veneno perimere eum voluerit, ex qua jam habebat Hircanum et Aristobulum filios imperatori Octaviano commendatos: quos et ipsos similiter occidit, quia pro matre sua ei irati esse videbantur; posthæc tertium filium Antipatrem, qui fratres suos consenserat occidi; ad ultimum incidit ipse in infirmitate gravi, et vocavit ad se generum suum et amicos sibi credulos, dixitque ad eos: Ego novi quod Judæi exsultabunt de meo interitu, quia odiunt me. Vos autem poteritis facere ut lugentes exsequias habeam, si faceritis quod dicere. Ego jubebo omnes recludere omnium nobilium filios, ut cum ego spiritum exhalavero, vos eos occidatis, et tunc inviti lugebunt exsequias meas. Illi vero promiserunt se ita facturos, tamen non se-

cerunt, sed ut ipse mortuus fuit, dimiserunt eos foras. Ille vero cum aliis tormentis habuit ignem actum in suis verendis et computruerunt, ita ut vix posset aliquis accedere ad eum; unde et voluit se occidere, nisi prohibitus fuisset ab illo qui eum custodivit, et qui innocentes occidit cum multis tormentis hinc egressus ad majora. Ecce audivimus de morte Herodis. Cum venerimus ad passionem, dicemus qui sit ille Herodes. Hoc solum sufficiat dixisse quia de isto Herode non audietis amplius in hoc Evangelio, sed de aliis. *Qui consurgens accepit puerum et matrem ejus.* Et hic notandum quomodo non dicit conjugem, cum jam tres anni essent post natum puerum, et ideo mentitus est Helvidius qui dixit habuisse sanctam Mariam filios de Joseph.

Venit in terram Israel. Omnes Judæi Israel vocantur, Juda autem una tribus. *Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo ire.* Post mortem Herodis imperator regnum ejus inter Archelaum et fratres ejus, id est, Philippum et Herodem et Lysiam divisit, et caput regni Jerusalem Archelaus tradidit, quo parvo tempore fructus est, quia imperator propter insolentiam morum ejus accusatum Viennam a Judæis, quæ est in Burgundia civitas, exsilio relegavit, et regnum ejus Pilato commendavit, non tamen dedit, nec nomen regium permisit habere. Ideo dicit, quia noluit ire in locum illum quo Archelaus regnabat, quoniam Deus, qui monuit eum divertere in aliam partem, providebat quod ipse ejusdem voluntatis foret cujus et pater. Fratres autem ejus non adeo dilexerant patrem pro interfectione parentum; ideo divertit in Galilæam, ubi Herodes regnabat. *Ut adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur.* Ubique dicit evangelista per prophetas, plurali numero, non fixum ponit exemplum, sed tamen omnes prophetæ hoc prædicere quod Nazareus esset, id est sanctus. Verum Isaias dicit hoc modo secundum Hebraicam: *Exiet virga de radice Jesse, et Nazareus de radice ejus ascendet.* Est autem aliqua differentia inter Nazarenum et Nazareum. Nazarenus a loco, Nazareus a religione.

CAPUT IV.

Tractatus Christiani Druthmari de prædicatione Joannis.

In diebus autem illis. Id est illius regis qui tunc regnabat in Galilæa, videlicet Herodis, quod Lucas apertius indicat, dicens: *Anno quinto decimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus, etc., venit Joannis Baptista.* Joannes interpretatur *gratia Dei*, quod nomen illi a Domino impositum est, quia veraciter fuit in eo gratia Dei, sicut in Evangelio audistis. Baptista nomen Græcum est, et dicitur Latine *lavator*, et venit a Græco verbo quod est *baptizo*, id est, lavo. Fuit autem Joanni epitheton super suum nomen, quod venit a Domino, scilicet *missus*. Angelus namque ad Zachariam dixerat: *Ipsè præcedet ante illum.* Et Zacharias filio di-

kerat: *Tu, puer, propheta Altissimi vocaberis, præibis ante faciem Domini parare vias ejus.* Nec estimandum quod Joannes hoc non intellexerit, cum non haberet nisi octo dies, cum adhuc nominatus intellexit sanctam Mariam loquentem et exultavit in utero matris suæ. *Prædicans in deserto.* Et secundum historiam in deserto, quod juxta Jordanem est, Joannes conversatus est, juxta Betharaba, sive quod alio nomine Ennom dicitur, ubi aquæ multæ erant; sive spiritualiter Judæa jam tunc deserta erat ab illa custodia quam antea habuerat, et destituta ac desolata solatium Redemptoris annuntiabat. *Pœnitentiam, inquit, agite, appropinquavit enim regnum cælorum.* Sicut Joannes præcessit Dominum in sua prophetia, sic etiam in sua prædicatione et in suo baptismo, ne occasionem Judei haberent erga Christum dicentes: *Novas causas nobis annuntiat, et facit, propterea non recipimus prædicationem ejus.* *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum.* Nullus ante Joannem ista prædicavit, nisi de terrenis rebus dicens: *Si hæc vel illa feceris, longo vivēs tempore, ad terram ad quam ingredieris possidendam.* Nunc per præconem justitiæ dicitur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit regnum cælorum.* Honoratur enim præco Domini, quod ipse de Domino nuntiat quod nullus ante ipsum prophetavit, quia videlicet ipsa via quæ clausa fuerit homini primo per peccatum reserenda sit cito. Regnum enim cælorum in hoc Evangelio aliquando præsens Ecclesia, aliquando vita æterna, aliquando ipse Dominus accipitur. In hoc vero potest utrumque intelligi et ipse Dominus, quod jam in proximo sit, quod audiant vocem ejus prædicantis, seu quod vita æterna cito aperienda sit per bona quærentibus opera. Hic enim est qui dicitur est per Isaiam prophetam. Non solum quæ Dominus facturus erat in carne prædicta sunt a prophetis, sed etiam quod præco ipsius. Et dignum fuit ut magnum Dominum magna et innumera prævenirent oracula. Dicitur est ante Joannes vox ab Isaiâ: quia Verbum præcessurus erat. Scitis enim quod Dominus Christus Verbum Patris dicitur est: *Quia per ipsum facta sunt omnia*, et verbum in humana locutione sonus, id est vox solet præcedere. Sicut igitur vox præcedit Verbum; sic Joannes, quia præibat Verbum, vox dicitur est a propheta; quid autem ipsa vox clamaret adjungitur: *Parate viam Domini.* Omnis qui fidem rectam et opera bona prædicat, quid aliud quam venienti Domino ad cor audientium viam parat, ut vis gratiæ cor penetret et illustret lumine veritatis, et rectas Deo semitas faciat, dum mundas cogitationes in animo per sermonem bonæ prædicationis format? Via namque Domini ad cor dirigetur, dum veritas sermonis humiliter auditur. *Rectas facite semitas ejus.* Semitæ prave sunt in cordibus hominum, quando superbia vel cetera vitia ibi habitaculum habent; quasi enim quidam montes sunt ipsa vitia, quæ abhorret Dominus, sicut ipse dixit: *Super quem requiescam, nisi super humilem et quietum, et tre-*

mentem verba mea. Tali ergo modo viæ prave a prædicatoribus recte fiunt: si per prædicationem Evangelii hi qui ante fuerant superbi, humiles efficiantur; qui luxuriosi, casti; qui crudeles, misericordes fiant. Tunc non solum veniet Dominus in cordibus talium, sed etiam mansionem faciet, sicut ipse ait: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.*

Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum. Austera vestis indicium est penitentiæ. Fiunt autem cilicia et vestes ex lana camelorum quæ de camelis tonditur. Habet enim sub ventre lanam cum qua miscetur alia lana etiam et caprina, et fiunt aliquando mira et dura de quibus Joannes vestitus fuit. Unde et a Domino laudatus est de ipsa re. *Et zonam pelliceam circa lumbos ejus, Zona autem pellicea accinctus quoque et Elias fuit, quia in omnibus similis illi. Zona vero pellicea mortificationem carnis designat, quam Joannes in suo corpore habuit. Esca autem ejus erant locustæ. Et de locustis audivi quemdam dicere quod istæ locustæ aviculæ fuerunt parvæ cum rubeis tibiis; alium etiam dicere quod Joannes super Jordanem conversabatur, locustas pisces marinos ederet: sed neutrum verum est; sed istas locustas quas vidimus in pratis, quæ etiam in Veteri Testamento permittuntur manducari; sic etiam Origenes dicit. Sed tamen in illa terra majores quam in nostra inveniuntur: quare enim laudaretur de abstinentiæ rigore, si marinas delicias ederet, aut volatilia, quæ desideraverunt Judæi? Mel silvestre. Et istud mel cadit adhuc hodie copiosius in illam terram plus quam in alias terras, quia et inde dicta est fluere mel; ipsum est manna unde filii Israel pasti sunt per quadraginta annos. Sed filii Israel, exeuntes de illa terra in qua non viderant cadere, quoniam nec ibi unquam pluerat, dixere: *Quid est hoc?* et postea sic semper eam vocare, hoc est, manna. Vidimus et de ipsa afferentibus his qui de illa terra venire, habet vero similitudinem nivis vel salis, et dulcedinem nostri mellis. Tunc exhibit ad eum Hierosolyma. Quia Joannes Spiritu sancto repletus erat. Pater quoque ejus ut nobilis pontifex erudierat eum litteris sacris: effluebat abundans prædicatione ex ore ejus, et audierant virtutes quæ factæ fuerant in ortu ejus, et videbant austeram vitam ejus secundum morem prophetarum: propterea exiebant turbæ audire eum et consulere de vita sua. Omnis Hierosolyma civitas Dei et regum, ubi sacerdotes et omnis scientia amplior quam in reliquis civitatibus. *Et omnis Judæa.* Propter regalem tribum Judæam dicit, quia et ipsa semper inter reliquas tribus primatum tenuit. *Et omnis regio circa Jordanem.* Ibi erat melior ipsa terra, propter irrigationem Jordanis: quia ibi erat Jericho et Segor, ubi balsamum crescit, sicut legimus de Sodoma, quod fuerit quasi paradisi Dei. *Et baptisabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.* Non poterat baptizare in remissionem*

peccatorum, sed tamen ut esset præco Domini et in factis, sola corpora aqua lavabat, et præcipiebat ut quicumque suo baptismo baptizaretur crederet in illum qui post ipsum venturus esset, et acciperet aliud baptismum in remissionem peccatorum. Dicebat autem quando eos baptizabat: *Baptizo te, ut credas in eum qui post me venturus est.* Unde postea dixit: *Hic est qui baptizat, qui tollit peccata mundi per suum baptismum.* Videns autem multos Pharisæorum et Saducæorum venientes ad suum baptismum, dixit: *Progenies viperarum.* Vipera dicta eo quod vi pariat. Nam cum venter matris intumuerit de partu, catuli, non expectantes maturam solutionem naturæ, corrosis ejus lateribus erumpunt interitu. Feriunt autem quia cum masculus ore inserto semen vipera expuit, illa ex voluntate libidinis in rabiem versa, caput masculi ore receptum præcidit: et ita fit ut parens uterque moriatur: masculus dum coit, mater dum parit. Fiunt autem pastelli ex viperis, qui tiriaca a Græcis vocantur, ut qui ex eis comederit vel biberit, ulterius jam lepram non habeat; et si habuerit, ultra non crescit. Sunt autem alia genera viperarum, de quibus Paulum una apprehendit, quam ille excussit in ignem. Tales dicit Judæos fuisse Joannes, quia parentes suos occiderunt: ut Naboth, Jeremiam; et Ozias, Zachariam; et Manasses rex avuncululum suum Isaiam secuit; et pro tali facto generatio viperarum esse dicuntur. *Quis ostendet vobis jugere a ventura ira?* Ventura ira dies est judicii, quæ ventura est super omnes impios qui Dei noluerint obtemperare mandatis. Quisquis autem de peccatis suis sollicitus est ut ei remittantur per bona opera, fugit a ventura ira; quia festinat se tollere de sinistra parte hædorum, et fugit in dexteram cum agnis: quomodo hædi cruciabuntur, agni protegentur a Domino. *Facite ergo dignum fructum penitentiæ.* Fructum dignum penitentiæ facere, est præterita mala fletibus punire, et bonæ contrario agere, ut sicut exhibemus membra nostra servire injustitiæ, ita exhibeamus eadem justitiæ in sanctificatione. Vel fructus dignus penitentiæ, bonæ agere, et mala commissa elemosynis redimere. *Et ne velitis dicere: Patrem habemus Abraham.* Nolite gloriari de nobilitate patriarcharum; qui si non fueritis imitatores in fide et in operibus ejus, non dicemini filii Abraham; de vobis enim dixit Deus per prophetam: *Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa.*

Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. De lapidibus istis gentiles dicit, qui lapides appellantur quia lapides colebant. Scriptum est enim: *Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.* Vel lapides quoscunque materiales dicit, quia qui mundum ex nihilo creavit potens est de lapidibus homines creare. Imitando autem fidem Abraham, dicuntur omnes gentes filii Abraham, et Judæi diaboli imitando diabolum dicuntur, ut postea ad eos dixit Dominus: *Et*

ex patre vestro diabolo estis et opera patris vestri vultis facere.

Jam enim securis ad radices arboris posita est. Allegoria est hic per similitudinem infructuosæ arboris: quomodo autem arbor infructuosa succiditur et in ignem mittitur, sic homo qui non facit fructum bonum, eradicatur anima ejus de corpore ab angelis, et in ignem mittetur æternum, non ut ardeat, scilicet ut crucietur sine fine. Et ulinam finis potuisset in illo igne occurrere, sed, quod est acerbius, ad hoc duratur ut æternaliter ardeat. Securis sententia Dei est, quæ separat animam a corpore. *Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur.* Comparatio est parabola de inferiori ad superiorem, et de inanimati ad animati; de arbore ad hominem; et dicitur sub magna certitudine et distinctione quod *omnis arbor, id est, omnis homo, qui non facit fructum etiam bonum, id est, opus bonum, excidetur et in ignem mittetur, et præcidetur a sententiâ Dei in æternum.*

Ego quidem baptizo vos in aqua pœnitentiæ. Ego videlicet parvus homo sum; solummodo corpora vestra aqua lavo, sed mente per veniam non lavo: in pœnitentiâ autem hoc faciebant turbæ ut essent testimonium ad illum venire, qui possit etiam mente per veniam lavare. *Qui post me autem venturus est.* Scilicet prædicando. *Fortior me est.* Divinitate, quia creavit omnes. Joannes Spiritu sancto repletus per ordinem paulatim turbis annuntiabat Christum; et in fine dixit: *Ego vidi et testimonium perhibui,* quia hic est Christus. Non enim poterant rudes turbæ capere quod Deus homo factus esset. *Cujus non sum dignus corrigiam calceamenti portare.* Hic humiliat se Joannes: in alio loco Evangelista dicit: *Non sum dignus corrigiam ejus calceamenti solvere.* Mos fuit in illa gente, ut superius dixi, ut quando frater moriebatur, frater ejus aut propinquus ejus acciperet uxorem propinqui sui, et suscicaret semen fratris vel parentis sui. Si vero nollet eam accipere, tunc veniebat in placito, et solvebatur illi calceamentum de pede ejus, quia illam nolisset accipere; et qui secundus erat accipiebat eam. Inde quasi Joannes mysterium tangit, quasi dicat: Non sum dignus sponsam Christi, quæ est Ecclesia, mihi usurpare. Sive, alio modo, calceamenta ex mortuis animalibus fiunt, et quasi calceata ad nos Divinitas venit, cum morticina nostræ carnis inducta apparuit. Inde quasi Joannes dicit: Non sum idoneus reserare mysterium quomodo Divinitas carne induta est. *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni.* Baptizamur in Spiritu sancto, non solum cum quotidie baptismate renascimur, verum etiam cum per donum ejusdem Spiritus sancti incendimur ad agenda divina mandata, et accipimus per septem modos remissionem quotidie peccatorum. Baptizamur igne sive quia Spiritus sanctus est, secundum Actus apostolorum, ignis; et sicut ignis ligna solet delere, sic etiam Spiritus sanctus peccata: seu

etiam in futuro, secundum Apostoli dicta, baptizabitur igne, quia transiemus per ignem cum ex hoc corpore migraverimus. Et si cuius opus arserit, detrimentum patietur; si cuius opus manserit, ipse salvus erit: sic tamen, quasi per ignem. *Cujus ventitabrum in manu sua.* Ventitabrum alio nomine pala appellatur. Dat per metaphoram comparisonem de minori ad majorem: et est species, quæ Græce parabola dicitur, genere dissimilium, et dat examinationem sive separationem, quia per angelos boni a malis segregabuntur; seu tempestatem quæ præbuit vultum Justis judicis in tremendo die. *Et mundabit aream suam.* Id est Ecclesiam suam. *Et congregabit triticum in horreum suum.* Triticum suum vult intelligi electos suos, horreum vitam æternam. Unde quidam martyr, cum torquebatur, dicebat: Triticum Dei sum, molor dentibus bestiarum. *Paleas autem comburet igni inexstinguibili.* Paleæ intelliguntur impii; qui nihil honorum operum habent, sed leves et faciles ad omnes sæculi vanitates inveniuntur, ipsi comburentur igni, qui non exstinguitur in sempiternum.

CAPUT V.

Tractatus de baptizazione Domini.

Tunc venit Jesus a Galilæa in Jordanem. Tunc, subauditur quando ipse populus exiebat ad Joannem. Secundum Evangelia et chronicas invenimus, quia Joannes vicesimo nono ætatis suæ anno exiit in desertum, et Dominus tricesimo incipiente ætatis suæ anno venit ad baptismum, et in tricesima ætate omnis mundus resurget in quacunque ætate quis mortuus fuerit; sic enim dicit Apostolus: *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi;* et in tali ætate Adam creatus est. Ob tres causas venit Dominus ad baptismum Joannis. Una, ut per aquam Jordanis sanctificaret omnium aquarum fluentia. Secunda, ut justitiam omnis legis impleret et humilitatis omnibus præberet exemplum, non dedignatus est baptizari a servo suo: sic Creator baptizatus est a creatura sua. Tertia, ut comprobaret baptismum Joannis a seipso et a Patre fuisse præceptum fieri. *Joannes autem prohibebat eum, dicens.* Propter humilitatem, ut dignum erat, obviam Creatori Joannes ista dicebat. Nam noverat eum a se baptizandum, ut ipse dixit: *Super quem videris Spiritum Domini descendentem et manentem, ipse est qui baptizat.* Apparet in hoc verbo quia noverat eum, *Ego a te debeo baptizari.* In illo verbo quod dixit superius noverat Joannes quia Dominus suos fideles baptizaturus esset, in eo quod dicit: *Hic est qui baptizat,* videlicet, quicumque baptizet de fidelibus suis, ipse baptizaturus est per illos. *Respondens autem Jesus, dixit ei: Sine modo.* Id est, Dimitte me modo sic agere, ut ego baptizer a te, et tu postmodum baptizeris a me, ut qui formam servi suscepi, expleam et humilitatem ejus. Alioquin scito te in die judicii a me baptizandum. *Sine,* verbum est imperativi modi, quod venit a verbo *sino.* *Modo* vero adverbium est significans præsens tem-

pus. Sic enim decet nos implere omnem justitiam. Non addidit justitiam naturæ suæ sive legis, sed iuxit omnem justitiam, ut nos illas binnes intelligamus. Tunc dimisit eum. Id est tunc consensit quod iuxta expaverat. Ut enim beatus Petrus expavit humiliari creatorem omnium ad lavandum pedes suos, ita et iste pertulit manus mittere super Creatorem. Sed Petro dictum est: Nisi lavero te, non habebis partem mecum. Sic isti dictum est: Sine ut fiat sicut ego volo, et fiet quod tu vis. Consequens est enim: Si non feceris voluntatem meam, nec ego tuam. Baptizatus autem, confestim ascendit de aqua, et cæca aperti sunt cæci. Trinitas hic ostenditur, et propter nos utique omnia fiunt, ut nos sciamus quomodo in Dominum Patrem nostrum credere debeamus. Ecce Dominus noster qui baptizatur: Patris vox testimonium Filio præbens auditur. Spiritus apparet in specie columbæ. Aperiluntur cæli non resurrectione elementorum, sed spiritualibus oculis: quibus et Ezechiel apertos eos vidisse se narrat in principio voluminis sui. Sed ille super eum columba. Ne quis ad Joannem vocem factam putaret. Sicut stella illa ad hoc fuit creata ut mysterio Domini tunc deserviret, et postea non comparuit, sic etiam dicunt de columbâ, quia ad hoc creata fuit ut per eam Spiritus sanctus monstraretur, et postea non comparuit. Sic audivi tradere eum qui mihi prius Evangelium exposuit (sed nec Hieronymus, neque Beda de hoc quidquam dicunt) quod vera columba fuerit, et veram carnem habuerit et verum corpus. Hic est Filius meus dilectus. Non adlativus ut Israel, sed proprius, quem ante sæcula genui. Dilectus singulariter. Hæc omnia propter nos monstrata sunt: namque Deus omnipotens Pater Filium noværat, quia unus Deus erat cum eo. Spiritus quoque sanctus in ipso et cum ipso erat, quia simul inseparabilis trinitas est Spiritus sanctus cum Patre et Filio. Sed ut nos trinitatem agnoscamus, et credamus unum esse, propterea hæc monstrata sunt. Quod cæpi sibi aperti esse monstrabantur, indicatur quando homo baptizatur, janua celestis regni panditur, que peccanti prooplasto generi humano posito custode cherubin clausa erat. Exstinguitur enim illa flamma, que ibi interposita fuit, cum aquis sacri baptismatis homo mergitur, quia Spiritus sanctus visus est super eum descendisse, hoc monstratur quia per baptismum et post baptismum, per invocationem sacerdotum, super unumquemque fidelem descendat. Quod vero dicit quia mansit super eum, hoc specialiter ad Dominum nostrum pertinet: cuius hoc speciale fuit ut postquam semel eum implevit, nunquam ab illo recederet, quia ille non effugavit eum de se pro aliquo peccato, unde in unum fuit. Itaque super sanctos venit et recedit ad tempus. Est vero cum eis semper ad custodiam eorum, et ad conservandam dilectionem cum proximo, sicut Dominus discipulis dixit: In vobis erit, et apud vos manebit.

CAPUT VI.

De tentatione Domini.

Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu. Quod dicit tunc (quod est adverbium temporis), respicit ad hoc quod dixerat: venit Jesus ad Jordanem, quia ipso tempore post baptismum exiit in desertum et jejunavit. In ipso namque die, sicut tenemus ex traditione majorum, fecti de aqua vinum, et crediderunt in eum aliqui discipulorum; et tunc Jesus ductus est in desertum, quia, dicit Lucas, Jesus plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane et agebatur a spiritu in desertum diebus quadraginta et tentabatur a diabolo. Desertus erat locus ultra Jordanem, qui ideo dicebatur desertus, quia non erat aptus ad laborandum. Et quia non erat acceptus, erat derelictus: ubi Theodas populum adduxit de Jerusalem quatuor millia. Ductus a Spiritu. Scilicet a sancto suo Spiritu: de quo dicit evangelista quia plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane. Dignum fuit, ut illic eum sans Spiritus duceret, ubi hunc ad tentandum spiritus malignus inveniret. Exemplum nobis etiam præbens, ut post acceptum baptismum fugiamus pompas hujus sæculi, unde fideiussores dedimus in ipso baptismo renuntiaturus nos diabolo, et pompis ejus. Ut tentaretur a diabolo. Postquam Dominus juvenis factus est, abhæsit illi diabolus tentando sicut et reliquos homines. Sed hunc instauratis armis fortius bellum aggressus est, sicut tradunt doctores. Audivi itaque in baptismo vocem dicentem: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui; et voluit explorare si ipse esset qui per prophetas prænuntiatus esset verus Filius Dei, aut optivus sicut de Israel audierat: Filius meus primogenitus Israel. Scivit vero Dominus quod Satanas magnopere quereretur tentare eum et quereretur locum; et ut fortis præfator non denegavit ei campum in quo posset confluere cum illo. Imo non invenit diligere eum caput serpentis ultra modum, sicut faciebat Eva; non diligebat feminas sicut faciebat Salomon; non meretrices, ut Samson; non habuit uxorem, ut Job, ideo non habuit quomodo vel per quem deciperet eum. Recurrit ad illud unde omnis mundus periclitatur, per suggestum ipsius videlicet, de gula avaritia, et vana gloria. Accepit de aere, et accessit ad illum, ut videri posset ab homine. Dominus autem dedit occasionem unde sciebat illum velle tentare. Jejunavit quadraginta diebus, et postea esurivit. Si non esurisset, forsitan pro illa voce quam audierat, et qui absque peccato videbat eum vivere, ad eum non accessisset tentando. Vult eum esorientem et æstimavit eum inferiorem Moysi et Elias, de quibus nihil tale refertur quod esurissent, et jam quia esurivit, gesta corporis ei permisit videri. Nam aliter diabolus non potest cognoscere cogitationes hominum.

Et cum jejunasset quadraginta diebus et noctibus. Nisi addidisset noctibus, putaretur diebus jejunasse, et nocte manducasse. Sed decem quatuor docti,

quadraginta faciunt: quia ille decalogum bene custodivit, qui Evangelium quod per quatuor evangelistas expositum est cum isto conjungit. Hic autem numerus in Scriptura sacra penitentie et tribulationi semper aptatur, ut in hoc loco, et in Veteri Testamento, ubi per quadraginta dies mundus cum aqua delebatur, et populus Israel per quadraginta dies et annos in eremo itineris labore fatigabatur. Moyses ut legem acciperet secundo quadraginta dies abstinuit: et Elias totidem, ut de persecutionis malo liberaretur. Et nos si volumus diabolum vincere, de persecutionibus sæculi hujus vel liberari, seu etiam ad terram repositionis, id est ad vitam pervenire æternam exemplo Domini, quadraginta dies non solum a cibus, sed etiam ab omnibus vitis jejunemus, et carnem nostram quater decies affligamus. *Dic ut lapides isti panes fiant.* Simili modo homini ut dixerat primo: *Gustate, et eritis sicut dii*, sic secundum gulam tentat; et post de avaritia, ad ultimum de vana gloria, quia putavit eodem modo vincere, sicut illum vice rat quem Deus per se erudierat. Lucas ordinem historię tentationis Domini tenuit, et Matthæus ordinem tentationis Adæ secutus est. Sic enim Adæ dixit, *Gustate*, ecce de gula, *Eritis sicut dii*, ecce de avaritia, quia avaritia non solum est de pecunia adipiscenda, sed etiam de honore, quod Paulus insinuat, qui de Domino dicit: *Non rapinam arbitratus est se esse æqualem Domino.* Ac si aperte dicat: Si natura illi non fuisset æqualis, et Domino esse voluisset, rapina putaretur. Post avaritiam suadet de vana gloria, *scientes bonum, et malum*, quia scire velle malum ad nullum profectum pertinet, nisi ad vanam gloriam. Eodem ordine diabolus Dominum tentat. Primo de gula, secundo de avaritia, quando omnia regna mundi ei ostendit; tertio de vana gloria, quamvis eodem Matthæus non narrat ordine. Et notandum, quod illæ duæ tentationes in eremo factæ fuerunt, illa autem tertia in Jerusalem supra pinnaculum templi. *Respondit ei Jesus: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.* Ac si aperte dicat: Quare suades petere me panem terrenum, cum verbo Dei possit vivere corpus et anima, ut Moyses per quadraginta dies intentus eloquiis Dei, et pascus ex eloquiis Dei, etiam in carne non esuriit? Et Moyses eodem modo dixit ad filios Israel: *Pavit te Dominus quadraginta annos manna*, ut scires quia non in solo pane viveret homo, sed ex verbo Dei posset refici. Mente vero retinendum nobis est, quod Dominus dixit: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei*, ut semper plus solliciti simus pasci de verbo Dei animam in æternam victuram, quam corpus quandoque moriturum, quia illa anima, quæ verbo Dei non pascitur, profecto mortua jacet. *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem.* Sicut in eremum voluntarie Dominus abiit, sic etiam sanctam civitatem ascendit; ut daret tentatori locum accedendi ad se. Sanctam autem Jerusalem

A dicitur propter templum Domini et altare, ac religionem seu multos honos viros, qui adhuc ibi erant, nam et post ascensionem Domini apostoli omnes quandiu ibi fuerunt, in templo adoraverunt. *Et statuit eum super pinnaculum templi.* Mos erat in illa provincia tecta aequalia facere, ut homines desuper ambulare possent, et eo more erat preparatum desuper templum, et habebat in gyro cancellos ne quis invitus decideret ad terram; hoc frequenter auditus in Evangelis. Ibi soliti erant sacerdotes legem legere; et turbis deorsum stantibus exponere, hic ergo de inso loco suavit diabolus Dominum exsilire ad terram, ut videretur a turbis et laudaretur si sanus astaret. Sicut fuit vana gloria quando dixit: *Scientes malum*, sic esset vana gloria de alto salire ad terram in neutro profectus. *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Deorsum adverbium est loci. Per omnes tentationes hoc inquirat, quali modo esset Filius Dei, utrum adoptivus, an proprius. Sed Dominus, qui exemplum nobis venerat dare et in dictis et in factis, et diabolum dubium reddidit, et nobis insinuavit quid facere debeamus quando tentamur, videlicet ad mentem reducere verba sacri eloqui, et nostras tentationes per eadem verba compescere. Suadet autem diabolus, non simplici verbo suo, sed cum additamento Scripturæ divinæ, dicens: *Scriptum est, quia angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Totus iste psalmus de Ezechia rege scriptus est, de illa defensione quam ei Dominus fecit adversus Sennacherib Assyriorum regem, et potest de unoquoque electo accipi; quia autem diabolus purum hominem credidit Deum, ob hoc istud exemplum, quod de justo dictum est, ei proponebat. *Ait illi Jesus rursus.* Sic jungendum est rursus, quia adverbium est, et verba evangelistæ sunt, et habet sensum iterum. Postea vero inserendum est, *scriptum est*, quia istud Domini verbum, non illud. Ac si aperte dicat diabolus: Propterea non debeo, nec ego, nec alius quilibet homo te auscultare, quia est divinum eloquium, quod me omnesque prohibet pro vana gloria, et nullam utilitatem habentibus. Deum petere. *Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde.* Ista tentatio in eremo facta fuit, cum prima tentatione, et istum montem, vel Thabor vel Hermon intelligimus, sed verius Thabor. *Et ostendit ei omnia regna mundi, et gloriam eorum.* Sicut Deus omnipotens diabolo ad libitum suæ tentationis permisit ei superiora quæ audistis, sic potest fieri ut permiserit ei sub una visione totum mundum ostendere, eo modo quo et beatum Benedictum legimus vidisse. Vel alio modo, species quædam est, quæ frequenter invenitur in Scriptura divina, et vocatur Græce synecdoche, cum totum dicit, et pars intelligitur. Videlicet ostendit ei partem aliquam, et promisit ei reliquam cum toto daturum. Gloria autem mundi aurum est et gemmæ, inde gloriatur iste mundus. *Et regna mundi*, id est homines in

mundo habitantes : quæcunque habere possunt mundiales homines, hæc est fiducia eorum; et tamen nihil aliud faciunt de illo, nisi ad gloriam, et ad ostentationem possident. Non enim inderant, aut aliquid necessarium operantur, nisi solummodo vivunt, et portantes onerant et custodiunt diæ ac nocte. *Dixit illi, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Sicut mendacium fuit quando dixit: *Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis Altissimo,* sic etiam istud mendacium esset, si Dominus illum adorasset dicentem: *Hæc omnia tibi dabo.* Sed diabolus non curat de profectibus seductorum, nec curat nec veretur in futuro mendax haberi, tantum ut in præsentem nunc possit seducere quos vult. Sic fecit de Adam quando dixit: *Eritis sicut dii.* Sciendum est vero, secundum dictum Ipsi, quia cadit omnis qui adorat diabolum; et non solum qui adorat, sed etiam qui auscultat, quia adorare venerari est: quia tunc homo illum veneratur, quando ejus suggestiones Dei mandatis præfert, et illum auscultat, et Dominum prohibentem dimittit. *Tunc dicit ei Jesus: Vade, Satanas.* In aliis suasionibus non tam potenter Dominus diabolo respondit sicut in ista, quia nimis superbe locutus est, quando vel a Deo vel a puro homine se fuisse adorari, et quantum perversus, tantum perversa locutus. Dixit ei Dominus: *Vade, Satanas,* hoc est in abyssum, sive in perditionem. Non autem simili responsione Petrum confutavit, quia illi dixit: *Vade retro,* hoc est sequere voluntatem meam. *Dominum Deum tuum adorabis.* Adorare duobus modis intelligitur in nostra lingua; adorare enim dicimus inclinare. Unde scriptum est: *Adoravit regem ille,* vel ille, hoc est inclinavit se. Adorare alto modo, hoc est cultum debitum Domino exhibere, de quo scriptum est: *Adoravit Salomon Dominum.* Isto ergo modo præceptum est antiquis ne adorarent deos alienos, nec quemquam, excepto Domino solo; inde ergo dictum est: *Dominum Deum adorabis.* Adorare est autem tota fide Dominum credere et ex totis præcordiis diligere, remissionem peccatorum petere, et omnia bona ab illo sperare præsentia et futura. Græce autem differentes hoc dicitur, ubi adorare quod ad Deum pertinet *προσκυνῆσαι* dicitur προσκυνῆσαι, adorare quod ad hominem pertinet *κλίνειν* dicitur: *Et illi soli servies.* Quid est hoc quod dicit Dominus, *Illi soli servies,* cum Paulus apostolus dicat per charitatem servire invicem? Nanquid aliud Dominus præcepit, et aliud Paulus? Non, sed et servitium quod pertinet ad Deum solum, et non ad hominem, quod nulli alteri impendi debet, nisi Deo soli, videlicet credere illum firmam fide, omnem spem suam in illo ponere, hostias illi offerre, cultum divinum illi exhibere, et reliqua quæ ad solum Deum pertinent. In Græco quoque sermone similiter est differentia de hac re. Siquidem servitium quod ad hominem pertinet *δοῦλος*, *δούλος*, dicitur, et servus *δοῦλος*, *δούλος*, dicitur. Illud vero servitium quod ad solum Deum

pertinet *λατρεύειν* vocatur. Unde in tantis Hebraica non dicitur *δοῦλος*, *δούλος*, sed *λατρεύειν*, *λατρεύειν* *αὐτῷ*, *servians illi.* Has discretiones debemus scire inter creaturam et creatorem, ut in nobis sanoto petamus remissionem peccatorum, sed per eos studeamus impetrare, ut datur nobis a Deo; neque credamus in aliquem, nisi in Deum, quia credimus sanctos, sed non credimus in sanctos.

Tunc reliquit eum diabolus: et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei. Quod diabolus in Deum suaserat facere, hoc ei fecerunt angeli, id est adoraverunt eum, ut ostenderent quia ipse merito adorandus esset, non diabolus. Angeli ministrant et victoris dignitas comprobetur. Omnes istas tentationes Dominus patientia vicit, ut nobis exemplum præberet patientiæ. Si is qui creator est, et tentatorem suum in abyssum uno verbo mergere poterat, sustinuit, et sacri verba eloqui ei respondit, et nos quando tentamur visibiliter vel spiritaliter, semper ad memoriam reducamus quæ præcepit Deus, et quia creator est audiendus, non diabolus. Diabolus enim Hebraice *deorsum suus* interpretatur, quia de cælo decidit. Græce vero *criminosus* sonat, quod electorum innocentiam fictis criminibus accuset. Unde in Apocalypsi dicitur: *Projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos in conspectu Dei nostri die ac nocte.* Satanas in Latinum sonat *adversarius*, quia semper contrarius est virtutibus sanctorum. Notandum vero quod omnia testimonia, quæ in hoc agone Dominus protulit, de Deuteronomio assumpsit; et rectum fuit ut Dominus de Deuteronomio ea sumeret, nam ibi perfectior lex habetur, quia quod secundo fit melius fit. Deuteronomium enim *secunda lex* dicitur, deuterio Græce *secundus*, nomos *lex*, et non est separandum *u* ab *e*, quia tunc habebit sensum quasi sit prepositio *de* et *utero* nomen, sed Deuteronomium, quia compositum est apud Græcos ex duobus nominibus, et non est feminini generis apud Græcos, sed masculini.

CAPUT VII.

Quod Joanne tradito incipit Dominus prædicare.

Cum autem audisset quod Joannes traditus esset, accessit in Galileam. Antequam Joannes traditus esset prædicabat Dominus; sed post religionem ejus cepit attentius prædicare, ne decisset populo monitor salutis. *Venit de eremo.* Ubi tentatus fuerat. *In Nazareth.* Ubi nutritus fuerat. *Et relicta ipse Nazareth.* Propter incredulitatem. *Abiit in Capernaum in finibus Zabulon et Nephthalim.* In hac terra primum Israel captivatus est ab Assyriis, et contemnerentur ibi Dominus incepit prædicare, ubi hostis quondam propter peccata dominatus est. Zabulon interpretatur habitaculum pulchritudinis. Nephthalim quoque idem affirmat, qui conversantis dicitur, quia antequam Deus veniret in hunc mundum, omnes sedebant in tenebris ignorantie, sed per Christum orta fuit lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et umbra mortis nobis erat;

quia ad comparationem secunde mortis nostra mortis est in hoc seculo; in futuro vera, quia ieterna. Exinde capit Jesus predicare et docere. Exinde, postquam Joannes missus est in carcerem, quia cessante lege Evangelium successit. Penitentiam agit, appropinquavit enim regnum celorum. Quod Dominus eadem praeferat quae et Joannes ostendit se illius esse filium a quo Joannes missus est: diximus superius quomodo appropinquaverit regnum celorum. Appropinquavit enim quia jam in proximo erat, post perfectam predicationem, et passionem, ac ejus ascensionem, aperienda via ad vitam aeternam digne poenitentibus, hoc est punientibus in se veterem conversationem, et incipientibus novam. Poenitentia namque quasi punientia dicitur.

CAPUT VIII

De vocatione apostolorum

Ambulans Jesus juxta mare Galilaeae, vidit duos fratres. Diversa videntur evangelistae de vocatione ista scribere, sed intelligendum evangelistas non sunt contrarii. Primitus factum est quod Joannes scribit, quia beatus Andreas audivit a Joanne de Christo testimonium, et venit ad eum, et mansit cum illo, et postea adduxit fratrem suum Simonem, et cognoverunt eum, sed iterum abierunt ad opera sua. Iterum factum est quod Lucas refert. Qualiter ascendit Jesus navim Petri, et praedicavit de ipsa, et post predicationem jussit relaxare retia in capturam, et dixit ad Petrum: Ex hoc jam nunc eris capiens. Sed tunc duxit Petrus navim ad littus, et secutus est illum aliquo tempore, et iterum reversus est ad navim. Nam ideo eam ad littus duxerat. Nam vero retibus relictis et navi, secuti sunt eum, et semper cum illo essent. Similiter intelligendam de Jacobo et Joanne quod ante crediderunt in eum, quando de aqua vinum fecit; sed non sunt secuti continuo, nisi modo. Et dicunt magistri Ecclesiae quod aliquid divinitatis tunc resplendit in facie ejus, quod eos ad illum attraxit, ut contiguae jam sequerentur illum. Tradunt autem quia tribus vicibus resplendit ipsa divinitas in facie ejus in haec tempora: unum, quando discipulos vocavit; alio, quando ementes et vendentes de templo ejecit; tertio quando transfiguratus est in monte. Sed tunc tanta fuit ipsa majestas ut non possent discipuli eam ferre. Unde scriptum est, ceciderunt in facies suas. Quid mare sit Galilaeae in sequentibus dicemus: similiter de apostolis, cum de aliis dixerimus in catalogo eorum dicemus et de his: Venite post me, faciam vos fieri pisces hominum. Conveniens est praedicatio piscationi, quia sicut rete multas maculas habet, similiter praedicatio multa testimonia. Sicut illa capit parvos et magnos, ita ista sapientes et insipientes. Mare seculum istud in quo homines semper se persequuntur. Sicut coepit pisces Petrus, sic postea homines cum verbo. Ab isto Zebedaeo illi duo discipuli Zebedaei vocati sunt. Zebedaeus dicitur donatus sive fluens. Iste digno eloquio sic vocatus, quia fluxit, et recessit a praedicatione Domini: pro qua re et a filiis suis relictus est. Re-

luctantes retia, id est reparantes, quia vellemus. Relictis retibus et nave secuti sunt eum. Nihil apparet, quomodo cum tota diffinitione seculi stitit eum. Hoc non dixit in aliis apparitionibus.

CAPUT IX

De primis virtutibus Domini

Et circuibat Jesus etiam Gallilaeam docens. Studebat docentis Domini ostenditur, quia non expectabat ut populus ad eum veniret, sed ipse veniebat ad eos, exemplum dante beatis doctoribus vel episcopis, qui habere debeant de subjectis plebibus. Docens totam Gallilaeam. In hoc quod dicit totam, ostendit sine personarum acceptione docens praesentes, praedicans advenientes. In synagogis eorum. Per omnes civitates, Judaei synagogas habebant in diebus Sabbatorum et ceteris festis; in quibus diebus nihil aliud agebant, praeter cibum et potum nisi orationem et orationi vacabant. Et in synagoga congregatio dicitur. Et praedicans Evangelium regni. Evangelium regni, bonam nuntiam regni caelestis, quia hoc omnes praedicatorum praedicare debent, quibus pro vita aeterna adipiscenda Christiani laborare debent. Sapientiam omnium linguarum ad se invicem habebant, quia sicut lingua corpus quando officit ad haec peragere, ita anima que torpet in preceptis Dei languere dicitur. Omnem infirmitatem. Ad corporum infirmitates respicit, et est species synecdochiae, a tota pars intelligenda. Ab his partibus ejus in totam Syriam. Opinio, fama dicitur, quae non velociter illum.

Syria, hic Tyros et Sidon intelliguntur, in qua Syria habitabant. Et obtulerunt ei omnes infirmitates. Leviores infirmitates habentes. Tormenta ebrietas hennis. Fortiores infirmitates vult ostendere, quia tormenta a torquendo vocantur. Et qui tormenta habebant. Hoc est de quibus certum erat quia sine intermissione tenebantur. Lunaticos. Et ipsi meminerant et sed propter infirmitatem creatoris ad tempus eos vexabant, et ad tempus eos dimittent, ut infirmaretur creator, qui bonam creaverat lunam. Sunt aliae infirmitates quae plus nocent una lune quam altera. Quia crescit corpus et crescit cum elementis de quibus creatura est. Homo namque ex terra, aqua, igne et aere factus est. Paralyticus Graeco, Latine dianatus dicitur, et qui pro sanguinis effusione officia corporis habet amissa. Et secutus eum cum turba multorum. Propter discipulis dixit: Massiamusque de Galilaea. De illa nutritus fuerat. Quia duo Galilaeae sunt. Ista de deorsum circa Tyberiadem, et magnum Genesar, in tribus diebus. Altera Galilaea gentium vicina finibus Tyrorum, ubi Salmon dedit Hiram regni viginti civitates, et est in sorte tribus Neptalim, et Decapolis Graecorum nomen est, et dicitur decem civitates. Est regio inter Jordanem, habens decem civitates. Siquidem Graeco polis, Latina civitas dicitur, deo decem, inde compositum nomen Decapolis. Et de Hierusalem civitate regia et de Judaea. Judaea regio Palaestina ex nomine Judae appellata est, ex qua rex habitabat ipsa

corporum. Qui bona faciunt, et mala pro eisdem bonis recipiunt; et sanctus Lampertus, et sanctus Leo legarius, vel alii innumeri. Sed et qui pro Christo persecutionem patiuntur, ut fecerunt omnes martyres. *Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me.* Exponit istam beatitudinem, quomodo sustineatur persecutio propter iustitiam. Si male dicant vobis iniuste et mentiantur; si persequantur iniuste; si dixerint omne malum mentientes: nam si verum dixerint, non erimus beati. Et si propter peccata nostra persecutionem patiamur, non continuo erimus beati; sed si patienter sustineamus, et recognoscamus quia iuste, et non tantum quantum meriti sumus: pervenimus quandoque ad beatitudinem si futura non accumulamus. *Gaudete et exsultate, ecce enim merces vestra copiosa est in caelis.* Si bona facientes adversus tundamur, certi esse possumus si patienter sustinemus, quia in futuro mercedem recipiemus. Si vero aliquid boni facimus, et prospera nobis ardent, timere debemus ne pro bonis quae fecimus, illam mercedem recipiamus. Si autem et mala facimus et prospera habemus, de inferno certi esse possumus. Si etiam et male habemus, et tamen de ipsis malis murmuramus: certi sumus, quia de his malis ad peiora pervenimus. Omnes istas beatitudines Christus complevit, quia nihil docuit nisi quae ante ipse complevit. Pauper fuit et rebus et corde, qui ait: *Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Mitis fuit, qui dixit: *Discite a me quia mitis sum, et humilis corde.* Luxit aliorum peccata, qui *videns civitatem flevit super illam.* Esurivit et sitiit iustitiam, qui dixit: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei.* Misericors fuit, qui dixit: *Misericordiam volo, et non sacrificium.* Mundo corde fuit, qui dixit: *Sancti estote, quia ego sanctus sum.* Pacificus fuit, qui dixit: *Pacem meam relinquo vobis.* Persecutionem passus est, qui dixit: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur.* Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos. Samuel de principatu ejecerunt, Isaiam securerunt, Eliam de terra ejecerunt; Jeremiam lapidaverunt, et non fuit bonus a saeculo, qui persecutionem non sustinuit in saeculo. Ideo gaudete in persecutionibus, si vultis esse socii in beatitudinibus. *Vos estis sal terrae.* Sal dictum est, eo quod igne exsiliat. Sunt autem multa genera salis. Est tamen naturalis, necessarium ad omnem escam. Pulmentis enim saporem dat, excitat aviditatem et appetitum in omnibus cibis: ex eo quippe omnis victus delectatio et summa hilaritas. Omnes pecudes si semel gustaverint delectantur eum. Corpora astringit et siccat; defuncta etiam a putrescendi labe vindicat, et durent. Omnis ista natura spiritaliter convenit doctoribus; faciunt enim doctoribus aviditatem spiritalis cibi scripturae, quae ante viles nobis erant; eorum reseratione delectabiles nobis fiunt; appetitum ad omnibus animalibus, quia et doctrina apostolorum suscipitur ab omnibus gentibus. Restringit

corporum sicut fit per doctrinam, vel luxuriosi casti fiunt; fugat inscos, id est diabulos. Et ideo iure dixit *Jesus Dominus, Vos estis sal terrae, id est habitantibus in terra. Quod si sal evaserit, in quo saliet terra? Si doctor terraverit, a quo doctorum commendabitur? Ad nihil ultra valeat, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus.* Sicut sal in omnibus agris nocivum est, quia sterilis efficitur omnis terra ab eo. Unde et in subversis civitatibus, hoc legimus aspersum, ne quis ibi postea vellet manere; quod Abimelech fecisse legimus. *Et sic dicitur de Hierusalem. Haec similitudine, si doctor ad haeresim conversus fuerit eijctus de Ecclesia, et habetur contemptui ab omnibus, ita ut nec a se dicatur, sed ab omnibus exsecratur, sicut Paulus dicit: *Haereticum hominem post primam et secundam correptionem devota. Non estis lucerna. Estis lux* participando lucem illam de qua scriptum est: *Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem.* Sicut enim per lucem omnia bona fugantur, fures videlicet, et nociva bestiae, ac fantasmata dæmonum, et similiter per predicationem apostolorum omnia nociva animarum detecta sunt et rejecta, et illuminata corda credentium. *Non potest civitas abscondi, super montem posita. Civitatem, Ecclesiam dicit edificatam, super Dominum: quam debent apostoli innotescere cunctis gentibus, ut congregentur ad eam, si non corpore, corde omnes electi ejus, ut dicitur catholica, id est universalis. Neque accendimus lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, id est doctrinam evangelicam, excelsam in praedicatoribus, ut innotescat omnibus perfecta, qui in Ecclesia sunt. Nec debent eam ponere sub modio, id est timore, aliquo vel metu alioquin abscondere, sed ut videant opera vestra bona ad edificationem et profectum animarum suarum. Et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est: non vos querentes laudari, sed Deum, cuius donum est, si quid in vobis boni est. Nolite putare, quomodo veni solvere legem aut prophetas. Putare dicit estimare solvere, dissolvere, si se ad nihilare. Non veni solvere, sed adimplere, id est ubi bene non intelligebatur, veni exsolvere, sicut est de dimittenda muliere. Ubi perfectio deerat, volo addere, sicut est de homicidio, quia et iram volo primitus rescere. Nam sicut beatus Augustinus dicit: *Omnia quaecumque in veritate praecepta sunt antiquis, absque figuratibus praeceptis; et ea quae legislator secundum duritiam cordis, eorum eis concessit: Alia tenenda sunt.* Ex hoc loco hoc affirmat: *Amen dico vobis, id est verum dico vobis, Donec transeat caelum et terra, iota unum aut unum apex non praeteribit a lege, donec omnia fiant.* Ac si dicat: Usquequo caelum et terra transeat, etiam ea quae per iota et apicem significantur in lege non praeteribunt, sed perficientur a meis electis. *Iota* autem et Hebraeum est et Graecum; Hebraice dicitur *Iot*, Graecum *Iota*, Latine *id est.* Apex autem, *titula*, dicitur, quae in aliquibus litteris apud antiquos super quibusdam litteris ponebatur, siye causa differentiae, siye ut**

ostenderetur geminandam esse litteram. Verbi gratia, *spopulus* quando gentem significat non ponebatur : quando vero arborem significabat, tunc ponebatur apex desuper, ut admoneret lectorem ab unitate intellectu recedendum; et longam esse syllabam. Geminatiois quoque causa ponebatur ut in *Attalia*, quia duo tibi esse debent : scribebaturque unum et apex desuper, exinde intelligebatur geminandam esse litteram. *Luta* : quoque similiter super, ut ostendebat geminandam esse illud i. Ostendit ergo Dominus tales differentias non prætereundas in Scriptura divina; quia si negligenter, sensus quoque una interiori Animo intellecto, i. *Iota*, id est x apud Græcos decem significat sine apice; cum apice decem millia. Exinde coniecere possumus, quod decem verba legis nisi a nobis spiritaliter custodiantur, decem millia talenta a nobis exigenda, secundum illam parabolam Domini de servo, qui oblatus est regi decem millium talentorum. Secundum Latinos i unum significat; apex desuper mille demonstrat. Ex quo credere possumus, mille quadrantum et unius nos debitorum fore, et non exituros, donec illum unum reddamus. *Qui ergo solverit unam de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Ac sic patenter dicat: Omnis doctor qui solverit, id est dissolverit, et spreverit unum de mandatis istis minimis, sive non fecerit, minimus vocabitur in regno caelorum, id est, in presenti Ecclesia. Quia curus vita despicitur, restat ut ejus predicatio condemnatur. Qui autem fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno caelorum. Quia dignum est, ut qui verbo et exemplo aedificant Ecclesiam, in honore habeantur: sicut et Paulus dicit: Presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo.*

CAPUT XI.

De adimplentione legis.

Dico autem vobis. Modo incipit legem adimplere. Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum. Justitia Phariseorum est non occidere, non adulterare, non facere furtum, decimas et primitias dare ex omnibus quae possident. Justitia Christi et omnium Christianorum est, non odire, non concupiscere, proximum propter Deum amare, persequentes ex animo diligere. Sensus igitur talis est: Pharisei homicidia, furta pro crimine habent; discipuli mei etiam cogitationes et verba iniqua devitent. Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Subauditur mortis. Audietis quia dictum est antiquis: Non occides. Ecce justitia Phariseorum: Ego autem dico vobis; ego novus homo, nova praecepta vobis pono. Quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Ecce justitia Christianorum. Ea poena reus habetur in Evangelio qui fratrem suum odit, quae in veteri habebatur qui occidebat aliquem. Et sciendum ubique in hoc libro positum est antiquis, subauditur patribus, illud approbat Deus, vult ut illud custodiatur, donec transeat caelum et terra. Illud

A vero ubi non est additum antiquis, non praecepit Deus, sed Moyses concessit populo adhuc rudi et carnali, quibus si illud praecepisset, intellexit non esse facturos, sicut dicit Dominus de muliere dimittenda: *Moses enim ad duritiam cordis vestri scripsit vobis: ab initio autem non fuit sic; qui gutem dixerit fratri suo Raca, reus erit consilio.* Totum est istud justitia Christianorum: modo tulit tram absconsam de corde; modo auferit sub majori poena iram cum voce. *Raca* interjectio est apud Hebraeos, et tantummodo iratum animum demonstrat, et potest dici *inanis* seu *absque cerebro*; quam injuriam in vilgata locutione in usu habemus, quia qui cerebrum non habet et non est sanae mentis. Quasi dicat: Quemcumque ita commoverit ira, ut in voce eam ostendat proximo suo, plus est plectendus quam ille qui in corde iratus non protulit in voce. Et ideo jam consilium de illo est habendum qua poena plectendus sit. In primo ira absconsa, et mors cum gladio cito finienda. In secundo, ira cum voce: jam excogitatio generis est tormenti, quomodo moriatur ille. In tertio ira cum improprio, et diffinitio quot poenis infernalibus tradendus sit. *Rachus* quoque Graece *puniosus* dicitur; sed superior intellectus mellor. *Qui autem dixerit, Fatue.* Subauditur, sicut in superioribus, *fratri suo.* Nullus enim alius nobis frater est, nisi qui eundem Patrem nobiscum in caelis se confitetur habere, hoc est omnis Christianus. *Reus erit gehennae ignis.* Jam de ipso qui cum ira in vitium fratris prorupit non tenetur consilium; sed aperta sententia ultricibus flammis deputatur. Et qua ratione fatui nomen imponitur fratri, quia similiter credit in Deum, sicut et nos et Spiritum sanctum se habere confidit? qui enim non honorificat fratrem suum injuriam facit Spiritui sancto, qui in illo habitat, sicut Petrus ad Ananiam loquitur: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.*

Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te. Munus hoc in loco solum de sacrificio, sed et de omni oratione accipitur. Quia et in ipsa oratione dicimus: Dimittite nobis, sicut et nos dimittimus. Quod vero ait: Quia frater tuus habet aliquid adversum te, hoc est si habet aliquid juste querere adversum te, quod tu laeseris eum in aliquo. Retraque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo. Si prope fuerit, pedibus corporis eundem est; si autem longe fuerit, animo eundem et Domino promittendum, quia ut citius potueris, et corpore eundem sit et emendandum quodcumque ei malum intuleras. Et tamen multi verbo veniam petunt, et malum quod ei intulerunt non emendant non est talis verita Deo accepta, quia sicut beatus Hieronymus dicit de Juda: Quia si opus non destruit homo vel non emendat, frustra postulat poenitentiam; peccatum ipsius crescit quotidie, nec ipse sit mortuus et ille vult habere veniam. Verbi gratia, quidam acquisivit hominem iniuste vel contra aliodium alicujus et venit ad confessionem, et dicit:

Mea culpa, peccavi in tali facto, da mihi pœnitentiam. Et dicit illi : Abstine tanto tempore a vino et carne. O quam aperta seductio! Nepotes illius serviunt omni die, et in fine mundi aut centum aut ducenti erunt servi de illo uno. Et iste seductor dicit illi : Salvus eris. Alodium et aurum, quod tulit ipse habet, et abstinet a suo vino : unde accipiet cras solidos plures quam si bibisset. O diabole confessor, si necis illum salvare, ut quod scis teipsum perdere? Debueras dicere : Destruere opus, et accipe tunc pœnitentiam : quare plus amasti aurum quam Dominum, qui tibi ista prohibuit? Nonne diabolus quando anima ejus egreditur a corpore in malo erat, et adhuc malum crescit? Nonne dicit Joannes, *peccatum usque ad mortem, non dico ut roget quis pro eo? Stulte, lignum in quam partem ceciderit, ibi manebit*. Utrumque autem possumus dicere : *Et reconciliare fratrem tuum*, hoc est ad te illum reducere in pace; et *reconciliari fratri tuo*, hoc est te illi reconciliari. *Esto consentiens adversario tuo*. Aliqui exponunt hoc verbum super diabolum, ut simus benigni cum illo ne faciamus mala, quia tunc ille amplius cruciabitur pro malis quæ nobis suggestit, quam de inimicis nostris; unde superius præcepit, ut reconciliaremus nos cum illis; et infra præcepturus est, *diligite inimicos vestros*. Nam ut in Græco *eunoua, εὐνοῦν*, habet, id est *benivolum*, et ita potest recte accipi, ut cum omnibus hominibus quantum ex nobis est pacem habeamus. Sed et de verbo Evangelii non inconvenienter potest accipi, qui quasi adversarius noster est, quia ea præcipit quæ contraria sunt voluptatibus nostris. Verumtamen melius est ut concordemus cum eo dum sumus in corpore, et in via istius sæculi, ne forte contemnet nos ipsum Verbum cui non obedivimus, et iudex Angelus tradat nos ministro diabolo qui nos mittat in carcerem poenarum æternarum. *Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem*. *De meo* hic etiam pro æterno ponitur, quia qui in infernum introierit, ulterius non exibat. Quasi dicat in æternum non exies inde; et ibi persolves tormenta pro minimis etiam peccatis, quæ per quadrantem intelliguntur; quadrans enim genus nummi est, qui habet duo minuta, id est quinque denarios, et similiter Hebraice vocatur. Unde in uno Evangelio mulier quadrantem, in alio duo minuta, misisse in corbonam scribitur :

Audistis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quod omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Ego qui legem dedi per Moysen, quod doerat adimpleo; qui viderit ad hoc, ut deliberet se ita velle facere, iam tenetur reus in conspectu Domini. Dicit beatus Hieronymus quod aliud est passio, aliud propassio, aliud quod tentatur ex diabolo vel ex carne; et tamen non deliberat ut ita faciat: non tenetur reus in conspectu Dei. Exemplum possumus capere de latrocinio. Si quis tactus fuerit, quod velit equum alterius furari, et tamen non mittit in eff-

actum, tentatus per suggestionem est, sed non per effectum. Si quis cogitat et deliberat, ut faciat, al potuerit, locus illi deest; sed in conspectu reus tenetur, et de tali dicitur, *iam adulteratus est eam in corde suo vel furatus*. *Quod si oculus tuus dectet scandalizari te, erue eum et præcipice ab eo*. Per oculum et manum, et pedem, spirituales concupiscentias intelligere debemus, ut quando videt oculus et concupiscit, illum oculum absindamus, id est concupiscentiam: similiter de pede et manu. Alio etiam sensu per oculum, manum, et pedem, parentes et amicos intelligamus, ut si aliqui sint qui in via Dei contrarii sint nobis et non possimus eos convertere, melius sit illis carere, et illorum amicitia quam offensam Dei incurere. Unde et de summo sacerdote præcipitur, ut neque pro patre neque pro filiis polluat, nisi illum immaculate custodiat, cuius cultui dedicatus est. *Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudiij*. Ecce nunc non habetur *antiquis* subijunctum, idcirco manifestum est (sicut in posteriori parte dicit) quod Moyses ex suo hoc dixit, non tamen Deus mandavit. Cognovit enim legislator quia si viverent, antequam velint tenere illas quod occiderent eas, et iudicavit melius fore separationem quam homicidium. Libellum autem chartam dicit repudiij, id est, separationis; quia *repudio, rejicio*, dicitur: et *repudium est*, quod testimonio testium datur, aut mittitur. *Ego autem dico vobis quod omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchaturam; et qui dimissam duxerit, adulterat*. Simplex Dominus mihi præceptum est, quod si et propter fornicationem dimiserit, nec ille debet aliam habere, quoad usque illa vivit, nec illa alium. Si autem legaliter occiderit eam in iudicio, tunc potest alteram habere. Similem autem legem habet vir cum uxore, sicut mulier cum viro, ut si vir mulierem adulteraverit non posset eam occidi, nisi et ipse moriatur, quia similiter reus est de adulterio. Si vero in monasterium abire voluerint, neuter alium potest dimittere, nisi ambo voluerint, et neuter habebit socium, quandiu ambo vivunt. *Iterum dictum est antiquis. Non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua*. Ne Judæi per idolorum nomina jurarent, permisit eis Dominus jurare per nomen suum; nec nobis etiam inhiuit, sed perfectionem nos docuit, quod ea fides sit habenda in Christianos, ut non sit necesse testem nominum Domini interponere, perjurium nobis et illis prohibitum est. Debemus enim dicere, non *pejorabis sine r*, quia in verbo non habetur *r*, sed *pejoro* et *dejero* dicimus. Pejorare male jurare; dejerare, valde jurare. Jurare est namque, quasi *jure orare*: quod denique dicit, *reddes Domino juramenta tua*, hoc est ad illum referes ut per nomen ejus jures, et non per nomina deorum externorum. Quidam jurant in altare, et putant non esse perjurium; sed tamen sic Deus accipit illud sicut is cui juratur, etiamsi nullæ reliquæ sanctorum ibi habeantur, quia majus est nomen Domini, quam corpora sanctorum. Etenim

capit. ne ipsas iustitias coram hominibus faciamus ut videri volumus ab eis, nosra facta et pos. laudari ab ipsis. *Attendite*, hoc est, *canete*. In quibus locis in hoc Evangelio hoc dicitur, *attendite*, et *sempiternum* habet, caveo et observe, ne idea faciat, ut videamini, et videri velitis, et laudari. Nam qui idea facit ut Deus laudetur, et proximus edificetur, bene facit; qui autem propter laudem hominum facit, mercedem apud Deum amittit. Si volumus, possumus, si distinguere, ut dicamus; *Amen dico vobis iustitiam*, et postea inferamus, *vestram faciamus*, id est, eam iustitiam, qua Dei est, nostram, velimus facere, quia nullus iuste, vel iustitiam facit, nisi ex dono Dei, et quidquid boni est, Dei est; quidquid autem mali, nostrum est. Sic Moyses ostendit, in aqua contradictionis, retorquendo in se virtutem Dei, dicendo; *Num de petra hac poterimus educere vobis aquam?* cum Dei esset virtus qua fiebat, et non hominis per quem fiebat.

Amen dico vobis, qui mittit in vobis aurum, et argenti, faciat elemosynam, et non turbat corde, sicut hypocritae faciunt in synagoga, et in ecclesia, et honorificatur ab hominibus. Ipse, in hoc loco, inquit, non quomodo nos debeamus iustitiam nostram, facere, et propter hominibus sicut illi hypocritae, id est, simulatores, faciunt in synagoga, in congregacionibus, et in vicis. Virtus dicitur ab ipsis habitatoribus; quod vici habeat tantum ut civitas, et sit, sine muris, et vici dicuntur etiam habitaciones civitatis. Turbas autem solebant insonare, tunc quasi ad pauperes congregandos; sed sicut hic demonstratur, magis pro laudatione humana hoc faciebant, ut a multis agnoscerentur; quod ipsi magnam elemosynam facerent. *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, hoc est, quanto quasi vorant clamore hominum, propter quam fecerunt, a Deo nihil habent quod expectent. Te autem faciente elemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Elemosyna Græcorum, nomen est, et dicitur misericordia; et elemosyna dicitur debet, non in sinistra; per se non per se, in manu rei, favore debemus; ne sinistra nostra donum sciat, quod facimus; quia sinistra xetodoxa intelligitur, et semper in malam partem paultur. *Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagoga, et in angulis platæarum stantes orare.* Platæa a latitudine dicitur dicitur, Græce etymologia, et solent dimitti ante portam civitatis, ut intrantes et exeuntes, possint recipere. Hypocritæ per unum debet scribi, non per duo. *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Si ab hominibus laudem receperunt, ipsa contenti sunt, quia apud Deum frustratam habent quicquid cupere, aliquid boni simulationis obtinent faciunt. *Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum, et clausa ostia era Patrem tuum.* Simpliciter erudit auditorem, ut, nam orandi gloriam fugiat. Sed et præceptum videtur esse spiritale, ut in lingua, pectoris cogitatione, labiisque compressis, oramus Dominum, sicut Anna dicitur fecisse, labia eius tantum movebantur, et non pariter non audiebatur. *Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici.* Id est gentiles, hi sur-

dos deos adorant, qui aures habent et non audiunt. Christianos autem non est necesse multum loqui, quia ad Deum scientem omnia, antequam fiant, loquuntur, sicut ipse loquitur; *Sci, quoniam Patris noster, quia ipse in vobis, antequam petitis, erit.* *Prophetæ non est necesse magis orare nos esse, sed deo precatores.* *mobit in vobis unum ni deo videri*

CAPUT XLII

De formula orationis Dominice.

Sic ergo, orabit. Alii evangelistæ narrat, quod ipsi discipuli petierunt a Domino, ut quibusdam orationis sibi edoceri, quomodo ipsum cum Patre et Spiritu sancto exorari deberent, et Dominus hanc orationem de pectoris sui fonte profudit, repletam omni necessaria petitione. Quiddam quibus nobis necessarium est, et in presenti seculo, et in futuro totum, hic comprehensum est. Sunt quoque sequentes petitiones, et orationes. *Pater, sancte, Deus, qui in celis, audeat dicere, nisi ipse sum, misericorditer nobis propitiussit.* In duobus modis est nobis Petrus Deus, et adulatione, quibus condidit, et creavit, et adoptio, quia per suam misericordiam adoptavit nos in filios; iustitias nobis, et invocari Patrem, et tamen tanto Patre, non sumus indigni, deprecandus non Filio ejus unigenito Domino nostro Iesu Christo, qui nobis, servam perfectionis ostendit, per quem filii Dei, et fratres ipsius efficit, possumus copulibus bonis. Quia ergo unum Patrem nos confitemur, habere in celis, debemus esse amicos fratres, quia qui fratres non vult recognoscere omnes Christianos, nec curat Patrem habere cum suis Deum. *Tei ergo invocamus, qui es in celis.* Quia, quamvis ubique sis, et tamen splendidius majestatem tuam, contemplantur, hi qui in celo tecum habitant, vel etiam qui es in celis in sanctis tuis habitans. *Sanctificetur nomen tuum.* Cum per se sanctum sit, oramus ut in nobis sanctum fiat, quia a tuo Filio Christo Christiani dicimur, sicut ut tui sumus, per opera bona, ut digneris habitare in cordibus nostris. *Adveniat regnum tuum.* Ut omnis mundus te cognoscat, et tu regnes in nobis, regens et gubernans nos usque in vitam æternam, non diabolus, cujus conditionis non sumus. *Fiat voluntas tua, sicut in celo et in terra.* Ut quomodo tibi angeli sine culpa servant in celis, ita et nos serviamus in terra. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Pan Græce omne dicitur, et per panem omnis substantia intelligitur, quæ quotidie nobis necessaria est, quod est quotidianus panis. In Græco pro quotidiano *epiusion, επιουσιον*, habet, quod transfertur super substantialem, scilicet quod ad substantiam nostram attinet, id est victum et vestitum. *Da nobis hodie.* Tu es creator et Dominus noster. Vel panem spiritalem unum animæ nostræ satientur, vel etiam corpus et sanguinem tuum da nobis, digne percipere hodie, id est semper. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Quæcunque erga te pro carnis fragilitate, sive suadente diabolo, commisimus, relaxa, ut non veniant super nos pœnæ debite, quæ debentur

tur pravicatoribus, quia et nos secundum tuum præceptum dimittimus his qui in nos peccant. *Et me nos inducas in tentationem.* Non nos permittas incidere in aliquam tentationem, quæ nociva sit ad corpus aut ad animam, quia tu potens es nos liberare, et non aliter inducis nisi quia nos liberas. *Sed libera nos a malo.* Hoc est et a malo præsentis sæculi, et a futuro et perpetuo. Ecce septem petitiones in quibus comprehensa sunt omnia quæ nobis necessaria sunt, et præsentis sæculo et in futuro. Octava quoque oratio in fine supponitur, *Amen.* Quod significat verum, ut vera fiant omnia quæ superius precati sumus. Debent autem custodire omnes quicumque hanc orationem oraverint : ut custodiant se ab omni ira, ut veraciter dicant Domino creatori *Pater noster*, quia si non amant omnes Christianos, non sunt tunc fratres, et ille qui aliquem odit, habet se ejectum de paternitate Domini. Qui noluit habere fratrem in dilectione Domini et proximi, non habebit Patrem in tuitione. Similiter custodiant illud verbum quod sequitur : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus*, ut non mentiantur Domino, neque se accusent quia ea conditione sibi petunt dimitti, sicut ipsi dimiserunt suis debitoribus, neque possunt ipsum verbum reticere, quia is qui docuit orationem, non exaudiet eam nisi sic fuerit sicut ipse composuit. Et ipse statim subjungit dicens : *Si enim dimiseritis peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester caelestis delicta vestra.* In potestate hominum habet dimissum, ut si nolunt imputare his qui in se peccant, nec Deus eis; si vero retinuerint, relenta erunt, hoc de his qui in nos peccant homines, non de his qui in Deum delinquant. *Cum autem jejunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes.* Per omnia ostendit nobis Dominus quomodo non debeamus facere justitias nostras coram hominibus, ne mercedem perdamus apud Deum; ne faciamus sicut Sâduccæi, qui quando jejunabant non lavabant faciem neque pectinabant caput. *Exterminant enim facies suas.* Hoc est ab illo termino deturpant, qui aliis diebus soliti erant ornati incedere, sive demoluntur, ut tristitiam simulent. *Ut pareant hominibus.* Id est appareant jejunantes. *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum.* Secundum morem provinciarum loquitur, in qua habitatores habebant compositum unguentum de oleo et balsamo odorato, et ungebant caput. Ne propter jejunia tristitiam simulemus ob favorem vulgi, sed hilariter Deo serviamus, quia tunc manebit nos merces certa si propter Deum omnia faciamus. *Et faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans.* Faciem lavare præcipimur et caput pectinare, ne propter vanam gloriam jejunare videamur. Sed tamen si pro alia necessitate illoti incesserimus, non peccamus. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra.* Thesauri nomen ex Græco Latinoque est compositum. *Thesis* namque Græce, Latine *positio* auri. De omni tamen pecunia hoc sentiendum est quod Dominus hic præcipit, ut de omnibus rebus quas habere possumus in æterna vita

thesaurum nostrum faciamus, pro quo in æternam patriam recipiamur. Per tria autem quæ hic nominantur, solent amittere frequentius divites hujus sæculi thesaurum suum : per æruginem quod pertinet ad metallorum genera; per tinea vestimenta; per fures omnia quæ haberi possint. Spiritalis quoque ærugo est vana gloria; tinea, invidia; fures, demones, per quæ Christianus perdit thesaurum animæ suæ, nisi vigilantemur se custodierit. *Thesaurizate vobis thesauros in celo* : sicut fecit beatus Sixtus et innumerati Christiani per manus pauperum. Quis ipse Dominus dixit : *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Postquam enim pauperi vel bono homini in nomine Domini datum fuerit, is qui dedit non potest perdere mercedem. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* De omnibus voluptatibus hoc accipi potest, ubi aliquis ultra modum intentus est. Gulosi thesaurus Deus venter est; luxuriosi epulæ sunt, amatoris libidinis lascivias et ludicra: illi servit quis a quo vincitur. *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Allegoria est in hoc loco, aliud volens intelligi quam in superficie sonet. Dat exemplum Dominus, quod is qui sanos habet oculos, potest videre omnia quæcumque voluerit, et per viam recte incedere. Is qui non habet lumen, frequenter oberrat ab via et offendit in itinere; sic is qui non habet rectam intentionem in sua fide vel in amore erga Deum, frequenter titubat in suis actionibus, quia vir duplex animo inconstans est in omnibus operibus suis. At vero *credentibus in Deum omnia cooperantur in bonum.* Inde sequitur : *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Oculus intentio operationis est. *Si ergo lumen quod in te est tenebræ sint, ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Id est si corpus amisso luminæ oculorum tenebras patitur (lumen interius quod debet regere animam et corpus) quantæ erunt? videlicet quam magnæ: majores quam corporis.

CAPUT XIII.

De non serviendo duobus dominis.

Nemo potest duobus dominis servire. Et quomodo potest, cum ipse alio loco dicat : *Non veni ministrari, sed ministrare;* et Paulus dicat : *per charitatem servite invicem in vinculo pacis.* Sed tamen sciendum quia, sicut superius diximus, est servitium quod soli Deo debet impendi, et nullo alio mortali : ut Deum credere certa fide et illum adorare, alienum Deum non habere, nomen Dei in vanum non asserere, diligere illum ex toto corde et totis visceribus, hostias illi offerre, omnia bona ab ipso sperare. Alia autem servitia et Deo et homini possumus secundum præcepta ipsius impendere, videlicet omnia bona quæ nobis volumus impendi ab aliis, faciamus proximis nostris. Est autem discretio in Græca lingua, de ipsis duobus servitiis. Nam illud servitium quod soli Deo impenditur, latreusis, *λατρεύεις*, dicitur; illud vero quod ad homines, douleusis, *δουλεύεις*, appellatur. Et hoc est quod Paulus dicit, *servite invicem.*

in Græco habet *δοκίμασε*, δοκίμασε. Aut enim unum odio habebit, hoc est diabolus; et alterum diligit, id est Deum, ut dignum et justum est. Aut unum sustinebit, id est diabolus, quia nullus amat diabolus, sed ad modicum tempus sustinet illum propter suas voluptates perficiendas; et alterum contemnet, id est Deum. Non dixit *odiet*, quia nullus potest odire Deum. Contemunt autem multi, et abutuntur Dei patientia. Unde et ad Samuel Dominus dixit: *Qui honorificaverint me, glorificabo eos; qui autem contempserunt me, erunt ignobiles.* Qui autem sint isti duo domini quibus insimul servire non possumus, sequitur dicens: *Non potestis Deo servire et mammonæ.* Mammonæ Syra lingua divitiarum dicuntur. Aliud est habere divitias, aliud servire divitiis. Qui servit divitiis non potest Deo servire. Non dixit, *Qui habet divitias: qui enim habet divitias et distrahunt eas, ut Dominus dixit ad eos qui eum hic recipiunt, quod recipiantur in æterna tabernacula, qui et habent intelligentiam super egenum et pauperem, erunt in alia vita cum Job, Abraham, David atque aliis qui et in hoc sæculo divitias habuerunt, et vitam æternam sibi mercati sunt. Qui autem servant divitiis, et nulli bona largiuntur ex ipsis divitiis nisi a quibus possunt recipere in hoc sæculo, sepeliantur cum divite sepultura æterna, ut illic indigeant omnibus bonis. Mammonæ quoque nomen dæmonis Judæi esse dicunt, qui divitiis præest. Tradunt enim super unumquodque vitium habere dæmones præpositos, et alios sub se positos qui seducant homines ad illa vel illa vitia, vel inde dictum: Spiritu fornicationis seducti sunt; exceptis illis, habere, unumquemque hominem, duos angelos custodes sui, unum bonum, alterum malum. Ideo dico vobis.* Subauditur, si me habetis electum Dominum, et alium rejectum. *Ne solliciti sitis animæ vestræ.* Id est vitæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Ego feci animam, ministrabo victum quo possit subsistere usque ad tempus præfinitum. *Neque corpori vestro quid induamini.* Quia ego creavi corpus in tali statura qua hunc est, et ego vestiam, si tamen meis obedietis præceptis, quia cuius opera faciatis, ejus filii sive servi vocabimini. *Nonne anima plus est quam escæ? Qui dedit animam immortalem, et rationabilem dabit victum.* Plus est, il est, plus valet et pretiosior est, quid immortalis et rationalis. Et qui dedit corpus decorum, sursum erectum, ad omnia agenda paratum, et intellectualem, multo excellentius quam bestiarum habeant, vestiet illud. Hæc omnia dicit ut timorem tollat de animabus nostris et sollicitudinem, quasi moriamur fame aut frigore, si voluntatem ipsius fecerimus. Nam opus debemus exercere unde vivamus et vestiamur, quoniam sic dictum est primo homini: *In sudore vultus tui vescere panem tuum.* Et Paulus præcipit dicens: *Magis autem laboret unusquisque manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatibus patientibus.*

Respicite volatilia cæli, quomodo non serunt, id est

seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cælestis parat illa. In hoc jubet recipere volatilia, ut habeamus fiduciam quod ille qui volatilibus dat escam daturus sit nobis, quia illi irrationabiles et mortales, et ad nostrum usum creati, non autem in hoc, ut otiosi simus et non laboremus serendo et metendo; sed ne pro timore thesaurus condamus temporalium rerum, et non porrigamus manum egentibus, timentes indigentiam habere, si in nomine Domini largiti fuerimus. *Nonne, vos magis pluris estis illis? Hoc est, plus valetis, et ipsi hodie sunt, cras non erunt.* Vos autem semper eritis, sive ad bonum, sive ad malum. Pluris ad pondus refertur, hoc est pluris pretii, plures autem comparativus est gradus de multo positivo, et ad numerum refertur. *Quis autem nostrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Sicut adjicere quis non potest aliquid ad staturam suam; et tamen Deus omnipotens fecit vos crescere quales estis, utique qui majus dedit sine vestro conamine, minus etiam dabit.* Id est cibum et potum. *Et de vestimento, quid solliciti estis? Sicut tulit timorem de cibo, similiter aufert de vestimento, ex rebus consequentibus. Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent.* Nent dicitur filant, ab eo verbo quod est *neo*: dicit ut videamus qualiter vestita sunt lilia candore, sive ipsorum labore, vel rosæ, quia nullum linteum comparari potest candore lili, neque ullum dirodinum roseo colori, neque ulla purpura tincturæ violæ. Propterea si Deus sic vestit viles herbas quas nos in forum soliti sumus mittere cum aruerint, quanto magis vos vestiet, quos ad similitudinem suam creavit. *Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.* De Salomone dicit Judæis exemplum, quia ipsi ditiores regem non habuerunt. Fuerunt autem multi ditiores, ut Nabuchodonosor, Assuerus, Octavianus, et sequentes eorum; sed tamen non noverant eos Judæi, sicut Salomonem. Dicit ergo quod Salomon non fuit coopertus cum tota gloria sua de tam cadenti linteo, nec de speciosiori pallio, quam præfata herbarum. *Si autem fenum agri quod hodie est. Fenum agri appellat ipsas herbas. Hodie est, hoc est non multum durans. Et cras in clibanum mittitur. Cras, hoc est in futuro, cum siccata fuerint. In clibanum, hoc est in furnum mittuntur. Deus tali decore vestit, quanto magis vos, qui aliquid fidei habetis, quod ipsa non habent. Quia insensibilia sunt. Cras autem in Scriptura pro futuro tempore accipitur, ut Jacob dicit: Exaudiat me cras justitia mea.*

Nolite ergo solliciti, etc.: Per omnia sollicitudinem vult auferre a nobis, et opus exerceri. De spirituali vero cibo et indumento, semper debemus esse solliciti, et esuriem pati, quia *beati qui esuriunt justitiam.*

Hæc enim omnia gentes inquirunt. Hoc est sollicitudinem de his rebus habent, quia non adorant Deum verum. *Scit enim Pater vester quia his omnibus indigetis.* Propterea curabit de nobis, si nos ejus voluntatem fecerimus, quoniam scit omnia necessaria

nostra, antequam petamus eum : quod et sequitur : *Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.* Hoc est facite voluntatem Dei in his quæ vobis præcepit, et hæc, subauditur NECESSARIA, adjicientur, id est, adaugebuntur vobis. Ad necessitatem, non ad superfluitatem, quia nullus Christianus ad aliud debet quærere subsidium temporalis vitæ, nisi ad necessitatem. *Nolite solliciti esse in crastinum, hoc est in futuro.* A cras enim adverbio, derivatur crastinus nomen. *Sufficit diei malitia sua.* Malitiam dicit laborem præsentis diei, quasi diceret, sufficit nobis præsentis temporis cogitatio, futurorum curam quæ incerta est relinquamus. *Nolite judicare, ut non judicemini.* De incertis et dubiis causis prohibet judicare, ut ante simus cognitores quam condemnatores, ut Job dicit : *Causam quam nesciebam diligentissime investigabam.* Enimvero in judiciis nullus debet neque clericum neque laicum judicare, donec confessionem ipsius audiat de peccato unde agit. Denique de manifestis peccatis Paulus jubet judicare, ut sunt stupra, homicidia, furta. Sic enim dicit : *Congregatus vobiscum meo spiritu, jam judicavi eum qui sic operatus est tradere Satanæ in interitum carnis.*

In quo enim judicio judicaveritis, subauditur INJUSTE, *judicabimini juste,* quia injuste judicastis. *Et qua mensura mensi fueritis remetietur vobis.* Si solerter, inquit, omnia quæ valetis bona facere ac proximis intimare studetis, aderit divina pietas, quæ vobis et in præsentem sensum altiora capiendi, ac fortiora gerendi effectum conferet, et in futuro supra quam sperare possitis, æternæ vobis dona retributionis conferet. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui?* Ad hoc quod præmiserat respicit istud, non ad judicandum temere fratrem. Quare alterius consideras, et tua oblivisceris? Cum vides alium leviter peccare, condemnas, et judicas gravia, et tua graviora æstimas levia. Per festucam leve peccatum, subitam iram, aut verbum otiosum; per trabem odium inveteratam, aut invidiam, vel graviora peccata. Festucam per *e*, dicere debemus, non per *i*, sicut Beda præcipit. Trabes proprie dicuntur ligna navium in transverso, ubi navigatores sedent, et inde etiam trabes dicuntur in domibus, quæ tectum sustinent, et est allegoria in hoc loco, comparatio per speciem parabolæ, de re inanimali ad animale, de festuca ad peccatum. *Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* Hoc est purga teipsum a criminali peccato, et tunc poteris purgare fratrem a levi peccato. Quia nemo sordidis manibus potest vas sordidum mundare, nisi ante laverit manus. Hypocrita Græcum est Latine simulatio, vel simulator dicitur. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis ante porcos margaritas vestras.* Canes hic hæretici intelliguntur, vel apostatæ Christiani, qui post agnitam fidem revertuntur ad pristina peccata. Porci autem intelliguntur pagani. Quia sicut porci jacent semper in luto, similiter et isti semper jacent in pravis volu-

ptatibus. Neutris ergo committendum est Evangelium, donec conversos animo et corpore eos perspicimus. Nam de primis dicit Apostolus : *Hæreticum hominem post primam et secundam correptionem devita.* Quare autem non sit committendum eis divinum eloquium, subjungit dicens : *Ne forte conculcent eas pedibus suis et conversi dirumpant vos.* Hoc est irrideant verbum Evangelii, et interficiant vos, qui adhuc alii poteratis esse salvatio. Quia autem margaritæ divina eloquia vocentur et in hoc Evangelio et in multis locis exempla perplura sunt ut illud de negotiatore quærenti bonas margaritas. *Margaritum enim, est verbum Dei, et ex omni parte potest perforari.* *Petite,* subauditur BENE, *et dabitur vobis.* Petite animo, quærite verbis, pulsate operibus. *Petite verbo, quærite operibus bonis, pulsate perseverantia.* *Petite fidem, quærite spem, pulsate charitatem.* *Omnis enim qui petit,* subauditur BENE, *accipit, et qui quærit per bona opera inveniet, et pulsanti in perseverantia, aperietur.* *Quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem dabit illi?* Juxta simplicem intelligentiam nullus filio suo bona petenti mala dat; quanto magis Deus, qui essentialiter bonus est! etiam si mala petamus ignoranter, bona dabit spiritualiter? Si petamus fidem, non retribuet infidelitatem; et si spem, non dabit desperationem, quia sicut piscis latet in aqua, similiter spes nostra latet in præsentem sæculo, sed apparebit in futuro, quando satiabimur in bonis Dei. *Si ergo vos, cum sitis mali.* Notandum quod apostolos malos dicit, quia ad comparisonem Dei, nemo bonus, per se autem omnis creatura bona. *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines et vos facite eis.* De hoc verbo potest intelligi, quod propheta ait : *Quis verbum brevium faciet Dominus super terram.* Hæc fuit lex naturalis, quam Adam accepit. *Hæc est enim lex et prophetæ.* Quia quæcumque in latissimo legis libro et prophetarum scriptis mandavit, si dilectionem erga proximum habueris, totum custodies. Omnia enim bona vis tibi fieri, et tu facis alteri; malum ulli non facies, quoniam non vis tibi fieri. *Intrate per angustam portam.* Allegoria est hic quia per portam via mandatorum Christi intelligitur? *Lata via est et spatiosa, quæ ducit ad perditionem,* hoc est voluptas sæculi quæ se sponte offert; quia corpus hoc delectat, non est necesse quærere nec discere, et propterea multi sunt, qui intrant per eam. *Quam angusta porta, et arcta via quæ ducit ad vitam.* Id est valde angusta, per jejunia, per patientiam, per dilectionem inimicorum, sæculum transire, et ad vitam æternam pervenire. *Arcta via est.* Unde et Psalmus dicit : *Ego custodivi vias duras.*

Et pauci sunt qui inveniunt eam. Paucos dicit invenire; nec tamen omnes qui inveniunt per eam gradiuntur, quoniam multi sunt qui sciunt quod unum Deum Christiani colant, et tamen ipsi non colunt. Et multi sunt qui se verbis fatentur Deum nosse, et Christianos se esse profiterentur: et factis negant, et ideo arctam viam non ambulant, quia

similiter in alio loco Dominus dicit : *Multi vocati, A pauci electi.* Vocati, Christiani facti. *Pauci electi,* quia opere negant Deum.

CAPUT XIV.

De cavendo a falsis Christianis.

Attendite a falsis prophetis. Attendite, cavete, observate. In tribus locis in hoc libro istud verbum est, et semper eundem sensum habet. Multi prophetæ falsi apparuerunt in illa gente etiam post adventum Domini, sicut fuit Theodas, et Judas Galilæus, sicut in Actibus apostolorum legimus. Et de his præcepit apostolis, ne sequerentur eos et perirent, sicut illi qui eos secuti sunt. Post vero de omnibus falsis Christianis potest accipi, qui aliud ore, aliud opere agunt. Nam fuerunt pagani qui dixerunt se Christianos esse, ut possent eorum habitum explorare, et tradere ad mortem, ut torqueat. Sed et de hæreticis potest accipi. *Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium.* Oves, molle pecus, corpus inermis, animo placidum. Sic jussit Christus esse suos, mites, non resistentes malo, cum omnibus hominibus pacem habere, de vestimentis suis et cibis alios alere. Omnia ista Christianitatis sunt opera et vestimenta ovium. Qui ista non facit, lupus est. Lupus Græce lucos, λύκος, dicitur, et habet a moribus etymologiam eo quod rapacitati sit semper deditus et cruori. Similes sunt qui semper alios Christianos cupiunt deprædare, aut per violentiam aut etiam quasi per legem mundanam. Si sunt de ejus beneficio aut etiam servi, vel si habent ministerium super illos, quærunt occasiones ut quasi per legem possint eos exspoliare; non cogitant quod de una progenie sunt, et de uno patre, sed pejus quam suos canes eos tractant; non considerant quod uno modo Deus illos condidit, et uno sanguine redemit. Quod ipse dedit imperatori intranti in mundum, dedit et mendico similiter exeunti. Nihil in hunc mundum intulimus, sed nec auferre quid possumus, nisi opera nostra. Non erit in alia vita discretio domini et servi, nisi per merita. Multi Christiani dicuntur: sed actione lupi sunt multi, non solum laici, sed et clerici lupi moribus sunt, qui in ovili Domini inter oves videntur, sed lupi sunt etiam et rapaces.

Quicumque cum rapace consortium habet similis est illi. Quia Paulus dicit: *Si quis frater nominatur, et est avarus aut rapax, etc.,* cum hujusmodi nec cibum sumere. Qui pauperum annonas, pecunias, prave devorant, lupi rapaces sunt. Sequitur: *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Dicunt: In beneficio mei sunt, secundum legem accipio quod accipio. Deus dixit: *Recogita si ita velles tibi fieri, tunc facis bene.* Sin aliter, veniet tempus quando ipse erit in gloria, tu in inferno. Fructus hominum sunt opera aut bona aut mala. Si bona sunt, ovis, si mala, lupus. *Nunquid non colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?* Per spinas, illi qui superius lupi vocati sunt; per tribulos quoque, quæ similiter spinosa est arbor, quæ est rubus, ipsi designantur. Per uvas et ficus, digna Deo opera. *Sic omnis arbor bona fructus bonos facit.*

PATROL. CVI.

Sicut enim unaquæque arbor ex fructu cognoscitur, et vel laudatur ex ipso, sic omnis homo ex opere suo, quod est fructus ejus, aut remunerabitur, aut condemnabitur. Et est allegoria parabolæ comparatio de inferiori ad superiorem hortantis. Uvas debuit facere Israel, et fecit labruscas; et debuit proferre ficus dulcedinis, et fecit ficus amaritudinis. Vitis dicta quod vim habeat radicandi. Ficus a fecunditate dicitur, eo quod ter in anno fructum ferat. *Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere.* Si arbor bona non potest fructus malos facere, quomodo Moyses arbor bona ad aquam contradictionis peccavit, et David adulterium et homicidium commisit, et Petrus Dominum negavit? vel quomodo Jethro et Achior, arbores malæ. consilium utile dederunt. Sed sciendum quod tam diu arbor bona appellatur homo, quandiu opera bona facit. Si vero mala cœperit facere, mala arbor appellatur. Sic Manasses mala arbor exstitit; dum per multa scelera oblitus Dominum fuit. Sed dum egit pœnitentiam de malo in bonum in bonam arborem conversus est. Deus de præsentibus unumquemque judicabit; et si in bono opere inventus fuerit in die judicii, de bono judicabitur. Si autem in criminali peccato inventus fuerit, in malo judicatus erit. Sicut in Ezechiel plenius habetur. Et Salomon dicit: *Lignum in quam partem ceciderit, ibi manebit,* hoc est, peccator si in malo accubuerit, de malo condemnabitur, et cum ipso punietur. Si autem avertit se a malo, et in bono fuerit inventus, ante diem infirmitatis, cum illo bono liberabitur. De his namque qui in infirmitate convertuntur, dicit beatus Hieronymus in versu psalmi: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui;* et in morte et in inferno, utrumque agendam pœnitentiam denegavit. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur.* Omnis homo Christianus, sive paganus, si non fructum facit etiam bonum, excidetur, eradicabitur anima ejus a corpore; non se liberabit de ignorantia, quia non licet ignorare. *In ignem mittetur.* Qui in sempiternum non exstinguetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Quia cognoscetis eos, ideo dico: *Attendite ab illis. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum.* Non se confidat aliquis quod Christianus est, si non facit opera Christianitatis, non intrabit in vitam æternam. Quia *Qui dicit se nosse Deum et mandata ejus non custodit, mendax est.* Etenim et illud quod Paulus dicit: *Nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto;* dictum hic profecto accipimus, et in credulitate cantamus: *Et qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui vero mala, in ignem æternum.* Et æternus erit ille ignis unicuique, sicut Deus dixit: *Ite in ignem æternum,* quia qui semel infernum introierit, ulterius non exibat. Licet recipiat corpus, absque judicio et mora revertetur ubi erat deputatus. *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus et in tuo nomine demonia ejecimus.* Prophetare et virtutes facere et

42

malii possunt, sicut Balaam, qui multa bona dixit, quando ad Balac vocatus fuit, sed tamen in avaritia seductus occisus est. Et cum Job, quia ipse fuit Eliu... a. Saul et Caiphaz prophetaverunt, Pharaos et Nabuchodonosor ventura viderunt. Virtutes, quae facere et multi possunt, ut magi in Aegypto fecerunt, et Simon, et multi alii per necromantiam, id est mortuorum invocatioem, ut et illa pythonissa mulier, in libro Regum. Et daemones ejicere, mali splent, ut illi exorcistae Judaeorum, et ille de quo apostoli Dominus dixerunt: *Vidimus quemdam in nomine tuo demonia ejicientem, qui non sequitur nos.* Et Judas quando Dominum secutus est, et ista fecit. Quod ideo conceditur malis, vel propter auctoritatem nominis ex cujus nomine adjuratur, vel propter salutem videntium et audientium. Non est hoc signum discipulorum Christi; nec dixit ipse discipulis suis: *Discite a me virtutes facere, sed, Quia mitis sum et humilis corde.* Et alio loco: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.* Ista sunt insignia discipulorum Christi. Nullus malus potest ista tria signa habere et malus esse, mansuetudinem, et humilitatem, et charitatem. Sequitur: *Et tunc confitebor illis, quod nunquam novi vos. Confitebor:* veritatem illis manifestabo, quam ipsi in se noluerunt perficere. *Quia nunquam novi vos,* subauditur *meos esse discipulos,* quia illa tria non habuistis, quae praecepi habere discipulis meis ad discretionem aliorum discipulorum. Sed dixistis vos esse discipulos meos, falso dixistis, nunquam perspexi opera. *Discedite a me qui operamini iniquitatem.* Recedite a me qui operamini quando de corpore praeceptum est vobis exire. Non dixit qui operati estis, ne conversis poenitentiam auferret, sed *qui operamini,* hoc est, in voluntate adhuc operamini, quia adhuc licuisset vivere, libuisset et peccare. *Discedite a me.* Non est necesse diabolo tradere, quia ipse scit quid debeat facere de his quos non viderit eos fore. In ea vita omnis homo, aut Dei erit, aut diaboli. Tantae crudelitatis est diabolus, ut non sit necesse imperare torquere; novit suos esse qui Dei non sunt. *Omnis ergo qui audit verba mea, et facit ea.* Considerandum quod dicit, *qui audit verba mea et facit ea,* hoc est qui propter me et verba mea facit bonum. Nam multi philosophi fuerunt, qui omnia sua dereliquerunt, et a vitiiis abstinuerunt in tantum, ut remotis locis opere manuum strictae vixerint, et tamen nihil eis profuit. Titus optimus elemosynarius fuit, et operator virtutum, in tantum, ut una die dolens dixerit: *Perdidimus hodie diem, quia non magni profectus alicui prestimus.* Diocletianus eum haberet totum mundum in pace, nullo cogente imperium dereliquit, et nec filio aut filiae, sive alicui affini dedit, etiam Maximianum consortem imperii, quem ipse secum asciverat, eo quod ante amici ad invicem fuerint, dimittere fecit. Et cum rogaretur a cognatis et amicis idem Diocletianus non hoc facere cum omnia in pace

• Deest aliquid.

essent, respondit: *Cum omnia nostra, acta sine reprehensione sunt, delinquamus alteri locum cedere.* At tamen si videretis hortos nostros et pomeria nostris manibus conserta, nunquam staderetis ista retinere. Sic fecit imperator paganus. *Quid putatis si ista pro Dei amore fecissent, quante meritis digni apud Deum forent? Assimilabitur viro sapienti, qui edificavit domum suam supra petram.* Sicut is qui terrenam fundamentum collocat, in firmo loco debet collocare, sic is qui aliquid boni vult operari, opera Christi debet operari, et super ipsum: qui lapis angularis dictus est construere, propter ejus amorem facere, et his impendere, quibus ipse praecepit: *Quod uni ex minimis meis fecistis.* Si sic fecerit, erit, quod sequitur: *Descendit pluvia, converunt flumina, flaverunt venti.* Descendit pluvia diabolus cum sustentationibus, ut venit ad beatum Job: flumina amici ejus; flaverunt venti adversitates quas diabolus ei intulit de damnis suorum. Sed quia in petra fundamenta habebat, dictum est de illo: *In omnibus his non peccavit Job labiis suis.* Similiter de Paulo: *Datus est mihi stimulus carnis meae; flumina, Ostium mihi apertum est;* sed *adversarii multi, venti: Quinquies quadragenas una minus nocui, sed virgis cersus sum, semel lapidatus sum,* etc.

Fundata enim erat supra petram. Quia enim domus Pauli supra petram, id est Christum, fundata erat, dicebat post talia et tanta tormenta: *Quia nos separabit a charitate Christi, et in fine: In his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. Omnes enim qui spem suam ponunt in Deum non confundentur.*

Et omnis qui audit verba mea haec, et non facit ea, similis erit viro stulto. Per omnem textum Evangelii figurae et tropi saecularium litterarum inveniantur, sed propter fastidium devitanda et prolixitatem libri, frequenter omittimus. Nam et hic metaphora est translatio de re inanimata ad animale, de domo quae animam non habet ad hominem qui animam habet. Et est species metaphraese quae appellatur parabola, quoties exemplo atquejuz horemus aliquem, aut deterremus. Hortantis quod supra dictum est, deterrentis quod nunc dicitur de domo edificata supra arenam, id est de illo qui spem suam in mundana voluptate ponit, et venient illi in similitudinem istius, sive illius qui dicebat: *Amica, multa bona habes reposita in annis plurimos, requiesce, comede, et bibe et epulare, et ipse nocte audivit: Sante, haec nocte animam tuam auferemus a te; quae autem parasti, cujus erunt?*

Et factum est cum consummasset Jesus verba haec. Consummatio haec ad perfectionem pertinet, quod verbum omnium est. Alio enim modo dicimus: Consummatus est cibus, quia finitus est; alio: Consummatus est liber, quia perfectus est in scriptura. Et hic ergo consummatio de perfectione, quia Deum cepit, ad perfectionem consummavit, non ad perfectionem. *Admirabantur tamen super doctrina ejus.* Mirabantur, quasi de fonte sapientiae. Si de Moyse

dictum est quod vult potens in opere et sermone, **A** quid dicendum est de illo qui eum docuit, Sapiëntia Dei Patris? Erat enim docens sicut potestatem habens, et non sicut Scribæ et Pharisei. Illi enim docebant sicut qui didicerant a mortalibus, et ea quæ legebant in lege et prophetis, et non illa per omnia intelligebant. Dominus vero sicut is qui legem dederat, et in prophetis locutus fuerat.

CAPUT XV.

De leproso mundato.

Cum autem descendisset de monte, secuta sunt eum turbae multe. Audistis quia ascendit in montem, et prius instruxit in superioribus discipulos de secretioribus, et de octo beatitudinibus, et post populos paulo in inferiori loco ipsius montis. Et his omnibus perfectis, descendit de monte, et turbæ quæ propter eum montem ascenderant, simul cum ipso revertuntur. *Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: Prohibitum erat leprosos in domibus accedere ad homines, propterea nec in monte propter populum, nec in domo, sed in via occurrit Domino.* Leprosus est asperitas cutis squamosa, lapidi similis. Dicitur Græce leprosus, a pruritu nimio ipsius scabiei, quæ nunc in nigredinem vertitur, nunc in alborem, nunc in ruborem. Iste igitur, licet hæc in infirmitate detentus fuerit, fuit sapiens in accedendo, humilis in loquendo, perseverans in petendo. *In faciem procidit.* Quod est humilitatis et pudoris. Suam infirmitatem non erubuit, culturam exhibuit. *Domine, si vis, potes me mundare.* Adorat et Deum invocat. *Domine, si vis: nescio si sum dignus mundari,* quia credo propter mea peccata mihi evenisse. Tu scis, omnia in voluntate tua pono; voluisti ut hæc immundissima lepra super me veniret, ut correptus poenituissem, sive propter tua magnalia, ut me mirabiliter mundans magnificeris ab omnibus. Non sum ausus dicere: Si quod potes adjuva me, quoniam scio omnia te posse; solummodo voluntatem tuam requiro, *si vis, potes me mundare.* *Et extendens manum, tetigit eum dicens.* Extendit manum ad eum quem sacerdotes non dignabantur attingere, seu extendit manum, ut ostenderet supra legem esse qui præceperat leprosum, quia non fuit ausa expectare manum ipsius, sed statim ut vidit manum venire, effugit ipsa lepra. *Volo.* Ad ipsum verbum quod precatus fuerat leprosus dicens, *si vis,* respondens Dominus dixit: *Volo.* Ad hoc quod dixerat, *potes,* respondit: *Mundare.* Non est jungendum, ut dicamus *volo, mundare,* sed primum dicendum *volo,* et postea imperando subjungendum est *mundare.* Non est hic mundare infinitivus modus, sed imperativus. Quia perspexit Dominus in illo et fidem et humilitatem, et ideo ad verba sic consequenter respondit. *Et confessum mundata est lepra ejus.* Nescio quod plus timuit lepra, verbum aut tactum ejus. Si tacuisset, lepra non fuerat ausa expectare manum Domini, quia non fuerat ibi creata. Si non extendisset manum et dixisset *volo,* non esset ausa remanere. Quia ille erat intus in illo corpore, qui dixit, *et facta sunt.*

Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris. Tunc hæc præcipit, ut ostendat suis quando aliquid boni faciunt, non divulgandum, ut laudem requiramus vel pecunias. Nec quidem necesse erat verbis narrare, cum omnes sanum viderent quem leprosum ante viderant. *Sed vade, ostende te sacerdoti.* Ob tres causas Dominus præcepit mundatum se presentari sacerdotibus. Primo, ut sacerdotibus reverentiam deferre videretur. Secundo ne ad nihilator legis videretur, qui de hoc criminabatur. Tertio, ut si non crederent mundatum videntes, quem ipsi non potuerunt secundum legem mundare, deterius damarentur. *Et offer munus quod præcepit Moyses.* Præcepit Moyses, ut qui mundatus fuisset a lepra offerret holocaustum Domino, duos turtures, aut duos pullos columbarum, sicut in Levitico continetur. Enim vero non habebat adhuc corpus et sanguinem suum mystice consecratum, quod fecit una die ante passionem; propterea volebat destruere significans sacrificium donec veniret novum. *In testimonium illis.* Quod pro emundato a me ipsi holocaustum obtulerint, et credere noluerint. Typice homo iste qui plenus lepra fuisse dicitur genus designat humanum, quod plenum omnibus peccatis erat ante incarnationem Domini. Veniens vero Dominus non solum in castris Ecclesiæ nos restituit, sed etiam genus sacerdotale, gentemque sanctam et populum acquisitionis effecit, et qui eramus longe pro peccatis, facti sumus prope. Jussum est nobis ab ipso turtures et columbas nos factos in conversatione nostra offerri nosmetipsos Deo, ut imitantes castitatem turmurum, et simplicitatem columbarum, sine felle amaritudinis discamus transire laqueos hujus sæculi, ut fiamus non solum hostia vivens sancta Deo placens, sed et templum Dei in quo dignetur habitare et inambulare, quousque perducatur ubi sine fine cum ipso latemur.

CAPUT XVI.

De sanato puero centurionis.

Cum autem introisset Capharnaum. Capharnaum villa magna erat in Galilæa in qua Romani principes soliti erant sedere. Cum illic Dominus appropinquasset, *accessit ad eum centurio, non corpore, sed fide et affectu.* Narrat enim Lucas quod Judæos ad ipsum miserit, indignum judicans se aspectibus ejus presentari. Centurio dictus, eo quod centum militibus præest sicut quinquagenarius, qui quinquaginta, et decani qui decem militibus præstant. *Rogans eum per ipsos Judæos quos miserat, qui etiam hoc ei dixerunt: Dignus est ut hoc ei præstes, quia digne gentem nostram: et synagogam nobis edificavit.*

Domine, puer meus jacet in domo paralyticus. Paralyticus Græce, Latine dissolutus omnibus membris dicitur. Dixi superius, quia pueri quatuor modis dicuntur. Eo ergo modo quo pueri David dicti sunt, pro obedientia et hic puerum suum dicit, nolens dicere quod esset servus suus; pro dilectione ipsius pueri; ad dolorem autem exprimendum dicit, quia et paralyticus est et jacet. Multi enim paralytici ambu-

tant. Et addidit. *Et male torquetur. Et ait illis Jesus, videlicet missis ejus, Ego veniam et curabo eum.* Et sicut alius evangelista refert, statim cepit ira, non pro ullo dono, sed pro fide et humilitate et prudentia centurionis. Fide, quia credidit paralyticum a Salvatore posse sanari; humilitate, quia seipsum dignum non aestimavit ad eum venire; prudentia, quia ubique Deum posse operari quæ vellet verbo. *Et respondens centurio ait: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum.* Refert Lucas quia miserit in via missos dicens ne se fatigaret, quia non esset dignus ut sub tectum ejus intraret. Sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Credebat, quamvis gentilis, quod ipse esset qui dixit, et facta sunt: mandavit, et creata sunt.

Nam et ego homo sum sub potestate, habens sub me milites. Dat exemplum quasi dicat: Si ego qui purus homo sum constitutus sub alterius potestate, videlicet Tiberii imperatoris, dico militibus meis junioribus ut faciant illa vel illa, et sit; quanto magis tu, qui habes angelos in potestate, si præceperis Raphaeli vel ejus ordini, statim fiet! *Dico huic subauditur militi.* Miles dictus a mille, quia mille primum a Romulo in numero ordinati sunt, seu quia de mille unus eligebatur, quando eligebantur. *Et servo meo fac hoc.* Id est opus. *Et facit.* Servus dictus, quia primum servatus est in bello. Omnis creatura tibi obedit ut Domino, idcirco potes facere quæcunque volueris. *Audiens autem Jesus, miratus est.* Mirandam et imitandam fidem videntibus et audientibus demonstravit. Nam ipse ante ejus fidem agnoverat, qui creaverat. Et sequentibus se dixit. *Non inveni tantam fidem in Israel.* De Israel carnali dicit, qui legem et prophetas habebant, et tamen ejus divinitatem non sic intelligebant. Nam invenerat in apostolis et in Nathanaele perfectam fidem, sed de Judæis carnalibus dixit, quia Israel generali nomine tota gens sic vocabatur; quasi dixisset: totus Israel habens legem et prophetas debuerat ita me cognoscere, ut iste, sed non facit; et a toto pars intelligitur per synecdochen, sicut in alio loco: *Mortui sunt,* cum solus Herodes mortuus fuerit. *Dico autem vobis quod multi ab Oriente et Occidente venient.* Per istas duas partes aliæ etiam intelliguntur, scilicet totus mundus. Et accedunt fide ad Deum, et recipiuntur in illum paradisum ubi Abraham est, et Isaac, et Jacob, et beata vita fruuntur. *Filii autem regni hujus ejicientur in tenebras exteriores,* id est Judæi, qui ibi nati fuerant et legem acceperunt, et de patriarcharum progenie sunt, mittentur in tenebras exteriores, hoc est in infernum, ubi perpetuæ tenebræ sunt. Interiores enim tenebræ, cæcitas mentis, qua melius videre debemus. Sed qui Deum non cognoscit, habet istas tenebras in præsentibus: mittetur pro istis in exteriores, ubi cruciabitur simul cum corpore et anima. *Ibi erit fletus et stridor dentium.* In fletu oculorum et dentium stridore, carnis et ossium resurrectio designatur, et vera hæc cruciabantur pœna, non imaginaria, et quasi per somnium. Iste centurio primiti-

vum populum gentium designat creditorum in Deum, et filios Abraham per fidem futuros, et secum hereditarum adepturum in regno Dei. Servus vero pro quo deprecatur, illius populi partem designat, qui tunc convertuntur ad Deum, et quasi servi esse dicuntur, qui diutius in servitio [idolorum] demorantur, quia similes fiunt, qui faciunt, et qui confidunt in eis, et qui peccatum faciunt, servus est peccati. *Et dixit Jesus centurioni: Vade, et sicut credidisti, fiat tibi.* Frequenter hoc Deus omnipotens ad multos dixit. Unde ostenditur secundum uniuscujusque fidem, a Deo esse accepturum et impetraturum quæ petierit, si perfecte crediderit, et in nomine Salvatoris petierit, et in petendo non hæsitaverit. *Et sanatus est puer in illa hora.* Ex hoc colligere possumus, quod aliorum preces alios adjuvant, et fides perfecta. Imitemur, omnes Christiani, istum centurionem in prudentia, in fide et humilitate. Studeamus secundum Deum prudentes fore, quia Deus inde dixit: *Estote prudentes ut serpentes.* Pro justitia usque ad mortem pugnemus, parati etiam omni poscenti nos ad reddendam rationem de ea quæ in nobis est spe. Fidem quoque certam et rectam habeamus in Deum, et omnibus quibuscunque promisimus, nisi tantum in quantum deviant a Dei voluntate. Humilitatem et in animo et in corpore habeamus, quia Deus omnibus Christianis a se præcepit disci humilitatem et mansuetudinem.

CAPUT XVII.

De socru Petri.

Et cum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum Petri jacentem et febricitantem. Socrus dicitur Petri mulier, cujus filiam habebat beatus Petrus. Alius Evangelista dicit quod rogaverunt illum pro ea. *Et stans super illam imperavit febre, et dimisit eam.* Aliquando expectat Dominus preces rogantium. Aliquando ultro curat aegroto volens, ut majores gratias Deo referant, pro quorum precibus facit, et adhuc hodie ea quæ nobis habet disposita re, vult se pro his rogari a nobis. *Et tetigit manum ejus, et dimisit eam febris.* Quia duo discipuli sui dilecti pro ea rogabant, et verbo febre fugavit et manum surgenti porrexit. *Et surrexit et ministrabat eis.* Naturale est omnibus febricitantibus cum omissi fuerint a febre, majorem molestiam infirmitatis et lassitudinis sentire, et quasi semivivi jacere. Sed ut ostenderetur, quia aliter ille sanabat, aliter medici terreni, omnes quoscunque sanabat in momento temporis sanabat, ita ut nec vestigium præteritæ infirmitatis remaneret. Unde et ista cum surrexit, statim cepit ministrare Domino, significat hominem oppressum ab aliquo peccato, luxuria, seu avaritia: pro quo si oraverint boni amici, sanabitur ab ipso febre, in tantum ut Domino ministret, qui ante diabolo ministrabat faciendo voluntatem ejus. *Vespere autem facto obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* Quia sabbatum ipsa die fuerat, non fuerunt ausi ante vesperam propter sabbatum adducere infirmos, maxime dæmoniacos: quos non poterant aliter ad-

docere, ut ligatos, et cum vi. Typice figuratur, A quia dicit mortuos suos, potest fieri ut ipsi eum animo occiderint per malum exemplum. Qui alicui malum exemplum de peccato criminali probet, occidit eum, si sequax illius fuerit.

CAPUT XVII.
De repulso scriba, et pauperis Domini.

Videns autem turbas multas circum se jussit ire trans fretum. Superius dixi Dominum ob turbarum affluentiam tria sibi refugia elegisse. Pinnaculum templi, et lacum istum et montem Thabor. Cum vidit multitudinem, jussit ire trans fretum. Fretum a fervendo dictum, quoniam quotidie videbant signa in terra; per quae poterant agnoscere, quod ipse creator terrarum et hominum esset: malebat, ut scirent etiam ipsum Deum maris et omnium creaturarum. Non juxta paganos alium Deum coeli et terrae, alium maris, sed ipsum unum per quem omnia facta sunt visibilia et invisibilia. Et accedens unus scriba, ait illi. Scriba iste litteratus etiam, ut Graece dicitur grammaticus erat, et visa signorum magnitudine, cupiebat Dominum sequi questus causa, sicut et Simon Magus. Apparet hoc in suis verbis, qui neque Deum neque Dominum, sed magistrum vocat, aestimans eum similem fore aliis hominibus. Et dicit ei Jesus: *Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos.* Ac si ei dicat: Quid me vis sequi lucrī causa, cum tantae paupertatis sim, ut quod bestiae parvae et volucres caeli habent, in proprio caream; videlicet nec tibi lectum faciam, nisi in aliorum mansionibus hospitando? victu et vestitu contentus sim. Alius autem de discipulis ejus ait illi: *Domine, permitte primum ire et sepelire patrem meum.* Iste et melius credidit, et meliori devotione sequebatur, qui dixit, *Domine.* Et iste meliori voluntate erat, qui mortuum quamvis biothanatum sepelire gestiebat. Ait illi Jesus: *Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Duobus modis mortuus dicitur: Mortuus corpore, mortuus anima. Sed vix his qui utroque modo mortui sunt, quia irreparabiles sunt. Nam qui anima eolum mortui sunt, possunt si festinent, adhuc resuscitari, si promittant ex toto corde emendationem. De talibus Salomon: *Melius est canis vivus leone mortuo.* Nam de mortuis solummodo corpore scriptum est: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Ille ergo ad quem sepeliendum discipulus ire volebat, anima et corpore mortuus erat, et illi qui juxta eum erant anima mortui erant. Et poterat evenire, ut si discipulus ad mortuos in anima abiret, et ipse animo moreretur, quia cum sancto sanctus solet quis fieri, et cum perverso perverti. Dimitte ut mortui anima, sepeliant mortuum corpore et anima. Et

quia dicit mortuos suos, potest fieri ut ipsi eum animo occiderint per malum exemplum. Qui alicui malum exemplum de peccato criminali probet, occidit eum, si sequax illius fuerit.

CAPUT XIX.

De tempestate in mari.

Accedente eo in naviculam, ceciderunt eum discipuli ejus. In his lacubus non solent magnae navēs fieri propter impetus tempestatis, sed minores, et vix duodecim homines solent recipere, ob hoc dixit, et ceciderunt eum discipuli ejus. Nam turbae sequerentur, si navēs habuissent. Sed a foris steterunt et miraculum de longe viderunt, et cognoverunt quod non ut quidam dixit de Octaviano,

Divisum Imperium cum Jove Caesar habet, sed caelum cum terra, et mare et omnia quae in eis erant in potestate habebat. Et ecce motus magnus factus est in mari. Plus solent tempestates nocere in his stagnis quam in fluminibus; quia aquae quae non corruunt si modicam commotionem habuerint, eo fit valentior motus ita ut nisi cito ad ripam fugerint, periclitentur. Ita ut navicula operiretur fluctibus. Cooperta erat ita ut non videretur ab his qui in terra stabant, propter altas undas juxta se. Ipse vero dormiebat. Utraque natura in hoc miraculo indicatur, et Dei et hominis: Dei, qui mari et ventis imperat; hominis, qui dormire narratur. Jonas intelligens pro se mare commotum, descenderat ad interiora navis dormire, ut cum non videret eum mare, requiesceret in repetendo illum per fugam Dei. Iste secundus Jonas descendit dormire, ut posset mare arguere discipulos pro modica fide. Mare de Jona quasi dicebat: In ista navi est quem ego quaero. Istud mare quasi aiebat: Ille dormit in quo vos habetis fiduciam. Non creditis quia vigilet divinitate? propterea mittemus vos in timorem. Si sic perfecti fuissent sicut postea fuerunt, dixissent: Non timeamus, quia non audetis mergere Dominum et creatorem vestrum. Dormiebat corpore, sed concitabat mare et ventos, et discipulos in timorem mittebat. Et accesserunt et suscitaverunt eum dicentes. Turbavit Jonas, sed invitus; turbavit iste, sed voluntarius. Voluerunt fugere nautae cum Jona, sed non permisit mare, quasi dicens: Reddite per fugam, ut mittam illum in carcerem, et ite cum pace. Volebant isti fugere, et quasi diceret mare: Nisi credideritis quod Deus noster sit, non effugietis. Recurrerunt ad hoc quod assueti erant, ad corpus quod videbant; non fuerunt perfecti ut dicerent: Qui creavit vos, vigilat; hic nobiscum est, qui dormit; de sancta Maria natus est: non tamen audetis illum mergere. Domine, salva nos, perimus. Non sobrie, sed immoderate sicut cum timore suscitaverunt eum dicentes: Salva nos, perimus. Et Jonas cum surrexit Haberavit socios. Sed iste per potentiam, Jonas per suam dejectionem. Et dixit eis: *Quid timidi estis, modicae fidei?* Modicae fidei est, qui non est perfectus in charitate, vel modicae fidei esse apostoli dicuntur, qui praesente Creatore timebant. Tunc surgens

imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Dixit hiis: Tace, et vento, Obmutesce; et non precando sicut pagani, qui ventum adorant, sed imperando jussit quiescere. Et inde sequitur: Quia homines mirati sunt. Ante quidem factum fuerat, ut multi tempestatem passi, oratione repellerent: imperio nullus ante ipsum. Et facta est tranquillitas magna. Ad hoc quod supra dixerat, motus magnus factus est; ad hoc iterum dicitur, facta est tranquillitas magna. Qui jussit fieri motum magnum, precipit fieri magnam tranquillitatem; et omnis creatura cognoscit suum creatorem. Homines qui mirati sunt nautæ intelliguntur. Vel si apostolos velis intelligere, quia timuerunt præsentem Domino, ideo homines appellantur. Qualis est hic. Subaudi quam magnus, qui imperat insensibilibus creaturis, et obediunt ei. Lacus ille, istud sæculum significat; navis Ecclesiam. Ipse est in Ecclesia sua semper præsens, sicut dixit: Ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi. Sed aliquando ita permisit affligi eos, qui in Ecclesia erant a persecutionibus perfidorum, ut dicerent hi qui in ea erant: Exsurge, quare obdormis, Domine; exsurge, ne repellas in finem, sed exsurrexit, et fecit Ecclesiæ suæ magnam pacem.

CAPUT XX.

De sanatis duobus dæmoniosis.

Et cum venisset trans fretum, in regionem Gerasenorum. Gerasa urbs est præclara in Arabia trans Jordanem, quæ fuit in tribu Manasse, non longe a stagno Tyberiadis. Occurrunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis. Secundum historiam sic fuit, secundum allegoriam populos significant, qui in peccatis dediti erant: et in mortuis operibus; hoc est in peccatis delectabantur. Et clamabant dicentes: Quid nobis et tibi, Fili Dei? venisti ante tempus torquere nos. Ista confessio non est voluntatis, sed necessitatis; et tentant ut possint scire, si ipse esset Christus. Volebant enim conjici eum per signorum magnitudinem. Et sicut dicunt aliqui doctorum, non ideo diabolus persuasit Judæis Christum crucifigere, quasi eum nesciret Christum esse, sed quia se non prævidit morte illius damnandum. Quod autem dicunt, venisti ante tempus torquere nos, sciunt pro certo, quia in die iudicii arctioribus sunt constringendi tormentis, et propterea quasi servi fugitivi de verberibus solliciti sunt, et pro his deprecantur. Erat autem non longe ab illis grex porcorum multorum pascens. Non erant ipsi porci de Judæorum populis, sed de alienigenis, quia Judæi abominabantur eos non solum edere, sed et tangere, sicut in Machabæorum libro legimus, quia proinde occidisse permiserunt, eo quod suam carnem noluissem edere, et quia in Dei sacrificio non offerebantur, petierunt permitti sibi introire dæmones in porcos. Et quia illi Romani qui ibi habitabant cum regibus præsentibus, non poterant eosdem porcos habere cum Judæorum pecoribus, erant in uno loco tanti congregati. Dæmones autem rogabant. Lucas dicit quia rogabant eum, ne imperaret illis ut

in abyssum irent, scientes aliquando futurum iudicium, quando per adventum Domini mittendi erant in abyssum infernalem; deprecabantur ne cito foret eis ipsa damnatio, sive in abyssum, in aquam profundam. Et exauditi sunt ad eorum condemnationem, quia quod timebant evenit illis. Dicant enim aliqui doctorum quod unusquisque angelus mares, qui in aquam cecidit, in aqua potest nocere, et qui in terram, in terra habet potestatem; sive ideo exauditi sunt, ut per mortes porcorum crederent habitatores loci illius, sicut et factum est. Dignum sibi habitaculum invenerunt, quia nullum pecus sordidius vivit quam porcus, et diabolus in eis solitus est conversari, qui more porcorum vivere solent, quia de ventre semper cogitant, et quorum Deus venter est, et semper in cœno luxuriæ conversari volunt. Et ecce impetu abiit totus grex per præceptum in mare. Quod timebant dæmones evenit illis. Pastores autem sugerunt, et venientes in civitatem nuntiaverunt omnia. Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu. Propter istorum salutem leve dedit Dominus occidi porcos, quoniam nulla creatura sub sole charior Deo quam anima, et cuncta quæ habet homo debet dare pro anima sua. Et viso eo rogabant ut transiret a finibus eorum. Non de odio precabantur, sed de humilitate, æstimantes se indignos esse præsentia ejus quod quia ob hoc peccati sunt, apparuit in reversione ejus, quomodo non solum venerunt ad eum, sed et vicinos suos invitaverunt ad eum venire.

CAPUT XXI.

De paralytico sanato.

Et ascendens in naviculam transfretavit. De regione Gerasenorum iterum transit stagnum, et revertitur in Galilæam. Et venit in civitatem suam. Civitas sua dicitur Nazareth, non ob aliam causam nisi quia ibi nutritus fuerat. Dominus et Salvator noster exemplum præbuit prædicatoribus, ut omni instantia verbum vitæ populis annuntiarent. Unde nunc in Gerasa, nunc in Nazareth, nunc in Capharnaum, et tamen nunquam oculus (sic). Et ecce offerebant ei paralyticum. Alius evangelista dicit hoc gestum in Capharnaum. Nihil tamen obstat ita intelligi, quia cum Dominus ascendit de freto, transit per Nazareth, et venit in Capharnaum, et convenit ad eum immensa multitudo populi, ita ut per ostium iste paralyticus non potuisset inferri, sed nudato tecto a tegulis submiserunt illum ante Jesum. Paralyticus vel paralysis Græcam nomen est, et dicitur Latine dissolutio membrorum, vel dissolutus membris. Dicunt autem medici, quia præ nimia abundantia sanguinis hoc eveniat. Sed non æstimo ego ita fore, quia ista passio, vix ante quadragenarium ætatem hominem debilitat, et scimus quia tunc jam incipit sanguis in unoquoque homine immitti, et illa pars quæ a paralysis debilitatur, quasi mortua habetur, puto ergo quia sanguis ibi emoritur. Si enim pro abundantia sanguinis hoc eveniret, juvenibus in quibus sanguis crescit et fervet, eveniret. Nunc vero semper in senibus fit; et si sanguis abundaret, profecto viverent

membra. Sed cum sanguis defuit, quia est sedes animæ, deserit anima membra, et contrahit se ubi sanguis est. Patet virtus [veritas] juxta litteram. Moraliter homo iste peccatorem quemlibet mole peccatorum pręgravatum et desperatę designat, qui ob nimiam enormitatem scelerum nec veniam postulat peccatorum. Quem si boni viri susceperint, et ad Deum quasi reportaverint per exhortationem, et Deum supplicaverint, sanitati restituent. Unde sequitur: *Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico. Videns fidem offerentium, non illi qui desperatus est miseretur Dominus, quia si peccare quis desierit, et boni homines pro ipso oraverint, exaudientur. Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. Filium vocat quia dimittuntur sibi peccata. Tamen ostendit hic Dominus, quod multi pro peccatis suis in infirmitates decidunt. Invenimus enim in Scriptura divina quod pro tribus causis infirmitates eveniunt hominibus, quas quidam in quinque extenuant. Dicamus ipsas quasque quę eadem sunt. Aut enim pro augendis meritis infirmitas datur, ut Job et Tobię; aut pro custodia virtutum, ut beato Paulo cui datus fuerat stimulus carnis, angelus Satanae; aut pro gloria Dei manifestata, ut Lazaro et cęco nato. De quibusdam dicitur quod pro gloria Dei manifestanda eis evenerit. Quę omnia unum esse dico, quia omnibus aucta sunt merita pro ipsis infirmitatibus, licet alii tres computent. Aut pro peccatis gravantur homines, ut iste paralyticus, et illi qui audiunt ab Apostolo, quod multi indigne accipiunt corpus Domini: ideo *multi infirmi et dormiunt multi*; et Herodes et Antiochus pro suis peccatis damnati sunt, et in pręsenti et in futuro, et innumeri multi. Aliquando autem remittuntur eis peccata in pręsenti, et sanantur in corpore, ut isti et Marię in eremo. Aliquando de pręsenti pœna trans-eunt ad futuram, ut Herodes et Antiochus. Istud unum in duo dividunt, qui quinque dicant. Tertium adjicio intemperantiam, cum quis non custodit corpus suum juxta naturam suam et rationem, quam solam medici mederi possunt aliquando. Nam alias non potest mederi, nisi ille solus, qui permisit dominari.*

Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemavit. Quia scribę purum hominem putabant, et legerant in propheta ex persona Dei dicente: Ego sum qui deleo iniquitates tuas, idcirco blasphemię arguebant. Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum dixit eis. Ad cogitationes eorum respondit Dominus quasi dixisset: Si legistis quia nullus potest dimittere peccata, nisi solus Deus, similiter legistis quod nullus potest cogitationes hominum scire, nisi solus Deus, dicente Salomone: Tu enim solus cognoscis corda hominum; intelligite ergo quia qui agnoscit cogitationes vestras, possum etiam peccata dimittere. Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quod non possim scilicet peccata dimittere. Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata; aut dicere: Surge et ambula? Quid vos levius aut quid gravius

*estimatis: forsitan surge et ambula, quia istud corporalibus oculis dicit apparere, gravius estimatis. Unde autem sciatis quia peccata dimittendi habeo potestatem, et peccata dimisi, propterea possum sanare eum. Tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. Quia non quiderant quod videre oculis corporalibus non potuerunt, surge, ut videant quod sicut corporali infirmitate sanus sic a spiritali. Tolle, lectum tuum, ut sciant quod aliter te sano, quam medici taxerunt nihil in te pristina infirmitatis appareat, in tantum ut portes lectum, qui te non poteras convertere in illo. Et vade in domum tuam, qui aliorum pedibus hic portatus fuisti. Et surrexit et tulit in quo jacuerat. Et abiit in domum suam. Absque mora tria fecit. Surrexit, et accepit lectum, et abiit in domum suam; quia ipse non fuerat deprecatus pro salute sua, sed alii intercesserunt pro eo, noluit habere eum secutorem, donec ipse ad domum suam reverteretur, et cognosceret beneficia in se collata, et reverteretur ad ipsum. Nam qui hac infirmitate gravantur, non solent habere perfectum sensum, ita ut cum alii pro eis doleant, ipsi quasi non intelligant, malum suum non dolentes, et apparet in hoc, quia cum emoritur pars corporis, cessat ministerium quod per eadem membra anima solita erat exercere. *Videntes autem turbę timuerunt. Turbę quę minus erant, timuerunt, quia scribę ausi fuerant in cogitationibus suis ei detrahere, et ipsi perfidi non timuerunt, quia mens quę dolita est ad malum non timet ipsum malum quod ipsa agit, sicuti alii faciunt qui perhorrescunt. Et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Sicut imperfecti fecerunt, non intellexerunt quod in ipso homine esset, qui potestatem homini quem ipsi videbant dedisset. Et tamen aliquid boni fecerunt, si retulerunt Deo gratias qui corpus commune habentem cum hominibus, tanta permisisset agere in terris. Si enim perfecti fuissent ipsi, cum patre gratias retulissent qui placuisset in terra per se talia agere. Homo ergo iste significat hominem peccatorum mole gravatum qui pro nimia peccatorum congerie non veniam petit, estimans non posse ad indulgentiam de tantis malis pervenire. Qui si habuerit bonos doctores, qui eum Christo reducant et referant per spem venię, orentque pro ipso, impetrant ei opem apei et venię. Qui bene quatuor referuntur fuisse, quia per quatuor libros Evangelii potest ad spem venię reduci. Per quatuor funes submiserunt illum, quia cum ipsa doctrina Evangelii necessarium est, ut virtutes quatuor prędicare, per quas perfectus quisque viam sæculi inoffense graditur: prudentiam videlicet, fortitudinem, temperantiam et justitiam. *Fili, dimittuntur tibi peccata tua. Qui ante fuisti filius diaboli faciendo ejus voluntatem, efficiaris filius Dei, cum liber fueris a peccato. Et surrexit, et abiit in domum suam. Surrexit qui ante jacebat peccatis, et abiit in domum suam, id est in Ecclesiam Dei.***

CAPUT XXII.

De vocazione Matthæi.

Et cum transiret inde Jesus, videlicet de Capharnaum, vidit hominem sedentem in teloneo. In teloneo dicitur, ad teloneum, ad curam vectigalium. Telos enim Græce, Latine *vectigal* dicitur. Et *vectigal* census qui portari potest, a *vehendo* dicitur. Sedebat, quia ipse magister erat, et habebat juniores qui circumstant, mercatum et accipiebant vectigal, et reportabant illi, seu etiam intus sedebat, quia mercatum super aquam erat, et accipiebat quod de navibus solvebatur, quia et illud teloneum dicitur. *Matthæum nomine*. Alii evangelistæ Levi eum nominant, quod non erat vulgatum. Fuit enim binomius, et propter verecundiam et honorem et de vulgato nomine, et de ministerio quod agebat silent. Sed et ipse secundum dictum Salomonis, *justus in primordio accusator est sui*, non solum Matthæum se nominat, sed et ministerium constituitur, ut et justificari mereatur, secundum illud: *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris*; et exempla omnibus converti volentibus det, quando ipse de publicano mutatus sit in evangelistam. *Et ait illi: Sequere me*. Non solum gressibus corporis, sed etiam imitatione actionis. Quod intelligens beatus Matthæus secundum evangelium Lucæ, *relictis omnibus secutus est eum*, nec expectavit recipere censum, vel rationem reddere Domino suo, sed ex toto reliquit quod agebat, et qui solebat rapere aliena, reliquit propria. Agnoscens reatum suum, quia ipse de tribu Levi (unde et Levi dicitur est) ad templum Domino servire debebat, et pro philargia vili ministerio adhæserat. Perfectam ergo formam Dominum sequendi beatus Matthæus innotuit, qui nec damnum nec periculum suum quod ei evenire ex damno terreno poterat, quod imperfectam rationem vectigalium relinquebat, curavit. Nec mirum si tanta cupiditate Dominum secutus est ad unius jussionis vocem, cum et audierit et viderit eum multa miracula fecisse, cum intus fuerit divina inspiratio, quæ invisibiliter eum accendit ad sequendum: etiam et majestas et fulgor quæ in facie vocantis Domini relucebat. *Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores discumbebant cum Jesu*. Publicani hi qui publicam rem cum aliis inique tunc exegerant, seu conductores publicarum, ut Matthæus. Peccatores hi qui sæculi hujus lucra per negotia sectabantur, ut negotiatores, vel diversa ministeria exercentes. Sunt denique negotia quæ non exercentur absque peccato: videlicet cum quis in uno loco comparat aurum vel argentum, vel aliud simile, et nihil in eo impendit operis, neque pro eo iter conficit, et cum venerit proximus ejus ad emendum duplicat pretium. Quantum super erogationem suam accipit, totum defraudat a proximo suo. Accumbebant ergo cum Domino, qui quidem fuerant publicani et peccatores, sed jam mutato officio et mente mutati erant. Ibat enim Dominus ad convivia peccatorum, ut occasio-

nam haberet tucenda, et posset spirituales vias ingerere inter corporeos invitatoribus suis: etiam et humilitas ejus nobis commendatur, et locus penitentiae. Denique ubique legitur invitatus, sicut refertur quod tibi docuerit, vel quod aliquid virtutis fecerit: non autem quod aliquis eum aut ebergerit aut confuraverit bibere, aut ipse aliquem, cum Lucas referat convivium magnum factum fuisse ei a Matthæo. *Et videntes Pharisei, dicebant discipulis ejus*. Quia magistro dicere propter venerationem signorum et sapientiam non audebant, discipulos increpabant: *Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester?* Quia enim videbant et audiebant esse locum penitentiae, et exemplum habebant in magistro suo Matthæo: propterea ad magistrum confluxerunt. *At Jesus audiens ait: Non est opus solventibus medicus, sed male habentibus*. Dat Dominus comparisonem, quod sicut medici ministerium ad sanum hominem nullum opus habent, similiter medicus animarum nullum profectum potest impedire, qui se ægrotum non confitetur, id est peccatorem in anima. Medicum seipsum dicit, qui vulneratus est propter peccata nostra, et cujus livore sanati sumus. Sanos dicit scribas et Phariseos, non quod veraciter sani essent in anima, sed quia ipsi se sanos esse dicebant. Infirmi erant publicani, qui se peccatores fore fatebantur. Nequius malum apud Deum non est quam peccatorem esse et justum se putare; qui, si non est peccator, ex eo quod se justificat injustus fit. Ubi enim non est confessio, nec remissio. Cum enim David justus esset in facto, cepit esse elatus in corde. Quod malum Deus in tantum abominatus est, ut sineret labi in adulterium et homicidium, manifesta probra: quatinus dum horresceret manifesta, castigatus fieret de occulto in anima.

Euntes autem, discite quid est: Misericordiam esse, et non sacrificium. Euntes vel ad vos in vos invicem, vel ad vestros libros, qui non creditis meam doctrinam, discite quia adhuc non intelligitis, quod vos putatis intelligere. Deus omnipotens hoc dicit per prophetam, quia amabilis est ei misericordiam faciat aliquis proximo suo, quam sibi offerat holocausta, et qui sacrificium offerrebat, alterius carnem immolabat. Qui autem misericordiam alicui impendit, seipsum in ejus contritione mactat. Sacrificia enim antiquitus concessa, non pro alia re sunt instituta, nisi ne dæmonibus fierent. *sicut dicit: Holocaustomata vestra nolui*.

Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Quando Deus in hunc mundum venit nullus justus erat, sed omnes detinebamur sub conditionis peccato. Ergo hic justos, non vere justos, sed putantes se justos. Non enim pervenit nec per Christum nec per apostolos ad remissionem peccatorum, qui se justum putavit, et noluit accipere baptismum, sed qui superius sani dieti sunt, ipsi hic dicuntur justi. Utrique falso modo. *Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis dicentes: Quare nos et Pharisei jejunamus, discipuli autem tui non jejunant?* Nec Joannis

discipuli perfecti erant, qui audierant magistrum, A postea cruce, et tormenta, verbera sustinuerunt, suam laudasse Christum frequenter et vituperasse. Phariseos diceas *genimina viperarum*; et tamen con- jugebantur cum illis in discipulorum Domini repre- hensione. Si autem Pharisei vidissent Dominum ipso tempore comedentem, quomodo discipuli ejus, utique reprehendissent eum, quia etiam sanitates hominum in malam partem conabantur convertere? Non erant autem ipsa jejunia præcepta in lege, sed ipsi Pharisei adinvenerant, qui et alias superstitiones invenerunt. Similiter Saducei, ut Josephus narra- rat. Et ait illis Jesus: *Nunquid possunt filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus? Lugere pro jejunare ponitur, quia jejunium ad luctum pertinet. Dat similitudinem de sponso et sponsa, quod quando jungantur, agunt dies lætitiæ, et vult seipsum B intelligi spiritualiter sponsum, et Ecclesiam sponsam suam. Thalamus hujus sponsi uterus sanctæ Mariæ exstitit, in quo Deus homo fieri dignatus est, quando ista loquebatur, tunc ipsa fiebat conjunctio quoniam per suam prædicationem colligebat eam- dem sponsam suam. Idcirco dicit, non possunt lugere filii sponsi, videlicet apostoli, quia per Evangelium ab ipso erant geniti. Venient autem dies cum auferretur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt.* Illud tempus ostendit, quo ipse in cœlum ascendit, quia quamvis semper cum illis esset spiritualiter, tamen corporali præsentia ab eis recessit. Nemo autem commisuram panui rudis mittit in vestimentum vetus. Per omnem textum Evangelii figuræ dictionum sunt, sed propter fastidium et prolixitatem libri frequenter C omittimus. Per metaphoram et ejus speciem allegorizæ et parabolæ facit comparationem, de inferiori ad superiorem, de inanimati ad animale, quod sicut in vestimentis resarciendis si petatium novum in vestimento veteri consuatur, illud quod novum est aufert de veteri quicquid sibi junctum fuerit, et pe- jus vestimentum fit. Ita dicit Dominus fieri discipulis suis quia adhuc erant veteres pro doctrina Phariseo- rum qua imbuti fuerant, si austeritatem suæ prædicationis subito imponeret, etiam aliquid fieri quod habere videbantur amitterent, sicut septuaginta discipuli fecerunt pro eo quod ipsum verbum non intellexerunt, abierunt retrorsum, et jam cum illo non ambulabant. *Neque mittunt vinum novum in utres D veteres.* Vinum novum prædicationo Evangelii, utres veteres, apostolos. Non solum utres veteres mustum dirumpit, sed et magna et fortia vascula de lignis mustum dirumpit. Et similiter prædicationo Evangelii non bene intellecta ruina facta est multis. *Alioquin rumpentur utres, et vinum effundetur, et utres pe- reunt, id est, dissipabuntur corda eorum, et recedent a fide, et erunt perditæ. Sed vinum novum in utres novos mittunt.* Cum fuerint novi facti per meam doctrinam, confirmati per passionem, resur- rectionem et ascensionem, per adventum Spiritus sancti, tunc observabunt omnia dura et aspera, et ambo conservabuntur, et discipuli et prædicationo, quæ in eis seminata est. Et sic factum est, quia

postea cruce, et tormenta, verbera sustinuerunt, qui ante vocem duram non poterant sustinere.

CAPUT XXXIII.

De filia Jairi resuscitata.

Hæc ille loquente ad eos, ecce princeps unus accessit. Loquente Domino turbis salutem animarum, venit quidam princeps Judæorum. Qui quia sapiens erat in lege et archisynagogus, id est princeps synagogæ, vocabatur, quia in eorum congregationibus propter peritiam suam magister erat, et quia nobilis erat: etiam nomen indicatur ab aliis evangelistis dicentes: *Cui nomen erat Jairus.*

Et adoravit eum dicens: Filia mea modo defuncta est. Non erat adhuc mortua quando pater accessit, sed in via hoc ei nuntiatum est. Sed Matthæus brevitati studens, ita narrat. Quamvis ergo Judæus es- set, non dixit ut centurio dixit, *Dic et fiet*: sed *veni*, credens eum solum sicut prophetam fore, licet non crederet. Attamen erat nimis malus, ad cujus preces annuit Dominus agere ut petebatur. *Sed veni, impone manum tuam et vivet.* Quia enim non habebat aliam filiam vel filium, propterea tenere diligebat, et idcirco et ipse venit et ad pedes corruit, et cum magistro ad eam reverti volebat, sicut mulier Suna- mitis quæ non dimisit Elisæum quousque ad filium mortuum perveniret. *Et surgens Jesus sequebatur eum, et discipuli ejus.* Notandum quod discipuli in omnibus Domini factis memorantur adesse electi. Et digne tales effecti sunt, quia inspector cordis in- spexit arcana.

Secundum Matthæi textum, septem miracula nar- rantur esse a Domino peracta nunc. In octavo sub- intrare voluit filia archisynagogi, sed surripuit mu- lier ematosa. Typice archisynagogus iste Moyses intelligitur, quia dicitur Jairus, id est *illuminatus*, quia a Deo illuminatus est lumine fidei et scientia legis. Qui habet unicam filiam, id est synagogam, quam unico amore dilexit, et pro ea Deum frequenter exoravit. Et ad pedes ejus cadere, est incarnationem ejus venerari. Quia enim caput Christi Deus, pedes ejus incarnatio ejus non inconvenienter accipitur. Et hoc est ad pedes cadere, eum super omnes singulariter magnum fateri. *Filia mea modo defuncta est.* Quia paululum ante adventum Redemptoris om- nem justitiam legis amisit. *Surgens sequebatur eum.* Quia cum vidit Deus deperisse Judæos a vera vita, venit reducere eos. *Sequebatur eum* quoniam sicut Moyses prædixit de illo, sic per omnia fecit Domi- nus. *Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur.* Mulier ista significat Ecclesiam ex gentibus congregatam; et sicut ista exclusa erat a domibus et a turbis duodecim annis propter sanguinis immunditiam, unde et propterea in via venit ad Dominum, sic gentilis populus exclusus erat a cœtu fidelium, pol- lutus ingenito carnalium fluxu. Sed cum verbo Dei cerneret salvare Judæam, rapuit sibi salutem. Et archisynagogi filia duodecim annis erat: et ista duodecim annos habebat in infirmitate, quia quando illa cœpit secundum Deum nasci in patriarchis, ista

corpore elongari a Deo et infirmari mente. *Accessit retro.* Quia cum Christus ascendit, tunc gentes ceperunt credere. *Accedere retro,* est illum sequi et imitari, quia ipse dixit: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Et alibi: *Post Dominum Deum tuum ambulabis.*

Et tetigit simbriam vestimenti ejus. Jusserat Dominus in summitate tunicæ fieri simbrias, ut sicut erat discretio circumcisio in corporibus, sic et in vestimentis. Judei adinvenerunt ut poneret ibi spinas, ut quando pungerentur, retraherentur ad legem Dei, et fieret recordatio legis Dei. Sed ista non invenit ibi spinas, quia Dominus superfluas abominaciones Pharisæorum abominatus et detestatus est. Nec causa est tangere vestimentum quod carnem Domini tegebatur, sed illud quod foris prominebat. Alio modo simbriam vestimenti ejus tangere est: incarnationem ejus credere. *Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero.* Si credidero incarnationem ejus, salva ero. Et primordium est initium immundæ cogitationis ex quo peccatum nascitur. Fons sanguinis erat origo peccati. *Et ipsa fuerat multa perpessa a pluribus medicis.* Quia multi philosophi fuerunt qui de virtutibus animæ disputaverunt, et de vitis, sed tamen ad veram medicinam gentilem populum non adduxerunt. *Et in ipsis erogaverat omnem substantiam suam.* Quia omnem laborem suum expendit gentilitas in variis poematibus philosophorum. *At Jesus conversus, et videns eam dixit.* Alii evangelistæ referunt quod dixerit: *Quis me tetigit?* Et dixit Petrus: *Præceptor, turbæ te comprimunt et affligunt et tu dicis: Quis me tetigit?* Alii tangebant corporeo tactu, illa tetigit fide, qui sic tangit Dominum, meretur sanari. Ergo Ecclesia ex gentibus et tetigit fide Dominum, quia perfecto corde credidit in eum, unde alteri quæ nec dum recte credebat dicebatur. *Noli me tangere,* quia non perfecte in fide tangis. *At illa venit, et procidit ante eum; et ob quam causam tetigerit eum confessa est, quemadmodum fluxus sanguinis ejus steterit continuo.* Propter salutem aliorum ista Dominus tam assidenter requirebat, ut alii similiter studerent bonæ fidei esse, et diceretur de eis: *Filia, fides tua te salvam fecit,* in eo quod credidisti salva facta es. Vocatur autem ista mulier aimatosa, Græco nomine, veniens ab actu nomen ejus. Si quidem sanguis Græcè aimā dicitur, et inde aimatosa derivativum, id est, sanguinaria. In octavo vero loco sanatur propter octavum diem resurrectionis, quam omnis Ecclesia gentium veneratur. *Et salva facta est mulier ex illa hora.* Quicumque bona fide studuerit esse erga Deum, et filius Dei erit, et secundum fidem ipsius fiet ei. Ecclesia quoque ex gentibus ex quo in Deum credidit, salvari cœpit, et mente et corpore. *Et cum venisset Jesus in domum principis, et vidisset tibicines.* Tibicines derivatum est a tibia, et tibia dicta a tibiis hinnulorum, de quibus cœpti sunt primum fieri in frigia; modo vero et de gruibus fiunt, et de matellis. Adhibebantur autem antiquitus funeribus mortuorum, nunc itineribus principum: sonus autem qui fit ab ipso, tibicen dicitur, quasi tibiæ cantus. *Tubam tu-*

multuamem. Quia unica erat pater et mater, plebsque familiæ quam speraverant habere dominam post dominorum abscessum. Synagoga adhuc jacet mortua, et sunt in domo ejus tumultus Judæorum: plañctus quos agunt inutiliter in sabbatis. *Qua dum venit Jesus ad eos. Dicebat: Recedite.* Quia cum venerit ad eam Dominus Jesus, recedent tumultus doctrinæ eorum, et plañctus irrationabiles. *Non est mortua puella, sed dormit.* Illis mortua erat, sed dormiebat, quia tam cito eam excitare poterat. Unde mos obtinuit apud Christianos ut mortui eorum qui in bona confessione discesserunt, non mortui, sed dormientes vocentur, et monumenta eorum non monumenta, sed κοιμητήρια, id est dormitoria, Græcè vocentur. Synagoga quoque Judæorum vobis mortua videtur, sed Deus eam resuscitabit per testes suos fideles Enoch et Eliam. *Et deridebant eum.* Quia potentiam loquentis necdum cognoscebant. *Et cum ejecta esset turba, intravit et tenuit manum ejus.* Quia verba Domini irridere quam credere maluerunt, ejiuntur, et non merentur resuscitantem videre. Synagoga quoque nisi a se habuerit multitudines quæ intrinsecus jacet mortua, non resurget. *Et intravit, et tenuit manum ejus, et surrexit puella.* Nisi tenerit Dominus, et mundaverit manus Judæorum, quæ sanguine plene sunt, Synagoga non surget. *Et exiit fama hæc in universam terram illam.* In aliis evangelistis dicitur quod præceperit ne cui dicerent. Exemplum suis præbens, si quid boni faciunt, non curent hoc ad favorem prædicare in populis, propter cenodoxiam. Dicitur quoque in alio evangelista, quod jussit illi dari manducare, videlicet ad demonstrandam ejus sanitatem et resurrectionem.

Tres mortuos resuscitatos in Evangelio a Domino legimus, sed non ab re est quod non amplius vel minus quam de solis tribus ibi narratur. Legimus enim in aliis libris, quod plures resuscitavit, et credimus quia ita est. Sed tamen non placuit evangelistis de pluribus narrare, ordinante Spiritu sancto qui in eis locutus est, propter mysterii sacramentum. Igitur tres mortui in corpore significant tres mortuos in anima, quia anima quæ peccat moritur, juxta prophetæ dictum. *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur;* tres ergo mortui tria genera hominum peccatorum sunt. Est peccator qui peccat criminali peccato, et moritur in conspectu Domini anima ejus, et quia non habet in consuetudine ipsum peccatum, veretur iram Dei, et timet futuram discussionem. Istum significat filia archisynagogi, quæ adhuc in domo erat, quando a Domino resuscitata est. Similiter et iste peccator in cubili cordis sui legit adhuc peccatum suum, et non est multis cognitum de eo, propterea quasi levior est ejus resuscitatio, quia si peccavit, non ad multos exemplum malum protulit, neque frequentare studuit. Alius mortuus a Domino resuscitatus est filius viduæ, et non jam in domo, sed in platea et porta civitatis a Domino vitæ reductus est. Et iste significat hominem peccatorem lethali crimine frequenter animam suam occidentem, et ad

malorum notitiam propalantem. Quem etiam Dominus resuscitabit, si frequens et multiformis fuerit pro eo ad Dominum iustorum oratio. Tertium resuscitavit defunctum Lazarum, de quo scriptum est quod feterat. Et hic ergo significat miserimum peccatorem, criminum enormitate gravatum, qui non solum ad multos propalavit nequitias suas, sed etiam odio est omnibus pro odore fetoris sui videlicet male fame, quia sicut est odor bonus fame bonæ, sic odor malus fame malæ. Et hic ergo si lacrymæ et preces assidue fuse fuerint iustorum, resuscitabitur. His ergo exemplis omnes nos qui peccatores sumus veniam peccatorum nostrorum sperare possumus, si digne et instanter per jejunia et elemosinas atque lacrymarum orationes mala quæ fecimus punimus, et ulterius ad vomitum peccati non revertimur, quod Deus nobis et omnibus poenitere volentibus concedat perfecte agere.

CAPUT XXIV.

De duobus cæcis illuminatis.

Et transeunte inde Jesu secuti sunt eum duo cæci clamantes et dicentes. Isti cæci significant duos populos, Judaicum et gentilem. Qui cæci erant quando Dominus, interioribus oculis eorum obcæcatis, Jericho veniebat. Per Jericho mundus sive incarnatio ejus designatur, quia Jericho interpretatur luna, et per lunam defectus sive incarnatio nostri Redemptoris. *Miserere nostri, fili David.* Nisi enim crediderint quod et Filius hominis ex progenie David, non recipient lumen spiritale. *Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci.* Quia cum ascendit in cælum illuminavit oculos cordis per apostolos. *Quibus dixit: Creditis quia possum hoc facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.* Et doctores quando illuminant paganos interioribus oculis, interrogant eos: *Credis in Deum Patrem omnipotentem et in Jesum, etc.* *Tunc tetigit eorum oculos dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.* Quia nisi quis corde crediderit et ore confessus fuerit, remissionem peccatorum non consequitur. *Et aperti sunt oculi eorum.* Quia si crediderit, etiam si non potest intelligere mysterium Trinitatis, perveniet per credulitatem ad intelligentiam verbi. *Et comminatus est eis Jesus dicens: Videte ne quis sciat.* Propter exemplum discipulorum suorum, quod superius diximus.

CAPUT XXV.

De dæmoniaco curato.

Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum dæmonium habentem. Sicut invenimus in aliis evangelistis, tria generalia signa in isto homine facta sunt. Erat mutus, surdus, dæmonio plenus. Siquidem in Græca lingua in qua Evangelia scripta fuerunt, sunt multæ differentiæ, quæ non sunt apud nos. Præsertim hoc nomen quod est alalos ἄλλος Græce solummodo mutus dicitur, cophos κωφός quidem, et mutus et surdus dicitur. Et beatus Gregorius dicit quia omnis mutus naturaliter surdus est. Idecirco tantum duas infirmitates evangelistæ dixerunt, ut ibi

A intelligatur sarditas. Eius vero a dæmonio liberatur, et a diaboli infirmitatibus. Et ejecto dæmone videtur est mutus, et miratur sunt turbæ. Turbæ, quæ illius prædicæ videbantur, admirabantur semper ubi bellum Domini. Pharisei autem et Sadducei detrahebant, vel in malam partem convertebant propter invidiam, quia dolebant pro doctrina Domini, quia Christus a turbis et sanctior et sapientior credebatur. Sic denique Salomon dicit: *Qui addit scitellam, addit doctorem.* Quicumque scientiam habet, si non habet claritatem et humilitatem, statim habet superbiam. Et hoc est quod dicit, quod in multa scientia, si desit claritas et humilitas, multa sit indignatio. Quapropter hoc erat in Phariseis, qui dicebant: *In principe demoniorum eiecit demonia.* Principem demoniorum Judæi B Beelzebub appellabant. Sicut idolum primum in hoc mundo vocatum est Bel; sic etiam Luciferum illum, qui in diabolo conversus est primum angelum de ipso nomine vocabant. Fuit præsertim Bel filius Nini primi regis Assyriorum in mundo, qui etiam Belus Latine dicitur. De quo nomine composuerunt Judæi istud nomen Beelzebub, id est, Bel vel Baal muscarum, hoc est habens muscas. In derisionem sic vocabant deum paganorum et principem diaboli, qui alio nomine Resep vocatur apud eos. Dicunt quoque quod ipse sit qui eiecit Adam de paradiso. De Bel in Danfele legimus, quem Babylonii colebant, quem Daniel destruxit. Porro mentiebantur, quia quasi placato diabolo Dominus, ut videretur facere virtutes, precaretur illum de illo quem timebant, sed hoc nunquam factum legimus. Cæterum Dominus ostendit sicut in alio evangelista refertur, quod omne regnum in seipso divisum stare non potest, quia sicut in isto terreno regno, si divisum fuerit deperit, et admittatur, sic etiam inter diabolos, si unus alium eiecit de loco suo, non potest stare regnum Satanæ. Plenius autem in aliis Evangelistis hoc exponitur, quæ Matthæus parum tetigit, sed sequamur sequentia ejus, quem ad dilucidandum suscepimus.

Et circumibat Jesus civitates omnes et castella, docens in synagogis eorum. Ostendit intentionem Domini erga salutem nostram, cum dixit quia circumibat omnes civitates. Et non tantum civitates, sed et castella et synogas, id est congregationes eorum. Addidit docens et prædicans et curans omnem languorem, videlicet animarum. Quoniam sicut languet corpus, similiter languet anima torpens in præceptis Dei. Et omnem infirmitatem in populo. Infirmitatem, ad corpora pertinet. Potest autem subauditionem habere bonorum, quia non omnes infirmos sanabat, sed eos quos dignos et bonos prævidebat, sicut legimus de his qui in piscina Bethesda jacebant, quod de multis unum elegerit quem sanaverit. Vel species est synecdoche, quæ propria est Scripturæ divinæ, cum a toto pars intelligitur. *Videns autem turbus miserus est eis.* Videlicet et in doctrina sua, ut doceret eos vitam vitæ, in cibo quoque terreno saturans quinque millia de quinque panibus. Quod Matthæus prævidens alios narraturos ipse præteriiit. *Quia erant vexat*

a diabolis idolisque et jacentes sicut oves non habentes pastorem. Jacentes dicit in peccatis quamvis essent oves. Et hic a toto pars intelligitur, quia non omnes futuri erant oves fore. Negligentiam sacerdotum demonstrat cum dicit: *non habentes pastorem*, quia Deus præceperat ut sacerdotes, legem annuntiarent populo, et prærent eos exemplo boni operis. Quod adhuc debent similiter facere reges et omnes sacerdotes, tam episcopi quam et presbyteri, quia propterea Deus eos populus præfecit. Rex enim a regendo dicitur. Si bene non regit et defendit, non rex sed tyrannus vocatur. Quod Salomon eruditus a patre intelligens, adhuc petiit Deum augere sibi sapientiam ad gubernandum populum. Episcopi quoque inspectores Græco nomine vocantur, sive superintendentes, scilicet in similitudine pastorum circumspicere debent, ne de aliqua parte nociva bestia suum gregem contamineat vel conturbet. Legant Ezechielem qui pastores dicuntur, audiant tamen nihilominus quid hic Dominus adjungat. *Tunc dicit discipulis suis: Messis multa, operarii autem pauci.* Metaphora est hic, et species metaphora allegoria, per messem populum volens intelligi, per operarios prædicatores. Totus mundus erat in errore, quando apostoli cœperunt prædicare. Nisi vero virtus divina fuisset, quomodo per duodecim homines totus mundus reliquisset errores suos? Rogate Dominum messis ut ejiciat operarios in messem suam. Istam messem patriarchæ et prophetae seminaverunt, sed apostoli maturaverunt eam per suas prædicationes. Patriarchæ et prophetae seminaverunt in lacrymis, et isti messuerunt in gaudio, quoniam istis jam erat aperta janua regni celorum, quæ illis clausa fuit.

CAPUT XXVI.

De duodecim apostolis ad prædicandum missis.

Et convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum. Referunt evangelistæ quod ascendens in montem vocavit ad se quos voluit, hoc est elegit eos ex pluribus et ordinavit eos apostolos. Breviter evangelistæ comprehenderunt hoc, sed septem gradus, quos rectores Ecclesiæ habent, sed septem gradus, quos rectores spiritus ejicere, exorcistarum est; virtutes discretionum habere, ostiariarum est; infirmos curare, diaconorum est et presbyterorum. De quibus præcipitur ut introducantur ad infirmos, et ungant eos. Apostoli autem Græce, Latine missi dicuntur, unde derivatur apostolicus. Nec equidem poterat eos ordinare episcopos, sive apostolos, nisi alios ante gradus concederet et pro isto facto apostoli sunt nominati. Sciendum vero, quia is qui primum fecit Moysen apostolum, quando misit eum ad liberationem filiorum Israel, ipse fecit et hos apostolos, et qui tunc elegerat duodecim tribus, ipse voluit habere duodecim discipulos, ut daret intelligi quia ipsius annus constans duodecim mensibus, ac dies cum duodecim horis similiter et nox. Quin etiam iste numerus apud arithmeticos celeber habetur, quia et omnes perfectos et sacrosatos numeros in se habet, et resolutus non solum non minuitur, sed

etiam augetur. Unde et libram duodecim uncis constare fecerunt. Duodecim quoque signa principalia in astris extulerunt. Ter enim quaterni duodecim faciunt, et ter quaterni ad prædicandum sunt missi apostoli, ut per universas quadrati orbis plagas baptizarent gentes *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* In quo etiam sacramento filii Israel visi sunt castrametari, ut ex omni parte tres tribus essent. Et Jerusalem celestis duodecim portas habere describitur, tres ab Oriente, tres ab Occidente, tres a meridie, et tres ab Aquilone. In quo figuratim ostenditur quomodo de omnibus gentibus crescitur Ecclesia, et jam ordinatio apostolorum in duodecimo loco signorum, quibus dedit potestatem ut curarent languores et infirmitates corporum. Sed magna distantia est inter dantem et accipientem. Quia Dominus qui dabat dicebat: *Tibi dico, surge*; illi dicebant: *In nomine Jesu surge.* *Duodecim apostolorum nomina hæc sunt.* Catalogus apostolorum describitur ut nullus sub nomine eorum posset aliquem decipere, ut dignitas et auctoritas commendetur. *Primus Simon qui dicitur Petrus et Andreas frater ejus.* Simon autem ante vocationem vocatus est, quod interpretatur *obediens*. Cum a fratre Andrea adductus est ad Dominum, Petrus ei nomen impositum est a Domino, a firmitate fidei, idem est *Cephas*. Sed Petrus Græce et Latine, Cephas Syriace, Græce etiam Cephas caput dicitur, eo quod caput Ecclesiæ sit constitutus. Nostis autem et locum natiuitatis, et virtutes ejus quæ in Evangelio et Actibus apostolorum narrantur. Primum in Cappadocia prædicavit; deinde sub Claudio Italiam venit, et viginti quinque annis pontificatum in Roma tenuit, non tamen vel quinque pedes de terra ibi in potestate habuit. Trigesimo sexto anno post passionem Domini deorsum crucifixus migravit ad Dominum. Sepultus est ad Orientalem plagam secus viam Triumphalem, quæ alio nomine dicitur Catacumbas, de quo loco cum a Græcis corpora tollerentur nocte, succurrit omnis populus Romanus et comprehenderunt eos; sepelieruntque in alio loco citra partem Tiberim, in loco qui Lavigana dicitur, et Paulum in via Florentiensi. Andreas Græcum nomen est, et interpretatur *virilis est*, id est a virilitate, apo tou andros, ἀπό τῷ ἀνδρός. Vir Græce et andros et aner dicitur, quo rectissime vocatus est Andreas. Qui post discipulatum sancti Joannis Domini vestigia viriliter est secutus, et viriliter crucem ascendit, sicut liber passionis ejus ostendit. Prædicavit in Achaia, occisus in Patras, ubi et sepultus fuit, sed Constantino deferente, in Constantinopoli jacet. Hebraice vero *decorus* dicitur Andreas, sive *respondens*.

Jacobus Zebedæi et Joannes frater ejus. A patre cognominatus, interpretatur *supplantator*, quia cum ad Latinitatem venit ejus nomen, additum est in fine sicut solet fieri in barbaris nominibus, cum in nostram linguam veniunt. Misit epistolam, quæ Canonica dicitur ad dispersos pro Christi nomine. Ab Herode tetrarcha occisus, sepultus est in Achaia Mar-

marica. Joannes interpretatur gratia Dei quæ requiritur in eo plusquam in cæteris apostolis. Prædicavit in Græcia, ut sicut ipse sapientior cæteris fuit, sic mitteretur ad sapientiorem gentem. Sub Trajano requiritur in Epheso, sed nunc corpus ejus non invenitur in terra, et apertum est sarcophagum in quo jacuit, sed vacuum est. Ignorant autem quid de eo sit factum, quia ab homine non fuit ablatum. Vocati sunt denique ambo isti fratres Banarges, id est filii tōhitrū. Quia illam vocem in monte utriusque audiverunt, hic est filius meus.

Philippus et Bartholomæus. Philippus *os lampadis* interpretatur, et recte, quia statim ut Dominum agnovit, sub fratri annuntiare curavit dicens: *Quem scripsit Moyses invenimus Messiam.* In Galicia prædicavit, in Gerapoli urbe lapidatus et crucifixus, ibi et sepultus est. Fuit autem et alius Philippus *diaconus*, qui prædicavit in Samaria, ubi postea venit beatus Petrus et Joannes ad confirmandos eos qui crederant. Si enim Philippus apostolus fuisset, potuisset tradere Spiritum sanctum. Quod quia non potuit, apparet quia non fuit apostolus Bartholomæus interpretatur *filius suspendentis aquas*, pro eo quia ad prædicationem suam corda audientium ad superna accendit. Indis prædicavit, in Albana urbe a Barbaris vivus excoriatus est et ibi sepultus.

Thomas dicitur *abyssus*: cognomento *Didymus*, quod Græce geminus dicitur. Quidam volunt dicere similis, quod similis Christo fuerit, non est tamen verum, sed qui geminus nascitur, semper similis est illi cum quo nascitur. Prædicavit Persis; in Calamina cum lanceis occisus, et ibi sepultus est.

Matthæus publicanus. Matthæus in Hebræo *donatus* dicitur. Digne, qui datus fuit ad conscribendum Evangelium. Alii evangelistæ Matthæum primum ante Thomam posuerunt, et publicani nomen siluerunt, ipse quidem se præposteravit, et publicanum se fuisse confessus est juxta illud sapientis: *justus in primordio accusator est sui.* Fuit autem de tribu Levi, unde Levi cognomen sortitus est. Primum in Judæa Evangelium suum Hebraice scripsit; post in Macedonia prædicavit, in Persida interfectus, ibi requiescit.

Jacobus Alphæi. Alphæus dicitur a patre, et a patre hoc nomen sortitus est. Est autem is qui frater Domini dictus est, qui cognominatus est *Justus*: ortus de tribu Juda dictus frater Domini, quia nepos fuit sanctæ Mariæ ex sorore sua. De templo præcipitatus, et conto percussus mortuus est, ibique sepultus.

Judas istius Jacobi frater *confessor* interpretatur et fuit trinominis, *Thaddæus* et *Lebeus* vocatus: ipse est quem ad Abgarum regem missum ecclesiastica narrat historia: in Nirata urbe occisus et sepultus jacet.

Simôn Cananæus a loco sic vocatus, qui alio nomine *Zelotes* dicitur, qui Cana *zelus* interpretatur, ubi Dominus de aqua vinum fecit.

Judas Scarioth de tribu Issachar, a loco Scarioth vocatus, vel ab ipsa tribu ex qua ortus est, futuro vaticinio sic vocatus, qui mercedem erat accepturus

pro perditione magistri. Scarioth et Issachar *merces* interpretantur. *Hos duodecim misit Jesus præcipiens eis et dicens.* Hos duodecim ordinavit apostolos, et misit Dominus ante faciem suam in omnem locum in quo erat ipse venturus. Misit vero cum eis et septuaginta alios, non tamen ordinavit in aliquo gradu, nisi tantum potestatem eis dedit curandi infirmos, et ejiciendi dæmones quandiu discipuli illius essent. Tamen postea dereliquerunt eum, etiam cum illo non ambulabant. Et Judas apostolus fuit, et virtutes in nomine ejus fecit, quia sic dixerunt quando reversi sunt: *Domine, etiam in nomine tuo dæmonia subiciuntur nobis.* Ob hoc qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet. Quicumque alicui bene facit, quia servum Dei illum æstimat, talem mercedem a Domino recipiet, quasi ille talis fuerit qualem credidit, quia pro nomine Dei fecit. *Et dixit eis: In viam gentium ne abieritis.* Ne scandalizentur Judæi si gentibus prædicaretur ante ipsos: præcepit ut ante offerrent eis verbum divinum, et hoc ante resurrectionem. Post denique cum repulerunt et crucifixerunt eum, dixit: *Ite, docete omnes gentes, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis.* Samaritani videbantur nec Judæi esse, nec gentes. Judæi non erant, quia de progenie Abraham non erant. Gentes videbantur non esse, quia circumcisi erant, et Judæicam legem habebant; ob hoc specialiter præcepit eis: *Ite potius ad oves perditas domus Israel.* Oves appellantur secundum Psalmistam: *Qui regis Israel, intende, qui deducis tanquam oves Joseph.* Perditas eas oves dicit, subauditur a diabolo pro peccatis. *Unde autem prædicare dicentes, quod appropinquabit regnum cælorum.* Hoc ipse primitus prædicavit, et hoc ante omnia et super omnia prædicandum est, quia *aditus qui nobis interclusus fuerat per Adam, apertus est: festinent omnes ingredi in vitam æternam per bona opera.* Et ut vobis credatur, *infirmos curate.* Infirmos et corpore et animo. *Et mortuos suscite.* Et mortuos in anima, quia cum peccat anima moritur. Et corpore mortuos, ut per unum mortuum corpore, reviviscant in anima multi. *Leprosos mundate.* Sicut sunt leprosi corpore, sic sunt et anima leprosi variis peccatis involuti. Et simili modo horridi in conspectu Dei, sicut iste in conspectu hominum. *Dæmones ejicite.* Et de eis in quibus aperte nominantur et quibus occulte animo præsentent. Dæmones dicti Græce quasi deinoi, id est periti ac rerum scii. Præsciunt enim futura multa partim subtilioris sensus acumine, partim experientia longissimæ vitæ, partim per Dei jussum, angelica revelatione, corporum aereorum natura vigente. *Gratis accepistis, gratis date.* Sine pretio a me accepistis, sine pretio terreno impendite ipsam doctrinam, ne pro sola cupiditate putent vos prædicare. *Nocte possidere aurum, neque argentum.* In fine dicit quare non sit necessarium, dicens: *Dignus est operarius cibo suo, videlicet ab his accipere quibus prædicat victum et vestitum. Neque pecuniam in zonis vestris.* Quod duobus modis intelligi debet, ut neque

pro ornamento aurum et gemmas in zonis suis ponent, neque sacellos cum denariis ad zonas alligarent. Pecunia, denarios de aere dicit, unde tunc negotiabatur. Unde Petrus cum Joanne dixit ad claudum: Argentum et aurum non est mecum. *Non peram in via.* Pera pastoralis est sacculus ad portandum panem. Unde de David dicitur: Tulit peram pastoralem, quam semper secum habere consueverat. *Neque duas tunicas.* Unam tunicam dicit sicut incedebat vestitus, ne ex aliis vestiti, alia sibi futuro metu servarent, cum ex illa potestate possent accipere. *Neque calceamenta.* Et Marcus dicit quod calcari eos sandaliis praeceperit. In calceamentis spirituum est intelligendum, ut verbum evangelicum non occultarent, nec etiam in terrenis commodis inniterentur, vel fuscarent pro terrenis rebus praedicationem evangelicam. *Neque virgam.* Et Marcus dicit virgam portandam. Sed Matthaeus dicit de virga silvestri et corporea. Marcus per virgam potestatem evangelicae praedicationis vult intelligi. In virga potestas praedicationis intelligitur, ut qui voluerit vivere de Evangelio quia illum annuntiat, faciat, qui noluerit, sit in ejus potestate. Unde et Paulus: *Nunquid non habemus potestatem de Evangelio vivere? sed non sumus usi hac potestate.* Sunt enim quaedam quae Deus praecepit, quae qui dimiserit, reatus poenam exsolvet; quaedam vero quae concessit, quae et dimittere possumus et facere licet. *Dignus est operarius cibo suo.* Hoc in loco Paulus accipit, quod dixit: *Sic Dominus ordinavit, ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant.*

In quacunquē autem civitatem, aut in castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete. Mundus Dominus mundos vult habere discipulos, quia cum sancto sanctus efficit potest, et cum perverso perversus. Nec vult de domo in domum hospitari praedicatorem, ne corrumpant bonos mores colloquia mala. *Intrantes autem in domum, salutate eam dicentes.* Per domum habitatores debemus intelligere, quod non solum hospiti, qui fama bona a nobis eligitur, benedicere debeamus, unde retro dixerat, *quis in ea dignus sit*, id est, benedictionem accipere vel verba vitae uberius audire, sed etiam omnibus hominibus pacem debemus imprecari. Et ipse insinuat quid dicere debeamus, inquit. *Pax huic domui.* Et ex isto praeecepto Domini et ex Romanorum praeecepto salutare debemus Christianos, quia sic fuit consuetudo apud antiquos nostros. Quod Hebraice et Syriace *salamalech* dicitur: Graece *chaire*, Latine *ave*. Sed ex mala consuetudine et doctrina adolevit apud palatinos ut nullus comparem suum obviantem imprecetur. Legant librum Regum, ibi inveniunt Hebraeos reges ita fecisse. Et Romani similiter, ita ut non solum homines inter se, sed per aves etiam imperatores salutat. Unde est illud psittaci:

*A vobis aliorum nomina dicam,
Hoc didici per me: Chaire Cesar.*

Quid noceret homini quando obviant forsitan electo Dei, si diceret ille illi: *Salvet te Dominus. Eliseus*

enim propheta unum verbum iratus dixit pueris, et quadraginta duo ex eis perierunt. Si bonum verbum dixisset, similiter foret. *Et si quidem fuerit domus digna veniet pax vestra super eam.* Hoc est si habitatores qui in domo habitant digni fuerint, per continentem hic quod continetur ostendens, veniet super eos quod imprecatum fuerat. *Si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur.* Quia si is cui imprecatur bonum aut pro quo operatur, non fuerit dignus accipere, dicenti vel facienti bonum, merces manebit. *Et quicumque non receperint vos, neque audierint sermones vestros, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis.* Pulvis excutitur in testimonium laboris sui, quod praedicatione apostolica ad eos pervenerit, et nec ad victum quidem necessaria acceperint, et Evangelium spreverint. *Amen dico vobis, tolerabilius erit terrae Sodomorum in die iudicii, quam illi civitati.* Ob hoc quia illi non habuerunt ad se missos praedicatores. Hic apparet quod diversa tormenta sunt inter peccatores in inferno.

CAPUT XXVII.

De persecutionibus apostolorum.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Lupos appellat Scribas et Phariseos. *In medio, non loco, sed odio, quia cum incipietis apparere sapientes et boni, odient vos sicuti me faciunt. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae.* Per prudentiam vestram devitate doctrinam eorum malam; per simplicitatem columbae devitate eorum mala opera. Habet serpens hanc astutiam, ut omne suum corpus objiciat percussioibus, ut caput salvum faciat. Ita et nos facere debemus. *Caput nostrum Christus est.* Totum corpus dare pro Christo debemus, ut non eum negemus. Per simplicitatem columbae, sive Spiritus sancti qui per eam significatus est, studeamus cum omnibus hominibus pacem habere. *Cavete autem ab hominibus.* Cavete, observate, custodite. *Tradent enim vos in concilia.* Tradent, id est ad occidendum prodeunt, quia in eis creditis. *Et in synagogis suis flagellabunt vos.* Hoc ita fuisse liber Actus apostolorum testatur, ubi scriptum est, quod cassis apostolis denuntiaverunt ne ultra loquerentur in nomine Jesu. *Et ad reges et praesides ducemini.* Praesides vocabantur a praesidendo. Consules, qui providebant provinciis, quod fuit Pilatus, et Albinus in Judea. Reges Herodes ambo, et alii quos libri passionum eorum commemorant. Ante quos apostoli ducti sunt, aliqui flagellati, aliqui occisi. Quod autem praesides ante reges posuit, sciendum quod consules qui provinciis praesidebant excellentiores erant multis regibus et habebant in ministerio quatuor aut quinque provincias cum regibus, ut Cyrinus habuit Syriam. *In testimonium illis et gentibus.* Quod in tantum ingessistis eis praedicationem evangelicam, ut non solum non audirent. *Cum autem tradent vos nolite cogitare quomodo aut quid loquamini.* Sola voluntas vestra recta sit, et ipsam offerte, Deo; Spiritus sanctus loquetur pro vobis, qui in vobis habitabit. *Dabitur enim vobis in*

illa hora quid loquamini. Novit enim Spiritus sanctus quid cuique necessarium vel opportunum sit ad loquendum. *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Quamvis per fistulam cordis vestri vox audiatur, tamen spiritus est in vobis fons bonitatis, qui dabit incrementum et audaciam locutionis. *Tradet autem frater fratrem in mortem.* Hoc frequenter factum est in persecutionibus, quod frater paganus Christianum fratrem prodidit ad mortem. *Et pater filium.* Non solum tradidit ad mortem, sed etiam multi occiderunt. *Et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient.* De hoc nulla questio est, qui satis habemus exempla. *Et eritis omnibus odio propter nomen meum.* Beatum odium, quod pro Salvatore inferitur, hoc omnes Christiani debent optare. Quod autem dicit: **B** *Eritis odio omnibus, subauditur malis.* Nam boni non solum non odient, sed etiam amabunt ut fratres. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Nihil prodest bene incipere, si non usque in finem perseveraverit in recta fide: vel in bono opere, quia lignum in quam partem ceciderit ibi manebit. *Hic pronomen est in isto loco, non adverbium, et habet sensum quasi ille. Cum autem persequerentur vos in civitate ista, fugite in aliam.* De presenti missione loquebatur, ut si eos persequerentur, reverterentur ad eam, quia notebat occidi donec ipse primus pro omnibus moreretur. Et tamen generale est Domini præceptum. Qui noverit consummari vitam suam per martyrium, det locum persecutori, et eat ubi possit quietius Deo servire. Verumtamen quanto crudeliora sustinuerit pro Deo, tanto beatior erit in æterno regno. *Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel donec filius hominis veniat.* De hoc dicit, quia ipse erat venturus ad prædicandum, quo eos tunc mittebat. *Non est discipulus super magistrum.* Hoc est, nolite quærere grandia. Me persequuntur, qui magister vester et Dominus sum: quanto magis vos qui discipuli estis et creatura mea. *Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus.* Tunc erit perfectus discipulus, si magistrum potuerit æquiparare. *Si paterfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos suos. Si mihi qui quasi paterfamilias vobis præsum, dixerunt: In Beelzebub ejicit daemonia, quanto magis vobis peiora dicent!* Paterfamilias autem antiquus genitivus est descendens a Græco, et paterfamilias ille vocatur, qui suæ familiæ sic præest sicut pater. Quo nomine Dominus recte vocatur, qui discipulis dixit: *Vos amici mei estis.* Et præcepit ut patrem ipsum invocarent. Domesticos apostolos appellat, quia ei per fidem et operationem domestici erant. *Nihil opertum quod non revelabitur, et occultum quod non scietur.* De futuro judicio Dominus dicit, quod in ultimo examine uniuscujusque voluntas et opus manifestum debeat esse. Ac si dixisset: *Veniet tempus in quo et vestra virtus, et eorum nequitia demonstrabitur, et recipietis vos bona pro benefactis, et ipsi mala pro malis.* Opertum autem

A coopertum dicitur. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; quod audistis in mysterio, apertius prædicate; quod vos erudio in parvulo loco Judææ, in toto mundo dicite: quod in aure auditis, prædicate super tecta.* In morem provincie loquitur, ibi soliti erant supra domos stantes prædicare et desuper templo quia plana erant eorum tecta. Quod Jacobus facebat, quando inde præcipitatus est. *Et nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere.* Nolite timere corpus tradere pro Christo; quia quamvis possint dissipare corpus; tamen nec animæ possunt auferre suam gloriam, nec de corpore possunt facere, ut non resurgat in gloria, quocumque modo eum incenderint vel in quamcunque aquam projecerint. *Sed potius eum timeate qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.* Ille timendus est, qui in hoc sæculo potest agere quæ voluerit de anima et corpore, et modo animam immittere in penas æternas, et post diem iudicii mittere corpus cum anima in eisdem tormentis. Per gehennam infernum volens intelligi. Fuit denique vallis juxta Hierusalem, quæ dicta fuit Gehennon, id est vallis Ennon, quia Hebraico sermone vallis dicitur *enon*, proprium nomen possessoris. Fuit vero irrigua de Siloa torrente, et nemorosa. Quandocumque autem populus Israel revertebatur a cultura Dei, ibi idola immolabant et divinabant. Et tunc cominatus est Dominus locum ipsum impletorum cadaveribus mortuorum, ut non vocetur *Tophet*, id est pulchra, sed *Poliandrum*, id est tumulus mortuorum.

C Hoc per Jeremiam est Dominus cominatus, et temporibus Chaldæorum completum est. Futura igitur supplicia hujus loci vocabulo denotantur. Duplicem autem esse gehennam, in quibus peccatores cruciandi sunt, videlicet nimium frigorem, et nimium calorem Job designat, qui dicit: *Ad nimium calorem transeunt ab aquis nivium.*

Nonne duo passeresset assenonevent. Passerum multa sunt genera: alii gaudent ad foramina parietum, alii valles roseidas requirunt, nonnulli montes appetunt squalentes. Dicitur est autem passer a parvitate. Jubebantur vero frequenter in veteri lege offerri propter quasdam observationes sive purgationes. Dat ergo similitudinem per metaphoram de re inferiori ad superiorem, et est species parabola rerum genere dissimilium hortantis et demonstrantis, quam providentiam divina pietas erga genus humanum habeat. Ac si dicat aperte: *Si parva animalia et vilia, quæ hic videtis vendere cum uno asse, absque Dei voluntate in laqueos hominum non decidunt, quanto magis vos qui ad imaginem Dei facti estis, Dei providentia et tutelamine custodimini?* De asse namque quod est genus ponderis, id est scrupulus unius, vel nomen numeri, diverso modo exponunt auctores. Dicunt enim arithmetici quando numerant, asse duo, tres, et ibi habet sensum unum. Iterum in notis arithmetico-rum esse, duodecim uncia dicitur. Potest ergo esse, ut aliquando chari essent nimium propter illas purgationes diversas, quæ fiebant cum

ipsis in templo Domini, et aliquando viles. Secundum vero istum sensum potest fieri cum asse, hoc est cum uno denario, vel uno scrupulo de aere. Secundum alium vero intellectum potest fieri, ut emerenter duo cum una libra, quod est asse. Quia et Lucas concordat ad istum dicens: *Nolite quinque passerim venientis disponitis*, quod sunt duae librae, vel scrupuli duo. Et sensus evangelicus ad hoc magis concordare videtur, quasi dicat: Illa parva animalia tam cara sunt, ut duo una libra vendantur, quia nullus ea potest capere, nisi permittente Deo. Quid debetis de vobis, quod aliquis possit nocere nisi quantum a Deo permissum est? *Veniunt* autem passivam habet significationem, et pro venduntur accipiuntur, cujus activum est venditio. Quod autem dicit *non cadet super terram*, hoc est in laqueum sive aucupium alicujus sine Patris voluntate. *Vestri autem capilli capitis numerati sunt*. Tanta est cura vestri coram Deo, ut etiam numerum capillorum vestrorum noverit. Scientia numeri demonstratur non ejusdem numeri conservatio. *Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos*, hoc est plus valentis, et plus chari estis Deo. Melioris enim ad taxationem pertinet, meliores vero ad comparationem. *Omnia ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in caelis est*. Confessio hic non solum voce, sed etiam opere intelligitur, quia *qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est*.

Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo. Et hic negatio et per vocem et per opera intelligitur; et non solum negator Dei non agnosceatur a Deo in alia vita, sed etiam ignorans Deum ignorabitur a Deo.

CAPUT XXVIII.

Quod Dominus non venit pacem mittere, sed gladium.

Nolite arbitrari quod venerim pacem mittere, sed gladium. Arbitrari pro aestimare vel putare ponitur. Quomodo est hoc, cum in alio loco Dominus dicatur, *pacem relinquo vobis*, et hic dicit, *non veni pacem mittere*? Sed sciendam quod est pax bona, et est pax mala. Quando Dominus in hunc mundum venit, pacem malam mundus habebat in malo. Misit Dominus Evangelium suum, et coeperunt cognoscere, quia non bene concordabant ad invicem: et missum est bellum bonum, ut rumperetur pax mala. Tali modo fecisse legitur Deus, cum omnis mundus qui tunc erant, congregaverunt se ut facerent turrim, per quam possint explorare quid esset in caelo, et etiam se defendere a diluvio si iterum foret; aut ab igne qui mundum habet delere. Immisit in una nocte diversitatem linguarum, et coeperunt pro hac causa discordare, et dimiserunt quod faciebant. Hoc tenore cum mundus concordans esset in adorandis idolis, immisit verbum Evangelii, et coeperunt tunc discordare bene, qui ante unanimes in malo erant. Gladium autem dicit separationem verbi, quia sicut gladius separat quod non potest reuniri, sic verbum Dei separavit fratrem a fratre, patrem a filio, et ru-

rum adversus socrum suam. *Socrus est mater viri; nurus quae filium ejus habet. Et inimici hominis, domestici ejus*. Ad doctrinam pertinet hoc totum, quod postea evenit, ut pater esset paganus filius Christianus, ut fuit sancti Celsi vel sancti Martini pater, de quo scriptum est, *felices ejus actus invadebat*. Similiter de omnibus parentibus legitur quod alii crediderunt, alii non, et in hoc fuit separatio. Domesticus autem a domo derivatur, scilicet qui domo sunt assueti. *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus*. Ecce gladius separationis de quo dixerat. Pro isto gladio, separata sunt multa millia sanctorum a parentibus suis, et sic debent adhuc facere omnes qui volunt esse boni, et beate vivere in alia vita. Hic debens ordinem amoris discere, quod sponsa in Cantico Canticorum postulat in se ordinari inquiens. Ordinate in me charitatem. Ecce ordo: nec patrem nec matrem super Deum, sed primitus Deum; deinde parentes, post omnes Christianos. Si autem eveniret ut pater et mater nolint fieri Christiani, vel boni, et non potest utrumque in simul diligere: ama Creatorem totis visceribus et dimitte malos parentes. Unde et suo dixit discipulo: *Dimitte mortuos sepelire mortuum*. Super me, id est, qui alicujus amorem meo amori praefert. *Non est me dignus*: subauditur *discipulus*.

Et qui non accipit crucem suam et sequitur me.

Allegoria est hic, per crucem, mortificationem vitiorum volens intelligi: ac si dicat: Qui non mortificat se huic saeculo et concupiscentiis ejus et facit mandata mea, quia hoc est sequi eum, non est meus dignus discipulus. *Qui invenit animam suam, perdet illam*. Per animam vita hominis intelligitur. Qui invenit vitam suam omnibus voluptatibus suis, perdet illam in alia vita. Sive alio modo. Si ama animam tuam, perde illam pro Christo. *Et quis perdidit animam suam propter me, inveniet eam*. Hoc apparet in martyribus. Quia non dubitaverunt in presenti perdere animas pro Christo, ut modo haberentur in gloria cum ipso Deo. *Qui recipit vos, me recipit*. Quia praeeperat si necessitas eveniret, ut omnes cognatos pro eo dimitterent, austeritatem praepetorum, auctoritate temperat concessorum. *Qui vos recipit* in honore et in obauditione, et si de me quem vident parum videtur, sciat qui *me recipit, recipit eum qui me misit*, id est Patrem, et me in divinitate, et Spiritum sanctum. *Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet*. Dat exemplum, quod sicut illi qui recipiebant prophetas, quando circumibant terram Judaeorum docendo (ut legimus in lib. Reg.) quod et cellas illorum et utensilia eis habebant parata, receperunt a Deo mercedem, quia in nomine Domini fecerunt eis obsequia. Unde illa mulier recepit filium suum resuscitatum ab Elia, et alia meruit habere filium cum esset sterilis. Et Michaeas quia abscondit centum prophetas et pavit eos tempore persecutionis, meruit prophetiae spiritum, et ipse est duodecimus prophetarum. Non dicit autem quod debeat recipere

mercedem de propheta vel de justo; sed mercedem prophetæ et justi. Talem videlicet mercedem, qualem propheta et justus accepturi sunt, etiam si homo non est propheta neque justus, et venit in nomine Domini ad nos, et nos credimus quod ita sit, et damus ei necessaria propter nomen Domini; ille mendacii pœnas exsolvet, nos vero non frustrabimur mercede, quam in nomine Domini largiti sumus, quia quicumque Judam traditorem in nomine Domini susceperunt eo tempore quo Dominum sequebatur, eandem mercedem habuerunt apud Deum, quam et illi qui Petrum et Joannem susceperunt, quia unus erat tunc Judas de illis, ad quos hæc Dominus loquebatur. Non enim debet considerari persona missi, sed mittentis Domini. *Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigide tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Pro certo debemus credere quod quidquid boni facimus in nomine Domini, recipimus aut in hoc sæculo, aut in futuro, sive in verbo, sive in facto mercedem. Verumtamen si nos illum contrarium viæ Domini non cognoscimus, cæterum si in aliquo crimine mortali detentum illum novimus, et publice hoc exsequitur, et non vult emendari castigationibus bonorum hominum, habendus est a nobis sicut ethnicus et publicanus, quia sic præcepit Dominus, et Paulus dicens: *Si quis frater nominatur avarus, aut rapax, aut aliquid hujusmodi, et est, cum hujusmodi nec cibum sumere.* Attendendum quod non dixit solum si nominatur, sed addidit, si est; quia multi dicuntur, et non sunt; sed de his dixit, qui et dicuntur publice, et sunt. Attendendum quod dixit, *ex minimis istis*, hoc est meis, qui minimi sunt, qui sunt humiles spiritu. Nam Marcus dicit, *In nomine meo quia Christi estis.* *Et factum est cum consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis.* Cum consummasset, ad perfectionem perduxisset, aliud denique est quando dicimus consummatus est ignis vel cibus, aliud cum dicimus consummatus est sermo docentis. Ibi finis accipitur, hic perfectio demonstratur. *Præcipiens duodecim:* aliud separatim præcepit duodecim, et aliud duodecim et septuaginta duobus simul: duodecim secretiora, septuaginta duobus communia. *Cum habuit perfectam ordinationem et doctrinam duodecim, transiit inde, ut doceret in civitatibus eorum.* Inde quod dicit, de monte Thabor vult intelligi, in quo superiora docuit. Perspicendum vero mente sedula, quod Dominus, postquam prædicare cœpit, non cessavit per tres annos et dimidium, nisi quando somnum cepit: dans exemplum, ut quicumque bonum opus incipit, instanter illud exerceat. Quia qui remissus et dissolutus est in opere suo frater est sua opera dissipantis, et si tepidus fuerit, neque frigidus neque calidus, evometur ex ore Dei.

CAPUT XXIX.

Quod Joannes de carcere mittit ad Dominum.

Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi. Parum antequam Joannes comprehensus esset

PATROL. CVL.

A ab Herode tetrarcha, cœpit Dominus prædicare, ne deesset Israeli verbum divinum post Joannem, Joannes autem comprehensus est ab Herode tetrarcha filio Herodis, et missus est in carcerem et in vinculis: quia Herodes acceperat uxorem fratris sui, non tamen ei ipse Herodes tulerat, sed pater uxorem tulerat eam a Philippo, pro quibusdam simulaculis exortis inter eos, et dederat eam Herodi, quia ipse Herodes majoris potestatis erat, Joannes autem, quamvis Herodes ex una parte esset Judæus, ex alia non esset, erat enim ex una parte de Simonis genere, et Joannis filii ejus, quia Aristoboli sacerdotis filia fuerat Marianna, mater Herodis majoris, quam ipse occidit. Fuit autem Aristobolus nepos Joannis filii Simonis, qui in libro Machabæorum legitur. Igitur non cessavit Joannes annuntiare ei quia injuste fecerat (quamvis pater ei dedisset) quod uxorem fratris sui retineret. Mulier vero cum amaret secundum maritum magis quam primum, stasit ei ut mitteret eum in carcerem. In hoc ergo carcere et in his vinculis cum esset, audivit opera Christi. Quæ sunt opera Christi quæ audivit? Quæ superius auditis facta, quod videlicet sanaret omnes infirmitates in populo. *Mittens duos de discipulis suis, ait illi.* Sciebat Joannes quia ipse erat verus homo, et verus rex gloriæ Dei, et quia ideo incarnatus fuerat, ut per suam mortem redimeret mundum. Cum audivit autem illum tantas virtutes facere, tunc cœpit cogitare dicens: *Si ipse tantas virtutes facit, quis occidet illum? Modo ianotescet mundo: modo nullus audebit eum occidere, sed omnes venerabuntur eum.* Ego credebam quod ipse deberet mori pro nobis, sed modo unum est e duobus aut ipse non facit tantas virtutes quantas audio; aut si facit, nullus eum occidet, sed diliget et extollet eum; et pro tali dubitatione misit duos de discipulis, et ait illi: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Tu es qui venturus es, sicut credebam per mortem tuam ad liberationem hominum qui tanta facis, an alium debes mittere qui debeat mori pro nobis? Iste est verior sensus, sicut conjicere possumus ex factis Domini et dictis, quæ in sequentibus apertemus. Nam non ignoramus quod alii etiam in hoc loco senserunt, quod Joannes idcirco misit discipulos ad Dominum, ut invitaret eos ad discipulatum Domini: sicut jam aliqui erant qui odibant, et detrahebant factis ipsius cum pharisæis. *Et respondens Jesus, ait illis.* Alius evangelista refert quod jusserit venire coram se cæcos et claudos et leprosos, et curavit eos, et inde dixit: *Renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis.* Virtutes quas vidistis de me fieri, ac si mandaret, ut ille sciat quia sic est sicut audivit facio coram vobis, ut ex visu vestro renuntiare possitis et ex auditu; et miranda facio, et tamen sicut ipse credidit moriar, quia venit hora quando satis beatus et rarus erit, qui non habet scandalum erga me. *Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.* Quoties istas virtutes superius audivimus

facta a Domino et filiam archisynagogi resuscitata. Quare autem dicit *pauperes evangelizantur*? Quia hoc specialiter Isaias de illo prophetaverat futurum, inquit: *Ad annuntiandum mansuetis terræ misit me*. Et de ipsis dixerat Dominus: *Beati pauperes spiritu*.

Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Ac si aperte dicat: Jam sunt electi et perpauca qui non debeant scandalum adversum me sumere, et qui nolint mortificare me. Ponit autem præsens tempus pro futuro, beatus erit, quoniam in conspectu Dei omnia futura præsentia sunt. *Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne*. Deus conscius humanæ fragilitatis, quia Joannes homo erat, et poterat ei subripere elatio, ob hoc noluit coram discipulis suis illum laudare, sed abeuntibus illis propter exemplum aliorum et ædificationem, dixit de illo quæ imitanda forent. Exemplo ipsius nullus debet laudare quempiam in oculis ejus, juxta præceptum sapientis: *Ne laudaveris hominem in vita sua. Quid existis videre in desertum? arundinem vento agitatam*. Arundo dicta quod cito arescat. Hæc et canna vocatur Hebraice et Latine, et abundat in illa patria sicut et in Italia, ita ut sepes ex eis fiant, et alia necessaria, et crescunt in paludibus [paludosis] locis in modum herbæ, quæ apud nos ros vocatur. Est autem allegoria in hoc loco aliud dicens, et aliud volens intelligi. Per arundinem instabiles homines volens intelligi. Ac si aperte dicat: Quando fuistis ad audiendam prædicationem Joannis in deserto, nunquid vidistis illum instabilem et mutabilem, ut arundo contra ventum? Ut enim arundo vertitur in aliam partem cum ventus eam tetigerit, ita carnalis homo sive pro cupiditate, sive pro timore flectitur in aliam partem. Sed Joannes arundo non erat, sed cedrus, et de illo aliisque electis dicitur: *Justus ut palma florebit, etc*. Malus etenim ille homo est qui propter donum, sive propter aliquem timorem Dei, præceptum dimittit, vel alius est in prosperitate, et alius est in adversitate erga Dominum, vel erga proximum. Inde dicit Scriptura: *Stultus ut luna mutatur*. Joannes autem fixus fuit in præceptis Dei, et peccatoribus non est adulatus, sed firmo corde dixit Pharisæis: *Genimina viperarum*. Et Herodi regi: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*. Et usque ad mortem nec pro muneribus nec pro terroribus est immutatus, et ideo a Domino laudatus. *Sed quid existis videre in desertum? hominem mollibus vestitum?* Iterum de hac re Dominus Joannem laudat, quod austeram vitam tam in cibo quam in potu tenuerit. Licet enim nobiliter natus, delicate nutritus, tamen in ipsis fervidis juventutis suæ annis in eremum ingressus, sicut audistis, et austere vixit, et austerioribus vestimentis contactus est, quia de pilis camelorum vestimentum habuit, de qua re nunc dicitur a Domino: Quando fuistis ad consulendum Joannem, nunquid vidistis eum mollibus vestimentis vestitum? Ac si aperte dicat: Non cœlesti, sed terreno regi militant, qui aspera pro Deo perpeti refugiant. Potest et aliter accipi

quod Joannes non mollibus vestimentis vestitus esse dicitur, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed aspera invectione increpavit dicens: *Genimina viperarum*. Sic etenim sapientium verba esse debent malis, sicut stimuli et clayi in altum defixi, ut intelligant et meminerint peccatum suum, ut Salomon ait: *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur*. Attendere tamen debemus quod Dominus Joannem de vestimenti sui asperitate collaudat. Si virtus non esset vilibus vestimentis indui, nequaquam Dominus illum de hac re laudasset: nequaquam etiam beatus Petrus, si culpa non esset, vestimenta pretiosa querere feminas prohiberet, dicens: *Non in veste pretiosa. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, et plus quam prophetam*. Adhuc perseverat Dominus in laudibus Joannis, dicit quod Joannes non solum fuit propheta, sed etiam plus quam propheta. Prophetæ namque ministerium est ventura prædicere, non etiam demonstrare. Joannes vero non solum prædixit Salvatorem, sed etiam digito demonstravit dicens: *Ecce Agnus Dei*. Quid Joannes dici debebat, merito subsequenter ostendit. Sequitur enim: *Hic est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te*. Qui causam debet dicere, et aliquem laudibus extollere, hoc modo debet agere ut prius repleat quod non est, et post consequenter exponat quod est. Ecce primo Dominus dixit quod Joannes arundo vento agitata non erat, neque mollibus vestitus; post paulatim, quia non solum propheta, sed etiam plus quam propheta; ad ultimam angelum illum dicit. Angelus enim *nuntius dicitur*. Et recte angelus nuncupatur qui, certus nuntius et præco Salvatoris factus, manifeste ab ipso oculis et digito demonstratus est, et unusquisque fidelis qui sacerdotis nomine censetur, Zacharia attestante, si ministerii sui jura exsequitur, angeli nomine vocatur. Ait enim: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini est*. Studeat ergo quisquis illo nomine decoratur, vita et operibus angelus esse, ut et in opere et sermone Deum videntibus et audientibus annuntiet. Sequitur: *Qui præparabit viam tuam ante te*. Joannes enim viam Domino præparavit, quia multis non solum prædicavit, sed et ut in eum crederent (etiam in testimonium) baptismo baptizavit. Et unusquisque nostrum viam Domino præparat, si expulsis de corde suo vitiorum spinis, virtutes ibi inserit. *Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista*. Digno laudationis præconio Dominus Joannem extulit, quando meritis æqualem omnibus sanctis esse dixit. Non est putandum Domino Jesu Christo illum esse comparatum, quia Dominus noster non de muliere, sed de virgine natus est. Sequitur: *Qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo*. Regnum cœlorum hic Ecclesia intelligitur: in qua Christus tunc minoris famæ habebatur, sed major erat illo divinitate, vel alio modo. Omnis sanctus qui jam corruptione carnis transierat, major erat illa,

quia adhuc in prælio stabat, et corruptibili carne indutus erat : propterea potest recte intelligi de illo qui, quamvis meritis parvus esset, inde tamen quia jam corruptionem carnis transcendens habebat, maior Joanne erat, qui, in carne positus, peccare poterat et amittere gratiam Dei, propterea maior ille illo erat. *A diebus autem Joannis usque nunc regnum cœlorum vim patitur.* Quia ipse primus prædicavit quia appropinquabit regnum cœlorum, et qui vellent pœnitentiam agere, pateret eis aditus. Exinde cœperunt publicani et peccatores, qui digni erant morte pro suis fraudibus, agere pœnitentiam et aspirare in regno Dei. *Et violenti rapiunt illud.* Per pœnitentiam efficiuntur digni cœlo, qui fuerant digni inferno. Vel etiam grandis violentia est ut homo, qui in terra natus est, cœlum velit possidere. Sed tamen hæc est misericordia Dei. Omnes enim prophetae et lex usque ad Joannem prophetaverunt. Quia quidquid lex et prophetae de Christo prophetaverunt, postquam ipse venit completa sunt : propterea non habuerunt ultra officium. Quia postquam rex venit, præcones silent. Sequitur : *Et si vultis recipere, est Elias qui venturus est.* In alio loco interrogatus Joannes si ipse esset Elias, respondit se non esse, et nunc Dominus dicit quia ipse est. Nunquid sibi contrarii sunt? Non Joannes turbis stolidis de corpore suo dixit quod non esset Elias : Dominus autem noster de spiritu et similitudine Joannis discipulis suis spiritualibus spiritualiter locutus est, quod Joannes in spiritu et operatione Elias esset, quia sicut Elias secundum Domini adventum præveniet, ita iste prævenit primum ; sicut ille austeram vitam ducens et in victu et in tegumentis, persecutionem passus est ab Achab rege et Jezabel regina pro zelo cultus Dei, ita iste eo more vivens sustinuit persecutionem Herodis et Herodiadis zelo legis divinæ usque [ad mortem]. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ubicumque Dominus hanc clausulam subjungit, intentos auditores ad spiritalem intellectum provocat. Omnes enim aures corporis, qui eum audiebant, habebant, sed aures cordis requirebat, quibus ista dicebat, ut videlicet et superiora et sequentiæ spiritualiter intelligerent. Sequitur : *Cui autem similem æstimabo generationem istam? Adhuc in Joannis laude perseverat.* Ostendit enim quod exemplum Joannis generationi illi prætulit, si imitari voluissent. *Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes cœqualibus suis dicunt.* Pueris assimilantur Judæi propter suas insipientias et pravitates, quia sicut puer propter juventutem frequenter perperam agit, similiter Judæi, quia pueri erant sensibus, erga legem Dei frequenter oberrabant. *Cecinimus vobis et non saltastis ; lamentavimus et non planxistis.* Isti ergo pueri prophetae sunt, de quibus unus dicit : *Ecce ego et pueri mei quos mihi dedit Deus.* Et psalmus : *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem.* Clamaverunt Judæis sedentibus in foro, quia ubi ipsi erant propter mercimonias illorum, forum potest appellari. *Cecinimus vobis,* id est, provocavimus ut ad nostrum canticum

bona opera faceretur, et saltaretis ad nostram melodiam, sicut saltavit David ante arcam Domini, et noluitis. Unde unus ex eis dicebat : *Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ.*

Lamentavimus vobis, ut vos ad pœnitentiam provocarem, et nec hoc facere voluistis, spernentes utrumque, et exhortationem, et pœnitentiam de peccatis vestris. Unde et Jeremias dicebat : *Deducant oculi mei lacrymas per diem et noctem, et non taceant, quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer.* Simili modo nunc. *Venit enim Joannes neque manducans neque bibens, et dicunt : Daemonium habet,* exemplum vobis præbens abstinentiæ, nec illum imitare voluistis. *Veni erga manducans et bibens vobiscum, ut lucri vos facerem ; non solum non me obaudistis, sed etiam detraxistis dicentes : Ecce homo vorax et potator vini, publicanorum et peccatorum amicus.* Quia ego cum publicanis et peccatoribus ideo manducabam, ut dum ab eis acciperem corporalem cibum, ipsi a me acciperent spiritalem. Græce melius sonat οἰνοπότλος οἰνοπότλος [οἰνοπότλος] quam Latine, quia Græce vini potens sonat, Latine hibitor vini. Nec improperebant ei quod vinum biberet, quod non est vitium si moderate potetur ; sed improperebant ei quod potens esset ad bibendum vinum. Quod tamen in Domino mendaciter reprehendebant et improperebant, sicut et reliqua, quia absque dubio et in cibo et in potu, ac in reliquis necessariis humanæ carnis modum non excessit. *Et justificata est sapientia a filiis suis.* Id est, Ego qui sum sapientia Dei Patris in hoc justificatus sum a filiis meis, id est ab apostolis discipulis meis, quod omne genus curationis et conversionis vobis adhibuerim, et omnia repuleritis.

Tunc cœpit exprobrare civitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quod non egissent pœnitentiam. Exprobrat Dominus civitatibus quæ erant in Galilæa, per civitates homines qui habitant in ipsis civitatibus volens intelligi, quia ipsi qui viderant eum ab infantia juste conversatum inter eos, non sunt imitati, neque exemplum conversationis ejus, neque verba prædicationis ejus, cum alii multi statim ut eum audierunt prædicantem, conversi sunt a malis suis. *Væ tibi, Corozain ; væ tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes quæ in te factæ sunt, olim in cinere et cilicio pœnitentiam egissent.* Præferunt ergo Tyrus et Sidon urbibus Galilææ, quia ipse Tyrus et Sidon naturalem legem calcaverunt. Istæ autem et legem naturalem et legem litteræ transgressæ sunt, et prædicationem Domini respectui habuerunt. Legimus enim supra quod circumierit Dominus omnes civitates et vicos, curans omnem infirmitatem, etiam et inter eos nutritus est. Corozain fuit oppidum Galilææ, in secundo lapide Capharnaum. Est vero nunc desertum, et interpretatur *ministerium meum.* Conveniens itaque interpretatio Domino Christo, quod ministerium ejus fuerit a Patre sibi commissum, etiam illos conver-

tere qui ibi habitabant. Bethsaida duæ sunt uno in nomine una, Bethsaida piscina, quæ probatica cognominabatur, ubi languidi jacebant; alia Bethsaida in Galilæa, civitas Andree, et Petri, et Philippi, quæ interpretata dicitur *domus venatorum*. Et venatores possunt et in bono et in malo accipi, sicut et piscatores. Propter illos ergo discipulos Domini qui ex ipsa seculi sunt Dominum, potest in bonam partem accipi, quod ipsi venati sunt aliquos ex gentibus, sicut et piscati. Nam et alias venatores semper in malo accipiuntur. Sodoma interpretatur *pecus* propter peccata sua, quæ insipienter ut *pecus* egit, et ob hoc a præsentis incendio in perpetuum [deputata est]. Quæ nunc præfertur urbibus Galilææ, tamen utraq; pessimæ, quia et hoc quod Dominus in prælatione ejus, *forte*, adverbium dubitantis, posuit, perfidiam habitatorum quæ in ea fuerunt designavit. Tamen per hæc verba ostenduntur diversa tormenta esse in inferno, ut qui plus peccavit crucietur, et qui minus, leviora sentiat tormenta. Non est vero necesse scribere quæ Sodoma fuerit vel quem exitum habuerit, quia omnibus nota est historia. Et adhuc videntibus terror tremendi examinis ostenditur, ideoque ab omnibus est cavenda actio ejus.

CAPUT XXX.

Confessio Domini ad Patrem, et jugum ejus leve.

In illo tempore respondens Jesus. In illo tempore quod dicit ad hoc respicit quod dixerat, *Tunc cæpit Jesus exprobrare*, quia in illa exprobratione illarum civitatum perfidia Judæorum prætenditur, quæ Christum erant repulsuri; in prælatione gentium civitatum, gentes credituræ designantur. Et interest illa confessio quod nunc est glorificaturus Patrem. Quod dicit *respondens*, subauditur ad Patrem. *Confiteor tibi, Domine, Pater cæli et terræ*. Confessionum genera duo sunt: unum quæ peccator confitetur peccata sua; alia confessio quæ ad laudem gratiarum actione pertinet, quam in hoc Evangelio frequenter legimus Dominum Christum ad Patrem fecisse; de qua nunc sequitur: *Quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis*. Sapientibus Scribis et Phariseis dicit, non quod ipsi vere essent sapientes, sed quia sibi videbantur esse sapientes et prudentes. *Et revelasti ea parvulis*. Id est humilibus, apostolis videlicet meis.

Faciunt autem philosophi differentiam inter sapientiam et prudentiam, dicentes sapientiam esse divinarum cognitionem, prudentiam autem divinarum humanarumque agnitionem. Potest etiam sapientum et prudentum nomine gens Judæorum intelligi, quæ sibi sapiens esse visa est propter legem et prophetarum doctrinam quam accepit; sed quia male eam interpretata est et intellexit, propterea incertam et occultam Dei sapientiam in ea intelligere non potuit. Gentiles vero humiles appellatur et parvuli, quia, agnoscetes ignorantiam suam, Domini prædicationem statim ut audire susceperunt. *Ita, Pater, quia sic fuit placitum ante te*. Subauditur, gratias ago. Ista confessio Græcè hexomologesis dicitur,

cujus nominis duplex significatio est, quia una pertinet ad confessionem peccatorum quæ delicta nostra confitemur Domino, non quasi ignaro, cui nihil occultum, sed confessio fit erroris confessio, ut sit finis peccati quod in conspectu ejus detestamur; alia autem confessio est quæ ad laudem et gratiarum actionem pertinet, ut in hoc loco: *Confiteor tibi, Pater cæli et terræ*.

Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Secundum eam formam qua homo factus est hæc loquitur, de electis scilicet qui credituri sunt in eum, et unde dicit *omnia*, subauditur *electa*. Nam secundum divinitatem tunc tradita sunt, quando de Patre genitus est. Si quid questionis in hoc verbo videtur habere, melius silere puto quam cursim nunc exponere, donec ad latiore expositionem opportunum tempus inveniatur, quia, sicut canones præcipiunt, obscuræ questiones in populis reticendæ sunt. *Et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius*. Ista notitia secundum divinitatis naturam intelligitur, qua Pater et Filius unus Deus; et quia Filius de Patre processerit, vel quia æternus Pater, æternus Filius, æternus et Spiritus sanctus: et quia semper inenarrabilis illa scientia humanis sermonibus est, quod et Propheta dicit: *Generationem ejus quis enarrabit?* Quod autem sequitur: *Et cui voluerit Filius revelare*. Manifeste credimus quod neque docentis hominis exterius est virtus, nisi ipsius Domini interius incrementum dantis. Nam in alio loco in hoc eodem Evangelio legimus: *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum*. Ex quibus verbis unam operationem Patris et Filii et Spiritus sancti intelligimus, et firma fide credimus quia nisi tangente sancto Spiritu qui unus est Deus, neque credere quis potest, neque intelligere quis divinitatem potest. *Et cui revelat Pater, revelat Filius, revelat Spiritus sanctus*. Quia una est operatio individuae Trinitatis. *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos*. Hoc in loco et gentes ad penitentiam vocat, et omnes qui sub pondere peccatorum gravi jugo tenebantur oppressi. Judæi, qui zelum Dei habebant, suam quærebant justitiam, Deo non erant subjecti; gentes vero, ignorantes Creatorem, et colentes creaturam pro Creatore, sub onere dæmonum serviebant, facti lapides et ligna quos colebant, secundum Psalmistam, qui dicit: *Similes illis fiunt qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis*. Sequitur: *Et ego reficiam vos*. Videlicet, auferendo peccata a vobis per baptismum requiescere faciam. Gravem autem esse sarcinam peccatorum Psalmista ostendit, qui ait: *Quomodo iniquitates mee supergressæ sunt caput meum: et sicut onus grave gravata sunt super me*.

Tollite jugum meum super vos. Hoc est, sponte venite et credite in me, et submitte colla vestra sub jugo meo levi, quia usque modo gravata sunt colla vestra, et attrita sunt sub jugo legis. Unde postea Petrus causabatur dicens: *Ut quid vultis imponere jugum super cervices nostras, quod neque patres*

nostri, neque nos portare potuimus aliquando? Non enim invitus aliquis credere potest, nisi voluntarius: propterea, tollite jugum meum super vos, quia jugum credulitas est, qua quisque Deum elegit credere et sequi. Et discite a me quia mitis sum et humilis corde. Ipsum est jugum quod super nos tollere debemus, et collum submittere, ut mitis simus et humiles corde. Mites et mansueti cum omnibus bonis, quia et ipsa simplicitas est quam in columbæ specie imitari jubemur. Quia, quantum ex nobis est, pacem debemus habere cum omnibus hominibus. Quæ sunt virtutes quas Dominus discendas esse præmonuit? Non dixit, Discite a me mortuos suscitare, dæmones effugare, super mare siccis pedibus ambulare, sed hoc quod possumus imitari, scilicet, ut mites simus et humiles corde. In alio etiam loco dicit: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem.* Ista sunt tria signa per quæ Christi discipuli dignoscuntur. Qui ista tria non habere deprehenditur, non esse Christi discipulus convincitur, quamvis nomine tenus dicatur Christianus. Non est de his de quibus sequitur. *Et invenietis requiem animabus vestris.* Non promittit temporalia, sed spiritualia, quia quæ videntur, corruptibilia sunt et cito transeunt, quæ autem post mortem justis dantur, æterna et immarcescibilia sunt. *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve.* Quomodo potest esse hoc quod Dominus dicit, jugum suum esse levius quam jugum legis fuit? Sed si subtiliter perpendimus, inveniemus leviora esse præcepta Evangelii quam legis. In lege enim multa præcepta sunt quæ apostoli testantur non posse compleri, quia in lege opera requiruntur, quæ qui fecerit vivet in eis. In Evangelio voluntas quæritur, quæ si etiam effectum non habuerit, præmium tamen non amittit; et ea nobis præcipiuntur quæ possumus observare, videlicet ne concupiscamus. In veteri lege si opus adfuerit, et voluntas defuerit, punitur qui fecerit; in Evangelio ex voluntate quilibet judicatur. Verbi gratia, si mulier oppressa fuerit et contaminata per vim, quamvis voluntas defuerit, in veteri lege propter opus punitur. In Evangelio autem quia voluntas defuit, et violentiam perpessa est, apud Deum virgo judicatur.

CAPUT XXXI.

De eo quod discipuli spicas vellunt.

In illo tempore abiit Jesus sabbato per sata; discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas et manducare. Sata dicuntur seminata. Erat consuetudo in illa gente et lex ut qui vellet ingredi in messem proximi sui, et comedere de granis, faceret quantum vellet, tantummodo falce ne meteret. Similiter in vineam ingrediens, comederet racemos quantum sufficeret, foras ne efferret. Pro hac ergo lege, discipuli esurientes, cum ambularet Jesus per viam, discipuli prægrediebantur, et vellebant spicas; et fricabant manibus et manducabant. Legimus enim in hoc Evangelio quod erant qui veniebant et credebant multi, et non habebant spatium manducandi,

et ipse quasi homines esuriebat, et mediam donolabantur, vel etiam indicat vitam austeram quia non habebant epulas præparatas, sed simplici cibo contenti essent. *Pharisæi autem vitentes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis.* Hic apparet quod ob nullam aliam causam sequebantur Dominum, nisi reprehensionis obtentu. Quod vero nihil dicunt de damno alterius messis, nisi solummodo de violatione sabbati, pro illa causa dimittunt quam superius dixit. Nam et Longobardi eandem legem habent de ipsa causa, et plurimæ aliæ gentes, ut quando aliquis in messem sive in vineam introierit, manducet quantum voluerit, foras ne efferat. Habebant vero Judæi in consuetudine ut in die ante sabbatum pararent sibi cibos quos comederent in crastino, et inde vocatur ipse dies sexta feria parasceve, hoc est præparatio, in sabbato vero neque cibos pararent, neque ignem accenderent. Hac de causa reprehendebant Christi discipulos, quare ipsi hoc facerent. Dominus ostendit quia spiritaliter observandum est sabbatum, et etiam quia ipse esset Dominus sabbati et quia propter hominem fuisset præceptum sabbatum. *Dixit eis Jesus: Non legistis quid fecerit David quando esuriit, et qui cum eo erant, quomodo intravit in domum Domini, et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?* Ad confutandam Judæorum reprehensionem veteris recordatur historiæ quæ in libro Regum refertur, scilicet quod David, fugiens a Saule, venit ad Achimelech sacerdotem, et dixit ei, sicut scitis, quod rex eum mitteret, et postulaverit ab eo panes ad manducandum, vel alios cibos; et ille non habens alios panes, dederit ei illos qui erant in mensa propositionis, quibus non licebat vesci nisi a sacerdotibus aut Levitis, et nihil aliud interrogaverit nisi si mundi essent a mulieribus. Intellexit ille summus sacerdos etiam quod secundum prophetiæ dictum magis placeret Domino, facere misericordiam in aliquo suo proximo, quam offerre holocaustum. Quia Dominus non ob aliam causam præcepit sibi offerri hostias nisi ne idolis immolarentur, sicut ipse dicit in psalmo: *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?* Ac si dicat Dominus ad Pharisæos: Si ille beatus sacerdos non reprehenditur, imo laudatur, qui misericordiam prætulit sacrificio, quare non eandem causam consideratis in discipulis meis? quanquam inter istos et David magna differentia sit, quia et ille fugiebat in diebus Neomeniarum, quibus non licebat incedere nisi uno milliario, et etiam panes consecratos quos non licebat laicos homines edere comedit. Quod vero dicit, *his qui cum eo erant*, non legimus quod ibi aliquis cum illo fuerit, sed ex eo quod dixerit ad sacerdotem: *Pueris condixi in illum et illum locum*, credimus quod aut secuti eum fuerint, aut per aliam viam obviam ei venerint. Ex illa consuetudine quæ beatus ille vir interrogavit si mundi essent pueri a mulieribus, præceptum est in canonibus etiam his

qui legitime conjuges habent, et communicare corpus et sanguinem Domini debent, et sexta feria abstinentes ab eis, ablato corpore et vestimentis, in die tertia communicent. *Aut non legistis in lege quod sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt?* Sabbato enim sacerdotes victimas immolabant, jugulantes arietes et tauros, et cremantes super struem lignorum. Et secundum alium evangelistam, hoc addidit quod quando evenit ut infans die sabbato nascatur, alio die sabbati, ut lex impleatur quæ præcipit circumcidi, octava die circumceditur. Et Josue muros Jericho septem diebus cum exercitu circumvixit; quod Machabei intelligentes et considerantes, statuerunt postea, ut si quis eis pugnam inferret sabbato, bellarent adversum eos: et fecerunt, et habuerunt victorias, et probaverunt quod non displiceret Deo. Sed similiter convincit eos alia vice, quando reprehendebant eum de muliere sanata, quod ipsi pecora sua in sabbato adaquarent, et si deciderent in puteum, eruere festinarent. *Dico autem vobis quod templo major est hic.* Non est in isto loco *hic* pronomen, sed adverbium est loci, quia videlicet qui ibi loquebatur Dominus erat sabbati, quia ipse erat qui præceperat observari sabbatum; ac si diceret: Si David panem illicitum edens et sacerdotes hostias pro populo immolantes sine crimine sunt et apud Deum et apud vos, quanto magis ego qui rex et sacerdos verus sum, et templi Dominus et sabbati, non possim absque culpa discipulos meos reddere, cum pro hominum salute non licuerit ante eis edere. *Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo et non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes.* Melius intellexit Abimelech illud verbum quam vos: qui non habebat exemplum ante factum, et tamen non dubitavit facere, firmiter sciens quod quæ in mundo sunt facta, nisi de adorando et laudando Deo, propter hominem creata et præcepta sunt. Talis est consideratio adhibenda in omnibus necessariis humanæ fragilitatis; aut in jejuniis indictis circa infirmos, sive in abstinentiis a cibis, quia carnis cura in desideriis fieri prohibetur, non in necessitatibus. Omnes præpositi, episcopi, abbates aut reliqui, discere debent istum versiculum Domini: *Misericordiam volo, et scientiam Dei, plus quam holocaustum. Dominus est enim filius hominis etiam sabbati.* Hyperbaton est in hoc loco, verborum ordo turbatus. Est autem ordo talis, *Filius hominis est Dominus etiam sabbati*, quia creator omnium erat qui cum eis loquebatur et præceptor sabbati. Mystice discipuli per sata transeunt, apostoli vel doctores cum considerant quomodo unumquemque possint ad salutem [adducere], et illam famem patiuntur juxta exemplum Domini qui dixit: *Ego cibum habeo manducare, et meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei.* Cum autem transeunt, velunt spicas, quia vellunt eos a terrenis delectationibus in quibus confixi erant. Fricare vero manibus, est per exempla sanctarum Scripturarum a concupiscentia carnis quasi a folliculis exuere. Grana vero

comedere, est exutum quemque membris Ecclesie incorporari; et discipuli ante Dominum incedentes hoc faciunt, quia ante doctores prædicant, et sic tangit Dominus cor ut credant.

CAPUT XXXII.

De sanata manu arida.

Et cum inde transiret, venit in synagogam eorum, et ecce homo manum habens aridam. Cum ergo Dominus ipsa die pervenisset in synagogam eorum, venit homo ante ipsum et precabatur dicens: *Domine, adjuva me, quia opere manuum mearum vivebam, et verbo mendicabo, nisi tu adjuveris.* Fuerat enim cæmentarius. Et Pharisei, antequam ipse aliquid diceret, interrogabant eum dicentes: *Licet sabbatis curare?* Ut accuserent eum, id est, si faceret, quasi transgressorem, et si non faceret, potuisset adjuvare et nollet. *Dominus autem sic respondit eis.* Ut etiam propter avaritiam eorum ostenderet ipsos violare sabbatum, quod in eum reprehendebant, qui pro misericordia faceret totum quod faceret. Pharisei enim omni die manus ad os extendebant ad manducandum et bibendum. Homo iste spiritaliter genus humanum designat, qui postquam manum extendit ad cibum vitium, condemnatum habuit brachium, donec venit Christus: et extendit in cruce immaculatas manus pro manibus incontinenter extensis, et sic postea genus humanum docuit et exemplo illius ad eleemosynam et ad bona opera manus extendere.

CAPUT XXXIII.

De ira Phariseorum erga Dominum, et prophetia Isaiæ.

Exeuntes autem Pharisei consilium fecerunt adversus eum quomodo perderent eum. Unde meliores debuissent fieri, inde deteriores effecti sunt. Ipsi enim centies in die manus extendebant ad os suum, et invidia stimulante, pro una extendebant [extensa] infirmi hominis, necem Salvatori machinabantur. *Hic autem sciens, recessit inde.* Recessit ut homo, quia non illud venerat hora qua mori vellet, nec erat locus extra Hierusalem ubi pati deberet. *Et secuti sunt eum, et curavit eos omnes.* Qui pia se le querunt Dominum, inveniunt eum: quia, juxta Psalmistam, *prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate.*

Et curavit eos omnes, bonos, ab infirmitatibus anime et corporis. Et præcepit eis, ne manifestum facerent. Secundum historiam fecit sicut homo, occultavit se ab his qui male querebant ut eum perderent. *Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem.* Quod dicit, *ut impleatur*, ad hoc respicit quod dicit, *et curavit eos omnes*, quia hoc fuerat prophetatum et per Isaiam et per alios, quod ipse curaturus esset infirmitates animarum et corporum. *Ecce puer meus.* Ex persona Dei Patris hoc dicit propheta. Pueri quatuor modis dicuntur. Puer ab ætate et propter infantiam, puer septem annorum, puer pro obedientia, ut, *pueri David*; puer pro stultitia, ut, *Puer centum annorum morietur*; puer per innocentiam hic, *Ecce puer meus.* Puer enim a puritate dicitur, quia ipse purus fuit a peccato. *Quem elegi.* Ad redemptionem

mundi, incarnari. *Dilectus meus*. Præ cæteris sicut unigenitus. *In quo complacuit animæ meæ*, quia ipse faciet voluntatem meam irreprensibiliter. Hæc omnia secundum humanitatem acceptanda sunt quia homo fieri dignatus est. Cæterum in divinitate unus est Deus cum ipso qui hæc loquitur in propheta. *Ponam spiritum meum super eum*. Non ad mensuram, sicut sanctos meos, sed quantum corpus capere potuit. *Judicium gentibus nuntiabit*. Quo judicandi sunt boni et mali et discernendi, sicut ipse postea facturum se esse testatur dicens: Cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, etc. *Non contendet, neque clamabit*. Non contendet cum aliquo, quia pacem portabit ore et opere. *Neque clamabit*. Clamor hic ad contemp-tionem pertinet. Sequitur enim: *Neque aliquis in plateis audiet*. Hoc est in lata via quæ ducit ad mortem in qua multi inveniuntur, quia non audiunt vocem Salvatoris. *Calamus quassatus non conteret*. Calamus quassatus est peccator jacens sub onere peccatorum, contritus a diabolo ut non possit erigere caput; quem Dominus non solum non contrivit, sed etiam manum auxilii sui porrexit, dicens: *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*.

Et linum fumigans non exstinguet. Allegoria est et in calamo et in lino. Per linum corpus hominis, per fumum parvula notitia fidei. Linum fumigans non exstinxit, sed et perfecte erudit; dicens: *Tu credis in Filium Dei? Et ille dixit, Quis est; ut credam in eum? Et ait: Et vidisti eum; et qui loquitur tecum ipse est. Et providens adoravit eum*.

Dñec ejiciat ad victoriam judicium. Sicut fecit etiam vicit diabolum resurgendo et ascendendo. *Et in nomine ejus gentes sperabant*. Hoc luce clarius patet, quia ut omnes prope crederent in eum, hæc verba Isaie ipse legit in synagoga Judæorum cum surrexit ad legendum, et fideles et infideles in ipsa synagoga cognoverunt quod de eo fuerant ista prophetata.

CAPUT XXXIV.

De dæmoniaco curato cæco et muto.

Tunc oblatus est unus dæmonium habens et cæcus et mutus, et curavit eum ita ut loqueretur et videret. Audistis superius de illò qui mutus fuerat et surdus et dæmoniacus, quod curatus fuerit a Deo; iste fuit cæcus, in reliquis similis illi. Tria generalia signa in isto facta sunt: a dæmonio liberatus est, visum et loquelam recepit. Tunc ita juxta historiam factum est: et spiritaliter genus humanum significat, quod cæcum erat de oculis spiritalibus et non loquebatur quæ Dei erant, quia dæmones illum obsidebant. Similiter sunt omnes pagani, et quando veniunt ad credulitatem, expelluntur de eis dæmonia, aperiantur oculi cordis eorum ut possint Deum videre, id est intelligere et laudare, quod est loquelam recipere. *Et stupebant turbæ et dicebant: Nunquid est filius David? Turbæ mirabantur, et volebant illum dicere de progenie David esse et de Bethlehem; unde sciebant Christum debere nasci: sed Pharisei contradicebant, quasi neque de David progenie, neque de Bethlehem esset, neque virtutes ex Deo fa-*

ceret; sed quia aperte virtutes fiebant, et negare non poterant, in malam partem convertere nitentur, quasi per incantationes, sicut magi in Ægypto, faceret virtutes. Sed illi majora signa facere non poterant, sed propter peccatum Pharaonis permissa sunt eis aliqua facere. Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Beelzebub, sicut scitis, fuit idolum Accaron, qui interpretatur *vir muscarum*. Zebub enim *musca* dicitur. Judæi enim ob sordes immolatiois cruoris, seu pro immunditia, hoc nomine Accaron vocabant, et ipsum etiam principem dæmoniorum. Et sicut beatus Beda dicit, non debemus in fine nominis aliam litteram legere quam *b*.

Dæmones autem dicti Græce, quasi *demnas*, id est *periti*. Inest enim illis cognitio rerum plus quam hominibus, partim subtilioris sensus acumine, partim experientia longæ vitæ, quia angeli boni creati, per superbiam mali effecti sunt. *Jesus autem, sciens cogitationes eorum, dixit eis*. Non ipsi verbis dixerunt, sed in cordibus suis, ad cogitationes eorum respondit ut sic compellerentur credere, scientes, secundum dictum Salomonis, nullum alium scire cogitationes hominum, nisi solum Deum. *Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit*. Sicut regnum si intra se divisum fuerit, cito destruitur et deperit, sic etiam regnum diaboli, si divisum est, cito decidet, quia discordia multa regna dejecit et annihilavit: concordia vero de parvis magna fecit et exaltavit, sicut adhuc hodie videmus. O Judæi, scitis regnum divisum diaboli, quare vos in regno ejus vultis esse faciendo voluntatem ejus? *Et si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt?* Filios Judæorum duobus modis possunt intelligere: apostolos, qui ejiciebant dæmones per potestatem a Domino sibi datam, sicut legitur in hoc Evangelio, quia reversi apostoli dixerunt Domino: *Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subjecta sunt; vel filios Judæorum adjuratores gentis illius dicit*. Docuerat enim illos Salomon rex quasdam adjurationes per nomen Dei et eo modo ejiciebant dæmones. Hoc Josephus narrat, quod coram Vespasiano hoc fecerint. Si expulsionem in filiis vestris Deo tribuitis, quare ipsum factum in me non eadem laudem habet? *Et si expulsionem dæmonium Deo deputatis, corporum sanitates cui deputatis? Ideo judices vestri ipsi erunt*. Si ad exorcistarum comparisonem dicit, non potestatem, si ad apostolos refertis, quia ipsi sedebunt super sedes duodecim, et judicabunt duodecim tribus Israel. *Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmonia, igitur pervenit in vos regnum Dei*. Ironicus est in hoc loco tropus, qui per contrarium intelligitur, sicut est in psalmo: *Si intribunt in requiem meam*, hoc est, non introibunt. Similiter in hoc loco talis est sensus: Quia ergo in digito Dei ego ejicio dæmonia, pro certo non pervenit in vos regnum Dei. Quia scientiam Dei habetis qua bonum cognoscere potestis et a malo discernere, sed per invidiam contradicitis bono meo operi, ideo non per-

venis in vos regnum Dei. Viden vestram perfidiam, qua vos in malo elegistis durare, ideo hæc certissime dico, Regnum Dei vel vita æterna, nec ipse Dominus, vel etiam Scriptura sancta. Unde Dominus dixit: *Aufertur a vobis regnum Dei.*

Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, et vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortis, et tunc domum ejus diripiet? Dat in alio evangelista similitudinem, quod ut fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia que possidet. Si autem fortior illo superveniens vicerit eum, universa arma ejus aufert in quibus confidebat, et spolia ejus distribuit. De se et diabolo ipsam parabolam dicens, quia antequam Dominus in hunc mundum veniret corporaliter, diabolo serviebat iste mundus. Venit Dominus et abstulit arma ejus, infideles potentes, per quos operabatur quidquid volebat, sive arma ejus in quibus habitabat. Spolia ejus, innocentes et ab eo decepti; vel vasa ejus, illos de quibus expellebat demones et sicut iste de quo ratio est, vel alii multi de quibus superius audistis. *Qui non est mecum, contra me est.* Et de diabolo intelligendum est, eo quod diabolus semper contraria opera facit Salvatori. Ille cupit animas hominum tenere captivas, Dominus liberare; ille prædicat idola, hic unius Dei notitiam; Dominus amat virtutes, diabolus vitia. *Ideoque dico vobis: Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Et quomodo hoc potest esse, cum multi Ariani qui blasphemaverunt in Spiritum sanctum, quando minorem Patre et Filio dixerunt, et tamen revertentes ad poenitentiam, suscepti et salvi facti sunt? Sed tamen de his dicitur: *Qui cum sciunt veritatem, aperte seipso blasphemia tradunt propter invidiam.* Nam et qui dixerit in Patrem, vel Filium, non sic leviter remittetur (maxime si baptizatus et catholicus fuerit), nisi dignius poenituerit per lacrymarum et orationum assiduitatem ac crebra jejunia. Etenim quia per Spiritum sanctum fit remissio peccatorum, quisquis in similitudinem diaboli et angelorum ejus contra scientiam suam majestatem deitatis oppugnare non trepidat, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti; sive ille dicit blasphemiam in Spiritum sanctum qui non credit remissionem peccatorum, et in hoc perseverat. Nec non et hoc dicere possumus quod Dominus prævidebat illos ad quos hæc loquebatur non esse credituros, et de illis specialiter hoc dicebat. Quod vero dicit non remittendum neque in hoc sæculo, neque in futuro, datur intelligi esse de quibusdam peccatis in alia vita remissionem, quia quod de uno negatur, consequens est ut de aliquibus possit intelligi. Sicut est de otioso sermone, de concupiscentiis et de levibus peccatis. Cæterum de gravioribus non audemus aliud dicere quam quod Joannes dicit: *Peccatum usque ad mortem, non dico ut quis roget pro eo.* Et

Phubus inquit: Notis erroris et neque servientes, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque-mascularum incubitores; neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque vapores regnum Dei possidebunt. Et de his tamen, si in similes inventi fuerint, vel in hoc finierint. *Aut facite arborem bonam, et fructus ejus bonos; aut arborem malam, et fructus ejus malos.* De seipso dicit, quod quia bona opera sint, seilibet sanitates hominum et verba que de ipso procedebant. Si ipsa bona erant, quomodo poterant esse aliqua mala? Neque enim potest fieri ut ex malo oriatur bonum aut ex bono malum. *Siquidam ex fructu arbor agnoscitur.* Quasi sicut ramus unus non potest diversum fructum facere, bonum et malum, nec de uno foramine potest exire dulcis et amara aqua, sic unus homo non potest esse bonus et malus. Hæc omnia de illo verbo quod dixerant, in *Beelzebub eicit demonia*, dicta sunt.

Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Ostendit de ipsis quod sicut mali erant in operibus, erant etiam in corde, quod membra regere debet, quia interior est conscientia, quæ exterius membra regit. Quare *progenies viperarum* vocentur, superius dictum est. *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* Sicut rivus decurrens eundem habet saporem quem et fons de quo oritur, similiter et homo de hoc quod abundat interius, profert exterius in opere et locutione. Et inde sequitur: *Bonus ergo Dominus Christus de bono thesauro profert bona, et malus homo, diabolus, qui homo appellatur propter invidiam, et Pharisei de malo thesauro proferebant mala.* *Dico autem vobis quod omne otiosum verbum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Ad illud quod superius dixerat blasphemiam Spiritus sancti ista adjunguntur, quasi dicat: Non solum de blasphemia erunt cruciandi in inferno qui faciunt, sed et de detractoribus, verum etiam de omni otioso verbo. Otiosum verbum est quod aliqua utilitate caret. Cæterum, maius quod ad vitium trahit aut ad ebrietatem sectandam, aut ad luxuriam illiciendam, asperius judicabitur. Detractor enim mortale est crimen, quia qui detrahit eradicabitur de terra viventium, hoc est non habebit ibi radicem si in hoc finierit. *Ex verbis tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis.* Qui dicit, *Dominus Jesus in Spiritu sancto*, quod præcepit Apostolus dicendum, quando dicit, *Nemo potest dicere Dominus Jesus nisi in Spiritu sancto*, potest justificari ex verbis suis. Quique considerat quod Jacobus apostolus ait: *Linguam (subauditur malam) nullus hominum potest domare; et quod Salomon dixit, Mors et vita in manibus linguæ.* Intellexit quomodo potest homo condemnari per linguam. Quidquid enim Arius inmaxime peccavit, per linguam deliquit. Per linguam committitur illud peccatum quod superius dixit, quod non remittitur neque in hoc sæculo, neque in futuro. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis et Phariseis, dicentes t*

Magister, noluit a te signum videri. Aliis quoque. *Altitudo.* Cetus significat terram, sive infernum, quia lista apertius dicit qualia signa postularent, videlicet terra habuit corpus, infernus alimentum. Quod vero cet, vel in morem Eliæ ignem de sublimi venire cupiebant, ut aliquis incederet, sicut fecit Elias, quando quos quinquagenarios cum quinquagenis suis junioribus occidit; vel in morem Samuelis, contra morem provincie tempore festivo tonare et fulgurare. Apud nos enim ideo tonatestate, quia in Occidente sumus et alleviate sunt nubes, propterea possunt currere. Apud Orientales autem in hiberno tonat, quia in estate ita puræ sunt nubes, ut non habeant unde pluant: quia sol super eos non permittit nubes tantum imbram colligere unde tonitruum possint facere. Non est enim verum, quod homines credunt, quod nullus sciat quid sit tonitruum, sed illud unde Joannes dicit quod Spiritus sanctus in cordibus credentium; quia sicut per istud tonitruum concutiuntur mortales, ita per illud terrentur mentes mortalium, et decidunt a cogitationibus et operibus suis. Nam illud quod sonat in nubibus, nubes faciunt illud cum habuerint aquam et aliqua non habuerint; illæ quæ habuerint currunt, et tunc sonat sicut auditis, et excitant ipsum ignem quem videtis, quia omnis collisio ignem creat, ut vides in collisione fieri cum alio ferro, vel petra cum alia petra. Quomodo enim potest esse de isto tonitruo quod Joannes dicit: *Locuta sunt septem tonitrua voce sua.* Et iterum: *De throno procedunt fulgura et tonitrua.* Sed de tonitruo Spiritus sancti, qui septiformiter fit inde dicit Joannes, non de alio, quia illud est inenarrabile quomodo et quibus modis corda mortalium concutiat.

CAPUT XXXV.

De petitione signorum.

Generatio mala et adultera signum querit. Mala generatio dicitur, non conditione, sed opere. *Adultera*, ideo quia frequenter Deum reliquit et idola adoravit, ut per Ezechielem Dominus ei improperat, vel etiam tunc cum alias creaturas plus amabat. Nam dicit beatus Augustinus, assumens auctoritatem ex illo loco Apostolorum, et *avaritia, quæ est idolorum serritus*, quod omnis homo qui relinquit justitiam Dei propter aurum aut pro alia creatura, tunc fornicatur anima ejus a Deo, et quasi adorat tunc ipsum aurum et veneratur, pro quo mandatum Dei derelinquit. *Et signum non dabitur ei nisi signum Jonæ prophetæ.* Recordamini historiam Jonæ, quod quando missus est ad Ninivitas prædicandum voluerit effugere Dei præceptum; et postea, sicut scitis, sorte deprehensus quod mare illum quæreret, in ipsum projectus ceto absorptus triduo ibi jacuit. Simili modo dicit Dominus de Judæis signum daturum. Jonas figuram Domini prætulit, sicut ipse ad convertendos Ninivitas missus, qui de gentibus erant: sic Dominus Jesus in hunc mundum ad prædicandum gentes missus. Mare significat istud sæculum, et illud turbatum est propter Jonam; ita et istud turbatum est propter prædicationem ipsius, quia ipse dicit: *Non veni pacem mittere, sed gladium separa-*

terram habuit corpus, infernus alimentum. Quod vero quatuor dies ponuntur, cum non per omnia toti tres fuerint; per synecdochen a toto pars intelligitur: quia ipse hora undecima sexta feria in sepulchro collocatus, viginti septem horis ibi jacuit. Et sicut Jonas volebat ante absorptionem ire ad gentes, similiter dicit ad apostolos: In viam gentium ne abieritis; sed post resurrectionem præcepit eis dicens: *Euntes docete omnes gentes.*

Viri Ninivite surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam. Non potestate, sed comparatione: quia nullis videntibus signis ab Jona, nec multo tempore prædicata est, nisi per tres dies, et illi peregrino crediderunt gentes. Nunc excelsior cunctis ego commendatus ab Joanne, et qui multas virtutes in vobis feci et non solum non auditus, sed Beelzebub vocatus. *Et ecce plus quam Jona hic.* Quia creator ego Jona. Hic isto loco adverbium est loci, non pronomen. Jona columba vel dolens interpretatur, Dominumque figuravit. Ninive civitas, quam ædificavit Assur filius Sem et decoravit eam primus rex Assyriorum, et vocavit eam Niniven ex nomine suo, id est speciosam, fuitque sedes Assyriorum semper. *Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, et condemnabit eam.* Regina Austri non audivit de Salomone quod virtutes faceret, mortuos suscitaret aut regnum cælorum prædicaret, litteras sine doctore sciret, et tamen venit de Oriente audire Salomonem. Idcirco condemnata erit ista generatio plus quam illa, quia habens illum seculum qui sapientiam dedit, noluit illum audire. Spiritualiter Salomon significat Dominum Christum, quia Salomon *pacificus* dicitur. Et ista regina significat Ecclesiam de gentibus ad verum Pacificum nostrum convertendam. *Et ecce plus quam Salomon hic.* Quia ille loquebatur de quo Salomon dixerat: *Dominus possedit me in initio viarum mearum, antequam quidquam faceret a principio.*

Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca arida. Et de homine liberato a dæmonio potest intelligi, quia si se non custodiret a malis operibus, iterum traderetur cui fuerat traditus; et de Judæis qui sic perverse Domino contradicebant, qui peiores futuri erant post contemptam legem litteræ et prædicationem Domini, quam ante acceptam legem fuissent. Cum enim legem acceperunt, exiit ab eis diabolus et ambulavit ad gentes, sed modo habet dimissas gentes et est reversus ad Judæos. Per scopas unde domus mundatur doctrina Judæorum intelligitur vacans, quia Deum non habebat, qui dixit, *Transeamus ex his sedibus*, ut Josephus refert *septem spiritus*, septem vitia principalia. *Adhuc eo loquente, ecce mater ejus et fratres ejus.* Fratres ejus non sanctæ Mariæ, sed nepotes vel alii consobrini, qui in Scriptura sancta fratres appellantur, ut Lot dictus est frater Abraham cum esset nepos ejus. Iste qui ei hoc nuntiavit tentando faciebat, ut videret si terrenis coelestia præpoueret et

desereret prædicationem propter carnalem cognationem. Sed ipse ostendit quia melior est spiritalis fraternitas quam carnalis. Si vero utraque simul sunt, duplex bonum est, sicut erat in sancta Maria, quia mater efficitur quis, cum aliquis per verbum ejus in Christo renascitur, sicut Paulus dicit: *Per Evangelium ego vos genui.*

In illo die egressus Jesus de domo, sedebat secus mare, et congregatae sunt ad eum turbae multae, etc. Non solum dicta Domini, sed et facta plena sunt mysteriis. Quod Dominus de domo illa egressus esse dicitur, ubi Judaei nefanda verba in eum jactabant, ad mare venit, ostendebat relinquitur se Judaeam ob meritum facinorum et verborum nefandorum, et ad gentes transiturum, quae significantur per mare tumidum atque fluctuosum: quia sicut illud omni vento movebatur, similiter et gentes omni doctrinae agitatione mutabantur. Nam notum est omnibus de quo mari dicat, scilicet de lacu Genesar, ubi solitus erat intrare, et de navi docere turbas. Erat autem in Galilaea Judaeorum, habens in longitudine centum quadraginta stadia, et in latitudine quadraginta, habens in se omnia genera piscium qui extra mare inveniuntur. Habens quoque super se civitates edificatas, et pro diversitate adjacentium provinciarum vel civitatum, diversa nomina sortiebatur, ut mare Galilaeae a provincia, et mare Tyberias a civitate vocabatur; Genesar autem Graeco vocabulo dicebatur: quasi generans sibi aurum, de seipso ferebatur excitare tempestates. Haustus ejus purior et ad potandum dulcis et habitus. Littus dicitur, eo quod ibi illidatur aqua, id est, percutiatur veniendo. Erat autem conveniens locus ad docendum, quia poterat videri et audiri ab omnibus, et non poterat comprimere a turba, *Et locutus est eis multa in parabolis.* Consuetudo erat incolis illis cum similitudinibus loqui frequentius, idcirco Dominus morem quem audire soliti erant sequitur. *Ecce qui seminat exiit.* Dat similitudinem de terrena seminatione, quod simili modo etiam spiritalis agitur. *Exiit qui seminat.* Dominus Jesus. *Exiit a Patre,* descendit de caelo. *Seminare semen suum.* Verbum Evangelii. *Et dum seminat, aliud cecidit secus viam.* Id est, in illos cecidit quos diabolus solet frequenter visitare et quasi inhabitare. Et ideo conculcat semen verbi quia aufert et superinducit alias curas. Quod demones volucres vocantur, quia discurrunt per aera in morem volucrum. *Et aliud cecidit super petram.* Petram Dominus duritiam cordis exposuit; terram, fidem stabilem; solem, fervorem persecutionis qua, dum surgit adversitas, debent Dominum vel deserunt justitiam. *Alia autem ceciderunt in spinas et creverunt spinae, et suffocaverunt ea.* Spinam divitias Dominus esse exposuit. Quando his praedicatur verbum qui divites sunt, tunc cum gaudio suscipiunt verbum. Sed cum hora illa transierit, et ipsi reversi fuerint ad ipsas divitias, pangunt ex homine ipsae partae suggestiones, et quia subest illis posse quod voluerint, faciunt quod delectationes suggerunt, et dimitunt quae in ecclesia

A audierunt. *Aliud cecidit in terram bonam et dedit fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Secundum agriculturae rationem invenitur terra transmarina, quae multiplicetur in semine centies vel sexagies, seu tricies. In nostra terra hoc non invenitur, quia nostra terra in comparatione illius terrae in qua Dominus haec loquebatur, sterilis est, quasi silvestris. De spiritali vero semine ille profert centesimum qui cum aliis virtutibus virgo corpore et animo perseverat, sicut sancta Maria et multae virgines. Sexagesimum fructum refert qui multo tempore in viduitate justam ac bonam vitam ducit; ut Anna fecit, quae in hoc Evangelio collaudatur. Trigesimum quoque fructum profert qui sociatur conjugio et legitimo tempore fuerit usus, ceteris quoque virtutibus ornatur, non obliviscitur praecepta sui creatoris, ut Zacharias. Hi sunt ergo tres ordines electorum per quos Ecclesia constat. Quae restant simul cum Domini expositione prosequemur. *Et accedentes discipuli dixerunt.* Querendum est quomodo accesserint discipuli ad Dominum, cum in navi esset, videlicet cum ipso erant in navi. *Quia vobis datum est nosse mysterium regni caelorum, illis autem non est datum.* Vobis, propter fidem rectam et charitatem quae in vobis sunt, digni estis scire et intelligere secreta Dei; illi vero propter invidiam quam habent non sunt digni scire secreta Dei, quia in malivolam animam non introibit sapientia. Erant enim inter eos multi boni et multi mali; eos qui boni erant tangebatur Dominus in cordibus ut aut reverterentur aut perseverarent, usquequo intelligerent quod parumper audierant. *Qui enim habet, dabitur ei et abundabit.* Quia qui habuerit fidem sive charitatem, accipiet et reliquas virtutes. *Qui autem non habet (subauditur charitatem), et quod habet (id est, videtur ut habeat) auferetur ab eo.* Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident. Hoc est, oculis corporis vident, et oculos cordis habere volunt propter invidiam et incredulitatem. Similiter audientes auribus corporis, auribus cordis nolunt audire ut intelligant. Et hoc prophetatum fuit ab Isaia, quia ipsi repulsuri essent praedicationem meam. *Incrassatum est cor populi hujus.* De peccatis. Quia sicut saginatur anima per verba Dei, similiter impia anima incrassatur de malo. Et quia auribus graviter audierunt de Domini praedicatione, reprehendere studuerunt. Et quare eis hoc venerit propheta sequitur dicens: *Oculos suos clausurunt.* Praecessit duritia, et cor impenitens, quae eos non permisit converti ut sanarentur. *Vestri autem beati oculi qui vident, et aures vestrae quae audiunt.* Ipsos oculos quos in Judaeis blasphemavit, ipsos laudat in apostolis, et aures similiter spirituales, quibus videbant et audiebant Salvatorem, quia oculis carnis eum videre et non cordis, sicut eum vidit Herodes et Pilatus, magis est condemnatio quam salvatio. *Amen quippe dico vobis, quod multi prophetae et justi cupierunt videre quae videtis, et non viderunt.* Scilicet, cum viderunt in spiritu, sicut Abraham et David, desideraverunt

etiam vestisque oculis videre, sicut apostoli, corporalibus et spiritalibus; quia enim scirent appropriata liberationem suam, ut non tandem in potestate tenebrarum delinerentur sicut longo tempore detenti sunt usque tunc. Unde et dolens Job dicebat: *Si sustinuero, infernus domus mea est, in tenebris stravi lectulum meum.*

Vos ergo audite parabolam seminantis. Audite obscura dicta cum reservatione similitudinis. Nunc exponit Apostolus quod aliqui in turba non fuerunt digni audire. *Omnia qui audit verbum regni.* Sui auditor Dei. Illa parabola illis speciatim attinet qui tunc eam audierunt, sed sit similis ratio adhuc in Ecclesia ejus. *Omnia qui audit verbum regni, et non intelligit, venit diabolus et tollit quod seminatum est in corde ejus.* Ob hoc debet omnis homo qui audit in ecclesia verbum, inquirere quousque intelligat et in opus mittat. *Hic est qui secus viam seminatus est.* Juxta viam dæmonum, quam habent maligni in corde illius factam mala assidue cogitando. De illis nihil dicitur hic qui nec audire dignantur corporis aure, qui plus istis rei habentur. *Qui autem super petram seminatus est, hic est qui verbum audit et continuo cum gaudio suscipit illud: non habet autem radicem, sed est temporalis.* Dominus exponit, propterea non est necesse exponere: sed similes sunt modo tepidi Christiani, qui propter iram alicujus potentis, sive donum, deserunt veritatem et convertuntur ad injustitiam. Et est aliqua differentia inter illum qui in tribulatione deserit veritatem, et qui absque tribulatione sponte relinquit justitiam. Unde et sequitur: *Facta autem tribulatione propter verbum continuo scandalizatur.* Qui enim absque tribulatione veritatem deserit, peior est quam paganus. *Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum audit, et sollicitudo sæculi istius et fallacia divitiarum suffocat verbum.* Sicut enim spinæ pungunt, sic etiam frequenter tangunt sollicitudines divites quomodo possint acquirere, qui quo plus habent, plus desiderant: quia

Crescit amor nammi, quantum ipsa pecunia crescit.

Tangit enim cura mentem quomodo acquisitionem custodiat, tangit cura a quo his vorando incumbat; sicut ille qui dicebat: *Ilabes reposita multa bona in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.* Fallaces vero dicuntur, quia fallunt et decipiunt confidentes, ut illi responsum est: *Hac nocte animam tuam repetent a te: quæ ante parasti cujus erunt?*

Qui vero in bonam terram seminatus est, hic est qui audit verbum et intelligit et fructum affert, et facit aliud centesimum, aliud sexagesimum, et aliud trigesimum. Per centesimum, virginitatis sive omnis perfectio virtutum, quia centenarius perfectus est numerus; et sicut computando centenarius de læva transit in dexteram, sic is qui virginitatem et perfectionem virtutum immaculate custodit, de presenti sæculo in vitam æternam transiet. Per sexagesimum, continentum vita, perfecta opere et ratione, quia in sexta die Deus opera sua perfecit, et de sexto sexa-

Aginta consurgit. Unde in compati ratione sexaginta per coarctatum articulum exprimitur. Qui sine uxore est, debet cogitare quæ Domini sunt et non esse in delictis, neque vir neque mulier, ne mortuus in conspectu Dei judicetur; ut Paulus de vidua; *vivens in delictis mortuus est.* Triginta quoque in expositione sua quasi marem ac feminam præterit; cum ipsi articuli quasi osculando se conjungant.

Alam parabolam proposuit illis dicens: *Simile est regnum celorum homini patri, qui seminavit bonum semen in agro suo.* Et istam parabolam Dominus expositurus est, sed tamen admittit ea quæ ipse dixit: *Qui seminavit bonum semen, filius hominis: ager iste mundus.* Sequitur: *Cum autem dormirent homines.* Videlicet cum magistri Ecclesiarum non essent studiosi ad meditandum divina eloquia. Quidd cavere debent episcopi et præpositi ecclesiarum ne de his similiter dicatur, sed debent instare et per se suosque, quantum possunt, ut annuntient populo peccata eorum, ut sciant quæ cavere debeant et qualiter a vitioso gladio custodire. *Bonum semen.* Filius Dei. *Inimicus ejus.* Diabolus, qui inimicus Dei et hominum est, ex quo in paradiso illud positum vidit. *Zizania.* Filii diaboli per opera. *Herba et fructus.* Opera. *Accedentes autem servi patrisfamilias.* Angeli Domini. *Inimicus homo.* Diabolus, de quo dicitur: *Exsurge, Domine, non confortetur homo.*

Nè forte colligentes zizania. Zizania, quæ alio nomine lolium dicitur, juxta agriculturam est semen nequam, quod nascitur inter speltam, de qua quis tunc quando colligitur comederit, non habet plenum sensum ad horam; ita quicumque a Deo dissentit, non est plena hibernis. Hic autem mali homines, Domino exponente, intelliguntur. *Servi autem dixerunt. Vis inus et colligimus ea? Et ait, Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis cum eis et triticum.* *Sinite utraque crescere usque ad messem.* Hic debent omnes reges, episcopi et præpositi exemplum capere, ne de incertis causis judicium promant antequam veraciter crimen agnoscant. Herba enim imperfectam ætatem significat, vel occulta opera, quæ omnia sustinenda sunt usque ad perfectam cognitionem. Nam quod beatus Paulus præcepit: *Auferite malum ex vobis,* de apertis et manifestis prævaricatoribus præcipit. Quod dicit, *ne forte colligentes zizania, eradicetis et triticum,* utrumque in hoc dicto et Dei patientia monstratur, quia ipse patienter malos exspectat ut convertantur, non conversos durius damnat, et quia hic qui hodie zizania videtur fore, cras potest esse triticum Dei. *In tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, et alligate ea fasciculos ad comburendum.* Quia videlicet tunc mittentur avari cum avaris, luxuriosi cum luxuriosis; et unusquisque cui similis fuit in molliibus, illi sociabitur in penis. Triticum, justus; horreum, vita æterna. *Mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno ejus, de Ecclesia, omnia scandalà, qui scandalizaverint electos suos, et eos qui faciunt iniquitatem.* Non dicit, qui fecerunt, sed qui adhuc in hęc

erant. *Ibi erit fletus et stridor dentium.* Per fletum et stridorem dentium et nimia tormenta et vera resurrectio corporum designatur. *Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris.* Dominus lux celestis, et sol in ea erit, et sancti participando claritatem ejus quasi sol fulgebunt. *Simile est regnum cælorum grano sinapis.* In presentia Ecclesia unusquisque fidelis accipiat verbum Evangelii, et recondat in agro suo; hoc est, in pectore et in corde suo. *Quod miramum est omnibus seminibus.* Cum autem creverit, major est omnibus oleis. Sicut est doctrina Evangelii: in fide minima apparet et in additione, sed in virtute flagrantior atque excellentior cunctis doctrinis. *Judæis scandalatum, gentibus stultitia visum fuit.* Deum mortuum fuisse pro servis suis, et resurrexisse tertia die. Sed tamen nulla doctrina philosophorum sic implevit mundum sicut ista, nec ulla doctrina præmium fuit vitæ æternæ nisi in hac. *Ita ut volucres celi veniant et habitent in ramis ejus.* Volucres, prædicatores sæculi. Rami hujus, exempla Scripturarum, per quæ animæ fideles ad cælestia volare, et neglectis temporalium cupiditatibus rerum, sursum habere cor consueverunt. *Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farina satis tribus.* Fermentum a fervendo dicitur, id est calefaciendo, et sit de fece vini aut cervisiæ. Satum genus mensuræ est habens modium unum et dididium. In satis tribus modia quatuor et dididium, et dictum apud Hæbræos quod qui metitur eandem mensuram levat. Primam parabolam de se et auditoribus suis dicit, aliam de his quæ diabolus immiscuit post Domini semen. Inde laudavit ipsum semen suum quod simile esset sinapi, modo dicit quod omnes ecclesiastici facere debeant de verbo Evangelii, per mulierem volens intelligi Ecclesiam, in qua unusquisque qui de ea est debet abscondere in fide sanctæ Trinitatis, donec omnia quæ facit omnia in nomine sanctæ Trinitatis faciat. Vel alio modo: tres passiones sunt in nobis, ira, cupiditas, ratio; inter istas passiones mittamus verbum Evangelii, et omnes illas passiones ex verbo Evangelii condamus ut non irascamur, non concupiscamus, sicut in Evangelio præcepit, et rationem nostram de Evangelio componamus.

Hæc omnia in parabolis locutus est Jesus ad turbas: et sine parabolis non loquebatur eis. Qui non vult esse discipulus, audit verba in turba et in parabolis. Qui est discipulus dignus Christi meretur audire expositiones parabolarum, quia dat illi Deus sensum ut intelligat Scripturas. *Ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum.* Per prophetam quippe David in septuagesimo psalmo: *Eructabo abscondita a constitutione mundi.* Non omnia, sed aliqua, et per speciem quæ appellatur synecdoche, a toto pars intelligenda. *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro.* Regnum cælorum quatuor modis dicitur in hoc Evangelio: Dominus Jesus Christus, vita æterna, præsens Ecclesia, et latitudo Scripturarum divinarum; et pro di-

versis locis diverse accipitur. Nunc in hac parabola præsens Ecclesia regnum cælorum intelligitur. Agrotantem, latitudo divinarum Scripturarum. In quo agro invenitur thesaurus, id est Dominus noster Jesus Christus, quæ per Scripturas nobis annuntiatus est, a prophetis et apostolis. *Quem qui invenit, debet omnia postponere, et villa in amore ejus contempnare, ut illum possit ante omnia et super omnia diligere.* Quem qui invenit, abscondit in pectoris sui absconso, non in avaritiæ studio, ibi amor servare volentis exprimitur. *Et præ gaudio illius.* Magnum gaudium esse potest invenire se et scire illum per quem de inferno liberari possit et vita beatâ perfrui. *Vendit universa quæ habet et emit agrum illum.* Quia in universis suis actionibus et possessionibus Dei voluntatem debet sequi. Talis negotiator fuit Zachæus, qui cum esset in sycomoro ut videret thesaurum quem emere posset, suscepit eum in domum suam et dixit: Pro hoc thesauro, si cui aliquid abstuli, in quadruplum reddo et reliquum do pauperibus. *Iterum simile est regnum cælorum homini negotiatori querenti bonas margaritas.* Et Ecclesia hoc in loco intelligitur regnum, in qua Ecclesia omnes Christiani negotiatores tales esse debent, ut querant margaritas bonas, optimas intelligentias in lege et prophetis. Cum autem invenerint optimam margaritam Dominum Christum, omnes voluptates hujus sæculi contemnant, ut Christum lucrifaciant. Talis negotiator fuit ille eunuchus, qui venerat adorare in Jerusalem, et revertebatur sedens super currum suum, et querens in libro Isaïæ margaritam. Venit Philippus et ostendit ei ipsam margaritam; et misit eam in pectore, et super omnia quæ habebat dilexit. Talis Nicodemus et Joseph, qui petiit capsulam ubi ipsa margarita fuerat a Pilato, quia jam habebat et ipse eandem margaritam, et omnes apostoli hujus negotiatores fuerunt. *Iterum simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare.* Omnia hic per allegoriam dicuntur, et est species allegoriæ parabola rerum genere dissimilium, quia et thesaurus et margarita comparatione Dei vilia sunt, et sagenæ spirituali sagenæ inferior, regnum cælorum Ecclesia, ut supra. Per sagenam prædicationem Domini. Missa in mare, in isto sæculo, quia, ut in mari, piscis piscem persequitur, et aut occidit, aut aufert ab eo quod potest. Est aliquando serenum, aliquando turbatum; et in sæculo aliquando pax, aliquando persecutiones. *Ex omni genere piscium congregati.* Quia ex omnibus gentibus convertuntur ad Deum. Dominus quando ista dicebat, sagenam in mare mittebat, et duodecim piscatores quomodo piscarent docebat. Cepit sagenam Domini et discipulorum ejus multos, et adhuc hodie mittitur, capit bonos et malos. *Et cum veniant, id est terminum uniuscujusque, veniunt angeli, bonos pisces mittunt in vitam æternam, malos autem in ignem æternum, ut amplius non devorent bonos pisces, neque faciant filios similes sibi, sed ardeant, quia comederint bonos pisces.* Talis piscis fuit Je-

lianum, qui multa sagena exit, foras, et quia multos Domini pisces comedit, et persecutus est, separatus a bonis, adhuc coquitur, vindicta exsolvens pro eis. Sic erit in consummatione sæculi. *Exibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum.* Quamvis in fine mundi de pluribus fiat, quotidie tamen fit ista separatio, et mali Christiani et pagani separantur a bonis, et mittuntur in caminum ignis. Lattus terminus sæculi, fornax ignis qui non exstinguitur. *Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.* Adverbium etiam est affirmantis, hoc est fecimus. Apostolos solos interrogat, et perfectus magister, quia et ipsos magistros Ecclesiæ erudiebat, et sicut sagenam de multis maculis, sic de multis exemplis Scripturarum prædicatione ordinare docebat. Unde et sequitur: *Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias. Ideo:* subauditur volo ut intelligatis quæ dico; ut sitis similes mei qui sum paterfamilias, et vos mei scribæ, ut sicut ego proferam nova ex meo, et vetera de veteribus libris, ita et vos cum cœperitis prædicare. Scriba a scribendo dicitur, is videlicet qui se in scripturis exercet. *Et factum est cum consummasset Jesus parabolis istas.* Consummare sapientum est: stolidorum cœpta imperfecta dimittere; et hoc quasi proprium ipsius, quia jam de ipso præmissum fuerat cum complevit Deus opus suum, et perfecti sunt cœli et terra. *Transiit inde, et veniens in terram suam, et docebat eos in synagoga eorum.* Juxta historiam auditis quod per diversa loca Dominus docuit, et si tales erant qui nollent venire ad audiendam ejus doctrinam, ipse veniret, ut nullam excusationem haberent de ignorantia. *Reversus est in Galilæam, in civitatem Nazareth.* Quæ dicta est patria ejus et civitas ejus, non quod de ea esset, sed quia ibi nutritus fuerat. Nostis quid est synagoga. *Ita ut mirarentur et dicerent.* Propterea mirabantur quia viderant eum juxta se nutritum; nunquam tamen viderant eum litteras ascendentem. Audiebant vero eum testimonia legis proferentem, quæ non posset proferre nisi legisset. Verumtamen non mirarentur si eum cognovissent, quia ipse erat qui Adam docuerat omnem physicam, Abraham astrologiam, Moysen grammaticam, Salomonem sapientiam. Si Salomonis sapientiam mirati sunt plurimi, quid mirum si magister Salomonis miranda loquebatur? *Nonne mater ejusdem dicitur Maria? Quamvis apud vos pauper, ipsa est de domo David, genuit eum qui ditavit vestrum ditissimum regem Salomonem, Octavianum regnare permisit.* Si voluisset, et istam ut Libyam ditasset; sed qui voluit ut Petrus et Joannes primores discipuli ejus dicerent: Aurum et argentum non est nobiscum, ipse ante dixit: *Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Fabri filius autem fuit, sed non istius. Pater ejus cameram cœli sic lucidam et curvam fabricatus est per hunc quem despicitis. *Et fratres ejus Jacobus et Joseph, et Simon et Judas.* Scitis etiam quod Jacobus et Judas apostolus et Joseph et Simon fratres ipsius sint dicti, quia nepotes

fuerunt sanctæ Mariæ de sororibus suis. Dixi vobis superius quare ad tempus placuerit Deo a quibusdam Joseph dici patrem suum, cum pro certo non fuerit, *Maria illuminatrix dicitur, quia genuit lumen verum, Unde ergo huic omnia ista?* Id est sapientia in doctrina, virtutes in sanitate hominum. *Et scandalizabantur in eo.* In scandalum et iram accipiebant Deum hominem, sicut Paulus dicit: *Non prædicamus Christum, Judæis scandalum, et gentibus stultitiam.* Jesus autem dixit eis: *Non est propheta sine honore, nisi in patria sua et in domo sua.* Sicut Dominus dixit, sic fuit et apud Judæos, et apud alias gentes semper, sicut beatus Hieronymus dixit: *¶ Lavarent cives civibus suis.* Nam et Eliam in Sa-repta Sidoniæ mulier gentilis pavit tempore famis, Jonas in suis nec nomen habuit, apud Ninivites valde tremendus fuit. Eliseus sui occidere voluerunt, ne Aman Syrus puero ipsius centum libras argenti, et duplicia vestimenta daret. Isaiam suus nepos Manasses rex occidit, Danielem alienigenæ super centum viginti provincias principem fecerunt. Jeremiam sui in cisternam miserunt, Nabuchodonosor in magno honore eum habuit, et Nabuzardan commendavit. Ipse Dominus a suis multa mala perpressus et opprobria, Abgarus cum illo regnum partiri voluit. *Et non fecit ibi multas virtutes, propter incredulitatem illorum.* Potuit quidem quantum voluit ut Deus facere, sed non fecit, propter illorum condemnationem dimisit; quia quanto quisque plus videt de bono exemplo, si non sequitur, tanto plus condemnatur. Si vero refugit ut non videat, tunc etiam iniquissimus et apostata judicatur, et est similis diabolo.

In illo tempore, audivit Herodes tetrarcha famam Jesu et ait pueris suis. Herodes iste filius fuit Herodis, frater Archelai, et ipse est qui in passione Dominum remisit ad Pilatum. Iste ergo Herodes frater fuit Philippi; postea duxit Philippus filiam regis Arathæ, Herodiadem nomine. Postea vero socerum ejus, exortis quibusdam contra generum simultatibus, tulisse dicitur filiam suam a Philippo et Herodi dedisse, quia Herodes majoris potentia erat. Erat autem ipsa mulier propinqua ambobus istis regibus, quia ex filia Herodis qui infantes occiderat nata erat. Sed tamen consuetudo erat apud Judæos propinquas suas uxores accipere, non tamen sorores, neque filias avunculi vel materteræ. Sed quia isti ex avo erant gentiles et avia Judæi, avum Herodem, qui gloriosus rex fuerat apud Romanos, imitabantur et aliqua tenebant de lege veteri, aliqua respuebant; etenim Deum cœli adorabant, et circumcisi erant. *Audivit Herodes tetrarcha famam Jesu.* Tetrarcha Græcum nomen est compositum ex quatuor, quæ dicuntur Græce tetra; archon principatus; et tetrarcha ex quatuor princeps. *Famam.* Id est opinionem de miraculis ejus quæ faciebat. *Et ait pueris suis.* Id est obsequentibus sibi. *Hic est Joannes Baptista, quem ego decollavi: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo.* Quia Herodes non

cognoverat ante Dominum Christum, propterea talia dicebat. Usus enim fuerat apud Judæos ut qui propheta futurus esset pro alio prophetam sequeretur priorem, et imitaretur eum suis actibus, ut fecit Josue Moysen, Eliseus Eliam, Baruch Jeremiam, Eliseum Giezi. Quia hoc non audierat Herodes de Domino quod fuisset discipulus Joannis, propterea aestimabat quod ipse esset Joannes. Bene autem de resurrectione senserunt quando dixerunt: Quia surrexit Joannes, propterea facit virtutes quas ipse non fecit; quasi dixissent: Ideo modo Joannes facit virtutes, quia immortalis est, et majoris virtutis post resurrectionem; ideo potest virtutes facere quas ante non fecit. Omnia enim corpora sanctorum majorem virtutem habent post resurrectionem quam ante. *Herodes enim tenuit Joannem; adduxit eum de deserto ubi fuerat, et religavit Macherontem in carcere, propter Herodiadem uxorem fratris sui. Jam fuerat fratri sui, sed tunc non erat. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam. Scilicet vivente fratre. Et noluit occidere eum, sed timuit populum. Legerat autem in Paralipomenon quod Joas rex Israel occiderat Zachariam filium Joiadae sacerdotis; et pro hoc postea ipse rex occisus fuerat, et timebat similiter de se, quia Joannes filius summi pontificis fuerat. Addit etiam. Quia sicut prophetam eum habebant. Id est venerabantur eum ut prophetam. Die autem natalis Herodis quando ipse natus fuerat. Merito illum celebrabat cum in hoc sæculo tantum bona habiturus esset. Sanctorum ideo finis eorum natalis celebratur, quia tunc in illam vitam renascuntur ubi sine fine vivent in gaudio, sicut Marcus ait: Ipsa die cænam fecit principibus et primis Galilæe. Legimus multos reges frequenter convivia fecisse sibi subditis, quia abundabant eis omnia bona, ut Assuerus, Baltassar et Herodes, et multi alij. Et Romanorum reges multi, de quibus Titus in dedicatione theatri quinque millia ferarum legitur occidisse. Soli vero mortalium Pharaon et Herodes leguntur diem nativitatis suæ celebrasse, et utrique homicidio polluisse. Sed iste Herodes tanto nequius quanto de propheta, et quanto post prohibitum lege homicidium. Saltavit filia ipsius Herodiadis. Quia et Herodes et mulier de progenie Herodis majoris descendebant, ideo de ipso nomen habebant. Filia autem ipsius dicitur non Herodis, quæ de alio marito erat generata. Saltare in conviviis multæ geutes pro honore habent, quasi appareat quis mobilior sit. Nam Vascones et Hispaniarum populi adhuc retinent, apud Francos autem improprium est. Saltatores autem nominati sunt ab Archade Salio quem Æneas in Italiam secum duxit, quique docuit Romanos adolescentes nobiles saltare. Legimus vero quod Sibylla decem eglogas Virgilio in senatu saltavit.*

Placuit Herodi. Non solum saltatio illi placuit, sed etiam cantatio quam cantavit, Græce compositum metrum quod saltavit. Unde pollicitus est ei dare, cum juramento, quodcumque postularet ab eo. Ipse

^a Hunc Salius, simul et Patron, quorum alter Acarnan. (Virg., Æneid. v, 298.)

Herodes cum uxore sua invenit tali modo occidit; Joannem sine seditione. Nam propterea habebat eum reclusum, ut quando juraret, quasi pro veneratione nominis Domini, ne pejerare videretur nomen Domini, propterea occideret eum. *At illa premonita a matre sua.* Timebat enim ne se reconciliaret Herodes cum fratre, ut audiret monita Joannis, et dimitteret eam. *Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ.* Discus antea iscus a specie scuti dicebatur, unde et scutella postea discus vocatur, quod delectas. *Et contristatus est rex.* Consuetudo historiarum est sic causam scribere sicut eo tempore a presentibus putata est. Unde et Joseph dicitur ab evangelistis pater Domini, cum veraciter scirent non fuisse. Similiter hic dicitur rex contristatus, cum simulaverit se tristem, et animo letus fuerit. *Propter juramentum autem et eos qui pariter recubebant jussit dari.* Quia ipse rex una parte Judeus erat, non tamen in uno vasculo manducabant, sicut Joseph cum fratribus suis, et cum Ægyptiis. *Misitque et decollavit Joannem in carcere.* Habemus scriptum quod oravit stans in medio carceris dicens: Domine Deus meus, ad te commendo spiritum meum. Carcer est a quo prohibetur exire, et dicitur carcer a cohibendo sive coercendo. *Et accedentes discipuli, tulerunt corpus et sepelierunt illud, et venientes annuntiaverunt Jesu.* Non excusatur Herodes quod invitus fecerit, quia si matris vel sororis postulasset interitum, repudiaturus esset. Quod pro carnali repudiaturus erat, debuit conservare in propheta. Legimus in Romana historia Flaminium ducem Romanorum, quod, ad petitionem meretricis apud quam cubabat, hominis decollati, rei capitalis eriminis, in convivio caput deferri fecisset, ob hoc postea pulsus curia, quod homicidium convivio miscuerit; quanto magis sceleratior fuit Herodes et Herodias, atque poëlla, quæ saltationis pretium caput prophete petiit, ut haberet in potestate linguam, ne argueret nuptias illicite perpetratas! Spiritualiter decollatio Joannis minorationem famæ illius, qua Christus credebatur, insinuat, sicut exaltatio Christi in cruce perfectionem fidei designavit, quia ipse qui prius propheta putabatur, Christus est agnitus, quia, sicut Joannes dixit, Christum oportebat crescere, se autem minui. Quod ipsa quoque distinctio temporis signavit, quia Joannes eo tempore natus est quo lux diurna incipit minui, et Christus eo tempore quo lux ipsa incipit crescere. Narrat Josephus vincitum Joannem in castellum Macherontum adductum, ibique truncatum; et ecclesiastica dicitur historia sepultum eum in Sebaste, id est Samaria. Tempore autem Juliani imperatoris, videntes pagani sepulcrum ejus frequentari a Christianis, effodisse eum, et per cappos ossa ejus sparsisse. Contigit autem tunc id temporis fuisse ibi monachos de Hierosolymis. Cumque colligerent ossa ejus cum aliis Christianis, rursus ipsi pagani coperunt recolligere, et igni concremare. Monachi vero quæ collegerant Hierosolymam detulerunt.

lerunt sup̄ abbati Philippo. Ille vero misit ea Athanasio episcopo Alexandriae, et ibi fuerunt servata usque ad tempora Theodosij imperatoris; et tunc mandato templo Seraptis, ibi posita sunt, et dedicavit ipsam in nomine ejus. Caput vero non fuit tunc inventum, sed tempore Martiani imperatoris revelatum est duobus monachis; et invenerunt illud juxta palatium Herodis, ubi infelicis feminae absconderant illud. Herodes vero qui eum occidit, et in Domino cum Pilato passione consensus, instigante uxore sua ut regnum quod frater ejus habebat Agrippa impetraret, Romam abiret, consecutus eum est Agrippa, accusavitque apud Cæsarem quod rebellare contra eum disponderet, et arma fabricata haberet. Quod quia de armis negare non potuit, Lugdunum, quæ Burgundiæ est civitas, perpetuo exilio deportatus est, et regnum ejus Agrippæ datum est. Uxor vero ejus venit ad imperatorem deprecatura pro marito; imperator autem pro fratre ejus Agrippa voluit eam secum retinere. Sed illa dixit ad imperatorem: Pro nihilo omnia bona tua duco: nec ea volo recipere, nisi maritum reddideris. Cui imperator dixit. Jam quia sic loqueris, neque maritum videbis, neque patriam tuam. Et ipsa perpetuo exilio destinata est. Tali vindicta punitum est scelus quod in Domino et in præcursore commiserunt. Nunc etiam inenarrabilibus cruciantur tormentis.

Et accedentes discipuli ejus tulerunt corpus ejus. Discipuli qui aliquando illius fuerant, tunc Domini. *Nuntiaverunt Domino.* Id est ipsi quos Joannes ad Dominum miserat, quomodo Joannes cursum vitæ suæ consummatum haberet, et quia annuntiando legem mortuus esset. Nam et Dominus pro ipsa causa occisus est a Judeis, quia legem Dei annuntiaret eis, et quicumque, zelando legem Domini, aut annuntiando mortuus fuerit, si odium contra aliquem non habuerit, sed charitatem, similis Joanni et martyribus in alia vita erit. Quærent aliqui quare Joannes virtutes non fecerit in vita sua, in cuius ortu tanta facta sunt. Quia Joannis pater tantæ potentia fuit, et tantos parentes habuit, ut Herodes timuerit ab ipsis se occidendum. Quanto magis si Joannes virtutes fecisset, nullo modo eum aliquis occidisset. *Quod cum audisset Jesus, secessit inde.* Sive quia digni non erant audire prædicationem ejus illi qui consenserant Joannem occidi principes Galilææ, qui fuerunt ad illud convivium; seu fecit sicut homo: noluit locum dare, ne vellent homicidium homicidio jungere. Quod dicit in desertum, ultra Jordanem significat. *Et secutæ sunt eum turba pedestres de civitatibus.* Amorem prædicationis demonstrant qui absque jumentis, et vehiculis, et sine cibo secuti sunt; et quia Dominus vidit eorum ardorem, idcirco fecit sicut hic sequitur. *Exiens vidit turbam multam et misertus est ejus.* Et obviam eis exiit et misertus est et in sanatione languidorum eorum, et in saturatione rerum corporalium. Recessus autem Domini a Judeis significat, quod postquam

perdiderunt prophetas, et legem Dei male faciendo et intelligendo Judæi, Christus transit ad desertas gentes, ut ipsæ susciperent verbum quod Judæi rejecerunt, et ipsis qui relinquunt proprias conversationes propter Deum, occurrat et miseretur Dominus.

Vespere autem facto, accesserunt discipuli ad Jesum. Vespertinum tempus finem sæculorum ostendit, in quod advenit Salvator salvare genus humanum; vel tempus quando in cruce verus sol occubuit, tunc misertus gentium per apostolos suos. *Desertus est locus, et hora jam præterit.* Siquidem non habebant mercatum, neque villas ubi potuissent invenire cibum. *Jesus autem dixit eis.* Non habent necesse ire: videlicet habent illum hic, qui pavit populum manna per quadraginta annos et Moysen et Eliam verbo suo, habet panem verum qui de cælo descendit. *Date illis vos manducare.* Provocat Dominus discipulos suos ad largitatem, ut faciant omnibus; et ut velint ultra vires succurrere proximis. Et mavult ut indigentia panis a pluribus cognita, abundantia facta per ipsum, major gratiarum actio fiat. *Responderunt ei: Non habemus nisi quinque panes et duos pisces.* Juxta historicam fidem sic credimus factum in monte Thabor, juxta altiorem intellectum quinque panes quinque libros Moysi significant. Ille puer qui eos habebat secundum alium evangelistam Moyses, juxta istum significat Judaicam gentem, quæ acceperat ipsam legem a Deo per Moysen. Duo pisces intelliguntur libri Prophetarum et Psalmorum, quia et in his tribus ordinibus vetus Scriptura constabat ante adventum Domini, sicut ipse ait: *Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege et prophetis et psalmis de me.* Illi quinque panes hordeacei secundum Joannem fuisse referuntur, quia tantummodo sola historia in his sequebatur: videlicet Dei cognitio, creatio mundi, cursusque sæculi labentis, antequam a Domino benedicerentur, et quasi præta animalia de asperiori cibo pascabantur. Per duos pisces non inconvenienter prophetarum oracula, et psalmorum dicta figurantur, per quæ pastum populum de lege addidit delicias: quia ibi jam spiritalis sensus et adventus Domini invenitur et sicut pisces in aquis latent, sic obscurus est sensus in prophetis. *Afferte illos mihi huc.* Quasi dixisset: De me intelligite in lege et prophetis. Et paulatim crescendo, intellectum Dominus et scientiam populis monstravit. Primo naturalem legem, secundo legem litteræ, tertio prophetarum, ad ultimum Evangelii gratiam, quod et in cibo terreno signavit. Primo de quinque panibus hordeaceis, post de septem qui non dicuntur fuisse hordeacei, per quos evangelica et sancti Spiritus doctrina signatur, ad ultimum de pane et vino sui corporis et sanguinis eis mysterium credens. *Et jussit eos discumbere supra fenum.* Abunde solet crescere fenum in his excelsis montibus in æstate, sicut viderunt qui in nostris Alpibus conversati sunt. Et quia longe erat a civitatibus et villis, propterea a nullo scabatur. Per fenum voluptas carnis, quam calcare debent

qui in cibis pascantur sicut in Evangelio alio refer-
tur. *Discubuerunt quinquageni seu centeni.* Quia licet
sint Christiani per omnem mundum, et per diversas
regiones, uno tamen pane aluntur: quia unum omnes
amplecti debent Evangelium et omnes fratres
esse debent, et amare se invicem. Si hoc non fa-
ciunt non sunt catholici, et non sunt de Ecclesia:
quia in nostra fide profitemur nos catholicam Eccle-
siam credere, id est universalem. Per quinquagesimi
et centesimum numerum requies vite æternæ
figuratur, quæ his dabitur qui Christi in hoc sæculi
deserto fuerint et ejus cibo spiritali pasci studue-
rint. *Acceptis quinque panibus et duobus piscibus.* Quia
Dominus non de novis escis, sed de his quas apostoli
habebant turbas satiat, ostendit quia ipse est qui le-
gem dedit et in prophetis locutus est, et propterea
eadem et docet, et quam sint gravida mysteriis in-
sinuat, et quæ deerat adimplet. *Aspiciens in cælum.*
In cælum aspicit, ut animo cælum intendere nos do-
ceat, et scientiæ lucem illic esse quærendam. *Bene-
dixit.* Quia omnis vetus Scriptura ab ipso benedi-
cta et hominibus data. *Fregit.* Hoc est aperuit apo-
stolis sensum ut intelligerent Scripturas. Seu expo-
suit quomodo intelligerent. *Fregit.* Quia de uno præ-
cepto duo nobis fecit, cum dixit: *Audistis quia dictum
est antiquis: Non occides. Ego autem dico vobis: Ne
irascamini.* Similiter de aliis. *Dedit discipulis suis
panes: discipuli autem turbis.* Quia ipse per se eos
erudit et per apostolos gentes. *At manducaverunt
et saturati sunt.* Ostendit assiduitatem apostolorum
et perfectionem in doctrina sua. *Et sustulerunt reli-
quias, duodecim cophinos.* Per reliquias fragmento-
rum, sacratiora mysteria quæ turbæ intelligere ne-
quibant; quia sicut canones præcipiunt, profundæ
quæstiones non sunt movendæ in turbis, nec a per-
fectis negligendæ, sed inquirendæ a perfectis. Per
duodecim cophinos, corpora duodecim apostolorum
quæ vilia a foris fuerunt; sed intus magnis sacra-
mentis repleta fuerunt. Cophinus vasculum rustico-
rum est de virgulis factum, ad terram deportandum.
Unde in psalmo de Joseph: *Manus ejus in cophino
servierunt.* Requiritur unde in tam vasto eremo,
cum panes non fuerint inventi nisi quinque et duo
pisces, unde tanti cophini? Sed sciendum quod cum
infirmis venerunt et sanatis. Infirmis, sicut dixit su-
perius, *curavit languidos eorum,* cophini vacui re-
manserunt. *Manducantium autem fuit numerus quin-
que millia virorum, exceptis parvulis et mulieribus.*
Per quinque millia illi figurantur, qui quinque sen-
sibus corporis bene uti noverunt, adhuc exteriori-
bus operibus implicati. Qui recte quinque panibus
aluntur, quia necesse est eos regalibus institui præ-
ceptis. Nam non tenent adhuc illam perfectionem,
quam tenent qui quatuor et de septem panibus sati-
ati sunt. Mulieres autem et parvuli non sunt digni
numero, quia instabilis sexus et mutabilis est. Infan-
tes vero in imperfecta ætate sunt, propterea nec
numero digni.

Et statim jussit discipulos suos ascendere in navi-

*culam, et procedere eum trans fretum donec dissi-
ret turbas.* Quæse discipulos jusserit ire trans fretum
post saturationem panum, Joannes evangelista nar-
rât, quia videlicet ventari erant populi; ut vellet
eum regi facere; propterea talit se de loco ne cum
invenirent, quia ipse erat conditor mundi; habebat
sæcularem potentiam: quia hi qui habebant, ipse
dante vel promittente habebant. Ipse namque erat
ille quo Salomon ait: *Per me reges regnant.* Fretum
Genesar: a fervendo fretum nominatur. *Vespere so-
lus erat ibi. Ipse ascendit solus veritatem montis Olivæ:
et discipuli laboraverunt in mari in remigando tota
nocte.* Non enim erant discipuli adhuc perfecti: ut
circo permisit eis agnoscere quid possent sine ipso,
ut amplius eum diligerent, et Deum elementorum
pro certo crederent. Quod oravit, formam nobis de-
dit quid debeamus facere, qui puri homines sumus
cum peccatis; si ipse absque peccato frequenter vaca-
bat orationi, etiam quando aliquid boni quis facit,
aut excellens, Domino debet referre gratias a quo
ea cepit ut faceret; et orare ne aliqua elatio illi pro
hoc facto subripiat. Quod refugit habere terrenam
potestatem, quid electi ejus facere debeant ostendit,
quia nullus potest habere potestatem sine multis
peccatis. Propterea qui vult sublimer cum Christo
regnare, non curet habere potestatem in hoc sæ-
culo: quia, si esset appetenda, aut ipse habuisset,
aut matri dedisset, aut apostolis suis. Neque reges
de regno certare debent. Quia pro certo Dominus
habet ordinatum quicumque reges esse debent in hoc
sæculo, sicut de illis erat quos ostendit Deus Da-
nieli: *Qui bene vult regnare, expectet ut a Domino
accipiat;* sicut David fecit. Cum sciret quod rex
inunctus esset, non quæsit illud cum sanguine, ut
occideret regem, cum locum haberet frequenter;
neque filium ejus post mortem ejus; neque bellam
intulit suæ genti: sed fugit per alias terras, et
patrem et matrem coactus est educere in terram
alienam; extraneam sibi hereditatem et parentum
suorum præstolatus est quousque Deo placuit. Et
idcirco non solum ipsum regnum adeptus est, sed
et alia multa. Qui autem aliter introivit in regnum
nisi per voluntatem Dei, permisit ei Deus vel pro-
pter ipsius peccatum vel propter subjectorum fla-
gellum ut dominaretur perverse sicut Zambri qui
occidit Elam, et accepit regnum ejus et regnavit
septem diebus: similiter Phaceæ occidit Phaceiam,
et accepit regnum; sed ipse occisus est ab Osea, et
iste captus cum toto Israel ab Assyriis.

Similiter de episcopis credo quod Deus ordinatus
habeat, qui esse debeant in hoc sæculo episcopi;
sed non propter ipsos, verum propter subjectos,
in quibus multi sancti habentur. Propterea non erit
necesse cuiquam laborare inaniter pro episcopatu
et cum peccato introire: quia si ordinatus est a
Deo, erit; si autem sine voluntate Dei introierit,
cito decedet; et si mors eum ibi invenerit, sine fine
in inferno erit, quia in rapina vitam finivit. Unde

Joannes ait : *Peccatum usque ad mortem, non dico a*
ut quis roget pro eo.

Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus. Navicula quæ jactabatur significat Ecclesiam concutiendam inter turbines persecutionum. Ventus, ipsa persecutiones ab infidelibus sunt. *Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare.* Romani custodias militum observandas cum imperatoribus et exercitiis, dividerunt noctem in quatuor partes, in unaquaque vigilia, deputantes tres horas. Et quod dicit quarta vigilia scilicet eum tres præcessissent et quarta esset. Et hoc spiritaliter demonstratur, quia cum verus Lucifer appropinquavit, Ecclesie suæ facta est tranquillitas, quia et ipsi imperatores crediderunt qui Ecclesiam quassabant. *Et viderunt eum supra mare ambulans, et putaverunt esse phantasma.* Et quod tunc putaverunt discipuli, postea putabant hæretici qui dixerunt quod habuerit Christus non corpus carneum, quod super aquis siccis plantis potuit ambulare. Sed tamen sicut isti cognoverunt errorem suum, sic nos agnovimus errorem illorum; quia non solum verum corpus super aquas ambulavit, sed etiam Petri corpus quousque dubitavit. Sed sicut non possumus enarrare qualiter incorporatus est in utero virginis, sic nec qualiter libravit corpus carneum super aquis liquidis, sed tamen utrumque credimus. *Et videntes eum supra mare ambulans putaverunt phantasma esse.* Estimaverunt quod eis aliqua ludificatio fieret a diabolo, quæ solet fieri his qui non recte credunt, maxime his qui credunt errorem paganorum, quod Neptunus aliquam potestatem habeat in aquis qui tenetur in inferno ut alii iniqui. *Et præ timore clamaverunt.* Solet enim dæmon timere vocem justi viri : propterea clamaverunt. *Statimque locutus est eis dicens : Habete fiduciam.* Prius auferit timorem de se quam recognoscerent; secundo sedat minas tempestatum. Duas virtutes præcipuas ibi viderunt, et ambulare illum super aquas quod ante inauditum fuit, et tempestates verbo sedare.

Ventus est aer commotus, et pro diversis partibus nomen sortitur, ut subsolanus, quia sub sole est, et alii similiter. Sunt autem duodecim. Ventus dictus est, eo quod sit vehemens, ita ut saxa et arbores evellat, terram commoveat, turbet mare. *Respondens Petrus.* Petrus adhuc non credebat, quod corpus carneum super aquas maris ambularet, nisi in suo hoc disceret; sed sicut fecit in fide sua, sic et in gressibus suis. Credidit aliquid quando de navi exiit, sed dubitavit quando ventum validum vidit, et ideo mergi cœpit. *Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas.* Inter spem et dubitationem erat positus beatus Petrus, et recognoscebat vocem, et tamen dubitavit utrum ipse esset. *Ait ergo Dominus : Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam.* Mira beati Petri actio, et ambulabat super aquas, et timebat. Tamen ex eo quod ambulavit agnovit Dominum, et quæsit potestatem illius contra validitudinem venti. Navis in

PATROL. CVI.

mari Ecclesia in hoc sæculo ventis agebatur, quia persecutionibus fatigabatur. Et hoc tunc factum est quando Dominus corporaliter ab ea recessit, in tantum ut ipse dixerit : *Ut quid, Domine, recessisti longe, despicias in opportunitatibus.* Venit ad eam Dominus quarta vigilia noctis, videlicet cum verus Lucifer oriebatur per auxilium quo liberavit Ecclesiam, a persecutionibus potentum. Petrus venit ad eum in persona Ecclesie, quia nec aliquis potest ad eum venire nisi ipso donante. Sed sicut Petrus cum diffidit mergitur, sic unusquisque fidelis cum diffidit a Domino mergitur, quia qui a Deo postulat bonum, non debet diffidere, sicut Jacobus inquit, *postulet autem in fide nihil hæsitans.* *Apprehendit eum.* Quia prope est omnibus invocantibus in veritate, id est occurrere adjutorio suo misericordie. Increpatur quod modicæ fidei fuerit, qui præsentem Creatorem dubitaverit, seu modica fides dicitur, quia modica in hoc sæculo putatur esse dum non videtur, sed magnam habet flagrantiam et remunerationem post triumphatum mundum. *Cum autem descendisset Dominus in navim, cessavit ventus.* Ut Domino placuit dedit pacem Ecclesie suæ. *Qui autem in navicula erant et apostoli et nauta venerunt et adoraverunt eum dicentes : Vere Dei Filius es.* Cognoverunt enim quod nullus alius creator esset maris et ventorum, nisi qui verbo dicit et fit quidquid imperat. *Et cum transfretassent,* hoc est transnavigassent, *venerunt in terram Genesar.* Ab ipso lacu Genesar illa in Cyrum regio, ex una parte Genesar regio nominatur; et apparet quia bonæ voluntatis homines fuerint, ut non solum ipsi venerint, sed et ad alia loca miserint, et venerunt ad Deum. Sic debet facere unusquisque homo, et ipse debet bona facere et proximum suum hortari ut similiter faciat. *Cognoscebant autem Dominum de frequenti visione.* Quia Dominus ibi frequenter conversatus est, vel ex signorum fama quæ præcurrebat de illo. *Et obtulerunt omnes male habentes; et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent.* Quia audierant quod mulier ematosa sine verbo ipsius salutem ab ipsis fimbriis acceperat, propterea desiderabant fimbrias attingere. Prius autem dixi vobis quod ipsæ fimbriæ ob discretionem aliarum gentium Judæis præceptæ sunt fieri. *Et quotquot tangebant, salvi facti sunt.* Quia dilectionem Dei isti habuerunt et proximi, impetraverunt quod petierunt; dilectionem Dei quia avide susceperunt et gestierunt ut Dei laus longe lateque crebresceret; dilectionem proximi, quando voluerunt ut alii salvi fierent. *Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis scribæ et Pharisei dicentes.* Alii veniebant ad audiendam prædicationem et salutem animarum suarum ab Hierosolymis, ubi religio major esse debebat et scientia. Ob reprehensionem scribæ, et Pharisei veniebant et hoc totum propter invidiam. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim lavant manus suas cum panem manducant.* Legimus in evangelistis aliis quod diversa baptismata, id est lavationes diei habebant et illas ex traditione

carnali et suorum inventione magistrorum plus observabant, quam ea quæ Deus omnipotens in lege præceperat. Et inde Dominus frequenter arguebat quod dimitterent dilectionem Dei et proximi quæ Deus magnopere commendaverat. Et reprehendebant eos qui hoc observabant, et super traditiones quæ neque nocent, neque adjuvant si illas non observent. Quando namque in placito sedebant cum Romanis, qui ipsam terram tenebant, non manducabant nisi ante se balnearent; et non manducabant nisi crebro lavarent manus. *Ipsæ autem respondens illis ait: Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem et matrem, et qui maledixerit patri vel matri morte moriatur.* Honor hic et in verbo et in omni dono accipiendus est: sicut et illo loco ubi Paulus dicit: *Presbyteri duplici honore digni sunt; maxime qui laborant in verbo.* Honor ibi pro dono accipitur. Et in alio loco: *Honora viduas quæ vere viduæ sunt.* Quando ergo Deus illa dixit, voluit ut in cibo, et in potu, et dono honorarent parentes.

Posteaquam patres senescebant, et filii potestatem accipiebant in domo, et onus erat filiis quod pater vel mater viverent, affligebant eos filii in cibo, et potu, et vestimentis, per traditionem Phariseorum, qui eis dicebant: Verior Pater est Deus, non inhonoras patrem vel matrem, si ista donas Deo. Et per talem occasionem faciebant patres et matres egenos omnibus bonis, cum Deus illa non manducaret, sed accipientes conderent sibi thesauros inutiles. Vel alio modo: Cum dabant patri vel matri manducare et bibere, dicebant ad illos: Quod tu manducas, ego jam ad templum Domini habebam devotum. Et tunc illi expavescebant, et dicebant: Amabilius est mihi famamori, quam ista comedere. Quod autem dicunt: *Donum quodcumque est ex ma, tibi proderit*, quasi diceret: Quod ego do ad templum, similiter offero pro te sicut pro me. *Et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.* Non Deus tali modo dixit honorandos ut vos invenistis ob lucram vestram, et reprehenditis discipulos meos, qui nulli nocent si non javant manus. *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias, dicens: Quod de vobis Isaias prophetavit fecistis, labiis vos profitemini Dei præcepta adimplere, corde autem et opere iniqua monstratis.* Sic dixerunt patres vestri, *Omnia quæ præcepit Dominus faciatis. Sine causa autem colunt me, doctrinas hominum docentes.* Sine causa Deum colit qui labiis profitetur se Christianum esse, et opere contradicit. Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est. *Nem quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Simplex præceptum est, quia apud Deum nihil noceat quod manducamus, nisi juxta creaturam aliquid fiat. *Omnia enim creatura bona, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.* In alio Evangelio scriptum est *communicant.* Quod verbum proprio apud Hebræos erat. Siquidem illi communes cibos dicebant quos gentes edebant, de quibus illi non gustabant, ut sunt lepores,

aves, ostreæ, anguillæ, et quæ non ruminant nec findunt unguam, aut squamas non habent, quicumque comedebant, communem illam appellabant. Et inde dicit *communicant hominem*, hoc est communem faciunt.

In totis libris nostris nec ad Deum, nec ad imperatorem invenietis plurali numero dicti, quamvis in communi nostra lingua usus sit. Sed tamen est causa, pro qua in nostra terra hic usus inolevit ad unum hominem quasi ad duos loqui. *Tunc accedentes discipuli dixerunt ei: Scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt.* Scandalum Græcum nomen est, et Latine potest dici offensio vel impeditiō. Inde tractum est ad offensionem animi, quia sicut homo offendit in via sua ad aliquem lapidem sive laqueum, similiter offendit quando aliquod verbum contrarium in animo ejus vel ratione opponitur. Et inde dicebant Domino discipuli quod in illa traditione quam Judæi pro lege tenebant contradictionem haberet immissam, et quam semper observabant. In quo cum reprehenderent æstimabant se habere inventum per quod potius esset convincere contra legem eam locutum fuisse. Sed tamen requisierunt et invenerunt quod patriarcha ante legem manducaverunt multa quæ isti non comedebant, et intellexerunt quod Deus non propter se præceperat observare Judæos a talibus cibis, sed propterea si permitteret manducare, dicerent quod non esset bonum, quia ipsi habebant in consuetudine sic; vel etiam imitarentur easdem bestias vel aves in suis consuetudinibus, de quibusdam actis quæ bestiis non nocent, hominibus autem nocerent, si fierent, sicut Paulus stipulatur de eis dicens: *Propterea tradidit illos in passionem voluorum, et quadrupedum, et serpentium.* Propterea quia Pharisei sic habebant acceptum ipsum verbum, venerunt ad Dominum discipuli sicut fideles et devoti, et renuntiaverunt quod audierunt. Respondens Jesus ait illis: *Omnia plantatio quem non plantavit Pater meus celestis, eradicabitur.* Si omnis alterius plantatio eradicabitur, quid erit quod Pater dicit: *Ego plantavi?* Sed ista Dei est, quia sequitur: *Deus incrementum dedit.* Nam et iterum dicit: *Dei cultura estis, Dei ædificatio cælis.* Si homo cum bona voluntate fuerit, nemo potest illam de cultura Dei eradicare: ipse vero potest, quia Jeremias dicit: *Ego te plantavi vineam meam electam; quomodo conversus es in amaritudinem vitis alienæ?* Nullus enim cum possit eradicare nisi ipsa tribuisset assensum. *Simile illos: cæci sunt duces cæcorum.* Simile illos, dimittite in suis erroribus: et vos nolite adhærere. Hoc de illis qui frequenter castigati a fratribus et ab Ecclesia: et nolunt reverti: sicut ipse alias: *Sit tibi sicut thauricus et publicanus.* Et Paulus dicit: *Hæreticum hominem post primam et secundam correctionem devota.* Cæci sunt de spiritualibus oculis, et ipsi cæci qui ad eorum doctrinam attendunt. *Cæcus autem si cæco ductum præterit, ambo in fossam cadunt.* Si cæcus cæcum ducere voluerit, ambo in fossam cadunt; similiter insipiens si insipientem voluerit docere, sicut ipse in errore versatur, similiter et ille in errore erit, quousque in infernum de-

cidant. Respondens Petrus dixit: Edissere nobis parabolam istam. Putabat Petrus parabolam esse quod Dominus per simplex verbum dixerat. Iterum dixit eis: Non intelligitis quia quod in os intrat in ventrem vadit, et in secessum emittitur? Apostolus: Omnis creatura bona, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Reprehenderunt haeretici aliqui hoc dictum, quasi non sit naturaliter dictum, quia per poros vadit succus cibi per membra corporis. Sicut cibus digeritur in secessu, similiter etiam ipsi humores ibi depopuntur: propterea sic locutus est ipse sicut creator corporis. Ea quae procedunt de ore de corde exeunt, id est homicidia, adulteria, et caetera. Homicidium compositum est ex homine et caede. Qui enim in homine eadem fecerit, homicida dicitur. Adulterium est illusio conjugis; et dictum quasi adulterum subauditur, quando aut mulier aut vir, deserto legitimo, alterius thorum quaerit, et est majus peccatum quam fornicatio: quia in tribus peccatur. Fornicatio vero multis modis committitur; et etiam in propria uxore potest homo fornicari, si non legitime ea utitur. Et omnis pollutio nisi cum uxore legitima, fornicatio et criminale vitium est. Furta. Furtum est rei alienae clandestina contractio, et dictum est a furto, id est nigro, quia in obscuro fit. Est autem sacrilegium furtum. Falsa testimonia sunt, cum quis aut per se aut cum aliis fratrem accusat ad aliquam condemnationem; quando autem plures sunt, tanto pejus peccatum. Sunt autem similes Judae, qui Dominum tradidit ad mortem. Blasphemiae. Blasphemiae sunt detractiones et male locutiones, cum quis Deum et proximum malis suis verbis infamare nititur. Omnia ista vitia et spiritaliter fiunt. Qui enim ad peccatum illicit aliquem, occidit se et illum. Adulterium animae committit, qui propter aurum aut pro alia re Deum aut justitiam Dei deserit. Fornicationem animae committit, quando concupiscit rem proximi sui. Furtum facit animae, qui veritatem tacendo retinet, detrahenti proximo aurem accommodat. Ista et similia maculant hominem ante Deum, et abominabilem Deo reddunt. In hoc Domini verbo quod dicit: de corde exeunt, apparet quia sedes animae in corde est, et non in cerebro. Cor a Graeco venit quod est *cardia*, et dicitur a cura. Hujus duae arteriae sunt, e quibus sinistra pars plus habet sanguinis, et dextera plus spiritus. Unde cui paralysis in dexteram partem venit plus vivit, quam cui in sinistram. Ostenditur quoque quod diabolus adjutor et incentor cogitationum nostrarum potest esse, auctor esse non potest; nec cordis occulta scire, nisi quantum ex motibus nostris potest agnoscere.

Et egressus inde Jesus, recessit in partes Tyri et Sidonis. Reliquit Scribas et Phariseos qui semper reprehendere volebant, et pergit ad partes Tyri et Sidonis. Tyrus urbs Phoenicum condita a Phoenicibus fuit; Sidon ab ipsis similiter condita. Fuerunt vero in mari constructae, sed jugi obsidione et aggeris aggregatione, quando Dominus in mundum venit, contiguae terrae erant. Nam Nabuchodonosor obsedit eas,

et aggregavit multum aggerem cum navibus, ita ut a foris muro stare posset, quod ante non poterat. Et coepit Sidonem in primis post captam Judaeam, Tyrum autem per tres annos obsedit, et interim eduxerunt habitatores omnia praecipua de civitate, sicut Ezechiel dicit; describit et ipse gloriam ejus. Post Nabuchodonosor Alexander obsedit eas, et conjunxit terrae, Tyrus dicitur angustia, quia mari erat cincta; Sidon piscosa, eo quod pisces ibi abundarent. Fuerunt vero filii Israel promissae a Domino et in sorte data, sed non potuerunt eas capere filii Israel. Et ecce mulier a finibus illius egressa. Non intravit Dominus sinem Tyriorum, sed ibi prope gradiebat. Clamavit dicens ei. Mulier ista Chanaanæ dicitur, quia de Chanaanæ erat eorum origo, et terra eorum Judaeis promissa fuit, sed propter peccata non potuerunt illos ejicere. Tres virtutes mulier haec habuit: habuit fidem, quia credidit Dominum ista posse facere; habuit humilitatem, qua se non canibus confessa est esse parem, sed catulis; habuit patientiam, quoties repulsa perseveravit. Simplex historia auditorem aedificat, ut fidem rectam in Deum habeamus, credentes impetrare quaecunque poscimus, si ad salutem animae poscimus. Hoc quoque cum humilitate agamus, quia cor contritum et humiliatum Deus non spernit. Patientiam nihilominus habeamus cum perseverantia. Juxta allegoriam mulier ista Ecclesiam significat ex gentibus ad Dominum convertendam, quae a finibus suis egressa est, videlicet a pristina conversatione et a pristinis vitiis separata, in Ecclesiam Christi ingressa. Filia ejus anima est uniuscujusque ex ipsius populis; quae a daemone vexabatur antequam in Deum crederent. Qui non respondit ei verbum. Non de superbia hoc fecit, sed ne occasionem Judaeis daret respuendi verbum et praedicationem suam, quia ipse dixerat: In viam gentium ne abieritis, e ut patientiam ipsius mulieris et perseverantiam ad instructionem videntium et audientium monstraret. Et accedentes discipuli, rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Importunitate ejus carere cupientes commonebant. Non sum missus nisi ad oves quae perierant domus Israel. Non quod ad gentes non sit missus, sed primo ad Israel propter electionem patrum et privilegium quod ille populus semper habuit apud Deum, et cum ille repulisset, tunc ad gentes mitteret. At illa venit, et adoravit eum dicens: Domine, adjuva me. Sic debemus esse importuni in orationibus et perseverantes. Primo dixit filium David, et nunc Dominum dicit, et adorat ut Dominum. Non est bonum sumere panem florum, et mittere canibus. Nunc Dominus mystice ad eam loquitur, et ille panis divini verbi per Moysen et prophetas. Mensa namque est Scriptura sacra, quae Judaeis panem vitae ministrare debebat, sed micae cadebant, quia spiritalem intellectum Judaei negligebant. Micae enim puerorum interna mysteria sunt Scripturarum quibus humilium solent corda refici. Non ergo quaerebat ista mulier crustas, sed micas de pane puerorum spiritualium, medullam sensum

quam Judæi non curabant. Inde dicit Dominus: Non est justum tollere doctrinam filiis Judæis, et dare vobis canibus, qui propter idololatriam et sanguinem ac carlavera mortuorum; quibus deditis estis, *caties estis. At illa dixit: Etiam, Domine.* Dixit Dominus, Non est bonum litæ respondit, quia bonum est, et dat exemplum de hominibus, quod sicut illi quando manducant decidunt mæxæ de mensa canibus, sic et justum sit ut sint Judæi domini propter patres, et propter te qui ex illis natus es, et nos simus non etiam canes magna cum primitivo, sed cum diminutivo catelli, et non quærimus integram gratiam doctrinam et secretiora mysteria, quia non sumus digni, sed aperta et simpliciora præcepta. *Tunc respondens Jesus, dicit illi: O mulier! magna est fides tua; facti tibi sicut vis.* O mulier laudanda! quæ a Domino laudata es. Apostoli arguti sunt frequenter modicæ esse fidei, et tu dicta es habere magnam fidem. Qui potest innotetur eam, et veniet ei sicut illi dictum est: Fiat tibi sicut vis. Utinam omnes digne peteremus, et sic impetremus. *Et sanata filia ejus est ex illa hora.* Ecclesia de gentibus orans pro suis exaudita, sananturque animæ quotidie a morbis diabolicis, cum et pagani in baptismo renovantur, et peccatores per confessionem et elemosynarum largitionem, ac precum assiduitatem, ad innocentiam revertuntur.

Et cum transisset inde Jesus, venit secus mare Galilææ. Unde ante fugerat Dominus, ne rex fieret, iterum revertitur, intelligens immutata esse corda eorum, qui de panibus saturati fuerant; et sicut aquila vel gallina provocat ad volandum pullos suos, non cessat prædicare hac et illac, et verbi pabulum subministrare. *Et ascendens in montem erat ibi.* Amabilis locus iste mons erat Domino, quia remotus erat a frequentia civitatum; et secretus, et ad docendum et ad orandum. *Et accesserunt ad eum turbæ multæ.* Non erat in toto mundo, neque qui sic doceret, neque qui talia faceret, propterea ita ardentem concurrebant ad eum, habentes secum mutos, cæcos et claudos, debiles et alios multos. O syllaba communionem habet cum *au* diphthongo, ut est *lotus* pro *lautus*, similiter *clo* diphthongus pro *clauditur*. Videndum est nobis quare debiles dicit, et postea dicit alios multos? Quia sicut beatus Hieronymus dicit, in Latina lingua non habet una infirmitas speciale nomen, sicut apud Græcos, et in nostra rustica lingua idcirco posuit debiles. Qui enim nostra lingua luscus dicitur, Græce dicitur *killos*, ut cum interpres hoc invenit in Græco, non habuit aliud in Latino, dixit debiles; et in replicatione sanitarum enumeravit mutos loquentes, cæcos videntes, claudos ambulantes. De illo verbo siluit, quod in proprietate linguæ Latinæ, ut diceret non invenit. *Jesus autem, convocatis discipulis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo sustinent me.* Utraque natura Domini in hoc facto monstratur, et divina qua miraculum facit, et humana qua turbæ miseretur. *Et dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Quod de septem panibus quatuor millia satiavit, sua est clementia: *Misericors et mi-*

serator escam dedit timenibus se. Mystice ostendit quod viam justius sæculi aliter nequimus incolentes transire, nisi verbo Redemptoris nostri satiemur. Per illam quam superius audistis de quinque panibus satiatis, spiritalis relectio demonstratur quam suis fidelibus de veteribus exhibuit. Ista autem significat eam satietatem quam de Evangeliiis suis in se credentibus facit, in illa littera Veteris Testamenti spiritalis gratia credentibus revelatur. Utraque relectio in uno monte celebratur, quia et unus est dator et utraque relectio ad illam cœnam invitat, quam idem nobis preparavit, qui istam dedit. Quod dicit *triduo sustinent me*, sive propter prædicationem, sive propter suos infirmos sanandos. Spiritualiter verbo turba triduo sustinet, cum omnes credentes in sanctam Trinitatem, remissionem peccatorum ab ipso spectant, vel triduo Dominum sustinent, cum in cogitatione, locutione, et opere observant ne Deum offendant. Dimittere eos non vult ne deficiant in via, quia licet credant in eum populi, inter tot adversa titubant in via, nisi frequenter consolentur et recreentur verbi divini admonitione. *Quot panes habetis?* Interrogat quod eum non latet, ut alii cognito miraculo ædificentur. Qui miracula fecit, ordinavit ut tunc essent quinque, nunc septem, propter septem dona Spiritus sancti, de quibus credentes replentur. Non dicuntur autem fuisse hordeacci, quia Evangelii revelatam gloriam Domini quia Vetus Testamentum texerat annuntiavit. *Et paucos pisciculos.* Per quos alii libri Novi Testamenti figurantur, ut Epistolæ Pauli, apostolorum Actus, eorumdem Apocalypsis, et reliqui; vel sancti qui in illo tempore fuere, quorum ipsa Scriptura vitam et passionem continet. Qui quasi de profundo hujus sæculi electi et elevati, a cœlesti benedictione consecrati reficiunt, cum exemplo nobis sunt ad bene agendum. *Et præcepit turbæ discumbere super terram.* In alia refectione super fenum discubuerunt, quia illis antiquis populis solummodo voluptates carnales præceptum est calcare, in Evangelio perfectis omnia terrena cum voluptatibus præceptum est abdicare. *Et accipiens septem panes gratias agens, fregit et dedit discipulis, et discipuli dederunt populis.* Quia Dominus erudiens apostolos suos et per eos voluit erudiri turbas. Quod gratias agit, ostendit quantum congaudeat de salute generis humani, et ut nos gratias agere de omnibus collatis vitæ muneribus doceat. Et ex hoc loco sive ex aliis consuetudo servatur a fidelibus cibum benedicere, et versum psalmi decantare, licet et illa gens jam haberet in consuetudine. Quod dicitur fregisse, apertionem significat sacramentorum quibus ad perpetuam salutem instituendus erat populus. *Et comederunt et saturati sunt.* Comedunt et saturantur de panibus ac piscibus Domini qui audiunt eloquia Domini et intentes præcedentes sanctos, seipsos ad superna excitant desideria. *Et quod superavit de fragmentis, tulerunt septem sportas.* Per hæc fragmenta intelliguntur altiora perfectionis præcepta, quæ multitudo populi nequit intelligere vel servare,

4505 **EXPOSITIO IN MATTHEUM.** 1594

ut sunt multa de divinitate atque de virginitate servanda, seu derelinquendo omnia quæ perfectis et volentibus non præcepta sed in exemplo monstrata sunt. Quod vero septem sunt sportæ, propter Spiritus sancti gratiam, quæ septenario numero a propheta prædicatur. Per septem sportas, electi prædicatores ostenduntur: quia sicut sportæ de junco et palmis sint, ita fortiter et indefesse memoriam sui conditoris in corde servant; et quasi florent cum de die in diem novo desiderio ad amorem conditoris anhelant: de quibus dicitur: *Justus ut palma florebit. Frunt autem et ipsæ sportæ et parvæ, quas videmus in basilicis cum oblationibus ferri; etiam magnæ, ut iria vel quatuor modia annonæ capiant; etiam ut infirmi cum ipsis possint portari: sicut et ibi factum est. Erant autem qui manducaverunt quasi quatuor millia.* Ut ipso numero ostenderent de Evangelii se pastos esse cibariis. Similiter nec isto signo mulieres et parvuli mittuntur in numerum, propter mutabilitatem et imperfectionem.

Ascendit in naviculam, et venit in terram Magedan. Et Marcus dicit *Dalmanutha.* Dicunt autem doctores, aut unus locus est duo nomina habens, aut vitium scriptoris factum est in Marco. *Et accesserunt Pharisei, et tentantes rogaverunt eum ut signum de cælo ostenderet eis.* Joannes narrat quale signum quærebant, sicut jam superius dictum est quia et post saturationem quinque panum, similia postulaverunt ut pasceret de manna populum, vel faceret tonare. Sed neutrum de illis duobus signis de alio cælo venit, nisi de isto ubi volucres volant, unde volucres cæli dicimus. Tonitruum autem ventus et aqua faciunt, quia cum ventus in nube se incluserit quærit aditum ut erumpat, et cum rescidit in nubem, sonum facit, et ignem creat, et simul oriuntur, sed lux ante videtur quia clarius est lumen et acutior est sensus visus quam auditus, quia longius videmus quam audimus. Ideo autem ignis fulminis majorem vim habet ad penetrandum, quia subtilior est quam noster, id est qui nobis in usu est. Fit autem per eum aliquando castigatio in hominibus, sicut per alia elementa. De ipsis etiam elementis signa viderant, quando Dominus mare et ventos compescuerat. Sed qui Dominum tentando aliquid petunt, non mereantur accipere, sicut nec illi fecerunt. *Facto autem vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cælum.* Sicut solet evenire. Si sol in nube vespertina aquam circa non habuerit, sed rubicundam nubem, sequenti die pluvia non erit. *Et mane (subauditur dicitis): Hodie tempestas (subauditur erit), rutilat enim triste cælum.* Quando nubes orientales rubicundæ sunt, pluvia ipsa die erit. In die dicit Dominus ad Judæos: *Faciem cæli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis scire, et consuetudinem habetis notatas pluvias vel serenitates, et signa adventus Filii Dei ex prophetarum oraculis non potestis scire. Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophetæ.* Jam de hoc superius dictum est; et hoc nunc dixisse sufficiat,

A qui in signo mortis Domini, et de cælo signum datum cum sol cælum atra nube texit, et de terra signum datum est, corpus terrenum surrexit, et de inferis claustra ipsius fracta, et multa millia sanctorum exierunt. *Et relictis illis abiit.* Et tunc Dominus incredulos deserebat, et adhuc invisibiliter hodie eadem facit. Deserit incredulos et superbos, et requiescit in tremantibus sermones suos. *Et cum venissent discipuli ejus, trans fratrum, obliti sunt panes accipere.* Iterum post saturationem populorum aufert se de ipso loco, ne forte populus eandem voluntatem haberet, quam superius habuerat. Quod vero dicit quia obliti sunt discipuli panes tollere, ostenditur quia nec Dominus nec discipuli magnopere de cibo terreno cogitabant. Sive ideo quia abundantia panis erat in ipsa terra; et quod ad victum pertinebat, ministrabat populus Domino et discipulis ejus. Quomodo obliti sunt cum dictum sit, quod sustulerunt septem sportas? Sed ipsum ad pauperes dimiserunt; solummodo unum panem habebant, quando ipsam lacum transierunt, habebant unum, et alium spiritalem qui dixerat: *Ego sum panis vivus qui de cælo descendit, propterea non erat eis necesse terrenum quærere.* Qui dixit eis: *Intuemini et cavete a fermento Phariseorum et Saducæorum.* Dominus sicut semper docebat discipulos, ne aut ipsi otiosi, aut vacui a bono opere cessarent, præcipiebat ut custodirent se a doctrina Phariseorum, per fermentum doctrinam volens intelligi. Doctrina Phariseorum, decreta divinæ legis traditionibus hominum postponere, vel verbo Domini mandata prædicare: factis impugnare. In alio Evangelio etiam a fermento Herodis cavendum jubet. Fermentum Herodis, et adulterium, homicidium, simulatio religionis. Fermentum a fervore nuncupatur quod plus quam una hora non potest contineri; crescendo enim excedit.

At illi cogitabant inter se dicentes: Quia panes non accepimus. Dominus spiritualiter loquebatur, discipuli carnaliter accipiebant. Cogitabant eam scire eos panes non habere ut cum farinam invenirent, non fermentarent de fermento Phariseorum. *Sciens autem Jesus dixit eis: Quid cogitatis inter vos, modicæ fidei, quod panes non habetis? Non dico nec de illo fermento, nec de illo pane unde vos cogitatis. Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum.* Quando dicit, *nondum intelligitis*, spiritualiter intelligentiam requirit, quia miraculum omnes qui viderunt intellexerunt. Vult ut illas saturationes, et panem, et pisces, et fermentum intelligant spiritualiter, quia si fermentum farinæ mistum fuerit, quod parvum videbatur in majus crevit: ita et doctrina mala plus crescit, quam bona; sicut Apostolus dicit: *Modicum fermentum totam massam corrumpit.* Similiter et hæretica doctrina, si ad modicum in alienjus pectore serpsit, cito pervertit illum. Omnis enim homo ad malum citius informatur quam ad bonum. *Venit Jesus in partes Cæsareæ Philippi.* Iste est Philippus frater Herodis cujus uxorem Herodes habebat; in

partes sui regni venit Jesus in loco nuncpante Caesarea. Siquidem ipse Philippus reedificavit civitatem quandam in honorem Tyberii Cæsaris et vocavit eam Cæsaream Philippi, in honorem Tyberii pariterque sui, sibi quo regnabat; quia alia jam ibi erat ex proprio nomine ejus, Tyberiadis reedificata. Est autem provincia Phœnicis ad radices Libani, qui habet cedros magnos; ubi sunt duo fontes, Jor, et Dan; qui inde longe in simul veniunt, et Jordanem faciunt fluvium. Vocatur vero nunc ipsa civitas Paneas. Est autem alia Cæsarea, quam Herodes reedificavit in honorem Octavianii; et vocavit eam Cæsaream, quoniam prius turris Stratonis dicebatur. Cum ergo ad hunc locum veniret et sicut Lucas dicit cum sine turbis esset, et duodecim cum eo in via fuissent discipuli, interrogavit eos dicens: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Dixi superius quare filius hominis vocetur; quia videlicet consuetudo fuerit in ipsa gente prophetam aut præclarum virum aut hominem Dei, aut prophetam aut filium Adam, id est hominis, appellari. Unde Ezechiel filius hominis appellatur frequenter. Idcirco dicit: *Quem dicunt filium Adam esse?* et non dicit, *Quem me dicunt*, ne jactanter de se quærere videretur. Homines illos appellat qui mentiuntur de Filio Dei: quia *omnis homo mendax*. Qui autem veritatem de Filio Dei sentiunt, quasi super homines sunt. *At illi dixerunt*. In hoc loco primitus nomen Christi, Domino Christo impositum est a beato Petro, et cæteris apostolis per revelationem Spiritus sancti. Et sicut Joseph præceptum est ex persona Dei vocare eum Jesum, sic ex persona Spiritus sancti ordinatum est vocare eum Christum per beatum Petrum et cæteros apostolos. Notandum vero quod non eo more Dominum appellat quo sæcularis doctrina apud nos docet; sed *tu es*, sicut in antiquis libris invenitur usos fuisse majores. Siquidem Romulus et Remus duo fratres tantæ concordie fuisse dicuntur ut nihil unus sine alio vellet habere, et omnia communia dicerent et haberent, sicuti modo monachi faciunt. Ex hac re increvit consuetudo in hac Gallia, ut Dominum plurali numero appellent. *Atti Joannem Baptistam*. Scilicet quasi ipse deberet resurgere, eo quod modico tempore prædicasset. *Atti Etiam*. Quia habetur in libro prophetiæ ejus, quia prophetam in gentibus dedi te. Et quia mors ejus in Scriptura non legitur, dicebant eum venturum gentibus prædicare. Falsa erit denique eorum opinio de Jeremia, quia in suo libro invenitur quomodo prophetaverit ad gentes, ad Moab, ad Idumeos et ad Babylonios: propterea completum est quod ad ipsum dictum fuerat: *Prophetam in gentibus dedi te*. Habemus quoque scriptum quod Judæi lapidaverunt eum in Ægypto, quia prophetabat Nabuchodonosor illuc esse venturum post Judæos, quia pro illius timore illuc fugerant. *Aut unum ex prophetis, quilibet de prioribus*. Dixit autem illis: *Vos autem, quem me esse dicitis*. Ac si aperte dicat? Sequestrans eos ab hominibus filios Dei per adoptionem factos

insinuans dicit: *Vos, qui dicitis, quem me esse dicitis? Recte dicit vocabantur*, in quibus Deus habitabat, et qui omni die verbum Dei audiebant. Illos enim ad quos sermo Dei factus est, deos palmita appellat dicens: *Ego dixi: Dii estis*. Consideranda vero distinctio, quomodo Dominus de sua humilitate discipulis dicit, filium hominis, non dicit filium Dei. Multo enim sæpius in Evangelio se filium hominis quam filium Dei dicit. Et hæc omnia ut nos ad humilitatem informet. *Respondens Petrus dicit ei*. Petrus respondet pro omnibus, quia ipse jam in caput apostolorum erat constitutus. Et quod ipse respondit, omnium apostolorum responsio est, quia et ipse fuerat interrogatus. *Vos quem me esse dicitis? Et quod Dominus Petro dixit, omnibus dicit apostolis. Tu es Christus Filius Dei vivi*. Tu es Christus. Si alii dicti sunt Christi nuncupative, quia ad tempus populum regere debuerunt, tu veracius es Christus, quia tu es rex omnis terræ. Tu es Filius Dei vivi qui essentialiter Deus es, et non ut isti alii qui dicuntur dii et non sunt, quia opera manuum sunt, non vident neque audient. Tu es autem illius Dei Filius qui a Judæis adoratur et colitur. De quo dictum est: *Natus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen quod*. Quid ipsi homines errant de te, cum ipsis quid de te sentio, dico. Christus Dei es, et Filius Dei es, illius Dei, ante cujus arcam Dagon jacebat truncatis oculis et pedibus. *Respondens Jesus dixit ei: Beatus es, Simon Bar-Jona*. Bar Syriace filius, Jona columba. Et in hoc beatus, quia filius Spiritus sancti simplex ut columba, astutus ut serpens. Et in hoc beatus: *Quia tibi non revelavit caro et sanguis*. Hoc est vivus homo qui de carne et sanguine constat, sed Pater meus, ille ipse quem tu confessus es. Pater vivens incomparabiliter, Pater meus qui in oculis est, et ego etiam cum ipso, et Spiritus sanctus, cujus filius spiritualis es. Noverat quidem Dominus Jesus quid apostoli de eo crederent, quid sentirent, et qui responsuri essent. Sed ad insinuandam humilitatem nobis, placuit invisibiliter cum Patre Spiritu sancto revelari apostolis in corde, et per illorum confessionem in mundo audiri, et dignam confessionem digna mercede remunerari, ut omnes certi sint quicunque fuerint confessionis hujus usque in finem ævæ consonantes et confitentes, erunt et remunerati consortes. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus*. Dixisti, tu es Christus; et ego dico tibi, quod tu es Petrus. Quia ego sum Christus inunctus oleo invisibili a Patre, rex Christianorum, et tu fundamentum coram. *Beatus es, Simon*, id est obediens, quia filius columbæ, et quia Petrus, id est firmus. *Et super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Super hæc firmitatem fidei quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam, et super me ædificabo te cum omni Ecclesia mea. *Et portæ inferi non prævalent adversus eam*. Quicunque de Ecclesia mea studuerit eam, et de his qui ita confessi fuerint, portæ inferi non prævalent adversus eos, ut possint eos trahere ad se, ut ipse alias dixit: *Nemo potest rapere oves meas*

de manu mea. Vel portæ inferi : peccata atque vitia seu doctrina hæreticorum, per quam illecti homines ducuntur ad tartarum. Multæ sunt portæ inferi, sed nullæ Ecclesia prævalent, quia qui fidem Christi in corde tenuerit perfecte, omnia quidquid exterius accidit, temptationis facillime devinct Deo protectore. Quicumque ab Ecclesia recesserit fide vel opere, iste non super terram, sed super arenam fundamentum posuisse credendum est. *Et tibi dabo claves regni cælorum. Claves regni cælorum scientia discernendi, potentiaque qua dignos recipere in regnum, indignos excludere debent intelligitur. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis.* Hoc tam Petro quam omnibus apostolis et successoribus eorum qui in Ecclesia eandem locum tenent recte credimus concessam, quia ipse post passionem apparens eis, dixit : *Accipite Spiritum sanctum ; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis ; et quorum retinueritis, retenta sunt, et videlicet cum agnoverint causas peccantium quos cognoverint vere poenitentiam agere, et nolle ultra reverti ad vomitum peccati, illos absolvere dignos judicet, et a timore mortis perpetuo consolentur. Quos vero in peccatis criminalibus vitam finire viderint, illos perpetuis suppliciis tradendos insinuet, sicut ipse Dominus insinuat dicens : *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut athenicus et publicanus.* Similitudo datur de leprosis in Levitico, quod sicut sacerdos jubebatur considerare leprosum, ut ad arbitrium ejus decerneretur qui esset leprosus, et qui non esset, sic et episcopi et sacerdotes in Ecclesia illos debent ligare quos viderint leprosos in anima de peccatis criminalibus. Cum vero viderint aut audierint ablatam lepram, id est peccata per digna opera poenitentia et confessionis, tunc debent illos absolvere. Quod jam sub exemplo Lazari diximus, ut illum studeat absolvere quem Dominus in anima resuscitavit, quia si discipuli ante solvissent Lazarum quam Dominus illum resuscitasset, fetorem potius ostenderent quam virtutem. Quod autem quasi soli Petro hæc legatio dici videtur, ideo fit quia ipse locutus est pro omnibus, et in ipso omnibus responsum est, et ipse vera fide confessus est, et vero amore fuerat secutus, etiam et ob hoc ut omnes credentes pro certo sciant, quod quicumque se ab unitate fidei segregaverint, nec veniam peccatorum consequentur, nec aditum regni cælorum intrare poterunt. Imitemur ergo beatum Petrum in confessione veræ fidei, ut sic et corde credamus, et ore confitemur. Imitemur illum de sua simplicitate, quia filius columbæ appellatur. Constantia quoque ad vincendas voluptates sæculi par illi esse satagamus, ut ad illum cum quo ipse est pervenire mereamur.*

Tunc præcepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Christus. Legimus supra quia misit discipulos suos ad prædicandum, et jussit annuntiare, adventum suum ad eos; nunc præcepit ne eum dicant Christum, sed discretio est intelligi.

Supra jussit ut annuntiarent venisse, qui verbum salutis eis annuntiaret, et infirmos eorum curaret, ut venirent ad eum. Et post cum videret qui dignos se facerent ad noscenda secretiora sacramenta, panderentur eis eum apostolis, qui vero facerent se indignos recederent vacui cum Pharisæis, sicut ipse dixit. *Ne mittatis margaritas vestras.* Simili modo in hoc loco præcipit ne passim cum Christum annuntiareat, ne differretur utilitas crucis, et mundus non redimeretur. Seu alia causa Christus magnum nomen erat in ipsa gente, sicut apud nos est Cæsar et Augustus. Non vult ergo publice illud nomen de se prædicari ne scandalum Judæis fieret, quod arrogaret sibi regiam potestatem. Unde postea Judæi eum accusaverunt apud Pilatum, et tamen Pilatus invitus scribendo confirmavit quod rex esset Judæorum. Quod intelligitur, quia sic reges vocabantur videlicet Christi, et exemplum dedit suis, ne quærant magni dici in populis. Non est autem Salvatoris proprium nomen Christus, sed commune dignitatis nomen et potestatis. Jesus Christus proprium vocabulum Salvatoris est. *Exinde cepit Jesus ostendere discipulis suis quod oporteret eum ire Hierosolimam, et multa pati a senioribus, et scribis, et principibus sacerdotum.* Nunc quare præceperit non se manifestaturum Christum in populis declarat. Ac si aperte dicat : Cum me videritis post passionem resurgentem a mortuis, quia nihil prodest prædicare nunc paululum videri, derisui haberi, et approbrii crucifigi et flagellari. Prædicat etiam passionem suam, ut minus dubitent in ejus resurrectione. Et notandum quod ille qui hæc passurus Dei Filius, hominis sit, quia divinitas impassibilis exstitit in passione. Ille qui de sancta Maria natus est, ille passus est. *Et assumens eum Petrus, cepit increpare illum dicens. Beatus Petrus pro nimia fide et amore quæ habebat erga Deum nostrum, eum audiasse opprobria et mortem quam Dominus prædicabat se passurum Hierosolimam, apprehendit Dominum secreto, ne eorum aliis videretur magistrum redarguere, et cepit ei de affectu felicitatis dicere : *Absis a te, Domine, non erit tibi hoc.* Id est, hoc quod dicis longe sit a te. Vel sicut in Græco habet, *Delictus tui* : Quod est, *Propitius esto tibi.* Nolabat enim destruere confessionem suam, et putabat perdere præmium Salvatoris quod audierat : *Beatus es, Simon Barjona, et reliqua quæ audierat. Nec putabat posse fieri ut Filius Dei occideretur. Non erit tibi hoc.* Non possunt aures meæ ista percipere, nec cor meum credere. *Qui conversus dixit Petro : Vade post me, Satanas.* Satanas dicitur contrarius; *vade post me, meam sequere voluntatem et noli esse de his contrarius quæ a me ordinata sunt cum Patre.* Discipulus es, propterea debes sequi, non docere. Non est similis ista sententia illi quam ad diabolum Dominus dixit, quia illi dictum est, *Vade, Satanas, subauditur in abyssum.* Isti autem *vade retro post me, id est me imitare, ut eadem velis quæ ego.* Non est autem mirum si Dominus Petro talia dixit : post tantam beatitudinem quam supra dixerat, quia beatus Petrus*

adhuc non erat perfectus, adhuc eum erat negaturus, et omnia illa a Deo non ad præsens concessa fuerant, sed in futuro promissa, id est tibi dabo, non do, et reliqua. Non enim sapias quæ Dei sunt, ignoras Dei ordinationem, quia dispositum habeo per meam mortem redimere mundum: ea quæ hominum sunt mihi suades, quando mortem refugere suades, quia ipsam solent puri homines timere. *Tunc Jesus dixit discipulis suis.* Neque ista nec superius comprehensa dixit turbis, sed discipulis suis, quia non erant ista in perfectionibus prædicanda, verum perfectis. *Si quis vult post me venire.* Si quis vult me imitari, sicut discipuli, facere debent magistrum. Postquam prædixit de suis contumeliis et morte, armat suos, ut præparent se ad eadem perferenda. *Abneget semetipsum.* Desinat esse quod hactenus fuit per malam conversationem super Pharisæorum traditionem, et incipiat esse novus per meam admonitionem. Deneget in suis actibus vetus homo esse qui corrumpitur secundum desideria sua, et incipiat novus Adam fore, qui renovatur de die in diem in agnitione Dei. *Et tollat crucem suam, et sequatur me.* Crux a cruciatu dicitur, et per crucem mortificatio vitiorum intelligitur. Et sicut is qui crucifigitur huic mundo moritur, sic is qui Christum sequi vult debet mortificare passiones membrorum suorum. Duobus autem modis crux tollitur: cum aut per abstinentiam corporis afficitur, aut per compassionem proximi animus affligitur. Quod Paulus aliis verbis id ipsum clamat iniquiens: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, iram, fornicationem, avaritiam, et reliqua.* In seipso nobis exemplum monstravit, qui ait: *Castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Ecce audivimus de cruce corporis sui, requiramus de compassionem proximi. Ait namque. *Quis infirmatur et ego non infirmor? quis scandalizatur et ego non uror?*

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam. Qui sic voluerit animam salvam facere, ut nolit eam dare pro Christo, perdet quando melius habere debet. *Qui autem perdidit animam suam propter me, salvam faciet eam.* Qui tradere non timuerit propter me animam suam in hoc sæculo, salvam faciet eam in futuro. Quasi agricolæ dicitur: Si vis salvum facere frumentum, perde illud in terra, quia si servaveris in horreo, peribit: si in terram jeceris, recipies duplo. Hoc illis tunc dictum est, qui inter persecutiones versati sunt paganorum. Nos similes esse martyribus si volumus, debemus mala proximorum et persecutiones malorum Christianorum æquanimiter ferre, quia non erimus consortes martyrum, si non erimus passionum vel in aliquo participes. *Qui autem perdidit animam suam propter me, vel* (sicut in alio Evangelio habetur) *propter Evangelium meum, inveniet eam, vel sensu quem superius diximus, vel per animam nostram voluptates hujus sæculi. Quicumque pro Dei amore delicias et voluptates hujus sæculi abnegaverit sibi, in æterno sæculo recipiet quales nec oculus vidit, nec in*

A cor hominis ascendit, quæ præparavit Dominus angelibus se.

Quid enim prodest homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum faciat? Quid profuit illis imperatoribus, qui istum mundum tribuerunt per viginti annos, ut Octavianus per quinquaginta tres annos, cum jam per octingentos jaceret in inferno? Nunquid non fuerat ei melius esse socium Lazari pauperis, quam modo esse socium diaboli? Transierunt omnes honores illius tanquam umbra, et tanquam somnium. Frequentes cum aureis curribus et aureis scutis suscepti sunt a consiliis; et postea nudi et rei excepti a nigerrimis demonibus; et in æterno igne religati. Quod pejus est, multi Christiani ibunt cum ipsis qui viam veritatis scire debent.

B quam dabit homo commutationem pro anima sua? Nullam commutationem deberet homo dare pro anima sua, sed, quod pejus est, multissimi qui præponunt corpus animæ, et temporalia æternis, et non cogitant de anima nec de vita perpetua, sed honoribus terrenis, et de caducis, et venundant se ut faciant malum sicut de Achab dicitur: Qui venundatus est ut faceret malum. Quibus frequenter evenit ut Babam, qui cum prohibitus esset a Deo ne iret ad maledictum populum, ductus cupiditate muneris et iterum atque iterum interrogavit Deum, cum non esset ut homo qui mentiri posset. Sed quia sic importune petiit, et accepit quod Deus noluit, et illi non prodest. Sic multi cum intrant in ecclesiam lingua aliorum verba cantant, et animo de honoribus cogitant, sic

C per multos dies. Deus autem respicit ad cor, et videt quæ cor præcatur: verba quæ lingua dicit aliorum verba sunt, nisi verecundia illi esset, quod corde tegit lingua caneret. Cum videt igitur Deus sapiens ea magis nos optare in corde et opere, iratos concedit quod contra voluntatem ipsius et contra salutem nostram est, atque tali modo dat quis commutationem pro anima sua, cum eligit terrena et negligit æterna. Filius enim hominis venturus est in gloria Patris cum angelis suis. Quia prædixerat de se et de sequacibus suis oppido aspera, nunc temperat, et pro qua causa talia sustinere debeant ostendit, scilicet quia venturus sit, id est ipse hominis in gloria Patris ad judicandum vivos et mortuos, quia Pater omne judicium dedit Filio. Et tunc reddet unicuique secundum opera sua. Et tunc vos si fortiter et patienter sustinueritis, æternam remunerationem, et hi qui vos tribulant, æterna recipient tormenta. Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo. Poterat apostolorum esse tacita cogitatio ut dicerent, In fine mundi ista erunt quæ nobis promittit, et tali modo deficerent a spe. Nunc paucim promittit videlicet quod aliqui non sint ex his mortem gustaturi, quam parvo tempore quasi prelibando gustabunt. Donec videant filium hominis venientem in regno suo, hoc est in regia claritate, qualis post judicium videndus est ab omnibus electis. Nam in judicio videbitur in forma servi sicut

dictum est quando ascendit, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem, ut videant eum et boni et mali quem contempserunt, sicut scriptum est: *Videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. Videbunt autem eum iniusti terribilem, iusti mitem una eademque forma. Vel regnum ejus præsens Ecclesia intelligitur, quam multi viderunt fundatam in carne antequam mortem gustassent, sicut Joannes qui ad septem Ecclesias scribit, ut esset eis consolatio videre jam ex parte, in eum mundum crediturum. Rudes enim erant discipuli adhuc, et necessarium erat in præsentia aliqua promittere, unde in præsentia roborarentur, et in futuro robustius consolarentur. Vel de transfiguratione ejus potest intelligi, in qua eum illi tres viderunt quasi in regno suo, hoc est in regia dignitate qua ad iudicium videbitur.*

CAPUT XXXVI.

De transfiguratione Domini.

*Et post dies sex assumpsit Jesus Petrum et Jacobum et Joannem fratrem ejus. Post dies sex, videlicet postquam ista quæ superius audistis locutus est, quod essent qui non essent gustaturi mortem. Lucas dicit vere dies octo, sed Lucas primum et ultimum comprehendit diem, isti duo illos qui in medio fuerunt, Ut enim isti tres alios confortarent tempore passionis ejus, eliguntur a Domino. Non enim illi alii adhuc perfecti erant ut possent ea videre. Nam etiam isti ceciderunt et timuerunt valde. Secernuntur autem isti tres a cæteris, certis pro causis. Petrus, quia futurus erat pastor Ecclesiæ et ad Romanos mittendus, qui rectores orbis erant. Joannes, quia altius erat locuturus mundo divinitatem ejus, et apud Græcos sapientiores omnibus gentibus erat directurus. Jacobus, quia ipse primus de apostolis martyrium erat pro ipso subiturus, et ob hoc vocati sunt filii tonitru: quia ipsi hanc vocem erant audituri de qua nunc dicit. Typice ostenditur quod multi vocati, pauci electi. Sequitur: *Ducit illos in montem. Id est Thabor in Galilæa, qui interpretatur veniens lumen. Conveniens interpretatio, quia ibi frequenter de vero lumine illuminati sunt, ut etiam nunc. Excelsum. Pro valde celsum sicut nostri Alpes sunt in Burgundia, in quibus calor non multum potest nocere etiam in æstate, quando transfiguratio ista celebrata est. Scorsum. Ab aliis discipulis. Est enim adverbium separandi. Et transfiguratus est ante eos. Transfiguratus in alia figura. Nam substantiam non amisit, neque spiritualem aut aerium corpus assumpsit, sed ipsam substantiam gloriosam reddidit, sicut hic sequitur. Et resplenduit facies ejus sicut sol. In ea forma apparuit apostolis quam soli oculi mundi sanctorum visuri sunt post iudicium peractum. Quando dixit sicut sol non potuit altius ascendere comparando quod homo oculis corporalibus noscit. Vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix. In hoc possumus scire quod corpus idem ipsum fuit, quia vestimenta eadem fuerunt. De quibus dicitur quia facta sunt alba sicut nix, vel sicut in alio loco scriptum est, qualia vultus fulgo potest parere super terram. Apparet**

A quia non substantiam amiserunt, sed claritate desuper inductæ sunt. Vestimenta Christi, typice sancti ejus sunt de quibus Paulus ait: *Qui enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Qui fulgent nunc in præsentia, sed in futuro clarius, quia cum apparuerit similes ei erimus.*

*De quibus dicitur, qualia fulgo non potest parere super terram. Fulgo ille, de quo Psalmista: Lavabo me et super nivem dealbabor, quia non potest dare in sanctis, quod dandum promisit in cælis. Ecce apparuit Moyses et Elias. Per Moysen et Eliam legislatorem et eximium prophetarum ostendit, quia et lex ab ipso data est, et ipsum præfiguravit; et propheta ipso inspirante prophetaverunt, et omnia quæ de illo erant futura cecinerunt. Typice per Moysen sancti **B** qui jam gustata morte cum Domino regnabant. Per Eliam, qui adhuc vivere dicitur, illi electi qui in carne reperiendi sunt figurantur; quoniam sicut Paulus ait: *Mortui qui in Christo sunt resurgent primi, deinde qui vivi inventi fuerint simul rapiuntur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus.**

*Cum eo loquentes. Scilicet excessum ejus quem acturus erat in Hierusalem prænuntiantes. Origenes dicit quod Moyses cum tabulis quæ scriptam legem habuerunt, apparuerit, et Elias cum curru igneo advenit, et inde apostoli eos cognoverunt, et dignum erat ut in charitate cum Domino apparentes, terribiles et præclari apparerent, quasi dicerent: Non videatur vobis durum pati pro Christo, quia ego per legem, et iste per prophetiam ipso jubente sic prænuntiavimus futurum. Domine, bonum est nos hic esse; si vis, faciamus hic tria tabernacula. Quia viderat ad punctum delectabilia Petrus, volebat ibi semper immorari ne ad terram descenderet, ubi pro certo cognoverat eum crucifigendum. Nesciebat quid diceret, et fuerat oblitus sanctis promissum a Domino in cælis regnum, non in terra, neque posse quemquam mortali circumdatum carne immortalitate frui, nisi prius morte gustata. *Faciamus hic tria tabernacula.* Non sunt tria tabernacula faciendi, sed unum, quia Trinitas licet credenda, unus tamen Deus in substantia, et unum habet ovile Christus quod est una Ecclesia catholica. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos.* Quia Petrus tabernacula ædificare volebat, ostendit ei Dominus quod posset eundem umbraculum habere, quem præbuit Moysi cum populo suo per quadraginta annos. Seu etiam usitatissimum genus locutionis Dei per nubem ad electos suos, ut ad Job et ad ipsam Moysen, quia per nubem designatur lene blandimentum. *Et ecce vox de nube dicens.* Quia Petrus nihil rationis dixerat, non meretur responsonem, sed Pater respondet pro Filio, et docet et ipsos apostolos et per illos reliquos, quia is sit Filius ejus non adoptivus, sed proprius. Et illi soli figendum est tabernaculum, illi obtemperandum et ab apostolis et a Moysse et ab Elia. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite.* Et hoc retinendum quod*

sicut in baptismo Trinitas, sic etiam in monte co-
 coarsa est. *Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, et timuerunt valde.* Non est mirum si discipuli
 thuerunt valde, quia viderant Dominum glorificatum
 supra humanam formam et quia Dei Patris audie-
 runt vocem per subjectam creaturam, et quia nubes
 tetigerant eos etiam tunc errasse se cognoverant. *Et
 accessit Jesus, et tetigit eos.* Huius humanæ condi-
 tionis est, cum aliquid super se videri, timore affici, sed
 iterum per vocem et tactum recitari. Quod et in
 Daniele legimus, et in Ezechiele. Igitur, quia pro
 superna voce et actione dejecti iacebant, recreantur
 a consueta voce et tactu humano.

Nolite timere. Ad nostram instructionem ista om-
 nia facta sunt, et non ad defectionem. Electorum est
 in faciem cadere, et reproborum in dorsum, ut in
 passione de persecutoribus Domini. *Levantes autem
 oculos suos neminem viderunt, nisi solum Jesum.* Cum
 Patris vox cepit Filium commendare, servi discesse-
 runt. Et cum surgant non vident alium nisi Domi-
 num, ne vox quæ sonerat ad alium putaretur facta,
 nisi ad ipsum. Typice, postquam Christus apparuit,
 non fuit necessitas legis umbra, vel vaticinatio prop-
 hetalis. *Et descendentibus illis de monte præcepit
 Jesus dicens: Nemini dixeritis visionem.* Non vult ut
 prædicentur quæ in monte viderant in populis, ne
 pro rei magnitudine non crederetur; seu propter
 opprobrium crucis scandalum generaret, et vile ha-
 beretur, donec cum resurrectionis triumpho, gloria
 regnentis una annuntiaretur. *Et interrogaverunt eum
 discipuli dicentes: Quid ergo Scribæ dicant quod
 Eliam oportet primum venire?* Requirendam nobis
 est, unde quæstio orta fuerit inter discipulos Do-
 mini, quia Dominus dixerat supra quod aliqui non
 essent gustaturi mortem donec viderint filium homi-
 nis venientem in regno suo. *Æstimaverant quod
 ipse regni glorificationis statim fore debent: inde dixe-
 runt: Quid est quod Scribæ dicant et Pharisei, quia
 Elias debeat precedere tuum adventum? Habebant
 enim Pharisei, secundum Malachiam scriptam, quod
 Elias præcedet Domini adventum, sed de secundo,
 non de primo hoc debet intelligi. Videbant enim
 Eliam recessisse, et ideo turbabantur. At ille re-
 spondens ait eis: Elias quidem veniens restituet omnia.
 Utique quæ idem propheta prædixit Malachias. Sicut
 audistis venit Elias in secundo Domini adventu juxta
 corporis fidem. *Dico autem vobis quod Elias jam venit,
 videlicet in spiritu et actione Joannis, et non cogno-
 verunt eum, scilicet sanctitatem ejus. Sed fecerunt in
 eo quæcumque voluerunt.* Spreverunt atque decollave-
 runt eum. *Sic et Filius hominis passurus est ab eis.*
 Queritur quare dicantur Pharisei occidisse Joannem,
 cum Herodes eum occiderit. Sed ex hoc, quia
 non contradixerant, dicuntur consensisse. Perituro
 enim qui potest subvenire et non facit, occidit. Simi-
 liter Herodes dicitur Dominum occidisse, quia cum
 potuit, noluit liberare, sed consensit cum Pilato, et
 remisit eum ad illum.*

CAPUT XXXVII.

De lunatico.

*Et cum ventasset ad turbam, accessit ad eum homo
 genibus prostratus.* Notanda sunt semper Domini
 actiones quibus non cessat a salute hominum. In
 monte discipulis arcana suæ majestatis reservat,
 descendens de eo exceptus est a turba. In monte sa-
 navit dubitas mentes apostolorum, in plano sanavit
 corpora et mentes barbarum. *Domine, miserere mi
 fili, quia lunaticus est.* Sic filii homines putabant
 quod ex lunæ defectione homo malum pateretur, sed
 non erat. Sed diabolus, ut posset homines ledere in
 animis, observabat tempus lunæ, et corripiebat homi-
 nem, ut infamaretur creator per creaturam, et
 blasphemaretur creator qui talem creaturam crea-
 set, ex qua homo mala pateretur. Hunc autem ho-
 minem Marcus surdum et mutum fuisse narrat.
 Juxta fidem historiarum ita factum est. Alio vero intel-
 lectu significat eos de quibus scriptum est. *Stultus
 ut luna mutatur.* Quod dicit, *sæpe cadit in ignem,*
 subauditur avaritiæ, quia quasi ardet avaritia, dum
 crescut pecuniæ, *quia amor nummi crecchi, quantum
 ipsa pecunia crecchi,* sive per ignem iracundia expri-
 mitur. *Et crebro in aquam.* In fluxu luxuriæ, quæ
 dissolvit mentem solet per delicias. *Et ostendit eum
 discipulis suis, et non potuerunt curare eum.* Frequen-
 ter precibus potentium resistunt opera pro quibus
 petunt, quando is pro quo petunt a malo non con-
 vertitur. Unde frequenter Dominus dicit: *Secun-
 dum fidem tuam fiat tibi.* Quicumque autem demo-
 nio traditur, aut pro suo aut pro parentum peccato
 traditur, sicut in omnibus locis Evangeliorum invenimus.
*Respondit Jesus, et ait: O generatio intru-
 dita et perversa, quomodo ero vobiscum? quomodo
 vos patiar?* Non ideo hæc loquitur, quasi tanto affe-
 ctus, aut in iram conversus, de quo scriptum est
 quod *sicut agnus non aperuit os suum.* Sed qui per
 Salomonem dicitur: *Verba sapientium quasi simuli,
 et quasi clavi in altum defixi.* Voluit quæ diceret in
 mentibus fixa remanere, veluti si medicus ad
 egrotum diceret: *Quousque accedam ad domum
 tuam, quomodo perdam artis peritiam?* Ego aliud
 jubeo, et aliud facis tu. Vel per illum arguit Judæos
 in infidelitate. Nam quia irato animo hoc non dicitur,
 sequentia demonstrant. Sequitur. *Affert illum
 ad me. Et increpavit illum Jesus.* Non hominem, sed
 diabolum increpavit, qui ausus fuit illum eisdem
 præsentem creatore. Nam dicit evangelista quæ in
 ipsa hora conturbavit eum et elisit in terram. Si as-
 tem et hominem intelligimus increpatum, ostendi-
 tur quod propter sua peccata a demonio domina-
 tur. Quod autem in ipsa hora amplius eum cruciabat,
 ob hoc faciebat, ut expulsionis suæ iram vindicaret,
 seu ut odium virtutis incuteret. *Et existit ab eo de-
 monium.* Alius evangelista dicit quod præcepit ei
 ut non amplius in eum introiret, quia *solet diabolus
 voluntariæ locum habitationis suæ repetere, nisi in
 qui liberatus est se a peccatis custodiat, quod Domi-*

nus ostendit de suo curato dicens: *Cum immundus A spiritus exierit ab homine, et reliqua.*

Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto, et dixerunt: *Quare nos non potuimus eicere illum?* Hic apparet quod apostoli frequenter virtutes faciebant, et demones expellebant, cum de isto solummodo interrogant quare non potuerint eicere. *Dicit illis: Propter incredulitatem vestram.* Hoc est quod alibi eis dixit. *Quicumque petieritis in nomine meo credentes, accipietis,* quoties non accipimus non presentis est, sed presentis. Siue, ut Iacobus ait: *Postulos quis in fide nihil hæsitans,* seu incredulitas fuit, quia crediderunt per lucæ defectum affligi hominem. *Amen, amen dico vobis, si habueritis fidem ut granum sinapis.* Non ideo fides grauo sinapis comparatur quod parua sit, sed quia flagrans est et magna cum in opere parere coeperit. *Dicetis monti huic. Transi inde, et transibit.* Mons hic, ipse diabolus intelligitur, quia ejectus fuit tunc de ipso homine, et inde dicit *monti huic.* Unde et in Apocalypsi dicitur: *Diabolus tanquam mons magnus missus est in mare.* Et in alio loco: *Mons pestifer, qui corrumpit omnem terram.* Requirit aliqui qui ad litteram de monte terreno volunt intelligi, si aliquis sanctorum aliquem montem de loco ad locum transtulerit. Sed tamen sciendum quod Dominus omnipotens convenientibus locis montes omnes instituit; et non est necesse transferre a loco ad locum, licet legamus Gregorium Nazianzenum hoc fecisse, et de Alexandro rege legimus quod ad conclusionem gentium Gog et Magog, quæ Gazara nunc vocatur, gentes quondam Hunnorum cum non posset eos bello delere, ad Deum conuersus petierit, et Deus ad conclusionem eorum montem adauerit, et quod romanis ipse cum populo suo concludit, et portas æreas subter ipsum montem posuerit. *Hoc autem genus non efficietur nisi per orationem et jejunium.* Oratio est non solum verbis, sed etiam opera iusta quæ pro nobis orant sicut Apostolus præcepit: *Sine intermissione orate.* Quomodo sine intermissione orare possumus, cum sine somno et cibo vivere non possumus? Sed sine intermissione orare est ea opera facere, quæ nobis dormientibus pro nobis exorent, quia nihil prodest ab escis ventrem abstrahere, et luxuria vel aliis vitiis indulgere. Per tales orationes et jejunia noverimus vel immundorum spirituum, vel hominum adversantium tentamenta esse superanda. Iram quoque Domini tali modo posse sedari, et veniam peccatorum promereri. Hoc munere filii Israel Samuele orante et jejunante cum eis liberati sunt a dominatione Philistinorum. Nativitas quoque de imminente timore erecti sunt, Iudei cum Esther et Mardocheo super Aman victoriam obtinuerunt. Machabæi etiam hostibus suis fortiores effecti sunt. *Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum, et occidetur, et tertia die resurgens.* Frequenter Dominus ista prædicit, quia istud quasi naufragium debuit esse apostolorum, et quasi totam spem amittere deberent, et

quomodo non credebant ea nec intelligebant, prædicit, ut leuius tolerarent si præsententur. Miscet tamen super aduersis peccera, id est mortui resurrectionem. Quod dicit *in manus hominum,* subauditur peccatorum vel militum, quia cum ipsis tradebatur, certum erat quia ad occidendum. *Et contristati sunt vehementer.* Pro dilectione magistri contristabantur, quem nolebant quidquam aduersi pati; cum scirent illum iuste vivere.

CAPUT XXXVIII.

De statere dato.

Et cum venissent Capharnaum. Capharnaum constat villam magnam esse ibi in Galilæa, quæ pro magnitudine sua civitas aliquando vocatur. Ubi sedebant Romani, qui magistri erant in ipsa terra. *Cum ergo illuc venisset Dominus, accesserunt qui didragma accipiebant ad Petrum.* Nostis quia totus orbis factus est tributarius sub Octaviano, nisi aliqui qui excellenti amicitia hoc meruerunt, ut Romani dicerentur. Pro hac professione Joseph cum Maria venit in Bethlehem prosteri numisma, et censum de capitibus suis. Pro reverentia igitur quam ipse habebat cum omnibus hominibus, maxime apud Romanos ut centurio ostendit, non fuit ausus publicanus ille illum compellere de tributo. Sperabant vero quod ipse ex nativitate de Nazareth esset: propterea postulabant iuniores Herodis censum ab eo. Nam ipse de potestate erat Pilati de Bethlehem. Didragma duo dragma sunt, id est denarii sex. Non negavit Petrus censum non esse solutum, quamvis ad opus pagani essent. *Et cum intrasset in domum, prævenit eum Iesus dicens.* Prævenit dictum Petri, qui scit omnia antequam fiant, ne discipuli scandalizarentur audientes a magistro exigere tributum. *Quid tibi videtur? Reges terræ a quibus accipiunt tributum, a filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis.* Ostendit Dominus noster quia spontanea voluntate censum tribueret, quia si nollet non daret, quia ipse secundum carnem ex progenie David erat, et secundum divinitatem Filius summi Patris et conditor mundi. Attamen ad dandum exemplum ut subditi simus potestatibus sublimioribus, fecit quod a nobis fieri voluit. *Vade ad mare et mitte hamum.* Id est lacum Genesar. Per omnia miranda Domini virtus, quod et piscem noverat habere in ore staterem, et etiam quia ipse primus esset capiendus. Sed qui prædixit ipse et creavit, et piscem, et aurum quod in ore habebat. Neque enim putandum est alicui decessisse in ipsum lacum, ut de alterius damno se liberaret Dominus. Sed et hoc creatum est ipsum aurum, et in ore adhuc piscis habebat, non in ventre. Simpliciter considerandum quod tante paupertatis fuerit, ut non habuerit quod pro se daret.

Stater duo didragma sunt. Alii homines de ære solvebant censum, solummodo de capite suo quatuor denarios. Dominus autem, ut ostenderet quia pretiosius supra cæteros homines haberet in corpore suo, id est divinitatem latentem, aurum pro se dedit. Mystice piscis ipsum significabat Dominum,

4407 corpus videlicet Dominicum quod de Maria sumpsit, qui aurum portabat in ore, scilicet sapientiam, de qua Salomon: *Thesaurus desiderabilis in ore sapientis*. Quod pro illo datum est, quia ut haberet fratres adoptivos, per verbum Evangelii sui factum est. Et non solum aurum, sed etiam piscis occisus, quia caro ejus pro nobis mortua est. Per Petrum, omnis eius Ecclesia, quæ eidem Petro commissa est, pro qua Dominus sanguinem dedit.

CAPUT XXXIX.

De exemplo pueri.

In illa hora accesserunt discipuli dicentes ad Jesum: *Quis putas major est in regno cælorum?* Quod dicit Evangelista: *In illa hora, videlicet cum viderunt redditum tributum a Petro, simul cum Domino, et quia viderant eum ante separatum a cæteris in monte, et audierant ei dictum retro: Tibi dabo claves regni cælorum, et nunc viderant eum Domino comparatum in datione tributi, orta est inter eos contentio, quis eorum videretur esse major, in tantum ut Deum interrogarent. Et Dominus sicut pius magister curavit animositatem eorum humilitate placare. Quasi dicerent quem æstimas meliorem in regno cælorum faciendum. Et advocans parvulum, statuit eum in medio eorum. Parvulum quemdam de turba infantem ætate, qui nesciret concupiscere neque locum, neque aurum, neque invidere, neque mentiri. Et dixit eis: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Nisi per meam doctrinam et ex voluntate vestra fiat is tales qualis iste est per ætatem, ut non concupiscamini rem alterius, non odia-tis aliquem, non quærat is honorem in isto sæculo, nec mentiamini, neque decipiatis proximos vestros, in vitam æternam non intrabitis. Dicit Origenes quia quando infans est quis, tunc est verus Adam, et talis qualis Deus Adam esse voluit, usquequo inter homines initiatur, non curat nisi de victu et de frigore, non curat de deliciis, neque de pretiosis vestimentis, nescit quid est aurum, æqualiter diligit petras et gemmas, amabilius est ei ovum quam aurum, nescit aliquem fallere, omnia bono animo facit, nihil in occulto. Hæc est simplicitas columbarum, quam nos imitari per innocentiam debemus. Postquam vero cœperit crescere infans, videlicet illa quæ diligit amplecti, aurum, delicias et reliqua mala, tunc efficitur nobis similis. Potest et de ipso Domino accipi quod de se dixerit, qui talis erat per innocentiam. Sed tamen multo retro habebat eis se ipsum datum ad imitandum, et propterea eum sequebantur, ut imitarentur eum. Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic major est in regno cælorum. Ut quod iste per naturam, ille sit per doctrinam, hic major est in regno cælorum. Et qui susceperit unum parvulum talem. Subauditur qualem modo esse præcepi, in nomine meo. Me suscepit. Pro certo quicumque talis efficitur pro Dei præcepto, Deus habitat in eo; videant autem qui suscipiuntur,*

A ut tales sint quales Dominus præcepit. Nam qui eos susceperint, licet illi indigni sint, si in nomine Domini eos susceperint, talem mercedem a Deo accipient, qualem acciperent si ipsi sancti essent, si tamen ipsi publice mali non sint, quia in vestimentis ovium Christi veniunt ad eos, et pro Christo eis impenditur quicquid datur. Sic enim dicit ipse: *Me suscipit, qui in nomine meo illum suscipit. Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris.* Secundum morem provincie loquitur, in qua hi qui majora crimina committebant, tali modo puniebantur, videlicet religato saxo ingenti ad collum ejus demergebantur in aquam. Mola asinaria, id est quam asinus apportabat. Quod dicit *expedit*, id est convenit. Sive: Melius est ei ut temporaliter pereat, quam augendo peccata sua deputetur pœnis æternis. Ex hoc loco colligere possumus quod omnes qui pro homicidiis et furtis puniuntur, si cognoverint peccatum suum, et easdem pœnas digne super se cognoverint venire, et confiteantur peccata sua et deprecantur Deum ut pro istis pœnis fiat eis remissio peccatorum, salvabuntur in alia vita. Dicant sicut dixit latro: *Nos quidem digne ita punimur, quia peccavimus in Deo et in Christianos. Væ mundo a scandalis. Væ erat mundo, quia pacem habebant in malo, et nulla contradictio eis erat in adorandis idolis. Necessè est enim ut veniant scandala.* Quia nolunt pagani cognoscere Deum qui eos creavit, venient eis adversitates, et tunc requirent Deum, qui eos adjuvet in adversitatibus, quia hi quos colunt mortui, non possunt adjuvare eos. Sic fecit Constantinus cum habere debuit bellum cum Maxentio: requisivit quem Deum potuisset adiutorem, quia sui opera manuum erant. *Veruntamen væ homini per quem scandalum venit.* Quicquid mali est in hoc mundo, per diabolum est, et suos ipsos qui voluntatem ejus faciunt diabolus flagellat, quia omnis Dei castigatio et in hoc sæculo et in futuro per diabolum fit, quia *Deus intentator malorum est, sed immissiones malæ per angelos malos fiunt.* Exemplum possumus capere de Nabuchodonosor, cui cum præceptum esset et populo ejus ut castigaret populum Domini, quia crudeliter super eos egerunt ipse et populus ejus, postea traditi sunt simili pœnæ. Propterea debent se custodire omnes homines ne sint aliquibus scandalum. *Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum et projice abs te.* Per manum vel pedem amici intelliguntur, quorum ope atque consilio quotidie indigemus. Si tales nos in via Dei obsistere voluerint, relinquendi sunt, ut amor Dei firmus in corde custodiatur, ne si cum perditis in hac vita partem habere voluerimus, in futuro pariter cum ipsis pereamus. *Et si oculus tuus scandalizat te.* In oculo quoque amici carnales intelliguntur, qui si scandalum in via Dei nobis sunt, et ipsi relinquendi sunt. Ille enim scandalizat fratrem, qui ei causa ruinæ est in dicto vel in facto. Scanda-

lum quippe Græcum nomen est, et potest Latine dici offensio sive ruina.

Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Nunc superius omnes affectus carnales abstulit per quos oberrare possumus a via Dei, quia melius est in presentis sæculo tribulationem sustinere quam æternam vitam perdere; nunc quoque præcipit ut omni contrito unusquisque caveat scandalum inferre eis qui propter Deum pauperes et humiles esse in hoc sæculo delegerunt. *Dico enim vobis quod angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei.* Ex hoc loco et ex aliis invenimus quod unusquisque hominibus angelos habet sibi deputatos a die ortus usque ad diem mortis suæ, bonum et malum. Legimus enim in Apocalypsi *Angelo Ephesi*, et reliquis, *scribe hæc* vel illa. Et Apostolus præcipit velari capita mulieribus in ecclesiis propter angelos. Idcirco studendum est unicuique ne injuste alicui malum inferat, quia et Deum adversum se irritat, et angelos bonos, suum et illius, contristet. *Venit enim filius hominis salvare quod perierat.* Verum est hoc, quia Deus omnipotens omnes homines vult salvos fieri, et ut pacem inter se uaberent prædicavit.

CAPUT XL.

De parabola ovium.

Quid vobis videtur, si fuerint alicui centum oves. Deus omnipotens centum habuit oves, qui perfectum decem ordinum angelorum numerum et hominem ad laudationem suam creavit. Per centenarium enim numerum perfectio designatur. Una ovis aberravit cum homo in paradiso peccavit. Reliquit novem ordines angelorum non mutando locum, sed seipsum monstrando incarnatum. *In montibus.* Hoc est, in cœlestibus. Venit quærere hominem, qui peccando a Deo recesserat, non corpore sed actione. *Contigit ut inveniret.* Quia invenit gentilem populum, qui voluntarie emendavit quod deliquerat. *Amen dico vobis quod gaudium est super eam magis quam supra nonaginta novem quæ non erraverunt.* Magis gaudium fit in cœlo de conversis peccatoribus, quam de stantibus justis. Quia reparato homine et ascenso Domino in cœlis, gaudium impletum est angelorum, et is qui reparavit, super angelos elevatus, est Deus archangelorum. Sive quia sunt justis, qui ista semetipsos in conspectu Dei quotidie affligunt, quasi opera egerint impiorum, tales et peccatores possunt appellari. De talibus quotidie gaudium fit in cœlo. *Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, ut pereat unus de pusillis istis.* Quod Deus omnipotens noluerit hominem perdere, redemptio et amara mors quam pro nobis sustinuit indicavit.

CAPUT XLI.

De remittendo fratre.

Si autem peccaverit in te frater tuus. Superius docuit non contemnendos humiles qui Christiani nobiscum adhuc perseverant, ut si in nobis peccaverint, non propterea alienemus nos ab ipsis usquequo sciamus si possumus converti et emendare de

um, in alio evangelista dicitur: *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, et si poenitentiam egerit, dimitte illi.* Attendere autem debemus quod dicit in te, quia aliud est peccare in nobis, aliud in Deum. Si in nobis peccaverit aliquis, habemus potestatem dimittere. Si autem in Deum peccaverit aliquis, secundum quod definitum est ab antiquis in canonibus emendandum est, sicut in libro Regum dicitur: *Si peccaverit vir in virum placare ei potest Deus; si autem in Deum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Vade et corripe eum inter te et ipsum solum.* Solum tam solo debet corripi, ne si pudorem amiserit, peior fiat. *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Quia qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operit multitudinem peccatorum suorum. *Si autem non te audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos.* Adhibentur duo vel tres, vel corrigendi studio, vel conveniendi sub testibus. *Si autem illos non audieris, dic Ecclesiæ.* Ut qui noluit converti cum pudore convertatur multorum improperationibus. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* Ethnicus Græce, Latine gentilis dicitur. Publicanus quoque est qui exigit publica lucra per negotiationes ac per furta et perjuria, qui publicæ rei deservit. Qui enim Christianus est et fraternam pacem impugnat, vel publice Christiano scandalum est, peior est quam paganus, qui necdum suscepit Christianitatem. *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælis; et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo.* Quia dixerat, *sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, ne illi vile hoc ducerent, qui scandalum inferioribus faciunt, ostendit quod is qui in malo perseverat sub Ecclesia anathematizatur. Eorum sententiam divina pietas sequitur, si regulariter et secundum proximi dilectionem hoc faciunt. *Iterum dico vobis, quod si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quæcunque petierint fiet vobis.* Si ita petierint, ut alio loco dixit, hoc est in nomine Jesu, ad salutem animæ pertinens. Habemus hoc ad exemplum de beatis Petro et Paulo, qui petierunt de Simone, qui aliis laqueus mortis erat, et acceperunt ut caderet et periret ne aliis scandalum esset. *Ubi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Josephus dicit de secta Judæorum, quos tamen Jessæos nominat, quod quidquid centum insimul congregati instituissent, pro lege habebatur. Dominus autem de tribus, dicit fidelibus suis, quod quidquid faciant in nomine ipsius, ipse faciat. Pro qua re constitutum est ut episcopus non ordinetur minus quam a tribus. *Tunc accedens ad eum dixit.* Quia supra jusserat Petro et omnibus suis sequacibus ut peccantes in se dimitterent et castigarent, interrogat Petrus quotiens hoc facere debeat, si vel usque septies. Sacratius et usitatus numerus erat apud eos septimus numerus propter sabbatum. *Non dico tibi septies, sed usque septuagies septies.* Sive computes septem per septua-

ginta, sive septuaginta per septem, ad unum pervenit, id est quadringentos, nonaginta. *Quantis nullus erga alium potest peccare.* Id est, quandiu petit, dimittamus illi. Et in omni numero ita est ratio fixa, ut sive minorem per majorem transeamus, sive per majorem minorem decamus, ad unum sensum revertantur. Consuetudo erat in ista terra ad omnes sermones parabolas jungere et ideo Dominus semper cum parabolis loquebatur. *Idco assimilatum est regnum caelorum.* Ideo, id est ut dimittamus in nobis peccantibus, et veniam nobis petentibus. Semper regnum caelorum hi qui sunt in regno caelorum in Ecclesia Christi, in qua ipse regnat, intelliguntur. *Homini regit Deo omnipotenti. Qui voluit rationem ponere ante seors.* Qui sunt in Ecclesia Christiani. Quotidie istas rationes ponantur in Ecclesia quando petimus a Deo ut dimittat debita nostra, et ille habet nobiscum pactum factum, ut dimittamus debitoribus nostris, tunc nobis dimittet debita nostra. Nos autem sumus illi debitores decem millium talentorum, graviora peccata quae unusquisque in se recognoscit, quia nullas potest narrare in quantis omni die peccamus erga Deum in cogitationibus, in locutionibus otiosis, noxiis, mortiferis, scilicet detractionibus, operibus similiter otiosis, nocivis, mortiferis per omnia membra nostra: per aures audiendo otiosa, nociva, mortifera, per oculos, per nares, per pedes, per manus, et per omnes affectus corporis. *Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum Dominus vendari, et uxorem ejus et filios, et omnia quae habebat et reddi.* Jubebat lex ut qui ad solvenda multa esset inops, esset servus eorum quibus erat condemnatus, usquequo se redimere posset. Herodes autem addiderat ut vendideretur eum vellet, et tali modo agebatur in ipsa terra. Inde hoc Dominus dicit. Quia si Dominus juxta opera nostra condemnare nos voluerit, nullus potest esse mundus in conspectu ejus. Jubet nos Dominus vendari, et uxorem et filios, cum propter cogitationes, locutiones, operationes, jubet nos tradi aeternis cruciatibus; cum infirmamur et audimus per verba suorum: Qui bona fecerunt ibunt in vitam aeternam, et qui mala in ignem aeternum. Cum ista audimus, timemus, et oramus nobis dimitti, et Dominus dimittit nobis si a malo cessamus et iterum convalescimus. Sequitur: *Egressus autem servus ille, inventi unum de oves suis.* Id est, aliquem similiter Christianum. *Debitorem sibi centum denariis.* Id est centum generibus offensionum et scandalorum. Nam censum quod aliquis alicui juste debet, non est peccatum repetere. Sed si videt quod non possit solvere propter paupertatem, debet erga illum agere ut ipse vellet agi circa se, aut expectare usquequo melius possit solvere. *Et tenens suffocabat eum dicens: Redde quod debes.* Quia cum aliqui fortiores sunt aliquibus, si aliquid offenderint minores, absque misericordia grassantur super eos, quia vident se aliquid majus posse. Et non solum suffocant eos, sed etiam occidunt aut annihilant eos,

A non recogitantes quod ex dono Dei possunt quod possunt. Et ideo irremediabiliter cruciabantur in alia vita, quia ita agunt, nisi hic digne poeniterint et emendaverint quod egerunt. *Videntes autem, conversi ejus quae fiebant, commiserati sunt valde.* Vel angeli Domini, qui opera nostra Deo annuntiant, vel sacerdotes quos habemus inter nos et Deum. *Cum nolimus auscultare illos ut dimittamus qui in nobis peccaverunt non resolvunt peccata nostra nec orant pro nobis.* Quia si quis in discordia moritur, nullus Christianus pro eo debet orare, neque commemorationem pro eo ad altare Domini facere. *Tunc vocavit illum Dominus suus, et ait illi. Praecipit egressi illum e corpore et venit ante tribunal Christi: et quia noluit misereri, constrictis suis, traditus demeritis tortoribus, quousque solvat omnia peccata quae commisit coram Deo. Sic et Pater meus caecus faciet vobis.* Confirmat sententiam suam, et omnem simulationem fictae pacis avertit dicens: *Si non remiseritis de cordibus vestris.* Quia nihil prodest ore dimittere, si in corde eam odio habeamus; idcirco dicit, *de cordibus vestris.*

CAPUT LXII.

De uxore non dimittenda.

Et factum est cum consummasset Jesus sermones istos. Notandum quod verbum consummationis in perfectorum opere semper ponitur. *Migravit Dominus de Galilaea in Judaeam.* Quamvis illa omnis Palaestina provincia generaliter Judaea diceretur, ad differentiam aliarum regionum (eo quod Judaei eam incolerent), specialiter tamen inter eos illa pars Judaea vocabatur, ubi Hierusalem constructa erat. Venit igitur de Capharnaum in Judaeam, et turbae quae pauperes erant sequebantur eum propter doctrinam et curationem. Potentes autem de Judaea et qui sapientiores seipso putabant, sequebantur ob reprehensionem, quia in facto et in dictis querebant quomodo aut secundum legem eum adjudicarent morti, aut secundum terrenam potestatem prepararent inimicos populos, vel Romanos, ut per ipsos occideretur. *Si licet homini dimittere uxorem suam quacunque ex causa.* Audierunt eum praedicare castitatem et pudicitiam, et viderunt eum virginem vivere, et inde dixerunt intra se: Ecce aliter vivit quam nos, in hoc possumus eum comprehendere. Interrogemus istam questionem si dixerit dimittendam mulierem, contraria suis dictis et factis loquitur, etiam et mulieres odient eum; si autem dixerit non dimittendam, nos comprehendimus eum, quia contraria Moysi locutus est. Sed Dominus sicut fons sapientiae semper transiebat eorum laqueos irreprehensibiliter. *Respondens ait eis: Non legistis quod qui fecit hominem ab initio masculum et feminam fecit eos?* De ipso Dominus de quo putabant intendere ei calumniam ostendit et affirmat suam doctrinam, quasi diceret: Ipse Deus qui per Moysen legem nobis dedit, ipse, narrante eodem Moyse, non fecit cum uno masculo nisi unam feminam, non duas, ut cum unam eiecisset aliam sortiretur. Et etiam Deus per Adam

prophetavit quod *relinquet homo patrem et matrem suam, et adheret uxori suæ. Et hic non dixit uxori- bus, quasi de pluribus, sed de una. Et erunt duo. Non dicit tres. In carne una.* Non est Deus ut homo, ut necessarium sit ei immutare sententiam suam, quia semel loquitur Deus, et secundo idipsum non repetit. Ideo non potest aliter tunc constituisse et per Moysen aliter præcepisse. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Si una caro est effecta per amorem vel etiam in filiis, quomodo potest separari? Quod Deus conjunxit per amorem, qui permisit dominare in cordibus hominum amorem, homo non debet separare. *Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii et dimittere?* Ecce laqueus quem occultabant dicentes: *Quid erit hoc quod Moyses præcepit mulieribus dare chartam separationis? Foderunt foveam, sed ipsi incident in eam, sicut semper.* Ecce neque Deus mendax neque Moyses malus, sed vos duricordes et desides, et pro vestra duritia non jussit, sed concessit vobis Moyses. Qui si non concessisset, vos occideretis priores uxores, ut possetis juniores ac pulchriores, aut ditiores accipere. *Ab initio autem non fuit sic.* Legimus quod Noe et filii ejus singulas uxores in arca habuerunt, non amplius. Et quia cum Abraham sterilem uxorem Saram habuerit, non dimisit illam, et nullus de patriarchis suam uxorem dimisit, nisi in morte. *Dico autem vobis quod quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mæchatur.* Ex hoc loco Paulus accepit quod dixit, *quod mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Hoc est, non possunt se separare, nisi ambo communi consilio voluerint. *Et qui dimissam duxerit, mæchatur.* In tribus est adulterium: in illo qui dimittit, qui causa est fornicationis uxoris; in uxore qui se non continet, et si non potest continere, ad priorem debet reverti; et in illo qui vivente alio ejus uxorem sortitur. Propterea qui sæculum gostiunt relinquere, debent expectare ut et conjuges earum se queant continere, quia non debet unus in monasterium abire, et alius foris patrem sortiri.

Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Discipuli præsentibus cum Domino intellexerunt quod postquam accepta fuerit, sive sit gulosa, sive sit rixosa, sive infirma, tenenda est usque ad diem mortis, nisi ex consensu amborum relinquatur sæculum. Quapropter antequam accipiat uxorem homo debet eam cognoscere in moribus et in sanitate, et non debet subito facere quod diu habet dolere. Sed si omnia facienda sunt cum consilio, istud amplius, quia seipsum traditurus est ut fiant duo in carne una. Quamvis multi septem causas considerent in accipiendis uxoribus, id est, generositatem, divitias, formam, sanitatem, sapientiam, mores, tamen duo amplius quærenda sunt, sapientia et mores, quia si ista duo defuerint, possunt alia deperire. Vidimus enim quasdam et

inhoneste natas, et ditatas, ad tantam inopiam pervenisse propter incontinentiam morum, ut mendicando vitam finirent. Multas vero audivimus ob fornicationis malum occisas. Et e contrario alias, ignobilius natas, de paupertate ad divitias pervenisse propter suam sapientiam et morum continentiam. *Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud.* Quia discipuli dixerunt, *non expedit nubere,* ad hoc respondit Dominus quod *non omnes capiunt verbum istud,* ut impleant abstinendo se a mulieribus. *Sed quibus datum est.* Hoc est a Deo, abstinere cum virginitate. *Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt.* Sicut de omnibus membris nascuntur homines debiles, sic etiam de ipsis membris debiles nati sunt, quia vena de qua semen descendere debuit, aperta non fuit, ut his solent clausæ esse venæ, per quas auditus in interioribus penetrat, qui surdi nascuntur. *Et sunt eunuchi qui ab hominibus facti sunt.* Ex antiquo usu gentilium adhuc permanet in multis gentibus atterere testiculos infantium in tenera ætate, sive macerare, vel etiam penitus auferre pro multis causis, sive ut assidui sint in servitio dominorum, seu ut creditam sibi substantiam non dispergant in mulieribus. Nam ante Christianitatem ad turpe ministerium a quibusdam fiebant. Nunc vero in Benevento quoscunque clericos facere disponunt, pater et mater in infantia atterunt testiculos, et videntur semper juvenes esse, usquequo canescere incipiunt. Nam in perfecta ætate si factum fuerit, debilitantur statim, et vires amittunt.

Et sunt eunuchi, qui seipso castraverunt propter regnum cælorum. Illi alii duo corporaliter sunt, isti vero qui propter regnum cælorum fieri debent, mente non corpore fiunt, quia nulli licet abscindere sibi membra sua, pro ulla incontinentia. Et si fecerit, gradus ecclesiasticos habere non poterit, et si habet, amittet ipsos. Si autem ab aliis injuste factum fuerit, non amittit suos honores. *Qui potest capere, capiat.* Capere, implere. Qui potest implere ut virgo permaneat, faciat. Ac si aperte dicat: Nulli invitus præcipio, sed qui voluerit me imitari, habeat condignam retributionem: Qui vero non potuerit non amittet pro hoc vitam æternam. Quia tres sunt gradus de quibus fundata est Ecclesia, conjugatorum, continentium, et virginum. Et ut utrosque Dominus sanctificaret, ad nuptias venire dignatus est, et miraculum ibidem facere. A prophetissa Anna benedici voluit, et a sene Simeone. Et ut ostenderet virgini matrem fore et reginam omnium virtutum sociamque angelorum, de virgine natus est et nasci dignatus, placuit virgo permanere. Unde et apostolos suos quosdam elegit conjugatos, quosdam continentes, quosdam virgines. Tamen B. Petrum conjugatum præposuit omnibus ordinibus, ne virgines superbirent aut conjugati desperarent non posse pervenire ad illam perfectionem quam virgines assequabantur. Simile huic dicto beatus Paulus præcipit dicens: *De virginibus autem præceptum Domini non*

habeo, consilium auem do. Videlicet ut aliquis virgo permaneat, non est præceptum, sed exhortatum. Unde et subjungit: *Volo omnes homines esse sicut meipsum, id est absque uxore.* Si autem dicit aliquis: *Quare presbyteri et diaconi non habeant uxores?* respondebimus quod gratius Deo multi sequentes Dei exemplum, quod optimum est tenent. Et ideo non est necesse per conjugatos ministeria Domini administrare. Sed et hi qui transgrediuntur vota quæ voverunt Domino, videlicet cum virginitate ministrare, tanquam apostatas præcipiunt canones damnare, et a ministerio separare. *Tunc oblatis sunt parvuli, ut manus eis imponeret.* Quia imperfectior ætas erat infantum, solebat pati phantasmata dæmonum. Et quanto minor, tanto magis infestius, ut dicunt obstetrices. Quia quando ante novem dies solus inventus fuerit, a dæmone occidebatur. Pro hac re erat consuetudo a prophetis benedici parvulos. Simili modo ergo adduxerunt et attulerunt qui adhuc nequibant venire, ut benedicerentur a Domino. *Et oraret.* Subauditur, super eos, sicut Jacob benedixit Ephraim et Manasse, impositis manibus super caput eorum. *Discipuli autem increpabant eos.* Non pro invidia, sed timebant, ne sicut cæteri homines tædio afficeretur ex multitudine eorum. *Jesus vero ait eis: Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire.* Et tunc illos ita suscepit, ut audistis, et benedixit. Et semper quicumque vult accedere ad eum cum parvulo spiritu, id est humili, factus malitia parvulus, suscepit illum, ut psalmus inquit: *Suscipiet mansuetos Dominus. Talium est enim regnum cælorum.* Hoc est, qui tales sunt per innocentiam, quales isti sunt per ætatem. Et non dixit: *Istorum est regnum cælorum, sed talium,* requirens innocentiam mentis, non ætatis. Sic et Apostolus præcipit dicens: *Malitia parvuli estote, sensibus perfecti.* De innocentia infantum superius diximus, ideo non est hic necessarium repetere. *Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.* Quia videbat quod Scribæ potius gestirent reprehendere quam credere, cito reliquit incredulos, quia quam non invenit humilem, fugit mentem. Et venit ad humiles et tremantes sermones ejus.

CAPUT XLIII.

De divite tentante.

Et ecce unus accedens, ait illi. Forte audierat iste de imitanda innocentia parvulorum, et ideo per singula verba vult sibi exponi quæ sit ipsa vera innocentia. *Magister bone, quid boni faciam ut vitam æternam habeam?* Alius evangelista dicit: *Quid me dicis bonum?* Quia ipse solummodo hominem Dominum credebat, quia et magistrum vocabat, non Christum, neque Deum, propterea redarguitur, cur eum bonum dicat, cum Deum cum non esse credat. Non igitur Dominus bonum se esse denegat, sed Deum se esse demonstrat. Et voluit ut ille qui eum bonum dicebat, quomodo bonus esset disceret. Omnis enim homo, licet sanctus, et omnis creatura comparatione Dei non est bona. Per se autem bonus et homo et omnis creatura, si sic est sicut creata fuit. Nam quia hoc

voluerit Dominus istum intelligere, ipse se alio loco bonum dixit, ubi ait: *Ego sum pastor bonus; et de Spiritu sancto: Pater vester dabit Spiritum bonum petentibus eum.*

Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Cum bonus absolute in Scriptura ponitur, Deus intelligitur, quia ipse est naturaliter, et non ex accidenti dono bonus, et non solum bonus, sed et bonitas et fons bonitatis. Et quicumque est bonus, ipso participante et dante bonus est. Omnis creatura in quantum bona est, ex Deo est, in quantum mala, ex se et vitio suo est mala. Ecce testimonium Domini non solum de Patre, sed de se quoque et Spiritu sancto, qui est unus Deus incomparabiliter et ineffabiliter summe bonus. *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Ex hoc loco intelligimus quod quicumque legem veterem custodierunt incontaminate, vitam habeant æternam. *Dicit ille, Quæ? Jesus autem dixit illi: Non homicidium facias.* Duobus modis fit homicidium. Homicidium est cum quis habitaculum animæ ante tempus constitutum dissipat, et quasi sine Dei jussione de exilio animam abire compellat, vel seipsum, vel alium. Sed malum est in quolibet homine pessimum esse in seipso; et non solum apud Deum ejusque Christianos execrabile malum est sibi injicere manus, verum et apud antiquos paganos ita exosum, ut manus quæ hoc perpetrasset communi sepultura cum corpore careret. Sed quod dicit dolor est, adhuc hodie nomine tenus Christiani hoc faciunt: cujus periculi malum ad episcopos respicit, qui eis non annuntiant quia non finiunt tristitias et tribulationes, sed multiplicant dum de istis tormentis ad atrociora transeunt. Aliud homicidium est spirituale, cum quis peccat ad mortem, aut fratrem facit peccare, aut videt et non revocat, et moriatur ambo in anima. Ille quia Deum dereliquit peccando, iste quia vidit, et non revocavit cum potuit. *Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur.* Apostolus: *Et non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.* Reminiscamur factum Heli, quod non corripuit filios suos ut dignum fuit, et ipse pro eis periit, et illi de præsentis interitu ad æternum transierunt. Sequitur: *Non adulterabis.* Adulterare est alterius thorum transire. Et quamvis omnis fornicatio criminale peccatum sit, tamen istud est gravius fornicationis vitium, quia in tribus peccatum committitur. Et istud etiam spiritualiter committitur, cum alicujus anima quæ debet Deum virum habere, cui adhærere in baptismo spondit, derelinquit illum pro auro, vel gemmis, aut pro aliqua voluptate carnali, et adhæret diabolo suadenti. *Quam fornicationem Ezechiel plenus exsequitur sub duarum mulierum persona, id est, Jerusalem et Samaria, et per ipsas habitatores eorum volens intelligi.* *Non facies furtum.* Similiter et istud duobus modis admittitur: videlicet cum quis a proximo suo quocunque malo ingenio aliquid aufert. Furari est enim in furtivo, id est in absconso auferre. Est autem discretio inter furtum et sacrilegium, quia quamvis sa-

crilegium et furtum sit, tamen tanto majus, quanto de sacris rebus, et sicut est furtum de re temporali sic est furtum spiritale, verbum divinum nescienti subtrahere.

Non falsum testimonium dicas. Falsum testimonium quis dicit, cum alio sensu dicit quam ille qui primus dixit, ille quoque qui alteri mendacium dicenti, consensit et veritatem quam scit, tacet. Hæc est innocentia quam jubemur imitari in parvulis, per quam et Deo placere et ad æternam vitam possumus pervenire.

Honora patrem et matrem. Honor hic non solum in verbis, sed et in omnibus donis et honoribus accipiendus est. Est quoque verus Pater creator noster Dominus, quem ante omnia et super omnia honorare debemus. Matrem etiam Ecclesiam, quæ genuit nos, B amare et honorare jubemur.

Diliges proximum tuum sicut teipsum. Proximus noster est omnis homo, sicut ipse ostendit in parabola vulnerati, vel proximus qui eundem Deum colit quem et nos: quem et fratrem jubemur vocare, ut Dominus in oratione Dominica ostendit.

Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi. Non tentantis studio iste Dominum interrogavit, sicut alius evangelista ostendit, qui dicit quod intuitus Dominus dilexerit eum, sed sollicitus de seipso confessus est simpliciter vitam suam. Si enim duplici corde ad eum venisset, qui cordis videbat arcana, nequaquam ab eo dilectus fuisset. Quia Dominus eos qui mandata ejus quamvis minima custodiunt diligit, et ostendit quid perfectionis eis desit. Unde et huic C dicitur:

Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo. Quicunque vult perfectus esse, debet vendere, non ex parte sicut Ananias et Saphira, et dare pauperibus, et sequi Salvatorem, id est relinquere mala et facere bona. Non omnibus istud præcipitur, nec dicitur: Non potest intrare in regnum cælorum nisi ista fecerit, sed tantum his qui voluerint; sicut virginitas non præcipitur, sed his qui voluerint, et quibus placuerit. Etenim illa quæ superius dixit, omnibus in vitam cupientibus æternam intrare dicitur. Ista autem virginitas perfectioribus. Nam habuit ipse duodecim apostolos qui ista exemplo Domini fecerunt. Habuit D et alios discipulos qui ita nequaquam fecerunt, ut Nicodemus, Gamaliel et Joseph, de quibus scriptum est quod discipuli illius erant, occulti autem, propter metum Judæorum, quia nolebant omnia dimittere, sed cum justitia et bonitate possidere. *Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis.* Hæc est tristitia quæ mortem operatur, quia tristitia secundum Deum pœnitentiam in salutem operatur. Et tristitia hujus sæculi mortem operatur. Et redditur causa tristitiæ: *Erat enim, inquit, habens multas possessiones.* Ecce ubi spinæ suffocaverunt semen Dei, id est, divitiæ obsterunt ne germinaret in salutem illius. Non fuerat necesse tritari: tenuisset sua et vixisset cum justitia et sanctitate, potuisset ha-

bere vitam æternam. Et credimus quod sic fecerit, quia scriptum est de Domino: *Lignum fenumque non extinguet.*

Jesus autem dicit discipulis suis: Amen dico vobis, quod dives difficile intrabit in regnum. Quatuor genera divitum sunt. Est dives qui habet divitias, et tamen divitiæ ejus non ei damnantur, sed ipse eis utitur ut dominus. Iste pauper deputatur, ut fuit David, qui dicebat: *Egeus et pauper ego sum.* Et tamen centum talenta auri et mille millia argenti ad templum Domini obtulit. Qui et alios hortabatur ad divitiæ si affluant, nolite cor apponere. Est alius dives qui non habet divitias, sed tamen potuisset habere si vellet, et monstrantur ei et tamen nullo modo cor apponit, sed si affluerint, distribuit eas, ut possit semper esse pauper, ut fuit Julianus monachus, et multi alii quibus quamvis divitiæ affluerent, semper pauperes elegerunt esse, et iste pauper in conspectu Dei reputatur. Est quoque tertius dives qui nihil habet, sed habere desiderat, et inde cogitat semper quomodo eas possit adipisci, et aliquando cogitat qualiter dispensaret aut multiplicaret, si adeptus esset, ut fuit Simon Magus, et de quibus plenus est mundus. Est quartus dives qui habet divitias, et patitur famem, ut plus habeat. Qui non cogitat aliud, nisi ut possit agere quæ sæculi sunt, et in potentia sæculari exaltari de die in diem, quocumque ingenio opprimit vicinos, et subditos sibi quoscunque potest calumniatur, ut augeat divitias suas. Quos non potest opprimere invidet, et vult superior fieri, et semper in angustiis est, quamvis dives sit. De isto scriptum est:

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit. Multa millia de istis habentur in isto sæculo. De istis hic dicitur:

Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum. Camelus est bestia onerifera, ut asinus, major tamen, et dicitur Græce a curvitate. Græci enim curvum, *camon* dicunt, unde et camus, sive quia curvum collum habet, sive quia curvatur quando oneratur. Habet gibbum in dorso. Mittit autem Arabia meliores, bina tubera habentes in dorso et nunquam pedes atterentes. Huic ergo assimilatur dives tumens opima fertilitate, qui non consolatur egentes, non visitat infirmos, non suscipit hospites, nec exequitur cætera religionis officia. Hos ergo posteriores studeant omnes Christiani vitare, quia de his dixit Dominus: *Quandiu tales fuerint, et pauperes Christi esse contempserint, non possunt intrare in regnum cælorum.* *Auditis his, discipuli mirabantur valde dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?* Cum audissent discipuli quod Dominus dixit *difficile intrabit*, et non dixit quod esset impossibile, sed difficile, mirabantur, quia simul intellexerunt illos non intraturos, qui cum non habebant, tamen habere volunt. Et intellexerunt quia pauci erant tunc in mundo, quia non erant alii, nisi soli discipuli Domini. Nunc vero multa millia sunt Christianorum qui nolunt habere, etiam si pos-

sent. *Veruntamen eos consolatur Dominus et dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omniaabilia sunt.* Dominus omnipotens qui creavit camelum, potest illum facere transire per foramen acus, ut sicut mundum creavit ex nihilo, et locum creavit, qui non erat, in quo mundus esset, quique fecit asinam loqui et petram ambulare cum exercitu ad ministrandum aquam, potest et ex animali corporeo, et de illo qui signatur pro animali, videlicet divite tortuoso in suis ingeniis vel voluptatibus, rectum hominem reddere et mundum, ut possit transire per arcem et angustam viam quæ ducit ad vitam, per quam pauci divitum gradiuntur, sicut fecit de Zachæo. Non autem putandum quod divites cum suis iniquitatibus intraturi sint in regnum cælorum, sed commutandi in melius adhuc dum vivunt, ut possint cum pauperibus collocari. Ideo enim omnipotens dicitur, quia potest facere quæ voluerit. Potest quoque cameli nomen Redemptor noster intelligi, qui humiliatus est ad suscipienda onera peccatorum nostrorum. Qui cum transivit per foramen acus, id est per angustias passionum, per quas quasi per acum resarcire scissa nostræ dignatus est vestimenta naturæ, id est recuperare, quatenus melius reformati audiremus ab Apostolo: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.*

Tunc respondens Petrus dixit: Ecce nos reliquimus omnia. Cum audisset Petrus perfectionem a Domino juveni propositam, et laudatam, voluit scire quæ esset merces studentibus eam, dixitque ad Dominum: *Ecce nos reliquimus omnia.* Quomodo dicit omnia, cum non habuit nisi rete et navim, et ipsa quando necessarium fuit repetiit? Nam invenimus eum piscatum fuisse post resurrectionem. Sed omnia intelligenda sunt quæ concupisci poterant, quia etiam voluntatem habendi reliquerunt. Et si voluisset aliquis rex eis dare multa prædia et honores, non essent accepturi. *Relinquimus omnia, et secuti sumus te.* Hoc est, sic reliquimus ut tu habes derelicta, qui non vis quidquam in hoc sæculo possidere. Secuti sumus te non tantum gressibus corporis, sed et imitatione actionis. Simili modo debent relinquere omnes monachi et canonici, sicut et apostoli. A quo enim debent episcopi et presbyteri ac diaconi exemplum accipere, nisi a quo et gradus accipiant? Sicut enim in veteri lege sacerdotes exemplum Moysi et Aaron, qui primi sacerdotes fuerunt, tenuerunt, sic in novo omnes apostolici et episcopi ac presbyteri et reliqui ordines debent exemplum capere a Christo et ab apostolis. Unde et Paulus dicit: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.* Nam et monachi quamvis aliquid plus videantur facere quam in Evangelio scriptum est, tamen eandem normam et ipsi tenere debent. Et si aliquid eis plus præceptum est, ad nihil aliud præceptum est, nisi ut Domini regula possit custodiri. Etenim si præceptum est nobis post completam non loqui, pro nulla alia re præceptum est, ne refectis cibo colloquentibus simul aliqua lis exurgeret et nimium vigilantibus

A congrua hora ad Dei laudes surgere nequirent. Si præceptum est nobis a carne absque necessitate carnis abstinere, ideo factum est, ut possit castitas custodiri. Nam in necessitate non est prohibitum. Credimus tamen pro certo quod in cibo et potu eandem regulam tenuit Dominus, quam et in cæteris causis, tantummodo ad sustentandum corpus. Nec tamen nobis prohibetur pro necessitate corporea, sicut et Paulus dicit: *Carnis curam ne feceritis in desideriis.* Non dicit in necessitatibus, quia quod necessarium est corpori propter subsidium, nec Deus prohibet nec alius quilibet doctor. Non enim beatus Benedictus alterius imitator fuit, nec plusquam Dominus facere voluit, quia sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus, et erit tunc perfectus. Nam et B qui vocantur monachi, quia sub regula degunt regulares dicuntur, et hoc est canonici Græco nomine. Omnes tamen habent Christum in exemplum, et apostolos ejus quos imitari debent. Laici autem habent Nicodemum, Gamaliel, Joseph, et si potentiores sunt possunt in Scripturis divinis invenire quem imitentur et in potentia sæculari, et in mansuetudine, et humilitate Christi. Ecce proponam vobis divitem et pauperem Dei: ab ipso capite exemplum et facite sicut ipse fecit. Videamus Job quomodo justus fuerit, qui legem litteræ nunquam audierat, et tamen potentiam sæculi tenebat, et Evangelii documenta postea multo tempore prolata opere custodiebat. Audiamus verba ipsius quæ invitus protulit, sed tamen non ex cenodoxia. Ait ergo: *Videbant me juvenes et abscondebantur, et senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui et digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, et lingua eorum gutturi suo adharebat.* Ecce potestas et honor regalis; videamus juxta paupertatem, a Domino postea permulgatam. *Auris audiens beatificabat me, quod liberasset pauperem vociferantem, et pupillum cui non esset adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum. Oculus sui cæco, et pes claudo, pater eram pauperum. Contexebam molas iniqui, et debentibus illius auferebam prædæ.* Ecce quod Deus dixit: *Esurivi et dedistis mihi manducare,* et reliqua misericordie opera. Adhuc videamus excellentiam et humilitatem. Sequitur: *Cumque sederem quasi rex, circumstante exercitu.* Ecce excellentia. D *Eram tamen merentium consolator.* Item: *Si contempsi judicium subire cum servo meo et ancilla mea, cum disceperent adversum me, si negavi quod volebam pauperibus et oculos viduæ expectare faci. Si comedi buccellam meam solus et non comedit pupilla ex ea. Si animam agricolarum meorum afflicti, quia ab initio crevit mecum miseratio, et de ventre matris mee egressa est mecum.* Ecce, quod Dominus dixit: *Beati misericordes,* et reliqua. Vultis scire qualis fuit erga subditos? Ait: *Si levavi manum meam super pupillum, etiam cum viderem me in porta superiori. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Vultis cognoscere quam castus? Ait: Pepigi fœdus cum oculis meis ut cogitarem de virgine.* Et item: *Si de-*

ceptum est cor meum super muliere, scortum sit alterius uxor mea. Ecce potentia et divitiæ in uno homine. Qui nolunt per omnia potentias dimittere, teneant eas, sicut iste qui ditior fuit quolibet regi nostro, et tamen absque lege Moysi et Evangelii exstitit. Inveniat qui vult talem divitem in utroque adhibere. Si prolixitatem libri non vererer, ostenderem qualem custodiam erga filios, quem vigorem super mulierem habuit, et quam fortis in prosperis et in adversis, quem nec prospera extulerunt nec adversa dejecerunt, licet diabolus totis viribus, adjuncto familiari vasculo femina ipsius, bella adversus eum suscitaverit. Sequitur: *Jesus autem dixit illis.* Quia Petrus pro omnibus apostolis locutus fuerat, et Dominus omnibus respondet dicens: *Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me.* Non dicit, qui reliquistis omnia, quia hoc multi pagani fecerunt et philosophi, et Socrates et Chrysothemus qui venditis patrimoniis gemmas pretiosissimas emerant et ipsas ob favorem vulgi confringebant. Etiam Diocletianus totum imperium mundi sponte dimisit. Sed de hoc dicit, quod perfectius erat, qui secuti estis me imitando. *In regeneratione*, id est in renovatione, quia sicut renovatur anima per fidem, sic renovabuntur corpora nostra in die iudicii per incorruptionem. *Cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ.* Sedere iudicantis est, hoc est cum venerit ad iudicium. *In sede*, in aere, ubi iudicium fiet majestatis, id est terroris. *Sedebitis super sedes duodecim.* Per duodenarium numerum, omnis perfectus sanctorum numerus exprimitur, qui iudicabunt iniquos comparatione sui, quare illi cum similiter carni fuerint et a Deo creati, non custodierunt mandata Dei sicut isti, et propterea condemnabunt eos dignos esse gehennæ, qui noluerunt similia illis agere. *Judicantes duodecim tribus Israel.* Sicut per duodecim apostolos omnis electorum numerus exprimitur, ita per duodecim tribus omnes gentes et Judæi intelliguntur propter duodenarium numerum, qui perfectus est et apud paganos et consecratus in divinis Scripturis invenitur. *Et omnis qui reliquit domum vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit.* Id est, qui propter Deum terrena reliquit, spiritualia bona recipiet, quæ comparatione et merito sui ita erunt, tanquam si centenarius numerus parvo comparatur numero. Sive vulerimus de hoc dicere quod in alio loco scribitur centuplum accipiet in hoc sæculo. Possumus considerare quantum gloriam beatus Petrus accepit in hoc sæculo, qui poterat, postquam ad Dominum venit, vivos verbo occidere, vivificare mortuos, erigere claudos, etiam, ut canitur, cælum claudere et aperire. Quanti boni est ad comparationem, quod ante tenebat. Nunc quoque magnum regnum habet de villis et servis per omnem mundum, et ipsi et omnes sancti propter amorem Dei. *Multi autem erant primi novissimi, et novissimi primi.* Et de Judæis et gentibus potest intelligi, et de Juda et latrone, et de desidioso fratre et studioso accipi potest, quod

frequenter tardus frater, sed tamen studiosus assequatur, quod acris ingenii per desidiam perdit.

CAPUT XLIV.

De operariis conductis in vineam.

Simile est regnum cælorum homini patrifamilias. Ista parabola de versu superiori dicitur: *Multi erunt enim primi novissimi.* Regnum cælorum præsens Ecclesia intelligitur. Paterfamilias, Deus omnipotens, qui habet universalem vineam, scilicet Ecclesiam quæ ab Abel justo usque ad ultimum qui in fine mundi nasciturus est, quod sanctos protulit, quasi tot palmites misit. *Qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.* Quia Deus omnipotens in initio mundi misit patriarchas, Adam, Abel, Enoch et reliquos.

Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno. Tunc Dominus conventionem fecit cum homine, quando pro custodia mandatorum perpetuitatem et immortalitatem dari promisit. Sive conventio æterna vita intelligitur. Hora prima ab Adam fuit usque ad Noe, hora tertia a Noe usque ad Abraham. Sexta ab Abraham usque ad David. Nona a David usque ad Joannem. Undecima in qua apostoli missi sunt: qui tarde venientes mercedem plenam acceperunt. Quibus alio loco Dominus dicit: *Alii laboraverunt et vos in labores eorum introistis: In qua gentiles vocantur, quibus et dicitur: Quid hic statis tota die otiosi?* Quasi enim tota die otiosi stabant, qui transacto tam longo tempore quatuor millia annorum Deum cæli non adorabant. *Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit.* Scilicet vias vitæ nullas nobis prædicavit. *Ite et vos in vineam meam.* Ac si aperte dicat, *Estote et vinea mea,* quia usque modo Judæi soli dicti sunt vinea Domini. Possumus quoque eadem horarum spatia in unoquoque homine intelligere. Ille enim in vinea Domini ab hora prima usque ad vespere laborat, qui ab infantia in Ecclesia Domini innocenter vivens, instruit alios bono exemplo vitæ suæ, aut et exemplo et verbo. Ille hora tertia, qui a pravitate post pueritiam mutatur. Sexta quoque quis convertitur, cum in juventute a pravitate operibus per Dei visitationem revocatur. Hora nona, cum quis a juventute respiciens per juveniles annos in Dei servitium mutatur. Hora undecima convertitur peccator, cum jam vicinum se morti senserit: tunc per Dei misericordiam et visitationem incipit cogitare, quid fecit tam longo tempore, et quasi Deus in corde ejus loquitur, inquit: Tanto tempore in meis voluptatibus vixi, jam prope est ut ad infernum trahar, qui nihil pro animæ meæ salute unquam laboravi, et tunc mœrore afficitur in servitio Dei; quanto tardius, tanto ferventius inardescit, et plerumque ante remuneratur quam is qui ab infantia in Dei servitio desudavit.

Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo. Sero, dies retributionis, vel dies iudicii. Procuratores vineæ angeli Domini, vel unumquemque hominem. *Voca operarios.* Quotidie vocamur, quia quotidie morimur. Et reddidit unicuique

secundam quod in Ecclesia laboravit, sive bonum A sive malum. Incipit autem a novissimis quia ante latronem intravit in paradysum quam Petrum. *Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venient, acceperunt singulos denarios. Venientes autem at primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autem et ipsi singulos denarios. Quia eandem vitam æternam accipiant, qui de gentibus per apostolos crediderunt, quam acceperunt patriarchæ et prophetæ, qui de genere Abraham fuerunt. Dicuntur autem murmurasse, non quod vere qui ad vitam introducebantur murmuraverint, sed quod viventes Judæi quibus Dominus loquebatur indigne ferebant et etiam in cordibus murmurabant cum audiebant quod Deus facturus esset de gentibus filios Abraham, et coæquaturus eos Judæis. Et ipse sensus B est in ista parabola, qui apud Lucam de duobus filiis, quando unus nolebat introire, quia pater prodigum filium receperat. *Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti qui portavimus pondus diei et æstus.* Hoc est quod in passione sancti Petri legitur quod dicebant Judæi. Nos ex semine patriarcharum sumus, quibus locutus est Deus, ut ostendat mirabilia sua. Vos semper idola adorastis, non est justum ut nobis nunc coæquemini. Pondus diei et æstus portasse est ab initio sæculi pro Dei legibus tribulationes sustinuisse, ut fecere sub Antiocho et aliis regibus. *At ille respondens uni eorum dixit, Amice, non facio tibi injuriam.* Amicum vocat ipsum C populum Judæorum pro prerogativa patrum, qui etiam frequenter filii vocati sunt Dei. *Nonne ex denario convenisti mecum?* Nihil inde minuitur Judæis, si omnipotens Deus gentes colligit, et ad vitam introducit. *Tolle quod tuum est, et vade.* Hoc est accipiat de vobis qui vult per digna opera vitam æternam quam illis præparavi ab initio sæculi. *Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi.* Sua immensa clementia, quia similiter dat dignis degentibus, qui aliquando cauda dicebamur, sicut Judæis qui dicebantur caput et populus Dei. *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Per oculum invidia exprimitur, quam Judæi semper habuerunt adversus gentes, et maxime post prædicationem apostolorum. Unde et Petro dixerunt: *Quare introisti ad viros præputium habentes et manducasti cum eis?* Quia Deus sua gratuita pietate gentes collegit, Judæi invidiam assumpserunt. *Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi.* Immensas gratias solius Dei clementiæ referimus, quia cognoscimus eum quem ante ignorabamus. Et potest de nobis dici, quod de Judæis dicebatur: *Notus in gentibus Deus. Multi enim sunt vocati.* Videlicet et de Judæis et de gentibus. *Pauci autem electi.* Timenda sententia, quod pauci sunt qui Deo incontaminata serviant, et in multis offendimus Deum quæ non perspicimus. Quandocumque enim aliquid boni facimus, si xenodoxia se immisceat, mercede apud Deum frustramur. Verbi gratia, si oramus, jejunamus, eleemosynam damus, etc., bonorum opera facimus et quærimus aliquam laudem, aut ut aliquis*

pro hoc nos videat, totam quod facimus perdimus. Ubique proximo si possumus in necessitatibus non adjuvamus, Dei præterimus præceptum, et charitatem amittimus. Potest quoque hoc quod dicit, multi vocati, de Christianis solummodo intelligi, qui vocati sunt per prædicationem, sed tamen per opera non sequuntur. De quibus major pars viam latam ambulat. Unde Joannes dicit: *Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est.*

CAPUT XLV.

De filiis Zebedæi.

Et ascendens Jesus Hierosolymam. Quia prævidebat Dominus discipulorum animos de sua passione perturbandos, idcirco frequentius eis prædixit ut et memoriæ retinerent, et tunc constantiores essent. *Assumpsit duodecim discipulos suos secreto, et ait illis.* De turba segregavit eos, quia non erat in populis prædicandum mysterium crucis, donec perfectum esset. *Ecce ascendimus Hierosolymam.* Ecce adverbium est demonstrantis, quia in via erat cum ascendebat ad passionem. Ascendere autem dicitur de Jericho ad Hierusalem, de oriente ad meridiem, quia Hierusalem quasi altior cæteris civitatibus erat, quia caput regni illius erat in umbilico terræ illius, dives variarum opum, frugibus fertilis, aquis illustris. Quam Sem filius Noe, qui dictus est Melchisedech, ædificavit, et in ea regnavit. Sed eam postea Jebusæi tenuerunt, et Jebus vocaverunt quæ usque tunc Salem vocata fuerat. Ex quibus duobus nominibus Hierusalem dicta est, quæ a David postea comprehensa, a Salomone reparata, Hierosolyma quasi Jebus Saiomonis dicta est. Ab Elío Adriano ultimo Ælia dicta est. *Et filius hominis tradetur.* Filius hominis, quia secundum quod filius sanctæ Mariæ fuit, ista sustinuit. *Principibus sacerdotum.* Ab Juda, qui cum illo tunc erat. *Et condemnabunt eum morto.* Id est adjudicabant eum dignum morti, quamvis false. *Et tradent eum gentibus,* Pilato et militibus, qui Romani erant. *Ad deludendum.* Quod fecerunt quando velaverunt caput ejus, et percutiebant eum, et dicebant: *Prophetize. Et flagellandum.* Quia flagellatus est ad columnam. *Et crucifigendum, extra portam.* Et tertia die resurget. Hoc ad consolationem discipulorum adjungit. Sed, sicut Lucas dicit, nihil intellexerunt apostoli, quia non potuerunt credere quod ipse qui sic erat exaltatus in populis, potuisset ad tantum improperium pervenire.

Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi. Sicut sequentia ostendunt, matrem istam filii hortati sunt ad hæc petenda. Audierant Dominum dicentem quia resurgeret tertia die, et putabant statim regnum Domini futurum, quod erit post diem judicii, et ideo ista per matrem petebant Joannes et Jacobus. *Qui dixit ei: Quid vis?* Non ideo interrogat quod nesciat, sed ut ad dicta ejus congruentius respondeat, et dat etiam puris hominibus exemplum ne ante respondeant quam audiant, quomodo Salomon dicit: *Qui ante respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, et confusione dignum.*

Att illi: Dico ut sedeat hi duo. Alii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram tuam in regno tuo. De sessione quoque superius audierant, Dominum dicentem: *Sedebitis super sedes duodecim judicantes tribus Israel.* Et volebant ipsi esse primi de ipsa sessione, quia non erant adhuc perfecti. *Respondit Dominus: Nescitis quid petatis.* In hoc, quod Dominus mulieri petenti filiis dicit, nescitis quid petatis, ostendit petitionem matris ex filiorum suggestionem descendere. Et sicut alius evangelista dicit, antequam causam dicerent, petierunt ut concederet quodcumque postularent. Sed Dominus, ut daret exemplum hominibus, nec concessit, nec negavit, donec audiret. Quis enim debeat concedere, antequam sciat quid concedat? Nam si malum fuerit, aut erit reus mali si concesserit, aut mendax. Qui enim sine vita et opere locum B superiorem quærebant, adhuc insipientes secundum Deum erant, et in vitam æternam non per viam nec per ostium, sed aliunde volebant ascendere. Sed tales custodes non habet illa dignitas, ut possit aliquis malo ingenio adipisci, ut sit in isto sæculo. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Per calicem passio intelligitur: unde et Dominus vicinus passioni orabat: *Pater, si possibile est, transfer calicem istum a me.* Et Psalmista dicit: *Calicem salutaris.*

Dicunt ei: Possumus. Et in responsione dicunt confidenter, sicut dixerat Petrus: *Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo.*

Ait illis: Calicem quidem bibetis, hoc est passiones meas sustinebitis. Quæritur quomodo calicem Domini isti duo biberint. Nam de Jacobo certum est quomodo per martyrii palmam vitam finierit, ab Herode nepote decollatus. Joannes autem sub Trajano principe in pace vitam finivit. Sed si recolamus Scripturas, inveniemus multum passum illum pro Christo. In synagoga enim Judæorum cum reliquis apostolis flagellatus est ac post voluntarie pro Domino in Græcia exsulavit, et deinde etiam longe in Pathmos relegatus, ad ultimum in ferventis olei dolium demissus, talia multa pro Christo sustinuit; in quibus retribuit Domino quod ab ipso primum acceperat, bibendo calicem ejus. *Sedere autem ad dexteram meam et sinistram non est meum dare vobis.* Hoc est: *Non est personarum acceptio apud Deum;* D non est dantis, sed accipientis, illius qui se talem præparat, ut dignus sit acceptione. Nec qui dicit, sed qui facit, accipit ipsum locum. Non est meum dare superbis, quales vos estis, sed humilibus. Si vultis habere, mutate mentem. Estote humiliores omnibus et certate ut vincatis diabolus, et tunc dabitur vobis a Patre meo et a me, non solum ab isto homine quem putastis flectere injuste per mulieris supplicationem; sive non est meum dare vobis tali modo quo vos petitis, sed victoribus paratum est a Patre meo ab initio sæculi. *Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus.* Non mulieri indignati sunt, sed filiis, quia intellexerunt quod illa præmonita a filiis hæc petierit, qui ignorabant adhuc

mensuram suam, et ideo exarserant in immodicam cupiditatem.

*Jesus autem vocavit eos ad se et ait. Ad se vocavit, de turbis propinquare fecit, volens eos omnes secrete castigare, illos de ea petitione non sibi convenienter, istos de indignatione contra fratres. Fecit ut pius magister, mansuete retulit quomodo deberent se omnes humiliari, et servire fratribus, non principari in potestatibus, aut cum malo ingenio potestatem acquirere, sicut multi faciunt Christiani. Scitis quia principes gentium dominantur eis, et qui majores sunt potestatem exercent in eos. Datur exemplum per contrarium, scilicet cavendum, non imitandum, ut illud scientes, aliter studeant facere. Qui majores sunt in isto sæculo, per tyrannidem sunt; et per potestatem sunt super eos majores, quia omnis dives aut iniquus, aut iniqui hæres. Hæc figura apud sæculares a contrariis dicitur, veluti cum quis alicui viam vult monstrare rectam, dicit: Ad sinistram est fovea; non ut illam incidat, sed ut caveat dicit. Simili modo Dominus inquit: Non ita erit inter vos. Scilicet quia sapientia hujus sæculi stultitia est apud Deum. Sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. Hoc est quod alibi dixit: Qui se humiliat in hoc sæculo, exaltabitur a Deo in alio. Nec illi appetant per vana verba, nec vos indignemini si alii volunt habere, sed et vos et illi qui voluerint inter vos primi esse, sint vestri servi. Unus est sensus, et in ministro et in servo. Et ut altius eorum in corde defigatur, suum adhibet exemplum dicens: Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Omnia acta Domini quæ in primo adventu egit, in exemplum nobis ostensa sunt humilitatis. Ipsi enim cum esset conditor terrarum non placuit principari in hoc sæculo, sed pauper fieri, pedibus ad prædicandum pergere, infirmos visitare, turbas satiare, discipulorum pedes lavare, et reliqua pietatis officia per semetipsum agere, et ad ultimum dare animam suam pro multis. Non dicit pro omnibus, sed multis his qui credere voluerint. Similiter et in canone missæ canitur de sanguine Domini: *Qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.**

CAPUT XLVI.

De duobus cæcis illuminatis.

Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa. Apparet quod Dominus de Galilæa veniens, transiens Jordanem non recto itinere Hierosolymam abiit, sed juxta Jordanem ab Jericho venit, et inde per viam publicam quæ de trans Jordanem ad Jerusalem ascendit, viam tenuit in qua inter Jericho et Jerusalem multæ deprædationes fiebant, usquequo Romani ædificaverunt ibi castellum et miserunt custodiam militum. In hac ergo quia publica via erat, ob petendam stipem manebant cæci, et unus ex illis ita notus erat, ut alius evangelista et nomen ejus, et nomen patris ejus posuerit. Verumtamen alii evangelistæ solummodo unum nominant, qui gentium populum signat, quia ipsi gentibus scripserunt. Matthæus vero, qui Hebræis credentibus scribebat,

duos commemorabat, ut intelligantur Judæi et gentes per illos duos. Veritas historiae aperta est, et virtus Domini. Typice vero Jericho interpretatur *luna*, et per lunam defectus et mutabilitas nostræ carnis exprimitur. Et cum Dominus Jericho appropinquavit, cæcum unum illuminavit. Cum vero cœpit elongare et Jerusalem ascendere, duos, quia cum mortalitatem nostræ corruptionis induit, sanavit multos ex populo Judæorum a cæcitate spiritali. Cum vero factus immortalis post resurrectionem, illuminavit utrumque populum ex maxima parte per apostolos suos. Et bene dicuntur juxta viam sedisse, quia non erant in via qui dixit: *Ego sum via*, sed juxta, quia et Judæi aliquid per legem sciebant de creatore, et gentium philosophi per naturalem scientiam creatorem cœli cognoverunt. Quod et Plato in suis reliquit scriptum libris. Audierunt quia *Jesus transiret*. Judæi audierunt per prophetas, gentes quoque non per omnia ignoraverunt, sed sophistæ eorum similiter denunciaverunt. Unde est illud Maronis:

Jam nova progenies cœlo dimittitur alto.

Et Sibylla inquit:

Ex cœlo rex adveniet Christus per sæcla futurus.

Scilicet in carne præsens ut judicet orbem, unde Deum carnent incredulus atque fidelis, Alius quoque cum venisset ad mortem vocavit discipulos suos, et dixit eis: Ego modo moriar; scribite somnium meum quod vidi et habebam abscondum in mente mea, et modo scio quod non videbo ipsum somnium rebus expleri, sed beati erunt qui videbunt. Vidi in somnis vinum de cœlo plueri, et surgebat nebula de terra, et de aquis, et miscebatur cum ipso. Et scio quod Divinitas venit de cœlo, et miscebatur cum carne. Nonne quasi diceret: Veritas de terra oriatur, et justitia de cœlo procedet? Tali ergo modo juxta viam sedebant et Judæi et gentiles, et clamaverunt dicentes: *Domine, miserere nostri, Fili David*. Jam olim est quod gentium populus hoc clamabat: *Osanna, fili David, miserere nostri*. *Turba autem increpabat eos ut tacerent*. Vel Judæi, ut in Actibus apostolorum legimus, vel turba ista pars populi intelligitur quæ non credit, quæ obsistere populo fidei voluit, ne crederet in suum Deum. Unde et multos per tormenta martyres reddidit. Seu turba tumultus vitiorum sunt, qui obsistunt ne ad Deum convertamur. At illi magis clamabant dicentes. Quia ex persecutionibus magis crevit Ecclesia. Et stetit *Jesus, et vocavit eos*. Transiit nobis quando natus et passus est, et resurrexit. Stetit, quando post ascensum incommutabilis factus est in cœlo, ad dexteram Patris; vel stetisse dicitur propter adjutorium quod ministrat fidelibus suis. *Quid vultis ut faciam vobis?* Peti vult quod nobis petentibus concedere prænoscat. *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum*

Dicunt illi: Ut aperiantur oculi nostri. Hoc pro certo orat electorum populus, ut mereatur videre

oculis spiritalibus sine fine regem seculorum in decore suo. Sive orat ut reliquo populo adaperiat aures præcordiorum ad intelligenda mysterii arcana. Et nos quæramus lucem quam cum solis angelis videre possimus. *Miseratus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum*. Quia si qui credunt, ipso dante incrementum, credunt. *Et confestim viderunt et secuti sunt eum*. Quicumque enim oculis mentis videt Jesum, sequitur eum imitando ejus actiones. Videt et sequitur, qui bonum quod intelligit operatur. Videt et non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed operari contemnit, Jesum enim sequitur, qui imitatur. Unde dicitur: *Si quis mihi ministrat, me sequatur*, id est, *me imitetur*. Possumus per istos cæcos Judæos sive Pharisæos intelligere.

CAPUT XLVII.

De susceptione Domini ab Hierosolymitanis.

Et cum appropinquassent Hierosolymis, et venissent Bethphage ad montem Oliveti. Dominus noster Jesus Christus cuncta ordinate et sapienter dispensavit, sicut sapientia Dei, quod ipse veraciter fecit quædam miracula ad excitanda corda electorum et reproborum, et unde boni profecerunt, mali deterioraverunt, quousque de morte ejus invicem conspiraverunt, et quando eum ante placitum voluntatis ejus occidere gestierunt, tangere eum nequiverunt. Cum vero dies voluntatis ejus appropinquaverunt, licentiam acceperunt, et de mirificis gestis amplius insanierunt. Ut autem ostenderet se Dominus Filium illius esse qui quondam a Samuelis tempore allophylos cum diis suis percusserat, et arcam suam per vaccas fetas referri ad locum debitum fecerat, adhibuit sibi aliud pecus ad hoc demonstrandum. Sicut enim illæ vacæ quæ necdum jugum traxerant, quamvis vitulos recentes haberent, tamen accepta arca Domini abierunt viam quam ignoraverunt, pergentes et mugientes, quasi dicerent: Et vitulos non obliviscimur, sed tamen creatorem ejus arcam duclimus plus timemus; similiter et hic asellus qui nunquam antea a matre separatus fuerat, et nunquam sessorem habuerat, accepto Domini corpore fecit. *Cum venisset Bethphage, misit duos discipulos dicens*. Bethphage est villa parva in monte Oliveti juxta Bethaniam, et erat sacerdotum viculus, et interpretatur *domus buccæ*, sive *maxillarum*, propter capita arietum et hircorum quæ ibi jacebant. Cum ergo ibi venisset Dominus prima feria qui Dominicus apud nos vocatur, misit duos discipulos suos, et ipse pervenit ad Bethaniam, et mansit ibi ipsa nocte in domo Simonis leprosi. Et venit ibi Maria soror Lazari, et effudit unguentum super caput ejus. Et discipuli interim adduxerunt asinam et pullum, et audierunt in Jerusalem quia ibi esset ipse. Non enim viderant eum postquam Lazarum suscitaverat. Frequenter quidem Dominus Jerusalem venerat, sed nunquam cum tanta gloria in eam ingressus est sicut tunc, ut hi qui ante eum voluerant occidere, tunc haberent locum, quia tunc ei placuit mori, quasi in factis suis dixisset eis: Vos pro beneficiis a me vobis imoventis de-

terioramini, et occidere me vultis; modo si vultis, A do vobis locum. Facio tamen mirabilia quam ante feci. Suscitavi vobis mortuos, ipso die modo resuscitavi quatrduanum. Et ut cognoscatis me illius Dei Filium, quem vos dicitis adorare, sicut legitis oblitus fuisse bucculas naturam suam, et amorem vitulorum suorum pro arca Domini quæ super eos erat, sic videte asellum oblitum amorem matris suæ, et sine freno et capistro ire viam meam. Quasi vobis dicat ipsum brutum animal: Amo matrem, sed plus timeo creatorem quem habeo sessorem.

Tunc Jesus misit duos discipulos suos dicens: *Ite in castellum quod contra vos est.* Castellum modo appellatur Jerusalem, quæ quondam civitas regis magni, id est Dei dicta est, quia conspiratum habebant cives ejus occidendi Salvatorem suum. *Quod B contra vos est.* Quia videre jam poterant de ipso monte Oliveti. Tamen quindecim stadiis erat Bethania a Jerusalem, sed sic erat constructum templum, ut de ipso possent videri Oliveta in monte eodem, et de ipso monte ardens oleum in templo Domini. *Et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea.* Asina ista ad templum Domini data fuerat et in commune sacerdotum erat; et quisquis de eis volebat accipiebat. Pullus dicitur asellus, id est parvus, quia diminutivum est ejus. Et uniuscujusque bestię, aut navis natus pullus potest dici dum tener est, ut pulli columbarum et passerum. *Solvite.* Id est absolvit a vinculo. *Adducite mihi.* Quia virtutem debeo cum eis facere, ut separentur ab invicem. *Et si quis C vobis aliquid dixerit, dicite quod Dominus his opus habet, et confestim dimittet eos.* Quia multos dominos habebant, propterea præcepit ut absolute Dominum dicerent et non designarent aliquem. Et placuit Domino hanc virtutem facere de asello sacerdotum, ut ipsi scirent quod nunquam sessorem super se haberit, quia sacerdotes magis ejus operibus contradicebant. *Hoc autem totum factum est.* Quid totum factum est? ut adducerentur ut sederet ab ipso. *Quia sic prædictum fuerat a propheta Zacharia.* Quæcunque Deus acturus fuit in hoc sæculo corporaliter, prædicta fuerunt omnia a prophetis, et istud etiam prænuntiatum est ipsum acturum. Placuitque Domino concordari dicta prophetarum cum factis suis, ut in prophetarum dictis et in factis suis verax haberetur, quia veritas est, mentiri non potest, ut psalmus inquit: *Justus Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis;* nam hoc quod legimus in libro Regum quod dixit spiritus: *Egre-diar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus,* non Spiritus sanctus, sed diabolus ibi intelligitur, qui ad tempus propter peccatum regis corda prophetarum ejus decepit. *Dicite filiæ Sion.* Exultando et gaudento dicite. Erat consuetudo apud Romanos post triumphatos hostes cum triumpho ingredi Romam, ita ut venirent ei obviam omnis senatus, et omnis dignitas cum omni populo, et haberent metricæ laudes et decantarent ei, et ille projiceret super eos una vice de aureis denariis, alia

vice de argenteis. Sed nullus sic gloriose ingressus est, sicut hic Dominus noster, quia illis mendacia cantabantur; isti autem supplicabant: *Salvum fac in excelsis. Ecce.* Admirantis est. *Rex.* Non tyrannus, quia regis ministerium est regere et gubernare populum, oppressos liberare, opprimentes debellare. Qui non facit hoc, non est rex, sed tyrannus, qui locum occupat, et forsitan et ipse eos vastat et alios deprædare sinit. *Tuus.* Ad Israel spiritualis sermo propheticus fit dicens: *Tuus erit, ut salvet te, et regat si volueris.* Si autem nolueris, non disperdet te, sed sinet disperdere, quia *Deus intentator est malorum.*

Venit tibi. Ad tuum profectum inquit. *Mansuetus.* Ut postea ipse dixit: *Mitis sum et humilis corde.*

Sedens super asinam. Potuit Dominus equum vel elephantem habere ad sedendum, qui potuit habere leones et gryphes ad domandum Ægyptios; sed sicut illic per parva animalia domuit superbos, sic hic per vile animal et brutum voluit confundere sapientes sæculi. Ac si dicat propheta: *Non scilicet super currum aureum, neque super fervidum equum litis et discordiæ amatorem, qui habet pectus de superbia repletum, et cum audierit sonitum bucciinæ et viderit bellum, percutit ungula terram, et dicit in corde suo: Vah! Sedet super pullum, super quem nullus hominum sedit.* Qui non solum non mandit ferrum, nec maculat aurum saliva, nec capistrum habet, et viam suam incedit, et est subjugalus, quia amicus pacis. *Euntes discipuli fecerunt sicut constituit Jesus.* Dixerunt sicut præcepit: *Ducite* (ut alii evangelistæ narrant). *Et adduxerunt,* et non sederunt, sed in manu adduxerunt. *Et imposuerunt super eos vestimenta sua.* Non sellam auro redimitam vel argento, quia solummodo ad mysterium ista requirebat. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via.* Ne asellus in foveam decideret. Alii vestimenta sua, alii ramos de arboribus sternerant. *Turbæ autem quæ præcedebant, et quæ sequebantur, clamabant dicentes.* Turbæ præcedebant, quæ de civitate venerunt obviam ei. Sequebantur, quæ de Jericho et de aliis civitatibus eum secutæ sunt venientes ad diem festum Paschæ. *Osanna filio David! benedictus qui venit in nomine Domini!* Osanna verbum Hebræum est, compositum ex integro corrupto. *Salvum fac* apud Hebræos dicitur *osanna*, interjectio deprecantis. Et cum junguntur insimul, aufertur *i*, per synalæpham, ita ut nec scribatur, et fit *osanna*. *O* separatum, et *s* conjunctum cum *a* et *n*. Denique et in psalmo centesimo septimo decimo, ubi scriptum est apud nos: *O Domine, salvum fac,* et in Hebræo *osanna* habet. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Ideo benedictus quia in nomine Patris venit. Alius venit in nomine suo, et ideo erit maledictus. Quia ex parte aliquid diximus, nunc spiritualiter percurramus. Dominus venit ad montem Oliveti, hoc est ad Ecclesiam suam, non quod tunc easet, sed quam quærendo suam fecit, in qua est laborum et dolorum solamen. Et mansit in Bethania, videlicet in domo obedientiæ, quia ante passionem suam et

fundamenta Ecclesie suae jacta erant, et in ea erant de quibus dicti poterat: *Super quem requiescatis, nisi super humilem et quietum, et trementem sermones meos?*

Misit duos discipulos propter duos populos, seu propter duo mandata, dilectionem Dei et proximi; præcepit sibi exhiberi asinam et pullum, Judæos et gentes, quia secundum Deum Judæa mater est gentium. *Invenietis asinam alligatam et pullum cum ea.* Quia quando Dominus advenit, omnis mundus sub peccatis originalibus astrictus tenebatur. *Solvite per ministerium vestram. Adduxerunt apostoli ad ipsum. Et imposuerunt vestimenta,* doctrinas sacras. Et Christum *desuper sedere fecerunt,* ut qui habebant ante sessorem diabolum, haberent deinceps Deum. Nam alii evangelistæ qui de gentibus scripserunt, pullum solummodo commemorant adductum. Matthæus vero, qui Judæis credentibus scribebat, etiam asinæ mentionem facit, ut Judæos ostendat fidem Christi suscepturos. Quomodo vero ex toto colligenda gentilitas, Judæa in fine differenda, super pullum sedisse dicitur. Et bene dicitur: *Super quem nullus hominum sedit, quia nullus doctorum ad eos missus fuerat, qui eos a locutione vel ab opere malo refrænare doceret. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via.* Quia multi gentibus dederunt corpora sua pro Domino in martirium, ut darent aliis exemplum qualiter Deum amare deberent. *Alii cædebant ramos de arboribus:* doctores exempla sanctorum eis proponebant, ad cohortandum eos. *Et qui præcedebant et qui sequebantur.* Patriarchæ et prophetæ præcesserunt, et nos sequimur, unum Deum adorantes unumque supplicantes. Quamvis Judæi unum Dominum nostrum Jesum Christum recipiant, nos tamen in eumdem credimus; Deum Hebræorum nos credimus adorare firmissima fide, cui dicimus quod dixit David: *O Domine, salvum nos fac et in terra, et perduc ad cœlestem Jerusalem* possidendam et habitandam. Juxta anagogen, si mandata Domini custodimus, habitat et præsidet Christus in corpore nostro. Et vestimenta prosternimus, si corpora per abstinentiam castigamus, ut semper ei viam paremus, et aliis bonum exemplum actionis præbeamus. Frondes avellimus, si in doctrina veritatis sententias Patrum excerptimus. Et benedictum in nomine Domini confitemur, quia una spes nostra et fides præcedentium et sequentium populorum.

Et cum intrasset Hierosolyman, commota est universa civitas. Introitus in Jerusalem quinta die ante Pascha, feria secunda, qua die et agnus qui immolandus erat in Pascha jubebatur domum introduci et servari usque ad quartam decimam lunam; et ut ostenderet quod non invitus, sed sponte ad passionem veniret, locum passionis adiit, et expectavit per ipsos dies quousque comprehenderetur. *Commota est universa civitas.* Alii pro voluntate bona, alii pro mala. Et illi qui dicebant: *Quis est hic?* principes erant. Qui quasi dedignabantur eum agno-

scere quem vulgus venerabatur. *Populi autem dicebant.* Pauperes prædicabant Dominum prophetam, quia ad ipsos principes non audebant dicere: *Hic est Christus, aut Deus, sed tantum propheta.* Et tamen neque mentiebantur, quia et Deus seipsum dixit prophetam. *Hic est Jesus Nazarenus Galilææ.* Est Nazareth villa in Galilæa, ubi angelus Gabriel locutus est ad sanctam Mariam de Domini incarnatione. Est Nazareth civitas ubi nutritus fuit, a qua Nazarenus dictus est. *Et intravit Jesus in templum Dei.* Exemplum dedit omnibus, quandocumque in civitatem aut in villam veniunt, statim ad templum Domini Deum quærant, et postea faciant pro quibus venerunt. *Et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo.* Quia sacerdotes senerare pecuniam non audebant, quia prohibitum erat in lege, excogitaverunt quomodo possent illud damnum recompensare, quia veniebant multi de longinquis locis, qui non habebant quæ offerrent. Accipiebant ipsas aves vel cætera quæ jam data fuerant in templo, et dabant ad vendendum et tali modo habebant ipsas res et argentum pro eis; et qui non habebant pretium, accipiebant mutuo; et tali modo deprædabant pauperes, et non considerabant quod dixit Deus misericordiam se magis velle quam sacrificium. Istam deprædationem intelligens Dominus, fecit flagellum ex funiculis, et omnem multitudinem ejecit de templo, in duobus magnum principibus scandalum concitans, sive quia ipsorum venditores ejiceret, seu quia de templo curaret, quod ad illos pertinere videbatur. *Et mensas numulariorum.* Monetarii habebant mensas et denarios desuper, ad commutandum si quis vellet. *Et cathedras vendentium columbas evertit.* Quia aves istæ frequenter jubebantur offerri, et in multis purificationibus charæ illic erant, sicut et de passeribus legimus. Idcirco honorati viri erant, qui ipsas columbas vendebant, qui et cathedras ad sedendum habebant. Spiritualiter vero numularii sunt, qui verba divina annuntiare debent in populis, quia *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum.* Qui ergo speculatores sunt facti in populis et non annuntiant eis iniquitates eorum quæ faciunt, sed placentia et favorabilia, dicentes impio: *Bonus es, isti sunt qui numularii commutant argentum.* Per columbas vero spiritus sive donum Spiritus sancti. Qui ergo gratiam Spiritus sancti, quam dare debent gratis, venundant, ut baptisma, impositiones manus, gradus ecclesiasticos, columbarum venditores esse dicuntur. Si ergo Christus in Ecclesia sua tales invenerit, qui per præmia verbum divinum, mysteria sacra, id est episcopatus, presbyteratus, diaconatus, vendant vel emant, ejiciuntur de Ecclesia Dei, et cathedræ eorum, id est magisterium evertetur: *Et dixit eis: Scriptum est, domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Domum Domini convertit in speluncam latronum, qui lucra sectatur de religione, vel mysterium divinum, non pro vitæ merito et sapientia, neque per electionem electi et populi, sed per lu-

crum assequitur; et quando vixerit, apud Deum non pastor, sed mercenarius habebitur et negotiator, quia quod dedit, querit recipere, id est terrena quæsit, non lucrum animarum. Et hæc est simoniaca hæresis. Unusquisque nostrum templum Domini esse debet, ut Paulus dicit: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*. Videamus ne in templo nostro inveniatur Dominus aliud nisi quod ei placeat, dilectionem Dei et proximi, et reliqua his convenientia.

Et accesserunt ad eum cæci et claudi in templo, et sanavit eos. Psalmista: *Excelsus et humilis Dominus humilia respicit, et alta a longe cognoscit*. Apparuit in hoc enim facto tam terribilis principibus, ut nullo modo ei resistere auderent, neque intueri eum. Bonis vero mitis, ita ut cum mali ante eum fugerent de templo, cæci et claudi accederent et sanarentur. Dicit beatus Hieronymus: Inter omnia quæ Dominus noster in hoc mundo fecit, nihil sic admirabile egit, ut istud quod unus homo, et illo tempore contemptibilis (ita ut postea crucifigeretur), Scribis et Pharisæis contra sævientibus et videntibus lucra sua destrui, potuerit cum uno flagello tantam multitudinem ejicere, mensas subvertere, cathedras confringere, et alia facere quæ infinitus non fecisset exercitus. Nam magnum bellum Titus habuit in templo post captam Jerusalem. Sed sicut idem Hieronymus ait: Igneum quiddam atque sidereum radiabat ex oculis ejus et divinitatis majestas lucebat in facie: pro quibus non erant ausi manus injicere, neque potestatem suam evindicare, nec erant ausi dicere quæ postea dixerunt: *In qua potestate hæc facis, sed tantummodo, Audis quid isti dicunt, quasi dixissent: ista de Deo dicta sunt quæ de te dicuntur*. Dominus autem sic temperavit suam responsionem, et ut ostenderet de se hoc dictum, et dictum ejus non pateret reprehensionem. Non dixit: *Ego sum Deus de quo dicta sunt ista, cum hoc verum esset, sed dixit: Propheta hoc prænuntiavit ex ore infantium perfecturam Deo laudem, ut illi requirerent de quo esset intelligendum*. Nam alii evangelistæ dicunt: *Ait illis: Si isti tacuerint, lapides clamabunt*. Puerorum factum ex psalmo centesimo septimo decimo confirmatur. *Et relictis illis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam, mansitque ibi*. Dicit Marcus quod usque ad vesperam steterit, et circumspexerit in gyro, et exierit. Unde datur intelligi quod tantæ paupertatis fuit, ut in civitate tam grandi nec hospitium invenerit. Tamen credimus quod principes qui maxime et operibus ejus invidabant in hac urbe manebant, et propter iram illorum metuebant eum recipere boni, qui adhuc diligebant gloriam Dei magis quam hominum.

CAPUT XLVIII. De ficu arefacta.

Mane autem revertens in civitatem esuriit. Sicut omnia quæ loquebatur plena erant mysteriis, sic quæcunque faciebat non vacabant a sacramentis. Cum enim reverteretur ad perfidam civitatem Jerusalem de Bethania ubi ipsa nocte manserat, esuriit,

vel pro veritate humana fragilitatis, quia non fuerat præterita nocte crapulatus. Seu esuriit salutem perfidæ civitatis, quia et ob hoc mane revertebatur ad eam, ut posset aliquem convertere: *Et videns ficum arborem unam*. Ficus a fecunditate dicitur, quia fecundationem omnibus arboribus et in prole et in fructu exhibet. Ter enim in anno fructum fert. Sed duo primi meliores, tertius jama despectus. Caricæ fructus ejus dicuntur, a copia nominata. In libro Regum dicitur: *Massas caricarum*.

Venit ergo ad ficulneam. Non quod ignoraret quod fructum non haberet, quia non erat tempus; ante Pascha enim erat, sed ut ostenderet quid eventurum esset Synagogæ vel civitati, quam præterita die sleverat. Sicut enim venit ad ipsam arborem folia habentem, fructum minime invenit, sic venit ad Synagogam habentem eloquia legis et prophetarum, et fructum operum non invenit. Unaquæque enim arbor non de floribus et foliis, sed de fructu agnoscitur. Et unusquisque homo non de æstimatione vel pompa locutionis, sed de vera actione operum bonus judicatur. Prodest enim bona dicere, sed plus prodest cum dicto facta concordare. Et sicut ficus non habens fructum damnata est, sic Judæa habens verba Scripturarum sine perfectione operum damnata est et punita. Non autem omnis Judæa sine fructu fuit, quia de ipsa fuerunt apostoli, et primitiva Ecclesia, sed maxima ejus in incredulitate perduravit. Similiter sub persona ficulneæ in alia loquitur Dominus de Synagoga, de ficulnea plantata in vinea. Ista autem ficulnea juxta viam stabat, quia habebat legem et prophetas, sed eum qui dixit: *Ego sum via*, in eis non intelligebat; et videbat eum, et non agnoscebat. Venit ad eam per incarnationem suam et nihil in ea invenit nisi folia tantum. *Et ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum*. Nihil arbor peccavit, sed quia ad usus hominum creata fuerat, voluit per arborem terrere homines, ne quis habendo verba justitiæ, absque operibus prætendendo mereretur excidi et in ignem projici. Quod dicit in *sempiternum*, non perpetualiter significat, sed aliud quod tempus. *Aion* enim Græcum, et sæculum et sempiternum significat. Quando vero dicitur *aionon aionon*, infinitum significat, id est sæcula sæculorum, quia de arbore potest intelligi, quod et folia aruerint, truncus salvus remanserit, quia Judæa in fine per Enoch et Eliam conversa fructus placidos fructificatura est Deo. Si autem ex toto volumus intelligere de præsentem plebe, dicemus quod ipsa est quæ clamavit: *Sanguis ejus super nos et super filios nostros*. Denique si simpliciter volumus intelligere, Dominus quia proxime passurus est volebat firmare discipulorum animos, ut sicut fecit ficulneam arefcere, potuisset si voluisset suis inimicis similia facere. Unde et dicitur quia mirabantur quod continuo aruit. *Respondens autem Jesus, ait illis. Amen dico vobis, si habueritis fidem et non hæsitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed si monti huic dixeritis: Tolle te, et jacta te in mare, fiet. Et secundum litteram fieri*

potuit de monte terreno, sicut legimus de beato Gregorio Nazianzeno, quia cum vellet basilicam ædificare, et esset ex una parte rupis, ex alia mons qui angustaret locum, oravit ad Dominum ut montem recedere longius faceret. Reversus mane, invenit sicut precatus fuerat. Similiter de sancto Benedicto legimus, quod similia fecerit. Similiter potuissent alii imperare, si voluissent. Alter quoque mons diabolus intelligitur aliquando in Scriptura. Hoc non solum tunc fecerunt apostoli, sed et quotidie faciunt sancti viri, cum repellunt de cordibus honorum, et permittunt eum morari in cordibus perfidorum, et vesaniam suæ mentis in amaris et in turbulentis exercere. De quo in Apocalypsi dicitur: *Et secundus angelus tuba cecinit, et tanquam mons magnus missus est in mare, igne ardens.* Angelo canente mons in mare mittitur, cum prædicantibus doctoribus electorum corda deserit diabolus, et ad reprobos iratus convertitur. Montem Paulus de loco suo extulit, quando de pythonis in Philippæis spiritum malignum ejecit. *Et omnia quæcunque petieritis in oratione, credentes accipietis.* Ita pro certo, ut tamen suum nomen Dominus non amittat, id est Jesus. Quia Jesus Salvator dicitur. Si contra salutem concesserit, jam non erit nobis Salvator, quod minime potest fieri. Permittit nobis Salvator frequenter contra salutem nostram, sed non concedit.

CAPUT XLIX.

Interrogatus a sacerdotibus Dominus.

Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum principes sacerdotum, et seniores populi dicentes. Sicut semper Dei acta in malam partem convertere soliti erant, sic etiam nunc. Quando enim dicunt: *In qua potestate hæc facis?* de Dei dubitant potestate, et subintelligi volunt diaboli esse quod faciat. Et quod addunt: *Quis tibi dedit hanc potestatem?* Filium Dei illum negant, quem putant non suis viribus, sed alienis signa facere. Tamen ipsa die non fuerunt ausi ista interrogare. *Jesus autem respondens ait: Interrogabo vos unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate hæc facio. Baptismum Joannis unde erat, de cælo, an ex hominibus?* Potuit Dominus per simplicem doctrinam suos inimicos confutare, sed conveniens erat ut ad interrogationem sic responderet, ut aut suo silentio, aut sua sententia condemnarentur, sicut et factum est. *At illi cogitabant: Si dixerimus de cælo, dicet nobis, Quare non credidistis ei?* Ille enim mihi testimonium perhibuit, quando misistis ad eum, et ab illo audistis, in qua potestate hæc facio. *Si dixerimus ex hominibus, hoc est humana adinventione compositum, timemus turbam.* Omnes enim habebant Joannem sicut prophetam, quia in ortu ejus viderunt miracula facta. *Et responderunt dicentes: Nescimus.* Modo ob veritatem celandam ad humilitatis viam conversi sunt: ut dicerent se nescire. *Ait illis: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.* Non vultis fateri quod scitis, nec ego dico quod scio. Vos mentiemini ego veritas sum,

mentiri non possum; scio, sed non vobis dico. Ob duas autem causas veritas est relicenda, cum is qui audit non potest capere, ut Dominus ad discipulos dixit: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.* Aut cum prævidemus quia is cui dicere debemus deterior ex nostra prædicatione futurus est. Et de hoc Dominus inquit: *Videte ne mittatis margaritas vestras ante porcos.*

CAPUT L.

De duobus filiis in vineam missis.

Quid autem vobis videtur? Homo quidam habuit duos filios. Quia Pharisei noluerunt Joanni dare bonum testimonium, Dominus ipse laudat Joannem et eos qui eum audierunt, et vituperat qui presentem non audierunt, nec mortuo dare testimonium voluerunt. Homo iste Deus intelligitur, qui habuit et bonos et malos filios per conditionem de Judæis: quibus præcepit per Moysen ut operarentur in vinea sua seipsos, in via Dei custodiendo et alios instruendo. Fuerunt qui in initio vitæ suæ ad malam partem se converterunt, ut publicani et meretrices. Et alii fuerunt qui dixerunt quod deberent legem Dei custodire, ut isti Pharisei. Sed tamen cum venit Joannes et annuntiavit eis peccatum eorum, conversi sunt de via sua mala, et cœperunt bona ardeatere facere. Isti autem Pharisei qui dicebant se justos noluerunt obedire ei; sed etiam consenserunt ut occideretur, et etiam Domino machinabantur. Et inde Dominus proponit ipsam parabolam dicens: *Veni ad vos Joannes in via justitiæ, in abstinentia, in castitate, et reliquis bonis.* Publicani, qui primo per malas artes dixerunt non se facturos, penituerunt. Vos nec tunc fecistis, nec adhuc bona ejus prædicare vultis. Potest et de duobus populis intelligi, gentili Judaico: quia gentilis primitus in initio mundi recessit a cultura Dei, sed postea penituit et mutavit vitam Judæus qui dixit: *Omnia quæ præcepit Dominus faciemus, nec tunc fecit nec modo, sed pejor est quam gentilis fuit quando idola adoravit.*

CAPUT LI.

De vintoribus parabola.

Aliam parabolam audite. Quia cito erat transiurus ab eis per mortem, verba vitæ amplius eis ingerebat, et quæ ipsi cogitabant et faciebant, in suis parabolis indicabat. *Homo paterfamilias.* Dixi superius quod paterfamilias compositum nomen est ex nominativo et genitivo antiquo: quia usus fuit apud antiquos genitivum primæ declinationis more Græcorum etiam in *as* finire. Et ille vocatur paterfamilias, qui omni familia suæ sic præest ut pater. Deus autem omnem mundum sicut piissimus pater gubernat, omnibus bona tribuit, nulli malum. Si autem aliquis malum aliquid patitur, hoc facit diabolus, qui est paratus ad nocendum, et cum videt quod Deus aliquem deserit propter scelera sua, statim ille apprehendit; et nisi angelus esset bonus qui obsistat ne tantum noceat quantum vult statim disperdit illum. Paterfamilias iste Deus est, qui plantavit vineam de qua Isaias loquitur, et in fine dicit:

Vinea enim Domini Sabaoth domus Israel est. Et in A in animali lapide ad animale[m] Christum factam comparationem, hyperbole. Hoc in psalmo centesimo septimodecimo scriptum est, qui totus de Domini adventu canitur, et non habemus juxta litteram quicquam, sed totam allegoria est. Judæi enim edificantes erant; suas doctrinas prædicantes reprobarunt Dominum in sua fide fundamentum ponere.

Et septem circumdedit ei. Vel murum urbis, vel angelorum auxilia. *Et fodit in ea torcular.* Altare Domini. *Et edificavit turrim.* Haud dubium templum, de quo per Micheam. *Et tu, turris nebulosa filia Sion.*

Et locavit eam agricolis. Quos alibi vineæ operarios appellat, qui conducti fuerunt pro denario diurno, hora prima, tertia, sexta, et nona. *Peregre profectus est.* Non loci mutatione, quia Deus totum mundum implet, sed agricolas dimittendo in proprio arbitrio. *Cum autem tempus fructuum appropinquasset.* Bene tempus fructuum dicit non profectum, quia nullum perfectum fructum synagoga protulit, quamvis sollicitè exculta fuerit. *Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium ceciderunt.* Ut Moysen et Aaron, quos irritaverunt in castris. *Alium occiderunt.* Ut Achmelech cum quinquaginta sacerdotibus. *Alium lapidaverunt.* Ut Naboth. *Iterum misit alios plures prioribus, et fecerunt illis similiter.* Isaiam, Jeremiam, Zachariam. *Novissime autem misit ad eos filium suum dicens: Verebuntur filium meum.* Quod ait quia verebuntur filium meum, non de ignorantia loquitur quia nihil est quod Deus Pater nesciat. Semper ambigere dicitur Deus ut libera voluntas homini reservetur. *Agricolæ autem videntes filium dixerunt. Hic est hæres, venite occidamus eum.* Quæ illi consiliabantur in suis latibulis, de quo Dominus palam loquebatur, ut ostenderet se omnia scire. Manifeste enim modo dicit: quod principes per invidiam, non per ignorantiam, Dominum crucifixissent. Dicebant enim: *Si dimittimus eum, sic omnes credent in eum.* Hæreditas filii, Ecclesia est, quam acquisivit sanguine suo. Hanc moliebantur Judæi hæreditare cum crucifigentes eum, et fidem quam in eo Ecclesia sua habebat quærebant extinguere pariter cum Ecclesia ut potuissent suam justitiam ex lege firmare cum sua synagoga. *Et apprehensum eum ejecerant extra vineam, et occiderunt.* Hoc erant tertia die facturi quo hæc loquebatur. Et sic futura quasi præterita loquitur, quia certissime noverat futura, et si voluisset potuisset declinare passionem. Ejecerunt extra vineam, quia extra portam Hierusalem duxerunt ad crucifigendum. *Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis.* Quamvis mali essent, de progenie tamen sacerdotum prophetarunt veritatem. Perdidit illos male, quia fame qua nihil durius: quæ etiam obsessos compulit humanis carnibus vesci. Illos perdidit, et commendavit Christianis doctoribus Ecclesiam suam. Caveant ergo reges et episcopi istam damnationem agricolarum, ne forte et ipsi similia patiantur, si bene non excoluerint vineam Domini, omnem turbam Christianorum. *Dicit illis Jesus: Nunquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobarunt edificantes? Adhuc perseverat prædicando passionem suam, et actionem Judæorum per metaphoram, de*

B in animali lapide ad animale[m] Christum factam comparationem, hyperbole. Hoc in psalmo centesimo septimodecimo scriptum est, qui totus de Domini adventu canitur, et non habemus juxta litteram quicquam, sed totam allegoria est. Judæi enim edificantes erant; suas doctrinas prædicantes reprobarunt Dominum in sua fide fundamentum ponere. *Hic factus est in caput anguli.* Quia sicut lapis in angulo duos parietes ex diverso venientes suscipit, sic suscipit Judæos Christus, et gentes in se credere volentes, unaque domus constituitur de lapidibus: sic Ecclesia Christi de dignis hominibus. Et sicut lapis lapidem portat, sic hi qui præcesserunt portaverunt nos; et nos æquo jure portare debemus post nos venientes. Et de vinea et de ædificatione sanctæ Ecclesiæ dicit Paulus: *Dei cultura, Dei ædificatio estis.* Quæ vinea, ipsi lapides, et unus pretiosus in fundamento fundatus Christus, velint nolint Judæi, et qui agricola mali, id est et cæmentarii, a Domino factum est istud. Nisi denique a Domino hoc factum esset, fides Christi et Ecclesia ejus non implesset totum mundum quam omnes principes extinguere voluerunt. Et mirabile in oculis nostris: *Omnis Domini incarnatio, mirabilis facta est.* Sed et hoc satis mirabile quod omnes gentes super ipsum habent fundamentum collocatum, et fidem, spem firmam in ipso tenere gestiunt. *Ideo dico vobis, auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus.* Ambæ istæ parabolæ, et de vinea et de lapide, in hoc versu aperiuntur: quia agricolæ vineam Domini ut dignum fuit non excoluerunt et lapidem angularem reprobarunt. Ideo ablatum est ab eis regnum Dei, scientia scilicet Scripturarum, et datum est gentibus, qui volunt exercere quod legunt. *Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum.* Cedit super Dominum qui peccat; tamen habet spem per pœnitentiam resurgendi, quia septies cedit justus et resurgit. Cedit vero Dominus super incredulos, qui nolunt cognoscere creatorem. Qui peccat cedit, sed potest resurgere. Qui non credit, jam judicatus est, et venit super eum æterna perditio, quæ eum funditus opprimit. Et cum audissent principes sacerdotum et Pharisæi parabolæ ejus, cognoverunt quod de ipsis diceret. Quia sciebant quod ipsi meditabantur, propterea intelligebant similitudines de se dictas. Unde quidam sapiens:

Conscijs ipse sibi, de se putat omnia dici.

Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quia sicut prophetam eum habebant. Turba semper in motu est: et sicut ad convertendum facilis, sic ad desperandum proclivis. Quem enim una die dabitis laudibus ut Deum extulerunt, sexta die ut homicidam crucifigi petierunt.

CAPUT LII.

De filii regis nuptiis.

Et responsaens Jesus dixit iterum in parabolis et loquens. Quod dicitur respondens, ad cogitationes

eorum dicitur respondisse, quia ipsi cogitabant non solum eum disperdere, sed et omnes qui in eum credebant, ideo retulit eis parabolam dicens: *Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit uxorem filio suo, Christo Domino. Est Ecclesia quae tam ex Judaeis quam ex gentibus congregata est, congregatio justorum, regnum caelorum dicitur. Regnum vero caelorum, Ecclesia est justorum. In hoc Patet rex, Filio nuptias fecit, quo ei per incarnationis mysterium sanctam Ecclesiam sociavit. Misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et volebant venire. Servi isti prophetae intelliguntur, David, cum gentis; haec enim et lex data fuerit et per prophetas Deus nuntiatus fuerit, tamen neglexit prope omnium mundus mandata Dei. Iterum misit alios servos dicens: Dicitur invitatis, Ecce prandium meum paravi. Isti alii servi apostoli intelliguntur qui nobis annuntiaverunt delicias preparatas diligentibus Deum, quae nec oculus vidit, nec auris audivit. E quibus unus ex persona Domini dixit: Venite, benedicti Patri mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Vel prandium Scriptura divina in Ecclesia Domini. Tauri mei et altilia occisa. Per metaphoram opes regiae describuntur, et est species metaphorae allegoria. Per tauros veteris testamenti martyres intelliguntur, ut Eleazar et Machabaei, quibus concessum fuit quasi cornu defendere et odire inimicos. Per altilia, aves pastae intelliguntur. Altilia enim, quasi altilia vocamus ab alendo, pastaeque vulgo vocantur: prophetae intelliguntur qui pasti affluenter Spiritu sancto et verbo Dei aliqui elevati sunt a terra. Et omnia parata, venite ad nuptias. Et similiter quod Petrus dicebat: Cum videritis, exultabitis letitia inenarrabili et glorificata.*

Illi autem neglexerunt et abierunt, alius in villam suam, alius ad negotiationem suam. In villam suam quis pergit, et ad convivium aeternum venire contemnit cum habens possessiones terrenas sufficienter, in promptu habet implere voluptates suas: facit quod eum delectat, et amplectitur quod in praesenti arvidet et negligit intendere quo vocatus est. Alius ad negotiationem pergit, cum habens ministerium aliquid in quo potest aggregare argentum vel alias mundi divitias, vel per negotiationem divitias acquirere, de his magis cogitat quam de his quae spondet in baptismo. Recogitet unusquisque in quo Deum offendit et pro quibus Dei praecipua negligit; et intelliget de quorum numero censebitur et cum quibus in alia vita computabitur. *Reliqui vero tenuerunt servos ejus, et contumelia affectos occiderunt.* Differentia est inter eos qui pro voluptatibus suis ad convivium aeternum venire noluerunt sive in Ecclesia Christiani perfecti, et eos qui servos ad se missos contumeliis affecerunt, quia isti duplo rei habentur, qui non solum non venerunt, sed et servos regis aut contumeliaverunt, aut occiderunt. Quae omnia Judaei ad quos haec loquebatur, perpetraverunt. Videant quoque omnes Christiani, ne similia illis faciant, ne si nolint venire ad prandium, vel volentibus ire non

sint offensio, quia dicitur eis: *Quod non ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* *Obtuleruntque illi: Res autem cum audisset iratus est. In initio et homo et rex vocatus est, quia dementia ejus ibi narratur, quae ad convivium suum omnes venire volentes invitavit. Hic vero nomen hominis siletur, et rex tantum nominatur, ubi vindictas facturis dicitur: *Misit exercitus suos, perdidit homicidas illos, et civitatem illam succendit.* Ad litteram de Judaeis factum est. Nam quia occiderunt servos Dei ad se missos vel occidentibus suggererant, tunc prophetas et nunc apostolos, Joannem, Jacobum, alium Jacobum, Stephanum, et innumeros alios, missos est Dei exercitus. Et iuste Dei, quia vindictam Dei exeruit Vespasianus et Titus, et delevit homicidas, et templum quod augustius erat incendit, ac postea ab ipsis Romanis civitas destructa, et sal in eadem dispersum. *Tunc ait servis suis: Nuptiae quidem paratae sunt.* Nuptiae tunc fuissent si adjuvissent se ad illud convivium. Non fuerunt digni. Non praepraverunt se dignos. *Ite ergo ad exitus viarum. Euntes, docete omnes gentes.* In exitibus autem viarum erant gentes, quia nec legem habebant, per quam potuissent pervenire ad eum qui dixit, *Ego sum via. Et quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.* Ita fit quotidie, divites et pauperes, humiles et superbi, Domini et servi, publicani et meretrices, vocantur in commune, et dicitur: *Paenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum.**

Et egressi servi ejus in vias. In vias, non in via. Quae in bonam partem accipitur numero singulari, plurali voluptates, vel sectae diversae sentiuntur. *Congregaverunt bonos et malos.* Requirendum quomodo boni inventi fuerint inter gentes. Sed sciam dum bonos dici ad comparisonem malorum; tamen multi boni inventi sunt inter gentes, ut fuit Job, Jethro, Achior, et etiam inter ipsos paganos erat multa discretio, quia multi erant qui vitia detestabantur, et divitias respuebant, et Deum caeli adorabant. *Et impletae sunt nuptiae discumbentium.* Nuptiae hic sunt in praesenti Ecclesia. Et scimus quia Ecclesia mixta est de bonis et malis. In caelo soli boni, in inferno soli mali. Boni et mali in praesenti Ecclesia. *Intravit rex ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.* Vestis nuptialis charitas est, quia per dilectionem Deus Ecclesiam sibi sociavit. Potest quoque vestis nuptialis, vestis innocentiae quam in baptismo accipimus intelligi. Intravit et rex videre vestes, cum in die iudicii merita exquirat singulorum. Sed et quotidie cum aliquis migrat de corpore hoc, iudicium cum illo agitur. *Ut videret discumbentes.* Hoc est in sua fide cognoscentes. *Unum non vestitum.* Per istum omnes mali intelliguntur, quia sicut omnes boni de una generatione esse dicuntur, sic omnes mali unus populus appellatur, quia unus Dominus spiritualis Deus, aut diabolus, aut eris Dei, aut diaboli. *Amice, quomodo hic intrasti non habens vestem nuptialem?* Ecce et amicum vocat, et vitam ejus reprobat quasi dicat:

Anice per fidem, sed non per operationem. At ille obmutuit. In tempore illo non erit ulli excusatio verborum; quia iudex qui foris increpabit, et interius et exterius videbit, et testis nostra conscientia aliud dicere non audebit. Sicut Paulus apostolus dicit: *Cogitationibus inter se accusantibus in die tunc iudicabit Deus occulta hominum.*

Tunc dicit rex ministris: *Ligatis manibus ejus et pedibus.* Ligabuntur manus et pedes, quia tunc omnis nostra actio cessabit. *Mittite eum in tenebras exteriores.* Interiores tenebræ sunt cæcitas mentis, exteriores tenebræ æternales, ubi lux deest. Qui ergo hic non curavit pati interiores tenebras, illic etiam patietur exteriores. *Ibi erit fletus et stridor dentium.* Per fletum oculorum et stridorem dentium et resurrectio corporum et magnitudo tormentorum exprimitur, ut illic oculi defleant, quia hic per diversa oberrabant, dentes strideant, quia hic de edacitate gaudebant, quatenus singula membra quæque supplicio subjaceant quæ hic singulis quibusque vitii subjecta serviebant. *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* De Christianis dictum est, qui per fidem et baptismum vocati sunt, quia intra Ecclesiam habentur, sed operibus diaboli fidem servantes mentiri Christo per Christianitatem noscuntur. Ideo necesse ut unusquisque nostrum in humilitate se deprimat, quia si est electus ignorat.

CAPUT LIII.

De reddendo quæ Dei sunt.

Tunc abeuntes Pharisei consilium inierunt, ut caperent eum in sermone. Tunc, adverbium temporis est, et dicitur tunc, id est in ipso tempore, cum audierunt de seipsis graves causas per parabolas prophetare. Adeuntes in consilium, consiliaverunt ut caperent eum in sermone suo, ut quidquid diceret pateret calumniæ, sicut audistis per Lucæ Evangelium, cum in diverso orbe terrarum et Judæa descripta est ad dandum tributum Romanis et stipendia sub Octaviano. Proinde erat magna turbatio in populo, quia alii dicebant non esse æquum, ut populus qui dabat decimas, primitias et reliqua lege sancita, daret Romanis tributum et stipendia. Et alii dicebant quod nullo modo possent dimittere ut non darent Romanis tributum qui et totum mundum tenebant: etiam et milites eorum sicubi necessarium erat pro eisdem Judæis pugnabant. *Mittunt igitur suos missos cum missis Herodis regis tetrarchæ ut interrogarent eum.* Et si quidem ipse diceret non debere Romanis tributa solvi, apprehenderent eum milites Herodis. Si autem diceret Romanis dandum et non Deo confestim, illi tenerent quasi contradictorem legis. Verumtamen fecit sicut solebat, transiit laqueum paratum. *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum.* Omnia ista vera sunt. Sed bona, mala voluntate prolata. Hæc ideo iugerebantur ut non curaret de imperio Tiberii, et diceret non dandum tributum, quia haberet perspectum quod plus amaret Dei cultum quam

imperatorem, et statim apprehenderent eum milites Herodis, quasi contradictorem Cæsaris. *Licet censurari Cæsari: an non? Cognita autem Jesus nequitia eorum ait:* Quando consiliastis quamvis a vobis longe ibi fuis Jesus, etiam quando cogitastis? *Quid me tentatis, hypoeritis? Quem non decipitis per astutiam vestram? Prima virtus est intentionem interrogantis cognoscere: tunc juxta consequentiam respondere: ut Salomon: Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

Ostendite mihi numisma census. Nummus unes denarius argenteus vel æreus dicitur et a nomine vocatur, quia nomina regum in eo imprimuntur. Sive ut alii volunt a Numa principe Romano, quia hoc apud eos primus præcepit fieri. Aliquando invenitur nummus pro solido poni. *Numisma* Græce, Latine dicitur *inflectio*. Et hoc ostenditur, quia cum Dominus præcepit sibi exhiberi numisma, illi intelligentes obtulerunt denarium. Denarius est genus nummi, quod pro decem nummis æreis imputabatur, et habebant de argento et de ære imaginem Cæsaris. Valuit sine ostensione nummi dicere quod volebat; convenientius tamen per ipsum eos convinxi. *Cujus est imago hæc et superscriptio?* Similiter sicut nunc inscribuntur de nominibus imperatorum, et figura ejus exprimebatur ut nullus mixturam metalli auderet miscere, neque aliquis despiciere ubi videret imaginem Cæsaris: in nullo unquam loco expressam imaginem Cæsaris audebant despiciere. *Dicunt ei: Cæsaris.* Tiberii scilicet, quia ab illo primo Julio ita vocatus est, omnes postea imperatores Romanorum Cæsares sunt appellati: *Tunc ait illis: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Si imago ejus est in denario, constat quia suum erat qui suam imaginem ibi præcepit fieri. Quod vos jam per triginta annos solvitis, vultis ut ego præcipiam dimittere, cum ego, qui nihil telluris habeo, pro me et Petro solverim tributum, et Deo reddiderim quæ Dei erant Patris faciens voluntatem? *Magis præcepturus sum vobis ut sitis regi subditi, quasi præcellentis. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Tributum scilicet, nummum et reliqua quæ spopondistis quando professi fuistis in diebus professionis. *Et reddite Deo quæ Dei sunt.* Decimas, primitias, et quæ in lege præcepta sunt. Sicut Cæsar a vobis exigit imaginem suam, sic vult Deus habere suam incontaminatam, quam in vobis condidit. *Et audientes mirati sunt.* Qui credere debuerunt mirati sunt, quia contra calliditatem eorum consilium reperit. *Et relicto eo abierunt.* Recesserunt increduli a pio, quia diversi mores nolunt unitatem; quia cum essent perversi nolebant ad illius rectitudinem converti, propterea sine fructu abierunt.

CAPUT LIV.

De muliere quæ septies nupta est.

In illo tempore accesserunt ad eum Sadducei, qui dicunt non esse resurrectionem. Duæ sectæ erant in Judæa, Phariseorum et Saduceorum, et tamen omnes erant Judæi. Diversi tamen more vivebant et credebant. Pharisei vivebant communiter, sicut

apostoli postea vixerunt; et recipiebant septuaginta duos libros; et dicebantur Pharisei, a Phares filio Jude, et interpretantur *dirisi*. Saducei vivebant sicut prophete vixerant; non tamen recipiebant prophetas neque credebant, nec alios libros nisi Pentateuchum, et non credebant resurrectionem futuram, neque angelum, neque spiritum, nisi solum Deum; et sicut inter nos sunt monachi et canonici, et tamen de una gente Francorum sunt, similiter erant apud ipsos. *Erant autem inter se discordantes*. Sed tunc in Domini tentatione concordarunt, sicut Herodes et Pilatus in Domini passione amici facti sunt. Usque tunc interrogaverunt Pharisei (quia ipsi fortiores erant et plures) Dominum, putaverunt se comprehendere eum, non poterunt. *Accesserunt Saducei, qui interpretantur justii, a quodam Judæo qui Saducæus dicitur, qui auctor hujus sectæ fuerat, qui dicunt non esse resurrectionem*. Dicebant enim: *Quare debemus credere resurrectionem, cum Dominus per Moysen nihil idixerit, cum alia omnia bona per ipsum mandaverit? Magister Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ducat frater ejus uxorem illius, et suscitet semen fratri suo*. Hæc idcirco præcepit Deus, ut multiplicaretur populus ipse, quem ipse propter patriarchas amabat, ut impleret terram, quia tunc ex maxima parte sine hominibus erat. *Erant apud nos septem fratres, et primus uxore ducta defunctus est*. Potuit ita esse in gente eorum. Nam legimus aliquos in gente eorum duodecim mulieres habuisse, et quasdam decem viros habuisse, qui resurrectionem corporum non credebant. Recte istiusmodi fabulam confingunt qua deliramenti arguant eos qui resurrectionem asserunt corporum. *Similiter duo et tres usque ad septem: novissime omnium et mulier defuncta est*. Turpitudinem fabulæ opponunt ut resurrectionis denegent veritatem. *Respondens autem Jesus ait illis: Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei*. Nunquam tam graviter respondit Phariseis, quia illi rationis aliquid habebant, isti autem nihil. Erratis in secta vestra, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei, quia respicistis prophetas et non intelligitis Pentateuchum neque virtutem Dei, id est me qui sum virtus Patris, et sapientia Patris. Ideo erratis, quia Scripturas ignoratis, ideoque etiam virtutem Dei, id est Christum, non agnoscitis. Non solum enim de Deo non potest esse sapiens qui Scripturas nescit, sed nec de mundana sapiens esse potest perfecte absque notitia Scripturarum. *In resurrectione etenim neque nubent neque nubentur; sed sunt sicut angeli Dei in celo*. Interpretis hujus Evangelii invenit in Græco verbum activum et passivum cum neutrale verbum sit et ad solas feminas pertineat. Est autem rectus sermo locutionis neque nubent, neque ducent uxores. Feminarum est enim nubere, id est caput velare. Hic autem nubere dictum est, nobi de feminis. Apparet autem in hoc dicto, *neque nubent, neque nubentur*, quod resurgent corpora quæ nubere possunt: sed est alia causa pro qua non faciant. *Sed sunt sicut angeli in celo*. Vide-

licet postquam resurrexerint non subiacebunt his passionibus corporeis, non manducabunt neque bibent, neque nubent, et tamen habebunt corpora sicut Dominus habuit corpus quod potuit manducare, sed non indiguit neque delectavit, sed propter veritatem resurrectionis demonstrandæ manducavit. Erunt sicut angeli Dei in celo cum gloria resurrectionis innovati, absque ulla labe corruptionis perpetua visione Dei fruentur. *De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham et Deus Isaac, et Deus Jacob? Legerant, Domine, sed non intellexerant, nisi exposuisses*. Potuit namque Dominus satis manifestiora testimonia proferre de resurrectione, de prophetis: e quibus unum est: *Suscitantur mortui, et resurgent mortui de sepulcris*. Et illud: *Multi dormientium de terræ pulvere consurgent, alii in vitam æternam, alii in opprobrium et confusionem æternam*. Verumtamen, sicut dixi, non curabunt de dictis prophetarum nisi in Moysi dicto eis demonstratur. Proinde de illo libro quem ipsi recipiebant, inde dandum erat testimonium. *Non est Deus mortuorum, sed viventium*. Quando Deus ista loquebatur jam erant trecenti anni quod Abraham, Isaac et Jacob obierant. Et si anima interiisset cum carne, non diceret: *Dominus ego sum*, si non essent adhuc in anima viventes: sed diceret: *Ego fui illorum Deus quando illi fuerunt*. Nemo enim dicit de illo qui non est: *Ego Dominus illius*, quia illi animam esse post mortem corporis denegabant, ostendit eis Dominus vivere illos, de quibus dicebat: *Ego sum Deus illorum*. Et quia anima eorum vivebant constat quod et corpora resurgent, et recipient bona sive mala quæ gesserunt simul cum viverent. *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus*. Mirabantur turbæ, quia multi anni fluxerunt, quod ibi non intellexerant nec Pharisei, nec Saducei quidquam de resurrectione; nec poterant per multos annos illos convincere Pharisei per illos quinque libros, quod anima post mortem viveret. Sed ille sciebat qui locutus Moysi fuerat, quo sensu ipsam verbum dixisset.

CAPUT LV.

Quomodo Pharisei interrogant Deum de primo mandato.

Pharisei autem audientes quod silentium imposisset Jesus Saducæis convenerunt in unum. Et iterum convenerunt in unum, et elegerunt sapientissimum de suis. *Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor tentans eum et dicens: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Quia discere volebat, ob hoc magistrum vocabat; quia sic est consuetudo discipulorum. Quod est mandatum magnum in lege? Incam unde et iste hoc voluerit interrogare. Erat autem inter Judæos quæstio, quia sacerdotes qui volebant holocausta recipere frequenter dicebant quod nulla actio tam grata esset Deo quam sacrificium ei offerre. Illi vero qui sapienterant, considerabant quod sine oblationibus hostiarum multi patriarchæ placuerunt Deo; et a propheta edocti, malle Deum scientiarum sui unumquemque ha-*

bere, quam holocausta. Nemo autem unquam absque fide et dilectione per holocausta sola Deo placuisse invenitur. In qua sententia se fuisse declaravit. Hac de re iste interrogat quod sit maximum et præcipuum mandatum, quod Deus plus delectetur. *Ait illi Jesus : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua.* Primum ergo omnium et maximum mandatum est cognitio atque confessio divinæ unitatis, cum executione bonæ operationis. Nec nobis ponitur modus aut mensura in Dei dilectione, sed ex toto corde quantum capere potest anima et quantum cogitare cor, atque mens suggerere, in cogitatione, in locutione, opere absque ulius comparatione Deum diligamus. *Hoc est maximum et primum mandatum.* Nunc apertius ostendit, quid ille interrogaverit, hoc est ante omnia et super omnia mandata, istud collocandum fundamentum pietatis. *Secundum autem simile est huic : Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis tota lex pendet et prophetæ.* Adjungit Dominus ad hoc quod interrogatus fuerat, quia illud primum non potest fieri sine isto, quia ipse Deus præcepit diligere proximum sicut seipsum. Illud maximum et præcipuum est, istud tamen prius, quia qui non diligit proximum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Per dilectionem proximi pervenitur ad dilectionem Dei. Et qui ista duo præcepta adimplet, omnia quæ lex et prophetæ mandaverunt adimplet. Qui enim diligit Deum, non adorat deos, non assumit nomen Domini in vanum et reliqua quæ ad cultum Dei pertinent. Qui diligit proximum, non occidit nec mœchatur, non furatur, non dicit falsum testimonium, non concupiscit rem proximi sui, quia omnia ista in proximis committuntur, et tali modo servatur charitas. Et de hoc dictum est per prophetam : *Verbum brevium faciet Dominus super terram.*

CAPUT LXI.

Dominus interrogat Phariseos.

Congregatis autem Phariseis interrogavit eos Jesus dicens : Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Quia Pharisei semper parati erant ad commovendas questiones, cognoverunt aliquando quod et solvere omnia poterat, et etiam proponere quæ ipsi solvere nequirent. Interrogat ipsos Dominus de illo quem dicebant venturum (quia præsentem volebant credere) cujus filius esse debeat. Si potuissent scire sequentia, divissent sicut dixerunt de Joanne, quod nescirent. *Dicunt ei : David.* Quia habent scriptum dictum Domini ad eum : *De fructu ventris tui ponam super sedem meam : idcirco noverant. Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum?* In Spiritu sancto, non erroris incerto nec propria voluntate, sed in Spiritu sancto prophetando vocat eum Dominum suum dicens : *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis.* Prophetavit David de ascensione Domini Christi quod is qui de sancta Maria natus est supra angelos et omnem creaturam elevatus, ad dexteram Patris collocatus est et deitatis honorem

quam ante habuit per divinitatem habere cœpit per humanitatem. Et quia Judæi dedignabantur credere Christum Deum et hominem, propterea intelligere nequibant. Quod autem a Patre inimici subjiciuntur, non infirmitas Filii ostenditur, sed unitas naturæ demonstratur. Nam et Filius subjicit Patri inimicos, qui Patrem clarificat super terram. *Sede a dextris meis.* Gloriam et stabilitatem debemus accipere in ista sessione. Quia enim Filius assumptus de sancta Maria Patris fecit voluntatem, recte in ascensione a Patre dicitur : *Sede a dextris meis.* Victor in gloria. *A dextris* non locum significat, sed æqualitatem. *Donec,* hic pro semper ponitur, ut illud : *Donec senescatis, ego sum Deus.* Quasi diceret : *Sede* quia subjiciuntur inimici sub pedibus tuis. Pedes enim Domini vel incarnatio, vel apostoli intelliguntur. *Et nemo poterat respondere ei verbum.* Tunc nequiter confusi sunt, quia nec psalmi verbum dissolvere quiverunt. Post Domini vero ascensum cum similiter alii de ipso verbo confutarentur, invenerunt, quod Melchisedech dixisset hoc ad Abraham reverso de bello. Quod non potest ita intelligi, quia sequens versiculus contradicit. *Tecum principium in die virtutis tuæ,* et reliqua.

Neque ausus fuit quisquam ex illa die amplius eum interrogare. Nunc pro certo agnoverunt Judæi, quod verbis nullus posset eum capere, quia sicut fons sapientiæ loquebatur, et comprehendebat sapientes in astutia eorum. Jam in reliquo corruerunt discipulum illius pecunia, ut proderet eum sine turbis, et comprehendentes eum cum vi traderent Romanæ potestati. Ex quo intelligitur venena invidiæ posse superari, sed difficile conquiescere. Reprehendit Dominus multa in Phariseis. *Tunc Jesus locutus est ad turbas, et ad discipulos suos, dicens : Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei.* Cathedram hic magisterium et doctrinam appellat. Hoc est, illum locum et illud magisterium sibi vindicant, quod Moyses quondam habuit super populum in deserto. Similiter possumus et ibi doctrinam accipere ubi dicit, *et in cathedra pestilentiæ.* Et *cathedras vendentium columbas everit.*

Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, facite et servate. Mira patientia Dei, quia illi agebant erga eum ut nequius poterant, et tamen ille propter sacerdotii dignitatem hortabatur populum ut bona quæ ab eis audiebant tenerent, a malis vero eorum actibus se custodirent. *Omnia,* subauditur, bona, quia cum legebantur Scripturæ, non audebant aliud dicere quam bona, propter populum, quia omnes litteris eruditi erant. Multis itaque prosunt dicendo quod non faciunt, sed multo melius prodesse si facerent quæ dicunt. *Alligant autem onera gravia et importabilia, imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Onera hic præcepta et consuetudines eorum quæ et doctrina sua extrahabant dicuntur. Ob hoc debemus illam subauditionem superius dictam servare, omnia bona quæ dicunt, sicut et illo verbo Apostoli. *Omnia probate, si inveneritis bona esse, tenete.* Ecce hic dicitur : *Alligant onera gravia*

et importabilis. Quia importabilis omnia facienda sunt. A si ipsi alligantur. *Alligant* dicitur: alligare usum quoniam jubent. Per metaphoram et allegoriam, et onera, et alligatio, et humeri, et digiti, dicuntur, more oneris, quod sicut illud alligatum, et imponitur in humero ad portandum, et solet is qui onus imponit, adjuvare imponenti, ita isti et creduli imponunt ex sua inventione precepta, qua ipsi nec ore nec momento custodiunt, sed alijs precipiunt observandi, de oblationibus, et observationibus suis. Qui rector est in Ecclesia, primum debet implere, quae implenda precipit. *Omnia vero opera sua faciunt, ut videntur ab hominibus.* Non quaerunt a Deo retributionem, sed ab hominibus laudationem. Quicumque ita aliquid boni facit ut isti, totum perdit. *Dilatant enim phylacteria sua.* Cum Deus legem per Moysen dedit, dixit ad patres eorum. *Erunt haec in manu tua et ante oculos tuos,* videlicet in memoria et operatione. Et illi, hoc male intelligentes, fecerunt sibi in membranis decem verba legis et circumdabant capita sua de eis, et vocabant in Graeco nomine phylacteria, id est custodias, quia *phylaxe* in Graeco, Latine *custodire* dicitur. Et tunc qui plus gestiebat laudari, majus faciebat ipsum phylacterium; unde dicit Dominus: *Dilatant enim phylacteria sua et magnificant fimbrias.* Similiter jusserat Dominus fieri fimbrias hyacinthinis in quatuor palliorum angularis, ut esset discretio inter populos Israel et alienigenas, et in corporibus circumcisio, et in vestimentis fimbriae, ut si quando in bellum venirent, videntes fimbrias se cognoscerent et scirent quem debellare deberent; mortuos autem, ex circumcisione scirent quem spoliare deberent, quia in bello frequenter amittit caput mortuus, illud membrum nunquam. Fuerunt ergo illae fimbriae convenientes in bello, quia et leviter homo eas invenire poterat, et non decidebant sicut ramusculi quos solent portare in bello, quod ob signum de nostris faciunt. Ergo Judaei adinvenerunt sibi in illis fimbriis ut mitterent ibi spinas, quasi cum compungerent rememorerent custodiam legis Dei. Verumtamen mulier quae tetigit fimbrias Domini, non invenit ibi spinas. Similiter faciebant illas majores, qui magis laudari cupiebant. *Amant autem primos recubitus in coenis.* Recubitus fiebat apud antiquos principes in coenis in tribus partibus, dextera, et sinistra, et retro, ut cum saturatus esset, accumberet in qua parte ipse vellet; et triclinium vocabatur. Redarguuntur qui amant et quaerunt per hypocrisin ipsas cathedras. *Et salutationes in foro.* Id est, in publico. Non dixit qui habent istos honores juste, sed voluntas et hypocrisis condemnatur. *Vos autem nolite vocari rabbi.* Eo modo quo superiora prohibentur. Tamen debemus agnoscere et summum Magistrum omnium doctrinae, et patrem nostrae auctoritatis, per quem creati sumus, illum qui in caelis est, quia et ista tunc praecipiebat. Non enim prohibuit isto modo patrem vocare quo praecipit patrem et matrem honorare, sed volebat ut verum magistrum patrem, auctorem gene-

ris humani, cuiusvisque agnosceret ad animum dirigeret. Nam si vocamus nos aliquem patrem, honorem alicui deferimus, non tamen auctorem. *Vite, non sicut de pituita, sed Deum.* Similiter de magistro vel de filio appellatum abusive, Deus autem naturaliter. *Qui major est vestrum, erit minister ventris.* Vel ipse Dominus qui major erat, quia Deus non veneret ministrari, sed ministrare; seipsum praecipit, ut qui vult major fieri, serviat ceteris. *Qui autem exaltaverit in hoc saeculo, humiliabitur in futuro; et qui se humiliaverit propter Deum in hoc saeculo, exaltabitur in futuro.* Quos Deus omnipotens amat, si viderit eos exaltari, irrationabiliter per superbiam humiliat eos per aliquam tribulationem, ut fecit David, quem de regno expelli permisit, et humiliato in regno residere fecit. Et Ezechiam quoque, cui elato regem Assyriorum dominari permisit, in tantum ut valvas templi Domini et laminas argenteas, quas ipse affixerat, regi Assyriorum daret, et clavis in civitate nuntiis ejus, dura respondere non auderet, et tamen ibi erat sanctus Isaias propheta. Iterum humiliato, centum octoginta quinque pro eo occidit de exercitu ejus, et cum decem hominibus fugit de terra ejus, et in sua terra occisus est a filiis suis. Sic multos alios dilectos Deus castigavit. Quosdam videt ex toto terrena diligere, et praeponeat aeternis: permittit exaltari, ut post sine fine erentur, ut fuerunt multi reges et tyranni Assyriorum, et Graecorum et Romanorum. Quosdam vero, nimia superbia incedentes, in hoc saeculo humiliat et in futuro: ut Nabuchodonosor, Sennacherib, Valerianum imperatorem, quem Sapor rex Persarum ita humiliavit, ut quodcumque in equum suum ascendere vellet, ipse acclivis fieret, et de dorso ejus equum ascenderet. Herodes quoque quia permisit se dominum vocari a populis, comestus per quinque dies a vermibus exspiravit. Quam superbiam timentes antiqui imperatores Romani, licet pagani essent, constituerunt ut imperator, cum ornatus esset regalibus ornamentis, ad sinistram manum apprehenderet in folliculo pulverem mortui hominis, ut memoraret se cineres post paululum futurum, et non super ceteros se extolleret.

Eligat qui voluerit unum ex istis tribus. Eligo ego humiliari cum mitibus modo, quam dividere spolia cum superbis.

Vae autem vobis, Scribae et Pharisei hypocrite, quia clauditis regnum caelorum ante homines. *Vae* interjectio est dolentis, et significat ploratum aeternum in hoc loco, in quo ipsi sunt quibus ista prophetavit. In Scribis intelliguntur et Saducei, et sacerdotes, et Pharisei, et principes populi; quoniam a Phares filio Judae Pharisei, dicebantur: qui propter tribum Judae vocabantur Pharisei, quamvis omnes qui eandem sectam tenebant Pharisei vocabantur, ut Paulus dicit: *Viri fratres, ego Phariseus sum,* cum esset de tribu Benjamin. *Hypocrite* vocantur, id est simulatores, pro causis superius exprobratis, male interpretando. *Qui clauditis regnum*

celorum. Id est Scripturam divinam clauditis, vel celando quod eos debetis docere et pro invidia celatis, nolentes ut in me credant. Et omnis magister qui cum doctrina bona malum exemplum discipulo præbet, regnum celorum ei claudit. Scriptura enim divina regnum celorum dicitur, quia ibi invenitur unde rex celorum regni cognoscitur, et vita æterna. Unde superius Dominus dixit: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus.*

Vos enim non intratis. Ecce de vobismetipsis rei, quia scitis bonum et non facitis, nec introeuntes similitis introire. Ostendit Dominus quia multi volebant illum agnoscere per Scripturas, sed ipsi dicebant: *A Galilæa non exurgit Christus;* et tamen audiebant *mulos* invocantes illum *filium David,* qui non fuerat de Galilæa, sed de Bethlehém, unde et sancta *B* *Maria.* *Væ vobis.* Subauditur, imminet. *Qui circumcitis mare et arida, ut faciatis unum procellytum.* Procellytas dicebatur Græcæ advena, quia de alia gente ad legem ipsorum convertebatur, ut fuit Jethro et Achior et multa millia virorum fuerunt, qui de gentibus circumcisi fuerunt et Deum cœli crediderunt. Judæi quoque abibant per alienas terras prædicare nomen Domini, sicut multi Christianorum fecerunt post adventum Domini. Isti autem ideo culpantur, quia lucri causa hoc faciebant, non amore Domini, et quia post destruebant factum suum per malum exemplum. Quod dicit *mare,* insulasque dicit quæ in mari sunt. *Et cum factus fuerit, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.* Quia qui ante semel errabat, cum videbat malum exemplum eorum, revertebatur ad vomitum suum, et erat dignus tunc plagis vapulare multis: quia servus sciens voluntatem domini sui, et non faciens digna, vapulabit plagis multis. Filii autem gehennæ dicuntur, sicut et filii sæculi, quia cujus opera facit quis, ejus filius et vocabitur. *Væ vobis.* Subauditur, imminet. *Duces cæci.* Secundum terrenam et corpoream cæcitatem nullus non habens lumen oculorum vult alium ducere. Multi autem cæci in animo, id est insipientes, volunt duces fieri, qui nesciunt ipsam viam ambulare nec aliis demonstrare. Et sunt qui sciunt, sed ipsi non ambulant, nec aliis ostendunt ut ambulent. *Qui dicitis: Quicumque juraverit per templum, nihil est, qui autem juraverit in auro templi, debet.* Etiam in hoc loco habebant Judæi inventum, ut quicumque juraret contra proximum suum pro aliqua pacificatione per templum, etiam si mendacium juraret, nullius criminis tenebatur. Si autem in auro jurasset templi, mendacium cogebatur persolvere. Similiter, si in altari jurasset, nihil debebat. Si vero in dono quod, super altare erat perjurasset, tantum cogebatur exsolvere sacerdotibus quantum ipsum donum erat. Propterea quia istud ipsi recipiebant, dicebant quoniam peccatum perjurii esset. De templo autem et altaris perjurio, quod ad templi restorationem pertinebat, dicebant non esse perjurium. Quod approbat Dominus, quia per templum et altare sanctificantur omnia quæ intra sunt. Per cœlum ju-

PATROL. CVI.

Arare jam supra prohibuit: Væ vobis, Pharisei et Scribæ, qui decimatis mentham, et anethum, et cyminum, et reliquistis quæ majora sunt legis. Apparet quia Deus hypocritas satis odit, quod toties Judæis impropere. Quod dicit: *qui decimatis mentham, et anethum, et cyminum;* ostendit per istas vitiosas herbas in hortis quod expresse decimas accipiebant de omnibus laborantibus, iudicium, et misericordiam, et fidem negligebant. Non autem ideo eis vana minabatur quod decimabant et tam minora, sed ideo quia relinquebant quæ Dei erant propter quæ decimas accipiebant, id est iudicium facere oppressis, aut exigere ab his qui facere debeant. Misericordiam similiter negligebant, sicut ipse in parabola vulnerati ostendit, quod transferit sacerdos et levita, et viderunt vulneratum, et non solum non misericordia moti sunt, sed gravius illum reliquerunt, quia non erant et non adjuverunt, et idcirco similes latronibus existierunt, quia qui perituro non subvenit si potest, occidit. De fide culpant illos, quod his quibus fidem debebant servare, non custodirent: primo Dominum ut Deum et creatorem, deinde patri et matri, postmodum omnibus Deum colentibus, quoniam ipsi appellentur proximi. Verumtamen non culpantur si accipiunt decimas, sicut in consequenti dicit, sed quia dimitunt ea quæ Dei sunt et proximi iudicium, et misericordiam, et fidem, et quæ graviora sunt legis, hoc est præcipua. Sacerdotum est enim et legem Domini in populis annuntiare, et eos qui errant ad legem reducere. Hoc oportuit facere, id est iudicium, et misericordiam, et fidem, et ea quæ ad hoc pertinent, et illa non omittre, decimas accipere. Videant magistri Ecclesiarum qui habent simile ministerium in populis, et tenent prædia Ecclesiarum ne similes illis fiant si tacuerint populis vitia sua. *Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Per culicem, quæ est musca aculeo munita (habent enim in ore fistulam in modum stimuli, qua carnem terebrant ut sanguinem bibant), minora mandata intelliguntur. Per camelum, animal tortuosum et deforme, majora mandata. Excolare, humano more, est ita ad liquidum deducere, ut per setas transire possit. Excolare culicem, de minoribus mandatis diligenter tractare, id est, de decimis vel de malis verbis. Camelum glutire, majus mandatum, iudicium, et misericordiam, et fidem in neglectum vel in oblivionem dimittere, seu, spiritaliter, *culicem liquantes, camelum glutientes,* Barrabam eligentes, Christiani autem occidentes. *Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, quia mundatis quod desoris est calicis et paropsidis.* Calix vas poculi dictus eo quod in eo calida dabatur potio, vel ἀπό τοῦ πότος [πόμενος] calino [καλίνω], id est a ligno. Paropsis vas poculi quadrilaterum, hoc est, paribus absidis. Et per ista vascula ipsorum Phariseorum corpora intelliguntur, quod ipsa corpora a foris nitida reddebant, et intus pleni erant vitiiis. Unde dicit: *Intus autem pleni sunt rapina et immunditia.* Rapina est quocumque malo ingenio a proximo rem suam auferre. *Immunditia,*

qualisquisque vult cor habet insculptum. Qui con-
 vārit quāntis de quibus dicitur: *Dei mundā corde,*
quoniam ipse Deum videbant. Et immunditia omnis
 fornicatio accipitur. O cæce Pharisæe, munda prius
 quæ intus est calcis et paropsidis, ut fiat quod defo-
 rivest mandum. Ipse ostendit superius quæ maculent
 hominem; de corde procedentes cogitationes male,
 homicidia, perjurium, et reliqua hęc similia. Nam si
 ista defuerint, mundus erit homo in conspectu Do-
 mini. *Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, quia*
similes estis sepulcris dealbatis. Sepulcrum a sepul-
 dictum. Prius enim unusquisque in domo sua sepe-
 liebatur, postea veitum est legibus, quia fetore ipso
 corpora viventium interficiebantur. Pro qua re in
 civitatibus similiter prohibitum est sepeliri. Diversis
 verbis arguit Pharisæos per hypocrisin. Quos ante
 per vascula, nunc per sepulera redarguit, et dicit
 quod similes sint sepulcris quæ erant a foris deal-
 bata de calce, et marmoribus ornata, et picta colori-
 bus, intus autem plena erant *omni spurcitia*, id est
 immunditia. Apud antiquos, aliarum gentium grande
 studium fuit monumenta patrum ornare, quod et
 in monumentis Romanorum adhuc apparet et in
 Machabæorum libro legimus. Sed Occidentalis pau-
 pertas, Orientalibus divitiis comparata, nihil est.
Væ vobis, Scribæ et Pharisei, qui ædificatis sepulera
prophetarum. Et istis væ futuram Dominus denun-
 tiat, non quia sepulera et monumenta ædificantur
 justorum et prophetarum, sed quia sic certi sunt male
 fecisse patres suos occidisse bonos, in tantum sciant
 illos bonos fuisse, ut ipsi monumenta eorum ædi-
 ficient. Et cum hoc pro certo sciant, eadem volun-
 tate tenentur, et filii sunt homicidarum, non solum
 carne, sed imitatione. Potest et alio modo intelli-
 gi, quod idcirco ædificabant monumenta justorum ut
 notum fieret aliis qui illos occidere potuerint et potentes
 fuerint, quia et ipsi quod dicebant, *si fuissetis in die-*
bus patrum nostrorum, non essemus consentientes ope-
ribus eorum, jactando et subsannando dicebant. Et
vos implete mensuram patrum vestrorum. Ipsam men-
 suram quam illi non compleverunt, sed incæperunt,
 vos implete. Illi occiderunt servos, vos occidetis Do-
 minum; illi prophetas, vos Dominum prophetarum
 vel apostolos ejus. *Serpentes gemina viperarum.*
 Sicut vipera parentes suos occidit, similiter illi se-
 cerunt et vos facietis. *Quomodo fugietis a iudicio*
gehennæ. Quomodo fugietis, id est quia talia opera-
 mini. *A iudicio gehennæ?* Hoc, est quod Joannes
 dixit: *Ab ira ventura, scilicet ab inferno, ubi om-*
nes mittendi sunt qui talia operantur. Ideo ecce ego
mitto ad vos sapientes et scribas, et ex illis occidetis.
Ideo, subauditur, dico vobis quia vos ita estis faci-
tori. Mittam ad vos sapientes et scribas. Doctos in
 lege veteri et in nova. *Et ex illis occidetis.* Ut Ja-
 cobum fratrem Domini et Stephanum. *Et crucifige-*
te. Ut Simonem fratrem Cleophe, Hierosolymorum
 episcopum. *Et ex eis flagellabitis in synagogis vestris.*
 Ut omnes apostolos fecistis, quando ibant a con-
 spectu concilii gaudentes. *Et persequimini de civi-*

late in civitatibus, ut venias super eos omnes: sanguis
justus, qui effusus est super terram. Non omnes justos
 Judæi interfecerunt, quia nec erant quidam Abel
 occisus est. Sed, sicut jam dixi, omnes mali de una
 generatione esse dicuntur, sicut et omnes justi de
 alia. Denique cum Psalmista virtutes de diversis
 gentibus describeret quæ montem Domini ascendunt
 essent dicens: *Innocens manibus et mundo corde, et*
religiosa, hæc est generatio querentium Domitium. Si-
 militer ergo Judæi quia occiderunt parentes suos
 prophetas, de Cain propele esse dicuntur, et cum
 ipso pœnas subibunt æternas qui fratrem suum in-
 terfecit. *A sanguine Abel justus, usque ad sanguinem*
Zacharias. De Abel nota est historia omnibus. Za-
 charias fuit filius Joiadæ sacerdotis. Qui Joiadæ ac-
 cepit Joas parvulum infantem, cum interficeret Atha-
 lia regina semen regium, ut regnaret ipsa. Quia
 mortuus erat vir ejus et filius ejus, et abscondit
 ipsum Joas per annos septem. In septimo anno ele-
 vavit eum regem, et jussit occidere reginam. Igaur
 quando Joiada vixit, fecit Joas quæ Deo erant pla-
 cita; cum autem Joiada defunctus esset, accepit rex
 malos consiliarios et dereliquit Deum, et misit ad
 eum Dominus prophetas et non audivit eos. Tunc
 venit ad eum filius Joiadæ iste Zacharias, et dixit
 ad eum, sicut scriptum est in III libro Paralipome-
 non: *Hæc dicit Dominus: Quare transgressi sunt præ-*
ceptum Domini quod vobis non præceperit, et dereli-
quistis Domitium, ut derelinqueret vos? Qui congregati
adversus eum, miserunt lapides, juxta regis imperi-
um, in atriis domus Domini. Et non est recordatus
 Joas rex misericordiæ quam fecerat Joiada pater
 suus secum, sed interfecit filium ejus. Qui cum mo-
 reretur ait: *Vident Deus et requirat.* Cumque revolu-
 tus esset annus, ascendit contra eum exercitus Sy-
 riæ; venitque in Judæam et Jerusalem, et interfecit
 cunctos principes populi. Et cum pervenisset modi-
 cus numerus Syrorum, tradidit Dominus in manus
 eorum infinitam multitudinem, eo quod reliquisset
 Dominum. In Joas quoque ignominiosa exercere
 judicia, et abeantem dimiserunt eum in languoribus
 nimis. Surrexerunt autem contra eum servi sui in
 ultionem sanguinis filii Joiadæ sacerdotis, et occide-
 runt eum in lecto suo. Tali modo occisus fuit iste
 Zacharias *inter templum et altare*, id est in una ere-
 dra thesaurorum, sive juxta gazophylacium. Quod
 autem Dominus *filium Barachis* enim nominat, pro
 laide ipsius sacerdotis facit, qui per omnia Barachias
 studuit esse, id est benedictus Domini, hoc enim
 interpretatur. Notandum autem quod iste Joiadæ,
 cum esset summus pontifex, reginam jussit occidi.

Amen dico vobis tenent hæc omnia super genera-
tionem istam. Ac si dicit. Venient hæc omnia quæ
 digna sunt venire super talibus qui talia fecerunt.
 Jerusalem, quæ occidit prophetas, et lapidas eos qui
 ad te missi sunt. Jerusalem, Jerusalem, votativi ca-
 sus sunt, quamvis indeclinabiles. Et non debet ha-
 bere aspirationem in capite, quia non potest aspi-
 rari quod in loco consonantis est, nec apud Græcos

habet aspirationem. Quasi dicat: O Jerusalem, que occidis prophetas ad te misos, et lapidas, quia ego volui frequenter congregare filios tuos sub alas meas defensionis, ut gallina congregat filios suos, et noluit. Cessasti a malis operibus, etiam ipsi qui videbantur congregati dispergentur. *Et relinquetur domus vestra, in qua vos habetis aedificiam, deserta.* Per Jerusalem habitatores alloquitur, et est species metonymia, per hæc quod continetur ostendens. Quoties. Metoties, frequenter ostendit quod prophetas ipse miserit. *Quemadmodum gallina.* Magnam pietatem ostendit se operatum erga populum Judæorum qui gallinæ infirmanti erga populos suos se assimilat, quia nulla avis sic infirmatur erga filios sicut gallina, ita ut si pullos non videas, matrem lamen inteffigas. Et nullus est qui possit Dei pietati comparari. Ipse enim in sola pietate sua seipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo.

Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Ecce adverbium demonstrantis, quia jam instabat tempus quo erant ipsam occisuri, et Dei custodia ab eis recessura et illud templum in proximo contemnendum, et non post multum incendendum, et civitas delenda. Quod factum est quadragesimo secundo anno post ejus ascensionem in cælum. Et ante per Jeremiam ex persona Domini dictum fuerat: *Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam; facta est mihi hereditas mea quasi spelunca hyenæ.* Hyena bestia est quæ semper in sepulcris mortuorum habitare solet. Et hinc bestię comparantur recte Judæi, qui frequenter Dominum derelinquebant et ad idola convertebantur. De quibus scriptum est quia non est spes in ore eorum: *Similes illis fiant qui faciunt ea.*

Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini. Ad hoc quod dixerat: *Quoties volui congregare filios tuos, ad hoc respicit: Non me videbitis* erga vos in tali voluntate, ut velim congregare filios vestros, donec agatis pœnitentiam, et cognoscatis quia ego sum de quo dictum est in psalmo: *Benedictus qui venit.* Adhuc sunt in tali tenore. Veniet Enoch et Elias, et cognoscent, et tunc congregabuntur sub alis, et sub protectione Domini. Nam aliter non potest bene inteffigi iste versiculus, quia corporali specie ad eos reversus est, quando Pascha celebravit, et iterum quando ligatus adductus est ad crucifigendum. *Et egressus de templo ibat.* Ibat iterum ad hospitium suum, sicut solitus erat, in Bethaniam. *Et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes templi.* Quæ causa fuit ut discipuli ostenderent ædificationes templi, quas ipse jam per triginta tres annos videbat? Ab eo loco acceperant occasionem quo ipse dixerat: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta,* et volebant scire quo sensu illud Dominus dixerit, si potuisset fore ut talis ædificatio deserta foret. *Ait illis: Videtis hæc omnia.* Id est, miramini ista. *Amen dico vobis, non relinquetur la-*

pis super lapidem, qui non destruetur. Non solum de templo ita factum est, sed et de civitate, quia in alium locum ab Elío Adriano imperatore omnia reedificata sunt, et in illum locum ubi illa fuerat sal seminatum est, ne quis deinceps manere vellet. Si spiritualiter etiam velis advertere, habitatio Dei recessit a Judæis, et venit ad gentes. Et capita sablata, omnia membra inter se compugnant.

Sedente autem eo super moentem Oliveti, accesserunt ad eum discipuli ejus secreto dicentes. Quia secretiora erant interrogaturi mysteria, recte accesserunt et corpore et mente, ne quis infidelium audiret et Judæis nuntiaret, et esset occasio occidendi eum, qui pro minoribus dictis Isaiam et Jeremiam prophetas occiderunt. Primitus cum non intellexerunt quod dixerat: *Relinquetur domus vestra deserta,* non fuerunt ausi interrogare quo animo dixerit, sed ostenderunt ei lapides et structuram, volentes ei præbere occasionem dicendi quod ante dixerat. Cum vero ipse manifestius eadem replicavit, jam audent interrogare secretiora adventus sui, et finis sæculi. *Dic nobis quando hæc erunt, et quod signum adventus tui, et consummationis sæculi.* In quibus et de adventu suo et de consummatione sæculi scire volunt. Et Dominus in subsequentibus de istis omnibus respondit, et dixit eis: *Videte, ne quis vos seducat.* Pius Dominus in principio ipsos castigat ut se custodiant, ne seducantur ab aliquo pseudopropheta. *Multi veniunt in nomine meo dicentes, ego sum Christus, et multos seducunt.* E quibus fuit unus Simon qui dixit quod ipse esset Christus, etiam in conspectu Neronis. Reliquit etiam scriptum in suis libris ita: *Ego sum Dei sermo, ego sum speciosus, ego sum paracletus, ego omnipotens, ego omnia Dei.* *Audituri enim estis prælia et opiniones præliorum, videte ne turbemini.* Multa prælia audierunt et inter Romanos et inter alias gentes, et opiniones, id est famas præliorum. Præcepit tamen ne turbentur, sed teneant fortitudinem animi, inter adversa et prospera, qui non haberent unde dolerent, seu quæ perderent, qui omnia habebant relicta pro Deo juxta illius philosophi consilium, qui cum de Athenis e schola Romam venisset navigio, negotiatores cum quibus venerat naufragium passi in mari amiserunt substantias suas. Ille vero qui nihil habebat præter simplex indumentum non habuit quod perderet extra se. Cumque negotiatores Romam venissent, ille venit coram imperatore, et probato rex, quod sapiens esset, dedit multa prædia et honores. Cumque negotiatores, post multos dies, mutuatis pretiis unde redirent in patriam, dicebant ad eum quid vellet mandare parentibus et amicis, ait: *Dicite eis, quando iter arripiunt portent thesaurum quod mare et fures non possint auferre, sicut ego feci qui nihil perdidit, et modo ditior sum quam illi cum quibus veni, qui divites exierunt et pauperes redeunt. Oportet enim hæc primum fieri, sed nondum est finis.* Qui legit verba quæ Orosius de bellis collegit per historias

expavescere poterit pro tantis tribulationibus. **O** hoc miniebat Dominus suos, ne turbarentur et de-
 putarent instare finem mundi. *Surgat gens in gen-
 tem, et regnum adversus regnum.* Et Judæi hoc fe-
 cerunt tempore Pilati, et Romani etiam ipso die
 quo beatus Petrus introivit Romam erant inter se
 parati in bello, sed ob reverentiam sancti Petri
 nullus potuit compari suo nocere, quia obriguerunt
 eorum brachia, et sani domum redierunt. Ignora-
 verunt tamen ob ejus meritum salvati essent.
Et pestilentia, et fames. Pestilentia est infirmitas in
 populo, quæ cum unum apprehenderit celeriter ad
 plures transit, sicut factum legimus in tempore
 sancti Gregorii, et tempore David, quando dicitur
 angelus percussisse populum, qui diabolus intelli-
 gitur. Fit vero ipsa pestis frequenter et in Palæstina
 et in Italia. Unde et bene sanctus Gregorius dicit:
 « Pestilentias sine cessatione patimur. » Fames
 multæ tunc fuerunt, sed una fuit per totum orbem
 decimo anno Claudii imperatoris, de qua in Actibus
 apostolorum legitur. Terræmotus innumeri illic, et
 fiebant et fiunt. Aliquando autem et fiunt Dei jussu
 pro aliquo signo, sicut quando apostoli oraverunt,
 et terræmotus factus est, ut ostenderet Dominus
 quia terretur incredulos, et defenderet pios. Ali-
 quando fiunt ex eventu, quod ventus inveniens ad-
 itum ingredjens sub terra, et quia violentus est
 querit aditum exeundi, et tali modo submovet ter-
 ram. *Hæc autem omnia initia sunt dolorum.* Hæc
 omnia in Palæstina fuisse legimus, ante subversam
 provinciam. Hæc initia dolorum fuerunt, quia acer-
 biora post venere tormenta. *Tunc tradent vos in tri-
 bulationem, et occident vos.* Et de apostolis, et de
 apostolorum successoribus intelligendum, quoniam
 quando provincia Palæstina deleta est, perpauci
 vivebant de apostolis. Nullus autem ex illis exierat
 in Judæam, Christiani tamen erant in Judæa, etiam
 infra civitatem multi fuerunt, non tamen legimus
 quod ibi mortui fuerint, quia Romani non prohi-
 buerunt ullum exire, nisi illi ipsi qui intra civitatem
 erant. *Et eritis odio omnibus propter nomen meum.*
 Gaudendum odium quod pro Deo suscipitur. Ex qua
 autem re ipsæ tribulationes venient, ostenditur, cum
 post occisionem Domini, etiam discipulorum prædi-
 citur futura. *Et tunc scandalizabuntur multi.* Sive
 sumunt scandalum contra proximos qui Christiani
 fiant, sive irascentur Judæi cum viderint omnes
 gentes in Christum credere, quia Judæis scandalum
 est Deum incarnatum audire. *Et invicem tradent, et
 odio habebunt invicem pagani Christianos. Et multi
 pseudoprophete surgent.* Pseudo Græcum est et La-
 tine dicitur falsus, ut Theodas et Judas Galilæus
 qui eduxerunt populum post se, dicentes se esse
 prophetas, sed et ipsi perierunt et quotquot eis
 consenserunt. *Et quoniam abundavit iniquitas, re-
 frigescet charitas multorum.* Ad Antichristi tempora
 iste versiculus pertinet, quando refrigescet dilectio
 Christianorum, et multi dimittent Christianitatem,
 et convertentur ad ipsius voluntatem. *Qui autem*

perseveraverit usque in finem. Subauditur in fide et
 dilectione Dei. *Hic salvus erit.* Hic pronomen est in
 isto loco. Ille enim salvus in alia vita erit, qui in
 fide permanserit. *Et prædicabitur hoc Evangelium in
 universas brbe.* Unum est signum de fine sæculi, quod
 tunc esse debet finis sæculi, cum omnes gentes au-
 dierint Evangelium regni. In testimonium omnibus
 gentibus. Nulla gens est sub celo quæ non habet
 auditum, et Domini facta, et quod ipse Deus a plu-
 ribus credatur, si non per prædicatores, tamen per
 vicinas gentes. *Et tunc erit consummatio.* Necessitas
 jam gentem sub celo in qua Christum non habeat
 tur. Nam et in Gog, et in Magog, quæ sunt gentes
 Hunnorum, quæ ab eis Gazari vocantur, jam non
 gens quæ fortior erat ex his quas Alexander conde-
 xerat, circumcisa est, et omnem Judaismum obser-
 vat. Bulgarii quoque, qui et ipsi ex ipsis gentibus
 sunt, quotidie baptizantur. *Cum ergo videritis abo-
 minationem desolationis, quæ dicta est a Daniele pro-
 pheta stante in loco sancto.* Abominatio desolationis
 idolum vocatur in Danielis libro, de qua ipse pro-
 phetavit, sicut et nunc Deus, cum ipsam viderent
 in templo, cognoscerent prope esse desolationem
 templi et provincie. Quæ et de imagine Cesaris
 potest intelligi, quam Pilatus posuit in templo ante
 viginti quinque annos subversionis urbis, sive de
 equestri statua Adriani, quam Romani ei fecerant,
 quia, ad bellum pergens, in via, reclamante quadam
 vidua, stetit cum equo, donec ei justitiam de op-
 pressore faceret. Quam consules pro pio facto per
 universas civitates poni jusserunt, et ipsa stetit in
 templo Hierosolymorum ante destructionem civitatis,
 quam ipse Adrianus fecit, qui secundo rebelles Ju-
 dæos ultima cæde perdomuit, et in alio loco ipsam
 civitatem ædificari præcepit, et Eliam vocavit, et
 prohibuit ibi Judæos ingredi. Et ad Antichristi tem-
 pora potest referri, quia jubebit se adorari pro Deo
 omnipotente, etiam mundo, sicut ait Apostolus. Se-
 debit in templo ostendens tanquam ipse sit Deus
 quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui et de-
 struet illustratione adventus sui.

Tunc qui in Judæa sunt fugiant ad montes. hoc
 ad hoc respicit: Cum venerint ea quæ prædicæ. Quis
 sic Lucas narrat: *Cum videritis ab exercitu circun-
 dari Hierosolymam, tunc qui in Judæa sunt fugiant
 ad montes,* videlicet ne includantur in illa obsidione.
 Nam si illi qui inclusi fuerint scire pro certo po-
 tuissent exitum rei, nullo modo se inibi clausissent.
 Hoc vero Evangelio multi Christianorum edocui,
 cum viderunt appropinquare hostem Romanorum,
 decesserunt trans Jordanem in regnum Agrippæ,
 et nihil læsionis habuerunt. Etiam apostoli jam
 prope adhuc vivebant. Si spiritaliter velis scire,
 potes omnia illa ad hæreses referre et peccata.
 Quæ cum videris regnare super eos qui magistri
 Ecclesiæ esse debent, *tunc qui in Judæa sunt,* hoc
 est in confessione veræ fidei, festinent ascendere
 ad montes virtutum. *Et illi qui supra tectum.* Id est
 qui transierunt animo carnalia, non descendant ad

pristinam actus mandata conversationis. *Et qui operatur in agro,* qui intelligitur Ecclesia, non respiciat in retro, sed ea quæ propter Deum reliquit, intendat semper ad propositam fidem. *Verumtem prognosisibus et curriatibus.* Quia fugere non valens, sicut legimus de nutrice Miphiboseth, *Quæ non audisset quod mortuus esset Saul et Jonathan,* festinabat fugere cum infante, ceciditque cum ipso, et obodus effectus est. Legimus etiam quia in ipsa obsidione Maria nobilis et prædixit quondam femina, quæ ante vix valebat incedere super terram præ nimia teneritudine, in ipsa obsidione filium suum quinque dies habentem comederit. *Orate ut tunc ne fugat vestra in hieme vel in sabbato fiat.* Quia in hieme fugere malum esset, ob frigus. In sabbato si fugeret, transgrederetur legem. Si staret moretur, ut Machabæi fecerunt. Tamen quando Vespasianus in provinciam venit, ætas inerat, quia ipso die Paschæ Titus ad Jerusalem accessit. Sed obsidio Jerusalem per duos annos continua fuit. *Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio in mundo usque modo, neque fiet.* Et de obsidione Judæorum potest intelligi, quia nunquam apud illos tribulatio fuit, sicut apud ipsos qui in ipsa obsidione fuerunt. Non enim remansit canis, neque pars corii in ostio, aut in aliquo jacens loco. Vivi abibant homines in sepulcris et ibi exspectabant mortem. Troja decem annis obsessa est, sed non ibi tanta mala sustinere. Et ad Antichristi tempus recte potest aptari, in quo tribulatio inenarrabilis erit, quia non solum tormenta ingeret acerbiora sanctis, sed et signa multa faciet, et dona plurima dabit, ad seducendos Christianos. *Et nisi abbreviati essent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Abbreviatus, dicitur, non mensura, sed numero. Hæc enim tribulatio quanto cæteris gravior, tanto temporis brevitate moderatio est futura; quantum namque ex propheta Danielis et Apocalypsi intelligi datur tribus annis et dimidio ipsa sic grassabitur. Nam dies æquali mensura semper erunt, ut Psalmista dicit: *Ordinationes tuæ perseverant dies.* Sed in numero pauci constituti sunt, in quibus electi probantur et mali manifestantur.

Tunc si quis dixerit: ecce illic Christus, aut illic nolite credere. Christus non solum Dominus noster hic intelligendus, sed et rex Judæorum, quia Judæi sic appellabant reges. Et fuerunt multi tunc qui se Christos dixerunt, qui voluerunt esse reges, si tunc potuissent victoriam capere. Et in ipsa civitate Jerusalem tres erant qui se reges dicebant. *Surgent enim pseudopropheta et pseudochristi, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* De utrisque temporibus possunt hæc dicta accipi, sed melius ad Antichristi tempus referimus, in quo non solum ipse faciet multa signa, sed et ministri ejus. Cujus enim fides tunc non titubabit, quando videbit crudelem persecutorem signa facere? *Ita ut in errorem inducantur. fieri potest, etiam electi.* Dubitantis affectu

loquitur Dominus, ut et tribulationis magnitudinem designet, et liberum inesse homini monstrat affectum. Nam fidelis et si ad horam seductus fuerit, tamen cito resurget, ut beatus Petrus. *Eccæ prædixi vobis.* Tribus vicibus in ista maledictione replicatum habet, ut non auscultent malorum suggestionem. *Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire.* Ibi abduxit Theodas populum, ille pseudopropheta. *Eccæ in penetralibus;* id est in secretis aliquibus, nolite credere. Spiritualiter Ecclesia catholica, id est universalis, non solummodo in Africa, atque in aliis speciosi loco, vel in penetralibus hæreticorum, sed per universum mundum, quia ideo catholica, id est universalis, dicitur. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et apparet usque ad Occidentem, ita erit adventus filii hominis.* Non enim venit absconditus, qui in prima majestate celata nube carnis apparuit. Per figuram quæ idea dicitur, describit suum adventum. Non erit necesse in secreto quærere, qui manifestus omnibus et terribilis ut fulgur apparebit. Fulgur neutri generi nomen est, nec habet o in nominativo, sed correptum æ. Est autem aliud nomen quod dicitur fulgor fulgoris, per o productum, et accipitur pro splendore. *Ubiunque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ.* Dat exemplum de re inferiori ad inferiorem per speciem parabolæ: quod sicut aquilæ trans mare dicuntur sentire cadavera, et illuc se congregare, similiter in illa die omnes electos cum Domino esse coadunandos, significans se casurum pro suis in mortem, quia cadaver a casu nomen accipit, seipsum corpus, sive cadaver volens intelligi. Aquilam sanctos suos, quorum *renovabitur ut aquilæ juvenus,* et qui assument pennas ut advolent ad Dominum. *Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum.* Vel in comparatione claritatis Dei videbuntur obscurari, vel veraciter obscurabuntur, sicut obscurata fuerunt tempore mortis ejus. Nam necdum impletum est quod Joel dicit: *Sol convertetur in tenebras et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus.* Cum vero pactum fuerit judicium, et fuerit cælum novum et terra nova, erit quod Isaias loquitur: *Erit lux lunæ sicut lux solis, et lux solis erit septemplex, sicut lux septem dierum.*

Et virtutes cælorum movebuntur. Quid nos miseri faciemus, si virtutes cælorum in illo tremendo die tremiscent? Virtutes cælorum, angelos, archangelos, et novem ordines angelorum. *Et tunc apparebit signum filii hominis in cælo.* Ipse videbitur et a justis, et ab impiis. Sic in Apocalypsi Joannes dicit: *Videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt.* Et sicut in Actibus apostolorum legimus dictum quando ascendit: *Quemadmodum vidistis eum cunctem, ita veniet.* Vel signum filii hominis, crucis vexillum possumus intelligere, vexillum victoriae triumphantis. *Et tunc plangent omnes tribus terræ.* Omnes tribus terræ, omnes gentes dicit. Plangentes autem dicent: *Beatæ steriles quæ non genuerunt, et*

uberq̄ quæ non lactaperunt. Dicent, monitibus: *Cadite super nos, et colligat: Operiet nos,*

*Et videbunt filium hominis venientem in nubibus celi cum virtute multa et majestate. Cum virtute et majestate visuri sum quem in humilitate positum audire noluerunt. Cum virtute et majestate, quia omnes angeli et sancti cum illo. Ignis in conspectu ejus, et in circuitu ejus tempestas valida. Si solummodo figuram visionis ejus populus Israel a monte Sinai qui audivit timore perterritus sustinere non potuit, quid putamus tunc erit? Et mittet angelos suos cum tuba, et voce magna. De hac tuba apostolus Paulus dicit: *Cantat enim tuba, et mortui qui in Christo sunt primi resurgent.**

Et congregabunt electos ejus a quatuor ventis. A B quatuor climatibus cæli dicit: Oriente, Occidente, Aquilone et Austro. Et ne putaret aliquis a quatuor plagis terræ, et non potius a cunctis finibus ejus simul, et mediterraneis regionibus electos esse congregandos, subjunxit: *A summis cælorum usque ad terminus eorum.* Quia nullus in die illa electus remanebit, qui non occurrat Domino. Venient in aere ad iudicium sive vivi inventi, gustabunt tamen mortem, sive mortui resuscitandi. *In momento, in ictu oculi.* Momentum est quadragesima pars horæ. Ictus oculi, cum clauditur et aperitur. Quicumque bestiis comesti sunt, vel incensi, nulla erit mora neque differentia. Venient autem et reprobi ad iudicium, sive vivi inventi, moriendi et resuscitandi cum aliis mortuis. Interposita tamen differentia, quod justus cum gaudio in Domino, impii ut videant quem beatum amittent Dominum, ut peracto iudicio dispereant cum diabolo, et decendant in infernum cum corporibus et animabus, sicut descendit Dathan et Abiron in infernum. *Ab arbore autem fici discite parabolam. Cum jam ramus ejus tener fuerit et folia nata, scitis quoniam prope est æstas.* Quomodo, inquit, cum teneri fuerint erumpentes ramusculi, jam prope adest æstas, quia non potest erumpere antequam sol appropinquet. *Ita et vos, cum videritis hæc fieri, id est hæc signa præcedere quæ prædixi, cognoscite appropinquasse et meum adventum et consummationem sæculi, et futuri regni jucunditatem; quia talis erit comparatio ad delectationem delectationis hujus sæculi, qualis est æstas ad comparisonem hiemis, quia tunc mæroris nostri nubile transibunt, et vitæ dies æterni solis claritate fulgescent. Ita et vos cum videritis hæc fieri, scitote quia prope est in januis.* Sicut isti sæculares sciunt cognoscere per erumpentes ramusculos arborum venientia desiderata tempora, ita et vos scitote per prædicta signa prope esse desiderata vestra gaudia. *Et in januis, in terminis novissimis.* Sicut enim janua finis est domus, et qui extra januam exit apparet multis, sic et ego diesque iudicii in januis erit tunc, quia tunc exinde incipiam apparere multis. Potest etiam spiritaliter intelligi Synagoga, cum ipsa per Enoch credere in Deum cœperit et Eliam, quasi folia et fructus facere

A per bona opera, prope erit finis, quia *Cum plurimedo gentium introierit, tunc omnis Israel salvus erit.*

Amen dico vobis præteribit generatio hæc donec omnia fiant. Amen; si dici fas est, quasi iuramentum Domini est. Et multum commendat ubicunque hoc adjungit. Generationem hæc et Judæorum genus et omnium genus hominum possumus sentire. *Cælum et terra transibunt.* Cælum hoc in loco æreum spatium appellat, ubi aves volant. Unde et volucres cæli dicantur. Tantum enim spatium ignis assumet et ad delendum, quantum aqua tenuit in diluvia. Nam cælum in quo sidera sunt, tanovabitur in meliorem figuram ut Joannes dicit: *Erit cælum novum et terra nova.* De terra quoque tantum ardebit, quantum maculatum fuit ab humanis laboribus, reliqua mutabitur in meliorem figuram. *Verba autem me non præteribunt.* Subauditur, ut non sint sicut dicit. Vel alio modo in hac terra nihil cælo et terra durabilius, ac si diceret: Ante potest cælum et terra transire, ut non sint, quam non fiat quod dixi, quia veritas sum, et impossibile est veritatem posse mentiri. Sive cælum et terra transibunt, id est ab ea specie quam nunc habent in aliam. *De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli cælorum, nisi Pater solus.* Filius per quem factus est omnis dies, et qui est sapientia Dei Patris, non potest ignorare; sed in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi. In hoc quod ipse unus Deus est cum Patre novit ipse omnia quæ novit Pater. Sed ad hoc nescit, quia nescientes facit; sicut cæca fossa dicitur, non quod ipsa cæca ait, sed quod nescientes se facit cæcos. Nam interrogatus post resurrectionem de die iudicii ab apostolis ait: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater possit in sua potestate.* Quando dicit: *Non est vestrum scire,* ostendit quod ipse sciat, sed non expedit apostolis scire, ut semper de adventu Domini suspecti sibi vivant quasi die altero iudicandi. *Sicut in diebus Noe, ita erit adventus filii hominis.* Sicut autem in diebus Noe nihil adversi suspicabatur, sed faciebat unusquisque quod sibi ei placitum erat, sic erit in adventu Domini, quia illa bella et illæ perturbationes quæ superius narravi ante erunt. *Tunc autem erit pax.* Sicut nos scimus modo prædictum de Antichristo, sic sciverunt Judæi de Christo prædictum per prophetas, et tamen presentem non cognoverunt. Sic timendum nobis est, ne nobis insciis veniat Dominus. Ideoque secundum Domini præceptum convenit esse semper paratos. *Quia cum dixerint pax et securitas, tunc repentens superveniet interitus, sicut dolor parturientis et non effugiet. Tunc duo erant in agro unus assumetur, et alter relinquetur.* Isti duo populus Judaicus et gentilis. Seu duo populi boni et mali in agro, in Scriptura sancta, debent exercere bona opera, unde in æternum vivant. *Unus assumetur et alter relinquetur.* Quia sunt multi infra sanctam Ecclesiam qui Scripturas legunt et non audiunt, et Christianos se esse profitentur, qui non assumentur. *Dux molentes in mola.* Dux istæ synagoga est et Ecclesia, in lege

sive in Scriptura debent molere farinam Verbi Dei ad suorum aliorumque pabulum. Sed una assumetur, altera relinquetur, videlicet Ecclesia electorum assumitur, reproborum relinquitur. *Vigilate ergo.* Vigilare est bona opera exercere. Quæ si fecerit, etiamsi corpore dormiat, ipsa pro eo vigilabunt et orabunt, Vigilat qui exercet operando quod credit. Unde Paulus : *Epigilate, iusti, nolite peccare.*

Quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Notandum quod non dicit nescimus, sed nescitis. Pro hac enim causa, noluit apostolis patefacere, ut semper incerti credant eum omni die futurum, et tales se præparent, ut digni sint ad suscipiendam eum. Idcirco enim Dominus ultimam nobis horam voluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta, ut dum illam prævidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur. Habemus enim ex traditione majorum quod in Pascha paulo ante mediam noctem, sicut percussor per domos Ægyptiorum transiit percutiendõ, sic debeat venire, sicut scriptum est : *Dum medium silentium tenerent omnia et nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus, Domine, de cælis a regalibus sedibus venit.* Sic denique nobis scriptum reliquere quod octava Kal. Aprilis fuit mundus factus. Dominus conceptus est et passus, et simili modo erit destructus. Et statuerunt ut in ipsa nocte nullus ante medium noctis dormiret, sed vigilarent in Dei laudibus secundum istam Domini admonitionem. Et tunc celebratur octava Kal. Aprilis Pascha. Postea institutum est in Nicæna synodo ut expectemus post æquinoxium vernalem diem Dominicum, et in decem et novem annis non evenit sic Pascha, nisi una vice; et tali modo occultus erit nobis ipsa die. Quanto ergo nobis incertus, tanto magis parati esse debemus omni tempore. Etenim unicuique nostrum venit Dominus, cum dies nostri finis appropinquet. Pulsat, cum per ægritudinis molestiam mortem vicinam esse denuntiat. Cui vigilantes confestim aperimus, si exercentes semper bona opera cum amore suscipimus. Aperire enim Judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, et videre eum quem se contempsisse iudicem formidat. Ad excutiendam autem mentis nostræ desidiam, etiam exteriora damna per similitudinem adducuntur, ut animus noster ad vigilandum excitetur. Dicit enim : *Illud autem scitote quia si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam.* Fur enim domum perfodit, cum diabolus habitaculum animæ infirmat, ut habitator discedat. Omnes enim infirmitates hominum et pecorum a diabolo insiguntur, ut fecerunt in Job et filiis ejus, Tobia, Paulo; Deo tamen permittente, et angelo bono presidente, ne diabolus juxta malignam suam voluntatem peragat. Unde et Dominus ad ipsum de Joh dicit, cum corpus ei dimisit. *Verumtamen animam illius serva.* Duobus enim modis intelligitur hoc ipsum Domini dictum, ut neque in animam ejus aliquam læsionem faceret et ad mentem, aut aliud mali; neque

habitaculum animæ ita dissiparet, ut anima stare non posset. Nam mors quomodo potest fur intelligi, quæ substantia caret? Nihil denique est aliud, nisi absentia vitæ, sicut tenebræ non sunt aliud nisi absentia lucis, Paterfamilias homo vocatur, quia principari debet super membra sua, quemadmodum paterfamilias in domo. *Non aini perfodi domum suam.* Cum sentiens et cum gaudens dies exitus, lætus egreditur, et corpus obdormiscit, ut de Joanne et Stephano scriptum est, quod obdormierunt in Domino. *Ideo et vos estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis venturus est.* Nesciente paterfamilias fur domum perfodit, dum a bonis operibus otiosus est. Quilibet missus Dei veniens habitaculum nostræ carnis dissipat, et habitatorem egredi compellit, quia cum ventura damna spiritus non prævidet, hunc mors ad supplicium rapit. Furi vero resisteret, si per bona opera vigilaret, ne impœnitens periret. *Quis putas est fidelis servus et prudens quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore.* Modo Dominus ipsos suos discipulos, et per eos magistros Ecclesiæ admonet, ut et ipsi vigilent et cæteris verbum divinum annuntient per quod vigilare et observare illam horam sciant. Illi ipsi tamen tunc erunt prudentes et fideles, si in tempore sciant dare conservis dapes verbi. Hoc est ut tempore congruo non abscondant, neque profunda et alta ignaris turbis ingerant, sed exemplo Domini perfectioribus secretiora, vulgaribus hordei pabulum ministrent. *Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit sic facientem.* Beatus dicitur bene auctus. Felix et beatus erit qui primo seipsum verbo divino repleverit, ut ipse primo faciat, postmodum aliis ore et opere verbi pabulum suggerat, quia sic de eodem Domino scriptum est : *Quæ cepit Jesus facere et docere.* Ante fecit, postea docuit. Et ipse supra de doctoribus ait : *Qui autem fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regna cælorum.*

Amen dico vobis quod super omnia bona sua constituet eum. Magna distantia est inter bonos factores et prædicatores. Bonos enim auditores si vigilantes invenerit, facit discumbere, hoc est quiescumbere in vita æterna. Et transiens ministrabit quæ præparata sunt diligentibus Deum. Bonis autem prædicatoribus, si prudenter dispensaverint, ut ipsi satientur, et aliis sufficienter ministraverint, supra omnia bona sua constituet, id est supra omnia cælestis regni gaudia, non ut ipsi soli habeant, sed ut abundantius cæteris cum sanctis et æternaliter perfruantur. *Si autem dixerit malus servus in corde suo, moram facit Dominus meus venire, et cœperit percutere conservos suos, manducat autem et bibit cum ebriosis.* Hoc de unoquoque Christiano potest intelligi, maxime de magistris Ecclesiarum, regibus, episcopis, comitibus, qui proponunt sibi longa tempora vivendi, et percutiunt, vel alias injustitias faciunt Christianis, vacant comessionibus et ebrietatibus, et aliis vitiis. *Veniet illis Dominus.* Hoc est missus Domini, qui separabit animam de corpore eorum in tempore

CHRISTIANI BRUTHAM CORBIENSIS MONACHI

quando non sperant, partemque eorum ponet tam hypocritis, quibus superius dixit: *Vt vobis, hypocritæ: vel cum illis de quibus dixit: una assumetur, et una relinquetur*, hoc est cum his qui descendunt in infernum. Ibi erit fletus et stridor dentium, per quæ in durissima tormenta perducantur.

Tunc simile erit regnum cælorum decem virginibus.

Per superiorem parabolam de apostolis et doctoribus sub persona boni servi malique præmisit; ostendit quid ille habiturus qui bene ministraverit verbum divinum, et quid ille qui negligenter. Nunc generaliter de omni Ecclesia et auditoribus ejusdem Verbi divini parabolam ponit. More tamen prophetali, quo et apostoli omnesque illi auditores fuerunt eruditi. Habebant enim in usu illas animas dici virgines, quæ Deum alienum non adoraverunt, responsum uniuscujusque animæ Deum, sponsam animam Deum colentium. Quia sicut mulier omnia quæ facit, cum voluntate viri debet facere, et omnia ad opus ipsius et ad laudem ejus, sive ad profectum ejus dare quidquid dat: et non debet alium æstimare sapientiorum, speciosiorum, fortiorum quam virum suum. Sic anima uniuscujusque colentis Deum, quidquid facit cum Dei voluntate et in nomine Domini debet facere.

Non debet amare, neque patrem neque matrem, gemmas, aurum, argentum, prædia vel aliquam creaturam sub cælo plus quam Deum. Tunc autem amat Deum, si facit quæ ipse præcepit. Si autem justitiam deserit pro alia re, tunc amat plus illam rem quam Deum, et ibi fornicatur anima ejus. Hoc modo debet esse virgo omnis Ecclesia Christi, videlicet omnes Christiani. De talibus virginibus dicit Dominus: *Simile est regnum cælorum*: hoc est præsens Ecclesia quæ frequenter appellatur regnum cælorum. Recte per denarium numerum omne genus humanum exprimitur, quia denarius numerus perfectus et absolutus est, et ultra ipsum nullus numerus nisi de ipso multiplicatus. Et in hac parabola nullus est qui hic non designetur. In quinque autem sensibus corporis unusquisque subsistit homo. Geminatus autem quinquarius, denarium perficit. Et quia ex utroque sexu fidelium multitudo colligitur, sancta Ecclesia similis decem virginibus denuntiatur. Virgo enim nomen est communis generis, et eodem modo dicitur virgo sancta Maria, et virgo sanctus Joannes. *Quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsæ.* Lampades autem corpora intelliguntur. Tunc exierunt obviam sponso et sponsæ, quando per baptismum introierunt Ecclesiam ejus. *Quinque autem ex eis erant fatuæ, et quinque prudentes.* Illæ sunt fatuæ secundum Deum quæ mundum aut ea quæ in mundo sunt plus diligunt quam Deum. Et tunc fornicatur anima alicujus erga Deum, quando aliquod pretium ei plus placet quam Dei, id est retributio vite æternæ pro factis suis. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum.* Quia non habuere opera quæ Deo essent accepta, sive quia male fecerunt, seu qui si quid boni fecerunt pro humana laude fecerunt. *Prudentes vero*

accepterunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Quæ egerunt pro solo Dei amore et retributionis æternæ.

Vasa, eorum sunt electorum. Moram autem, sponso sponso: Hæc mora minus agitur, quia adhuc, non re-

ntu judicium. Dormitaverunt omnes. Infirmati sunt. Et dormierunt. Mortui sunt. Hoc quotidia fit, de fide-

libus et infidelibus, sed generaliter in die judicii fit. Media autem nocte clamor factus est. Quia sicut dixi-

mus, media nocte finem mundi credimus fore, et insperate. Clamor factus est angelorum, cum tabis

nominum, fulgurum et tonitruorum. Diceo sponso venit. Veniet manifestus et non silebit. Exite obviam

et. Advocavit cælum desertum, et terram desertam hoc est et qui in cælo sunt et in terra. Tunc sursum-

runt omnes virgines illæ. Quia boni et mali resurgent cum corporibus. Ornauerunt lampades suas. Habue-

runt corpora resuscitata. Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades

nostræ exstinguuntur. Hoc est, adjuvate nos apud Deum. Responderunt prudentes dicentes: Ne forte nos

sufficiat nobis et vobis. Non dicant hoc pro avaritia, sed pro timore, quia vix poterunt sua opera nun-

quamque liberare. Unusquisque enim pro operibus suis recipiet mercedem, neque poterunt in illa die

aliorum virtutes aliorum vitia sublevare. Sicut enim tempore captivitatis Babylonis Jeremias et Ezechiel

et Habacuc, Daniel, Ananias, Misael non potuerunt alios liberare, sic et sancti in illa die non poterunt

adjuvare alios, nisi quos bona sua opera adjuverint. Cum operibus bonis poterunt adjuvare preces sanc-

torum. Ite potius ad vendentes, et emite vobis. Non consilium dederunt, sed crimen improbaverunt. Ac

si dicant: Ite ad adutores, pro quorum vanis laudationibus opera vestra exercuistis. Venditores nam-

que olei adutores intelliguntur. Qui enim alicujus opus pro aliquo dono laudat, quasi oleum vendit. De

quo Psalmista: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Dum autem irent emere, venit sponsus. Quia cum non potuerunt esse cum Domino et electis, erant

cum diabolis quos ausculturunt. Venit sponsus. Peragetur judicium. Et quæ paratæ erant, intraverunt

cum eo ad nuptias. Illi qui habuerunt perfecta opera, recepti sunt, ut sint cum Deo et angelis suis, hoc

est in illa cælesti beatitudine. Et clausa est janua. Aditus misericordiæ interclusus. Non enim post judicium

patet precum aut meritorum locus. Tunc erit clausa janua omnibus malis exclusis, quæ modo quotidie

omnibus ex corde poenitentibus aperitur. Quod similiter beatus Beda in quodam rhythmici versiculo in-

gemiscit dicens: Nulla erit suspicio salutis vel remedii, janua clausa thalami completis sponsi nuptiis.

Novissime veniunt et reliquæ virgines dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. Frustra tunc clamabant qui

illum hinc clamantem per sua Evangelia et sacros prædicatores audire noluerant. Ingeminant, Domine, Domine, sed frustra, quia poenitentis tempus erit,

nunc quia poenitentia dicitur quasi poenitentia. Poenitendi tempus erit, sed spes veniæ jam ultra non erit, quia

nequaquam tunc veniam inveniet qui modo non vult poenitentiam agere, ut David dicit: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui.* Magna erit severitas post iudicium, quia ante iudicium ineffabilem misericordiam prærogavit. *At illa respiciens ait: Amen dico vobis, nescio vos.* Nescio vos, subauditur per operationem meos fuisse! Nescire enim Dei, reprobare est. *Vix superbo quibus Deus ista dicitur est: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.* Quia multoties ipse per se clamavit in hoc sæculo vigilare, et audire designati sunt, clamabunt multipliciter, et non exaudientur. De quo vix præfatus Beda in iure dicto rhythmo prosequitur dicens: *O quam infelix anima privata hoc convivio, quæ ultra in memoriam non revertetur Domini.* Semper enim debemus ultimam diem metuere, quem nunquam possumus prævidere. Quem David metuens dicebat: *Notum fac mihi, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum, ut sciam quid desit mihi.* Quia si quis iter pergere debet, vult accipere viæ sumptus sufficienter. *Ut sciam quid desit mihi.* Timebat ne exstingeretur lampas ejus, idcirco dicebat: *Ut sciam quid desit mihi.* Præparemus incessanter sumptus in via, ne in illa die excludamur clausa janua.

Sicut homo qui peregre proficiscens. Quia Dominus cito erat transiturus de sæculo corporaliter, et discipuli de die iudicii interrogaverunt, ipse autem noluerat certum tempus ostendere. Quantum timenda et præcavenda esset ipsa dies multis parabolis propositis ostendit. Dixit superius de vigilanti et prudenti servo, atque de negligenti. Iterum generaliter de omni Ecclesia sua, quæ Deum se adorare profitetur sub specie decem virginum. Nunc iterum principaliter de apostolis et doctoribus, et cum illis de omnibus hominibus. Homo iste, Dominus noster Jesus Christus, qui pro nobis sua gratuita pietate homo fieri dignatus est cum Deus esset. *Peregre proficiscens.* Peregre, id est longe, venit a nomine quod est pereger, inde est peregrinus, id est pergens longius. Proficiscens a verbo proficiscor deponens verbum venit participium. Ipse Dominus Christus peregre profectus est quando in cælum ascendit, quia licet in cælo divinitas fuerit, tamen homo ille quem de sancta Maria assumpsit in cælo antea non fuit. *Vocavit servos suos.* Apostolus ad quos hæc loquebatur, tradidit illis doctrinam evangelicam. *Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum.* Nam omnes apostoli æqualiter docti recesserunt a Domino, sed alii plus, alii minus. Minus enim erat sapiens Thomas qui dixit: *Domine, nescimus quo vadis, quam Petrus.* Item minus Philippus cui dictum est: *Tanto tempore vobiscum sum et non cognovistis me, Philippe,* quam Joannes dixit: *In principio erat Verbum.* Ideo in quinque talentis diversas gratias intelligere debemus, vel in quinque talentis donum quinque sensuum id est exteriorum scientia exprimitur, videlicet visus, auditus, gustus, odoratus et tactus. Quia satis abundeque honoratur, qui in his quinque sensibus vigere permittitur. In duobus talentis intellectus et

operatio designatur, in uno talento intellectus tantummodo designatur. Credimus tamen quia apostoli electi et quinque et duo talenta habuerint et adhuc in Ecclesia Christi multi habent similiter. *Unicuique secundum propriam virtutem.* Non pro largitate aut parcitate, alteri plus et alteri minus tribuens, sed pro accipientium viribus. Quia et in eremo quamvis septuaginta duo seniores eodem spiritu fuerint repleti quo et Moyses, non tamen sic profuse ut Moyses. *Et profectus est statim.* Quia tandiu conversatus est cum discipulis quousque vidit eos non indigere presentia corporalis instructionis, et post recessit ab eis corporaliter, quos tamen spiritualiter nunquam deseruit. *Abiit autem qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis, et lucratus est alia quinque.* **B** *Similiter et qui duo acceperat, lucratus est alia duo.* De apostolis non dubitandum, quod talenta quæ a Deo acceperunt, juxta Dei voluntatem duplicaverint. Unde et sequax eorum Paulus habens et quinque et duo talenta, dicebat: *Vix mihi est, si non evangelizavero, quia dispensatio mihi credita est.* Item de exterioribus talentis. Ad ea quæ mihi opus erant et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ. Et item: *Omnia ostendi vobis, quia sic oportet laborare, et suscipere infirmos.* Ille exteriora talenta duplicat, qui de terrenis officiis vitam æternam sibi comparat. De unoquoque homine ista intelligere possumus, maxime tamen de his qui locum apostolorum in Ecclesia tenent, prædicatoribus videlicet divini Verbi. Potest quoque in duobus talentis, intellectus et charitas intelligi, quia operatio in hominis arbitrio est dimissa. Si enim operationem ibi intellexerimus, poterit surripi ut dicat quis, ideo non posse operari bonum, quia non acceperit talentum operationis. Scimus autem quia Deus hominem in libero arbitrio habet dimissum, utrum velit facere mandata Dei, an non. *Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, et abscondit pecuniam domini sui.* Pecuniam in terra abscondere est acceptum ingenium in terrenis actibus implicare. Lucrum spiritale non querere, cor a terrenis desideriis nunquam levare. Unum talentum Judas intelligentiæ accepit, quia similiter eruditus fuit a Domino ut cæteri, sed in terreno avaritiæ lucro cuncta convertit, qui loculos magistri habens quæ potuit furatus est, quousque et Dominum vendidit. Videat se unusquisque quia nullus est qui omnes sensus corporis sanos habeat, qui possit queri non accepisse aut accipere potuisse talentum. Potuit enim quia sanitate vigeat discere qua viveret; et sibi et aliis prodesse. Nam nullus se poterit excusare de ignorantia, quia non licet ignorare, quia repleta est terra Domini scientia, imo de pigritia condemnabitur, et dejectione talenti. Alius evangelista dicit: *Quod talentum in sudario ligaverit.* Ille doctrinam patrisfamilie in sudario ligat, qui donum intelligentiæ in luxuriis, aut comessionibus, aut ebrietatibus vel aliis hujus sæculi voluptatibus convertit. *Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et posuit rationem cum eis.* Generalis

examinatio omnium nominum operum in die iudicii A
erit. Sed et quotidie agitur, dum electi et reprobi de
hoc sæculo rapiuntur. *Et accedens qui quinque talenta
acceperat obtulit alia quinque talenta dicens.* Non
verbis dicent, sed opera perfecta monstrabuntur,
quia in illa die uniuscujusque opus manifestum erit.
Etiam in hoc sæculo hoc fit, cum quis quinque sensus
corporis in bono opere implicat, et alios suo
exemplo instruit et Deus eam intentionem rectam
perspicit. Largitus ei scientiam etiam ampliorem,
quam ei qui naturali ingenio pollebat: *Ait illi domi-
nus ejus: Euge, serve bone et fidelis.* Euge, Græcum
nomen est, et dicitur Latine *bene*, subauditur *gaude,
bone serve.* Servus non semper conditione dicitur
timoris, sed etiam dilectionis. De illo alio loco Do-
minus dicit: *Jam non dicam vos servos.* De isto et B
hic, *serve bone.* Et in alio loco: *Dicite, servi inutiles
sumus, quod debuimus facere fecimus.* De isto ergo
quod ad dilectionem pertinet dicitur servo, non ti-
moris sed amoris Deo placendi. *Fidelis.* Quia Dei
dona et custodivit in se, et in aliis ampliavit. *Super
pauca fuisti fidelis.* Super pauca, super terrena,
quia quamlibet in hoc sæculo terrenæ res cœlesti-
bus comparatæ, pauca et vilia sunt. *Intra in gau-
dium Domini tui.* Suscipe quæ oculus non vidit, nec
auris audivit, nec in cor hominis ascendit.

Accessit autem et qui duo talenta acceperat. Si hic
operationem pro talentis accipimus; dicent multi:
Non accepi a Domino talentum ut possim operari
quæ intelligo, et propterea non possum perficere
opera Dei. Sed scimus quia omnes homines liberum
habemus arbitrium ut operemur aut opera Dei aut
opera diaboli. Propterea melius est intelligere intel-
lectum atque charitatem. *Ait illi Dominus ejus:
Euge, serve bone.* Uterque servus simile gaudium
cepit, et qui de quinque decem, et qui de duobus
quatuor fecit, non considerans lucri magnitudinem,
sed studii voluntatem, quia Deus intentionem in uno-
quoque homine considerat, ut dixit ipse de vidua
quæ duo minuta in gazophylacium misit; inquit:
Dico vobis, quia vidua plus omnibus divitibus misit.
Quid autem majus dari potest fideli servo, quam
esse cum Deo, et videre gaudium Domini sui. *Acce-
dens autem et qui unum talentum acceperat, ait: Do-
mine, scio quia homo durus es: metis ubi non semi-
nasti, et congregas ubi non sparsisti.* Per servum istum
omnes mali intelliguntur. Sive singulariter unusquis-
que malus, quia nullus prope potest inveniri qui non
a Deo acceperit talentum, quoniam unicuique res
de qua vivit, pro talenti acceptione deputabitur.
Etiam et qui locum apud divitem obtinet, si non in-
tercedit pro pauperibus, pro talenti retentione repu-
tabitur. *Homo durus es.* Justitiam Dei multi sæcula-
res duritiam putant. Sed sicut veritas naturaliter est,
sic etiam justus et justitia naturaliter, et injuste non
potest agere qui essentialiter bonus est. *Metis ubi
non seminasti.* Quia etiam in gentilium populo qui-
cunque bona studuit operari, Deo accepta fuerunt
eorum opera, ut in magis, quibus non fuerat prædi-

catum, ac reliquis quorum actus non habemus con-
scriptos. *Et colligis ubi non sparsisti.* Scilicet prædi-
cationis verbum. Unde datur intelligi, quia qui bene
operati sunt inter gentes, non habebunt in tartaro
tam dira tormenta ut illi qui ut nequius potuerunt
operati sunt? Seu alio sensu, quia non solum illos
punis qui cognoverunt quid debuissent facere, sed
et illos qui te ignoraverunt, et qui te non audierunt.
Et timens alii, et abscondi talentum in terram. Ac si
dicat: Cum consideravi quia et illos punis per igno-
rantiam, et illos qui per infirmitatem fragilitatis, et
quos recipis sine macula recipis, desperavi me
posse ad tuam gratiam vel ad tuum regnum perve-
nire, et ideo totum meum studium in terrenis col-
locavi, ut si amitterem vitam beatam in futuro, vel
præsentem dilectionem non amitterem. Etiam in
præsenti potest accipi, quia cum quilibet acumen
ingenii quod a Deo accepit non sequitur, perdit per
suam desidiam quod scire poterat, et assequitur
plerumque is qui hebes acumen habere videbatur;
per assiduitatem et per suam bonam voluntatem.
Ecce habes quod tuum est. Ex quo primus parens
noster in paradiso peccans, ipsas suas culpas in Do-
minum suum voluit reputare dicens: *Mulier quam
dedisti mihi dedit mihi, et comedi ex eo.* Omnium ho-
minum genus culpas suas in alios gestiunt retor-
quere. Unde et hic servus dicit: *Ecce habes quod
tuum est.* Quasi diceret: Et si alios non instruxi,
meipsum custodivi, et in me habes salvum talentum.
Qui enim debuit simpliciter inertiam suam et pecca-
tum confiteri, dicit se prudenti consilio egisse ne pe-
cuniam perderet, qui hoc solum timere debuit ne
sine lucro ad Deum reportaret. *Respondens autem
Dominus ejus, dixitque ei. Serve male et piger.* Ser-
vus malus appellatur, quia calumniam fecit Domino,
et peccatum suum in eum voluit retorquere. *Piger,*
quia noluit talentum dare ad erogationem. *Sciebas
quod meto ubi non semino, et congrego ubi non sparsi.*
Si et illud juxta tuam sententiam exquiro, quod ad
erogandum non dedi, quare tu, sciens voluntatem
meam, non dedisti pecuniam meam ad mensam? Num-
mularii a nummo dicuntur, quia ipsi eos percutiunt.
Et solent monetarii accipere argentum ab aliquibus, et
solent denarios formare et post annum integrum red-
dere quod acceperunt, et medietatem de ingenio suo
super acceptum. Quod divina lex de terrenis pecuniis
prohibet fieri: quoniam initium est cupiditatis, exigere
velle quæ te nescias commodasse. Unde Psalmista
dicit de justo viro: *Pecuniam suam non dedit ad usu-
ram.* De spiritali vero, id est, prædicatione divina,
quæ non studuerit multiplicari, exsolvet debitas pœ-
nas. *Tollite ab eo talentum, et date ei qui habet de-
cem talenta.* Conveniens videbatur ut cum talentum
ab illo tollebatur, ei daretur qui duo quam qui quin-
que. Sed si vim dicti perpendimus, plus ille habuit
qui duo, id est, intelligentiam et charitatem, quam
ille qui quinque sensus corporis accepit, quia scientia
Dei et charitas omnes apud Deum præcellunt
virtutes. Frequenter ergo videmus illum qui bene

exterioribus administrat (licet simplex frater) habeat A
 majora dona a Deo quam ille qui de sua scientia se
 jactans alios dedignatur. Et iste unus malus servus,
 Judæorum populus potest intelligi, qui doctrinam
 legis quam accepit noluit multiplicari in gentili po-
 pulo. Cui talentum ablatum est, sicut ipse alio loco
 dicit. Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti
 facienti fructus ejus. *Omni habenti dabitur.* Habenti
 fidem vel bonam voluntatem, dabuntur reliqua bona.
Ei autem qui non habet fidem vel bonam voluntatem,
et quod videtur habere per hypocrisin auferetur ab
eo. Sive terrenæ res, quas magis amavit quam vi-
 tam æternam. *Auferetur ab eo,* et tunc neutrum ha-
 bebunt. *Et inutilem servum ejicite in tenebras exterio-*
res. Superius dixi quia tenebras interiores cæcitas
 mentis appellatur; exteriores tenebræ erunt in in-
 ferno, ubi neque Deus, neque sol ei lucebit. Deus lux
 est, qui ab illo elongatur, in tenebris constituitur.
Ibi erit fletus et stridor dentium. Per fletum et strido-
 rem dentium dira tormenta prædicuntur et vera re-
 surrectio corporum demonstratur. Talentum genus
 ponderum est maximum. Sunt autem tria genera :
 minimum quinquaginta librarum, medium, septua-
 ginta duarum, summum centum viginti.

Cum autem venerit Filius hominis in sede majesta-
tis suæ, et omnes angeli cum eo. Multa Dominus dixit
 quæ ad diem judicii fienda sunt, sed quando ipse
 dies aut hora esse debeat, non dicit. Sed constat
 profecto quia qui alia scit secretiora mysteria hoc
 et ipsum sciat. Dixit superius admonitiones ad om-
 nes, nunc autem ostendit quid in novissima hora
 ipse facturus sit. Scimus quia judicium dedit Pater
 Filio, et qui in primo adventu venit judicandus, in
 secundo veniet judicaturus vivos et mortuos. Nulla
 autem lingua potest enarrare quanti terrores ibi
 erunt, cum cælum et terra ardebit, sonus tonitruo-
 rum et fulgurum audietur, angeli resonantes tubas
 mortalium turbam concutient. Cur enim non creda-
 mus quod illi angeli qui corpora de aere assumunt,
 ut frequenter visi a patribus leguntur, sono æreo
 debeant insonare, ut fecerunt quando Dominus per
 subjectam creaturam locutus est turbis. Ad hunc judi-
 cium diem omnes novem ordines angelorum venient,
 omnes homines boni et mali. *Tunc sedebit in sede*
majestatis suæ. Per sessionem auctoritas judicandi,
 majestas pro potestate. Multi autem putaverunt in
 valle Josaphat, qui est locus in Judæa, futurum esse
 judicium, sed nequaquam verum est, quamvis sonet
 Josaphat judicium, sed in aere erit, ut Paulus dicit :
Rapiemur in aere, et sic semper cum Domino erimus.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Quicun-
 que spiritum vitæ habuerunt immortalem, sicut an-
 geli et homines, ibi aderunt. *Et separabit eos ab in-*
vicem sicut pastor separat oves ab hædis. Quia jam
 dixerat : *Ego sum pastor bonus,* perseverat in ipsa
 parabola, quod sicut pastor ad vesperam oves ab
 hædis segregat, ut hos mittat in unam mansionem,
 illos in alia. Similiter Deus tunc ad vesperam hujus
 mundi collecturus suas oves in ovile, hædos in Ere-

bum retrusurus. *Et statuet quidem oves a dextris.* Id
 est in bonam partem. *Hædos autem a sinistris.* Id est
 in malam partem. Videant nunc qui adhuc vivunt,
 ut festinent esse oves Christi ; vestiant nudos, et
 alant indigentes ; vivant simpliciter, non de rapina,
 neque noceant alicui, quia qui hædos in hac vita
 imitatus fuerit, socius tunc impiorum erit. Hædis
 comparantur quod lascivum est animal, et luxurio-
 sum, quorum similes sunt dissoluti in voluptatibus
 suis, luxuriosi et avari erga proximos suos. *Tunc*
dicit rex his qui a dextris ejus erunt : Venite, benedi-
cti Patris mei. Hoc est, mecum venite, cum quo hære-
 des esse debetis vitæ æternæ. *Benedicit ; quia ad ima-*
ginem Dei facti, ideo benedicti. Possidete. Hoc est,
 absque ulla contradictione, *Paratum vobis regnum,*
 B per præsentiam Dei. Regnum, latam mansionem,
 quæ non angustabitur vobis, sed dilatabitur spatiose.
 A *constitutione mundi.* Quam unam beatam in prin-
 cipio a Deo credimus esse creatam, ubi fieret rece-
 ptaculum justorum. *Esurivi enim in membris meis.*
 Quod est Ecclesia mea. *Et dedistis mihi manducare.*
 Sive cibo terreno, sive spiritali. *Sitivi et dedistis*
mihi potum. Sicut cibus spiritalis, sic est et potus.
 Unde et beatus Paulus dicebat. *Bibebant de spiri-*
tali. Hospes eram, et collegistis me. Hospes dicitur et
 qui suscipit et qui suscipitur. *Hospes eram, hospiti-*
o indigebam et suscepistis me, quia hospes non
 solum suscipiendus, sed et trahendus et querendus.
 Unde et beatus Tobias cum sederet ad mensam ini-
 sit filium querere qui cum eo ederet. *Nudus, et co-*
 C *operuistis me.* Est nuditas corporalis et spiritalis.
 Unde dictum est : *Beatus qui custodit vestimenta*
sua, ne nudus ambulet.

Infirmus, et visitastis me. Et in infirmitate corporis
 et in infirmitate animæ visitandi sunt qui Deum Pa-
 trem invocant. Cum enim aliquis in tribulationibus
 hujus sæculi tristari ineipit, tunc infirmatur. Quem
 si quis visitaverit, et verbo suo confortaverit, mer-
 cede non carebit. *In carcere eram, et venistis ad me.*
 Carcer a coercendo dicitur, eo quod rei ibi coercean-
 tur. Hoc est constringantur. Carcer etiam angustia
 et pusillanimitas animi intelligi potest. Et hæc omnia
 pietatis opera et carnaliter et spiritaliter exer-
 cere possunt intelligi, et ad actualem vitam pertinent.
 D Quæ qui studiose adimpleverit in hoc sæculo, post ad
 theoreticam Dei contemplationem pervenit, in qua
 sine fine oculi ejus videbunt regem in decore suo.
Amen dico vobis, quod uni de his fratribus meis mi-
nimis fecistis, mihi fecistis. Attendendum quod dixit,
 de his minimis fratribus suis, hoc est, qui Deum Pa-
 trem credunt, et ipsum invocant, et non sunt elati,
 sed humiles spiritu. *Tunc dicit his qui a sinistris*
erunt. Notandum quod non habet, ejus, sed tantum
 a sinistris, quia Deus sinistrum nihil habet. Unde
 scriptum est : *Vias quæ a dextris sunt, novit Domi-*
nus. Perversæ vero sunt, quæ a sinistris sunt. *Dis-*
cedite a me. Ecce terribilis et timenda vox, etiam si
 nihil addidisset, quia qui a Deo recedit, diabolo tra-
 ditur. Et nihil aliud extra Deum, nisi malum inenar-

rabile. *Maledicti*. Maledictus non potest esse, ubi est benedictus. A Deo creati benedicti, operibus vestris maledicti. In ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. In ignem æternum discedere, id est inordinate cadere, præcipiuntur, quia jam ab illa die crudeliter tractandi sunt. Eternus erit eis ignis, quia licet ipsi finem peccandi habuissent, tamen voluntatem habuerunt, et semper vivere, et semper peccare, et ideo ex voluntate sine fine damnabuntur. *Qui paratus est diabolo et angelis ejus*. Hic apparet quod pœnæ inferorum non pro hominibus, sed pro angelis malis paratæ sunt. Quicumque in consortium eorum per mala opera seipsum jungit, sustinebit quæ ille habet sustinere. *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare*. Et cætera. De omnibus quibus justis coronantur impii condemnantur, quia contraria ejus egerunt. *Et ibunt hi in supplicium æternum*. Duabus vicibus in hoc loco Dominus affirmat quod supplicia æterna erunt impiis. Sic dicuntur impii in æternis suppliciis esse, sicut dicuntur justis in vita æterna. Et si impii non essent semper cruciandi, nec justis semper glorificandi, sicut dicunt Græci. Origenes eorum doctor eximius erravit, putans diem judicii spatium mille annorum obtinendum, ut hoc spatio venirent omnes impii acta pœnitentia ad veniam, et ipse diabolus. Et per multos annos ita docuit. Cum autem audisset ista duo verba, *ignem æternum, et supplicium æternum*, recognovit errorem suum, et venit in synodum, et publice confessus est se recognovisse errasse, quod impii æternaliter debuissent cruciari, sicut et justis in vita æterna æternaliter lætari, et accepit pœnitentiam, et abstulit a missæ officio usque ad diem mortis suæ. Et hoc retinendum quod is qui judicaturus dicitur, filius hominis vocatur, ut sciamus quia qui judicatus est ipse idem erit judicaturus.

Et factum est cum consummasset Jesus sermones hos omnes. Consummatio ad perfectionem pertinet. Bonorum enim est consummare, id est ad perfectionem deducere. Consummavit, qui quantum voluit dixit et quod necessarium esse scivit.

Sequitur expositio Christiani Druthmari in Passionem Dominicam.

Dixit discipulis suis: Scitis quia post biduum pascha fiet. Pascha Hebræum est, non Græcum, nec dicitur a passione, sed a transitu, eo quod percussor Ægyptiorum, qui diabolus intelligitur, percussis Ægyptiis, non fuerit ausus introire in domos Hebræorum propter sanguinem agni, quem in postibus videbat. Vel alio modo a transitu dicitur pascha, quoniam Dominus per domos Hebræorum transivit ipsa nocte, quando Ægyptii percutiebantur, ut salvaret populum suum. Hoc autem distat inter pascha et azyma, quia pascha ipsa prima dies erat quando agnum comedebant. Azyma autem septem dies qui sequebantur in quibus non audebant panem comedere de fecibus infectum, et ideo azymi dicebantur ipsi dies. *Et Filius hominis tradetur ut crucifigatur*. Biduum compositum nomen est ex adverbio *bis* et Græco *dio*, id est duo.

Post biduum, post duos, subauditur dies. Et ad hoc respicit quod dixit *Filius hominis tradetur post biduum*. Nam pascha et crastinum celebratum fuit, quia quarta feria hæc loquebatur in quinta feria pascha celebravit, hoc est agnum comedit. Sexta feria, quod est biduum, traditus est. *Et Filius hominis tradetur*. Recte Filius hominis, quia divinitas impassibilis et sola caro passa est. Tradetur a Judæis, quia quemcumque occidere volebant, adjudicabant eum morti, et tunc dabant potestati Romanæ, quia ipsis non licebat nec arma portare, nec quemquam occidere. *Tunc congregati sunt principes sacerdotum in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas*. Quia jam conspiraverant ut eum occiderent, nunc iterum congregantur agentes concilium, quo illum comprehendant sine turbis. Credebant namque eum invitum pati, et timebant si una vice de manibus eorum quocumque modo evaderet, quod ulterius eum non comprehenderent. Congregantes se ad summum sacerdotem, quia de sua gente majorem non habebant. Post transmigrationem denique semper sacerdotes eis præfuerant in honore regio usque ad Herodem. Congregantur ergo non timentes seditionem populi, sed caventes ne auxilio populi de manibus eorum tolleretur. Caiphas interpretatur *inventor malorum*. *Consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent, et occiderent*. Dolus est mentis calliditas, ab eo quod deludat, seu dolus cum quis aliud dicit et aliud cogitat. Sciebant enim quia ipse non erat dignus morte, licet lingua hoc dicerent.

Cum autem esset Jesus in Bethania in domo Simonis leprosi. Hoc antequam Dominus Jerusalem sedens super asinam veniret factum est. Sed Matthæus propterea repetit, quia ad mortem ejus præfigurandam factum est. Et significat Maria Ecclesiam Christi, quæ spiritaliter, cum bonum odorem notitiæ Domino dedit, et quotidie facit annuntiando de die in diem salutare ejus. Maria autem est soror Lazari, quæ jam laverat pedes ejus et exterserat capillis capitis sui, sicut Joannes Evangelista affirmat, et bonis operibus inhærendo et amando et serviendo Salvatori, hoc promeruit, ut digna fieret manus super caput Salvatoris mittere, cunctis pœnitentibus spem veniæ præstans, si ex corde pœnituerint, remissionem perfectam consecuturos. *Simonis leprosi*. Non quod tunc leprosus fuerit, quia nullus leprosus in civitate vel in villa cum aliis hominibus manebat, sed quia ante leprosus fuerat, et a Domino curatus, ut virtus Domini memoretur, nomine pristino inscribitur. Simon interpretatur *obediens*, Bethania *domus obedientia*. Alabastrum genus est marmoris candidi, variis coloribus intertincti, de quo solent vascula cavare medici et in eo ponere, quia ibi melius conservatur, et ab ipso marmore ipsum unguentum vocatur, eo quod frequentius ibi conservetur, et per speciem metonymiam, per continentem id quod continetur ostendens. Pretiosum dicitur, quia sicut medici Græcorum dicunt, omnia alia unguenta antecellit. Marcus ipsam herbam aromaticam ponit, unde ipsum un-

guentum conficitur. Nardus enim aromatica frutex est habens nigram et crassam radicem et fragilem, sed pinguem. Odor ejus cum cypresso proximus, sapore aspero, folia parva et densa, cujus cacumina in aristas excrescunt, quæ et spicæ nominantur. Et inde dicit Marcus, *Nardi spicati*, id est de nardo spicas habentem, quia autem pretiosus esset, et de radicibus et de spicis et de foliis, factum fuerat. Joannes autem *nardi pistici* posuit. Pistis *fides* Græce dicitur, et a pisti pisticus derivatur. Et dicitur nardus fidelis, eo quod cum veritate factus, nullam imposturam aut misturam malæ rei habuerit. Quæritur autem quare ista mulier tunc hoc voluerit facere Domino quod ante non fecerat, vel quare permisit sibi fieri hoc pretiosum opus. Postquam Dominus Lazarum suscitaverat in Bethaniam non venerat nisi tunc primum, et illa non potuit amplius obsequium facere pro suscitato fratre. *Emit hoc unguentum, et unxit caput ejus.* Quia erat consuetudo Judæorum caput ungere de confectis unguentis, quoniam inerat eis copia de balsamo, quod in eorum terra nascebatur, et pro hac consuetudine divites et pauperes post lavationem faciei ungebant caput. Unde et Dominus dicit: *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava.* Ex hac ergo consuetudine Dominus caput ungebat, et ideo sibi permisit fieri. Typice autem Ecclesia Christi caput ungit, cum mysteria assumptæ humanitatis digna reverentia suscipit. *Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes.* Per speciem synecdoche multi pro uno indignati fuisse dicuntur, cum Joannes solum Judam dicat fuisse indignatum. *Potuit enim istud venundari multo, et dari pauperibus.* De ista causa Judas scandalum sumpsit contra Dominum, cum ante semper incredulus fuerat. Et iratus est quoniam non licuit ei vendere ipsum unguentum, et putavit non esse Deum, quoniam qui semper despecte vixerat, et gloriam hujus sæculi pro nihilo duxerat, tunc permittebat se ungi tam pretioso unguento. Erat namque consuetudo in ipsa terra, et in multis terris, in quibus non possunt vivere pro abundantia serpentium, nisi habeant medicinas, ut medici facerent et unguenta et theriacas, quia abundant eis herbæ et pigmenta, et vendant his qui hoc non habent. Unde et vestrates scamoniâ comparant, quod illi qui vendunt de vili herba faciunt. *Dixit autem Judas: Ut quid perditio hæc? potuit enim istud venundari multo, et dari pauperibus. Venundari multo,* quia trecentis denariis, id est viginti quinque solidis venundari potuisset. Tamen Joannes dicit, quia libra unguenti fuit. Hoc est quod eum una libra poterat comparari. Non dare volebat pauperibus, sed avaritiam suam aggregare. *Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Molestus dicitur durus, iratus. Opus bonum operata est in me. Alii evangelistæ dicunt quare Deo placuerit opus hoc pretiosum fieri. Prævenit, inquit, ungere caput meum, in sepulturam meam.* Quoniam ipse non erat in monumento tam diu ut necessarium foret condire corpus ejus de aromatibus. Permisit

isti mulieri hoc sibi facere, ut et mortem suam per hoc factum ostenderet, et devotione mulieris adimpleret quæ ob hoc ipsum unguentum emerat. *Pauperes enim semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis.* De præsentia corporis loquebatur, quia recessurus erat ab eis. Nam præsentia divinitatis semper adest omnibus electis suis, sicut ipse post resurrectionem suis discipulis dixit: *Eccæ ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.*

Mittens enim hæc subauditur mulier, unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Hoc est officium quod post mortem meam mihi faciendum erit, prævenit facere, me inspirante, quod præ celeri resurrectione facere non poterit. *Amen dico vobis, ubique prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo.* Ac si dicat: Cum prædicabitur Evangelium meum, dicetur et quod hæc fecit in memoriam ejus. Per omnem mundum et ipsa laudabitur et exemplum ab ipsa capietur Domino serviendi; et spiritualiter de Ecclesia potest accipi. *Et contristati, cæperunt singuli dicere: Nunquid ego sum, Domine? Quamvis conscii sibi essent nihil tale erga magistrum cogitasse, tamen plus credunt magistro quam sibi. Et contristantur eo quod talis sit inter eos qui hoc cogitavit. At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.* Paulatim et per indicia, sicut pius dominus et magister, eum volebat castigare, sed ipse irreverens factus, non solum contristatus non erat ut cæteri, sed etiam manum cum magistro in vasculum mittebat. Peccatum enim avaritiæ quod in mente habebat, etiam a cætero inverecundum reddebat. Paropsis autem est vas quadrangulum et quadrilaterum, id est paribus absidibus.

Tunc abiit unus de duodecim. Quod evangelistæ dicunt Judas post unctionem capitis Domini ad Pharisæos irit, et iterum referunt quod post buccellam abierit, sciendum quod ex illa hora animo delibera-verit se iturum. Auditum enim habebat quia principes sacerdotum decretum habebant ut si quis eum nosset proderet. *Qui dicitur Judas Iscariotes.* Iscariotes, a vico in quo ortus est sic vocatur. *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam?* Inde etiam pessimus Judas, quia ipse prior abiit ad Pharisæos, et pretium Domini in potestate illorum dimisit. Et quicunque Christianus veritatem celat pro munere, vel membrum Christi propter munera injuste opprimit, similis Judæ est, quia ipse dixit: *Ego sum veritas.* Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Similis et ille qui concordiam fraternæ pacis dissipat, quia Deus charitas est. *At illi constituerunt ei triginta argenteos.* Non est inconveniens eodem pretio cretore Joseph venditum, quamvis auctores de hoc variant, quoniam Joseph in figuram Domini præcessit, et Joseph venditus est in servitio perpetuo, Dominus autem solummodo manifestatus est sine turbis esse. Constituerunt ei se daturos, non tamen dederunt, nisi post perditionem. *Ecce quærebatur opportunitatem, ut eum traderet.* Subauditur Sine turbis traderet et aliis, et ipse non haberet.

Prima enim azymorum. Hoc est prima die quo fer-
 uentatos panes abjiciabant, ipsa dies paschæ quo-
 niam tunc etiam azymos comedebant. Mane quinta
 feria interrogaverunt, et vespere venit ipse post eos
 in civitatem comedere agnum, *Accesserunt discipuli
 ejus, Petrus et Andreas qui seniores, et etate et sa-
 pientia erant.* Nam Joannes Junior illic erat: inter
 eos fuit Judas, qui pecuniam Domini custodiebat.
Ubi vis paremus tibi comedere pascha? Præceptum et
 usus erat in illa terra, ad festa præclara ad tem-
 plum Domini venire, agnum tamen comedere cum
 quo voluisset, tantum si minor esset familia in do-
 mo, assumeret vicinum domus suæ. Idcirco inter-
 rogabant ubi velit agnum manducare, quia Judæ
 ministerium erat ipsum agnum et alia necessaria
 comparare. *At Jesus dixit: Ite in civitatem ad*
quemdam et dicite ei. Quid necesse erat nomen dicere
cum ipse ducem suum eis ostenderet dicens: In-
traentibus vobis in civitatem, occurret vobis homo am-
phoram aquæ portans, sequimini eum in domum in
quam intrat, et dicetis patrifamilias domus? Quod
Matthæus intendens ad alia, alteri dicendum reli-
quit Marcus similiter de lagenâ dicit. Sed amphora
et lagena pro uno ponuntur et a Græco utraque no-
mina oriuntur. Significant autem vasculum fictile
ansas duas habens, quæ rustici ad conservandam
aquam solent habere. Mystice per aquam lavacrum
pro ablutione mundi ostenditur, pascha spiritale vol-
entibus celebrare. Per amphoram et lagenam frag-
ilitas nostra, quæ erat abluenda per baptismum.
Magister dicit tempus meum prope est, apud te facio
pascha. Quod dicit tempus meum prope est, subaudi-
tur, ad celebrandum pascha. Neque enim ille sic fide-
lis erat, ut ei de sua vicina morte indicare debuis-
set, quia si fidelis fuisset, discipuli domum nossent,
et frequentius Dominum suscepisset. Et fecerunt dis-
cipuli sicut constituit illis Jesus, et paraverunt pas-
cha. Videlicet paraverunt quæ necessaria erant, et
ornaverunt domum. Vespere autem facto discumbe-
bat cum duodecim discipulis suis. Agnus ad ves-
peram jussus est immolari, ipsa nocte quando per-
cussor debebat transire, sive quia nocte luna muta-
tur, quando fit in quarta decima, quia potestas
lunæ in nocte est, sive quia populus Israel in ipsa
nocte fugit de terra Ægyptiorum. Et edentibus illis
dixit: Amen dico vobis quia unus vestrum me tradi-
turus est. Qui de passione prædixerat, prædixit de
traditione, ut agat conscius pœnitentiam; et non de-
signat cum specialiter, ne imprudens factus, pejor fie-
ret. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est
de illo. Vadit id est ad mortem. Sicut scriptum
est. In multis Scripturæ locis hoc dictum est,
ut in Isaia: Propter scelus populi mei percussi
eum.

Væ autem homini illi per quem tradetur. Hoc est
 perpetuum. Væ autem homini illi imminet in inferno,

^a Al., hoc est, vere in sacramento subsistens. Vide
 Sixtum Senensem, lib. v Bibliothecæ sanctæ ad-
 not. 112.

Quia pro avaritia sua illum tradet. Nam et Pater
 tradidit illum, et Filius tradidit seipsum. Sed Pa-
 ter et Filius pro charitate. Judas pro avaritia. *Bo-*
num erat ei si natus non fuisset. Non quod aliquid
 bonum habiturus quis sit nisi nascatur, sed simpli-
 citer loquitur quod melius fuerit ei non esse quam
 male esse. *Respondens autem Judas dixit: Numquid*
ego sum Rabbi? Superbia apparet in voce ipsius et
incredulitas, cum alii majores illo dixerint Domine,
et iste, quasi non esset Deus, dicit, Magister. Exspe-
ctavit enim et non cum aliis se excusavit, quia vole-
bat ut Deus illum proderet manifeste, ut haberet
occasionem ut diceret: Jam quia tu ista improperas
quæ non feci, debeo te derelinquere, et alium ma-
gistrum quærere. Sed Deus præsciens cogitationum;
non inveniet in illo occasionem. Ait illi: Tu dixisti. Ac
si dicat: Non ego dico, sed tu. Non invenies in me
occasionem ut me derelinquas. Cœnantibus autem
eis accepit Jesus panem, et benedixit, ac fregit.
 Postquam veteris paschæ quod præceptum fuerat
 consummavit, et finem fecit umbrarum veterum, in-
 cœpit initiare initium novæ gratiæ novique sacrificii.
 Accepit panem qui confortat cor hominis, et quod
 corpora humana plus continet, et ponit in eo sacra-
 mentum sui amoris. Sed multo magis ille panis spi-
 ritualis plene confortat omnem hominem et creatu-
 ram, quia in ipso movetur et sumus. *Benedixit*
 primum, quia in ipso homine hominum genus bene-
 dixit, et post, quem de sancta Maria assumpsit be-
 nedictionem divinæ immortalitatis, et potentiam
 veraciter inesse monstravit. *Fregit, seipsum panem,*
 quia ipse se voluntarius obtulit ad passionem, ubi
 pro satietate nostra fregit habitaculum animæ suæ,
 sicut ipse dixit. Potestatem habeo ponendi animam
 meam, et potestatem habeo iterum assumendi eam.
Deditque discipulis suis et ait: Accipite et comedite,
hoc est corpus meum. Dedit discipulis suis sacra-
 mentum corporis sui in remissionem peccatorum, et con-
 servationem charitatis, ut memores illius facti, semper
 hoc in figura facerent, quod pro eis acturus erat, non
 obliviscerentur. *Hoc est corpus meum.* Id est, in sacra-
 mento ^a. *Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis,*
dicens: Quia inter omnes vitæ alimonias cibus panis et
vinum valent ad confirmandam et recreandam nostram
infirmi- tatem, recte per hæc duo ministerium sui
 sacramenti confirmare placuit. Vinum namque et
 lætificat et sanguinem auget. Et idcirco non incoe-
 venienter sanguis Christi per hoc figuratur, quoniam
 quidquid nobis ab ipso venit, lætificat lætitia vera,
 et auget omne bonum nostrum. Sicut denique si
 aliquis peregre proficiscens dilectoribus suis quod-
 dam vinculum dilectionis relinquit, eo tenore, ut
 omni die hæc agant, ut illius non obliviscantur, ita
 Deus præcepit agi a nobis transferens spiritualiter
 corpus in panem, vinum in sanguinem ^b, ut per hæc
 duo memoremus quæ fecit pro nobis de corpore ei

^b Al., Panem in corpus et vinum in sanguinem.
 Vide Sixtum Senensem, eodem loco.

sanguine suo; et non simus ingrati tam amarissimi charitati. Quia autem aqua miscetur in sacramento sanguinis ejus, per aquam populus suus oslanditur pro quo mori voluit. Et neque vinum sine aqua, neque aqua sine vino, quia ipse pro nobis mortuus est, ita nos pro ipso vel pro fratribus nostris quod est Ecclesia, mori debemus. Unde et de corpore suo sanguis et aqua exiit. Quod autem dicit: *Hic est sanguis meus novi testamenti* ad distinctionem veteris testamenti dicit, quod sanguine hircorum peccatum non potuit emundare servientibus peccatis. *Disco autem vobis, non bibam amodo de hoc gemine vitis, nequa enim diem cum illud bibam vobiscum novum in regno patris mei.* Vitis Judæa, vinum patriarcharum et prophetarum ac reliquorum electorum. Usque tunc fecit Judæa racemos unde vinum flueret, id est opera per fidem. Ab occisione Domini labruscas, usquequo Enoch et Elias educant in regnum, in Ecclesiam Christi in fine sæculi. Sive simpliciter ab illa hora cœnæ non bibit vinum, quousque immortalis factus et incorruptibilis post resurrectionem. Quod vero sacramentum corporis et sanguinis sui post cœnam dare voluit discipulis suis, et nos jejuni capere illud jubemur, hæc ratio est: Dominus ostendit figurale testamentum a se præceptum donec veniret verum, imposuit illi terminum et dedit initium novi testamenti. Hac de causa novum ante vetus celebravit. Fecerunt autem multo apostoli tempore similiter post alium cibum Dominicum sumentes. Post vero cum venerunt Hebræi ad communicandum, tunc præceptum est in synodo ut unusquisque homo (si etiam de aliis peccatis purificatus fuerit) prius reficiatur de cibo spiritali, et postmodum de temporalis.

Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti. Vel ex consuetudine Judæorum ipsa die ante cœnam cantavit centesimum duodecimum psalmum, id est, *Laudate pueri Dominum*, usque medium centesimum tertium decimum, *Non nobis, Domine, non nobis*, et post cibum, reliquum quod restat, usque centesimum octavum decimum psalmum. Seu orationem illam quam Joannes refert eum orasse ante comprehensionem. Exiit vero iterum de civitate, et pergit in montem Oliveti, ut daret locum traditori et comprehensoribus. *Tunc dicit eis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte*, prædicit quod passuri sint, ut cum venerit hora patiendi levius ferant. Et notandum quod dixit: *in ista nocte*, quia sicut qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt, sic qui scandalum patiuntur in nocte adhuc sunt, hoc est in ignorantia. Si enim perfecti essent in scientia, non posset terrena tentatio eis scandalum efficere, quia perfectorum est æquo animo inter adversa et prospera stare. *Scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis.* Deus omnipotens ex persona sua hoc locutus est per Zachariam, quod ipse daturus esset unicum pro nobis morti, et apostoli præ timore relicturi. Sed Dominus fecit sicut bonus pastor cum vidit leones et lupos venientes, ivit ob-

viam et opposuit seipsum morti pro ovis suis. Et interim fugere oves cum viderunt mortis pastorem. Dixit enim: *Si me queritis, stulte hinc abire!*

Postquam autem surrexero, præcedam vos in Galilæam. Cum duris miscet lala, ut recedat animos eorum. Postquam dixit quia ipsi dispergendi erant pro illius morte, subjungit quia resurget, et videbunt eum in Galilæa. Viderunt enim eum post resurrectionem aliqui discipulorum, sed pleniter in Galilæa. De qua apparitione beatus Paulus: *Deinde visus est apostolis omnibus.*

Respondens autem Petrus dixit: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Non de levitate Petrus hoc loquitur, sed de ardentissima voluntate. Verum is qui sciebat omnia, noverat quid homo faceret, non adhuc repletus Spiritu sancto. *Ait illi Jesus. Amen dico tibi quia in hac nocte, antequam Gallus cantet, ter me negabis.* Ecce et Petrus in nocte negat Dominum tertio, quia omne peccatum facilius in nocte subripit quam in die. Et omnis qui peccat in nocte est. *Tunc venit Jesus in vallem quæ dicitur Gethsemani.* Descendit de monte Oliveti in vallem Gethsemani, ubi est nunc Ecclesia, in loco quo ipse oravit. *Gethsemani vallis pinguium* dicitur, exemplo nos instruens, ut qui adorare desiderat, in montem luminis ascendat. Habeat quoque vallem pinguium, id est humilitatem. *Et assumpto Petro, et duobus filiis Zebedæi, cepit contristari et mæstus esse.*

Quia enim carnem assumpserat etiam passiones carnis habere necesse erat, præter illam solam quæ cum carne creata non fuerat, id est peccatum, quoniam contristari cœperat, ne tristitia noxia cum bona se misceret, accepit quoque solitus erat in secretis, ut cum eis semper divina colloqueretur. Sic nos omnes facere debemus tempore tristitiæ, cum bonis et amicis loqui, ut non habeat in nobis locum tristitia, quæ mortem operatur, et tali modo vitabitur a nobis. *Tunc ait illis, Tristis est anima mea usque ad mortem.* Secundum quod caro erat illud dicebat, non secundum impassibilem divinitatem. Tristabatur autem, sive pro Judaico populo, qui fuerat pars et populus Dei, sive pro apostolorum tribulatione, seu etiam pro perfido Juda, non autem pro morte sua, quam voluntarie subibat, ordinatam cum Patre ante multa curricula annorum. Nam et si dicamus secundum hominem contristatum, nihil obstat intelligi, quia caro erat et tristitia carnis passio est, nisi Dei virtute tolleretur. *Et progressus pusillum.* Lucas dicit: *Avulsus est ab eis, quantum jactus est lapidis.* Et qui veraciter se vult exaudiri, orationes secretas debet querere, quæ remotæ sunt ab omni strepitu et tumultu vitiorum. Præmonens etiam in omni tribulatione nostra refugium et murum nostrum Dominum assidue flagitemus, ut ab imminente periculo juxta illius placitum liberemur. *Mi Pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Mi* vocativus possessivi est, *a meo* veniens. Dicit ergo pro Judæis: *Si possibile est salvari gentes sine abiectione Judæ,*

rum, ut non ipsi mihi inferant mortem, fiat. Verumtamen, non quod humano affectu loquor, sed magis quod tecum in divinitate disposui, fiat. Et hic exemplum capere debemus orandi, ut quandocunque pro temporali nostra aliqua re Deo supplicamus, semper in fine illius placitam voluntatem amplius postulamus, ut si forsitan nos contra salutem nostram petimus, ille qui Salvator est noster, secundum suum consilium nos gubernet et exaudiat. Et venit ad discipulos suos, et invenit eos dormientes. Et tristitia pro Domino eos deprimebat, etiam et tempus erat quo soliti erant dormire. Solet enim post lacrymas et tristitiam somnus accedere, maxime cibo indultis. Et dicit Petro sic: Non potuisti una hora vigilare mecum. Ut Petrus præparet se ad sustinendam tentationem, pro tristitia redarguitur: Ac si dicat: Si tristitia futura jam te oppressum habet, quid facies cum jam venerit? Apparet quia negabis, qui jam vigilare mecum non potes. *Vigilate et orate.* Et corpore vigilate et animo. *Et orate, ut non intretis in tentationem.* Non dixit, non tentemini, quod non potest esse, quia nullus fuit qui non fuerit tentatus. Et qui non est tentatus, non est probatus. Non debemus orare ut non tentemur, sed ne inducamur in tentationem. Ideo dicit *ut non intretis in tentationem*, quam ferre non potestis. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Spiritus, id est anima, parata est ad danda membra pro salute hominum, sed caro expavescit, sicut terrena res, terrena tormenta. Quid dicent qui puri homines sunt, si sic plenus divinitate Dominus noster loquebatur. *Iterum secundo abiit et oravit, dicens: Pater mi, si non potest transire hic calix, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Non quod humano affectu loquor, fiat, sed propter quod ad terras tua voluntate descendi. Si potest fieri ut sine interitu Judæorum gentium multitudo credat, passionem recuso. Si autem illi excæcandi sunt ut omnes gentes videant, non mea, Pater, sed tua voluntas fiat. *Iterum tertio abiit et oravit.* Sicut tentatio tribus modis perficitur, ita arma contra tentationem ter expetenda sunt. *Tunc venit ad discipulos suos et invenit eos dormientes.* Causæ superius comprehensæ opprimebant oculos eorum. *Dormite jam et requiescite.* Per contrarium intelligitur. Ac si dicat: Non est tempus dormiendi, quia appropinquabit qui me tradet. Et est ironiæ species. Si autem secundum Marcum qui dicit *Dormite*, et postea infert, *sufficit*, intelligimus eos aliquid spatii dormisse, et tunc dixisse Dominum satis habetis soporatum. *Surgite, eamus.* Ac si diceret: Non nos inveniant quasi timentes et retractantes, ultro pergamus ad mortem, ut sciant quia non devitamus, neque fugimus.

Adhuc ipso loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus exierunt, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Sacerdotes petierunt Pilatum, et Pilatus dedit unam cohortem, id est, quingentos milites, et cum his sacerdotes miserunt suos servos cum contis

A et sudibus, de quibus et Malchus fuit. *Qui autem tradidit eum, dedit eis signum dicens: Quemcumque osculatus fuero ipse est, tenete eum.* Timuit Judas, ne ipse seipsum absconderet, sicut fecit quando volebant eum præcipitare et lapidare. Et ideo tale eis signum dedit ut postquam eum osculatum habuisset, si ipse evanesceret, Judas non perderet prætium. Apparet autem quia pius Dominus hanc consuetudinem habuit, ut quando a foris suus revertetur discipulus, osculetur eum. Quod nunc apud nos non fit, nisi post plures dies. Hoc signum et Cain habuit ut omnes osculetur præ timore similibus in facto, similis in scelere, licet iste pejor. *Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave, Rabbi.* Ave Latine dicitur, Græce *Kere*: Hebraice sicut ipse Judas dixit, *Salamelech*: verbum saluatorium, per quod totus mundus ex præcepto Romanorum se salutabat.

Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti? Per antiphrasim intelligitur, id est per contrarietatem, quasi non amicus qui tales hostes adducit. Vel amicus per cognitionem non amicus per operationem. *Ad quid venisti subauditur perforce.* Sive ut alius evangelista dicit: *Osculo filium hominis tradis.* Quod signum pacis apud cunctas gentes est in discordiam convertis. Constituerunt autem antiqui hoc signum pacis esse, ut jungerentur illi quos homines solent facere concordare, aut discordare. Et esset hoc signum sicut nos duo membra jungimus, sic omnia membra erunt unum. *Tunc accesserunt, et manu injecerunt in Jesum.* Ante factum est quod Joannes refert, quia cum dixit eis: *Ego sum, abierunt retro sicut inviti solent ruere, et ceciderunt in terram.* Et cum habuerunt divisos discipulos, tunc ligaverunt eum. O miseri, qui debueratis osculari pedes ejus, inanus ligastis. *Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum eximit gladium.* Petrus hoc fecit eodem ardore fidei quo et cætera. Placuit autem Domino ita fieri, ut omnes cognoscerent quod ipse nollet se defendere et ut facta virtute, dimitterentur discipuli.

Et percussit servum principis sacerdotum, amputavit auriculam ejus. Quid cogitasti, princeps sacerdotum, quando vidisti servum tuum sanum, et illum qui hoc fecit morti adjudicasti. Typice, Malchus interpretatur rex; et populus Judæorum qui rex debuit esse se regendo, servus peccati factus est. *Et perdidit auriculam ejus dextram.* Per quam Dei audire præcepta debuit, sed eis Dominus restituit, qui credere voluerunt ex eis. *Ait illis Jesus: Omnes enim qui acceperint gladium (subauditur ad malefaciendum) gladio peribunt.* Si non materiali gladio, gladio invisibili, sive verbi Dei gladio. Sed et frequenter videmus, quod is qui injuste aliquem occidit nisi pœnitentiam agat frequenter et ipse in præsentem moritur. Ipsa videtur esse sententia, quam ipse ad Noe locutus est dicens: *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.*

An putas quia non possum rogare Patrem meum, et

exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum. Non est mihi necessarium auxilium duodecim apostolorum, qui possum habere si volo duodecim legiones angelorum. Nec debet habere duodecim, sed duodecim legiones. Una legio apud antiquos sex millibus complebatur, quod sunt septuaginta duo angelorum, in quot gentes linguæ divisæ sunt. Contra unamquamque gentem possum habere unam legionem angelorum. Frustra prophete prophetaverunt, nisi sicut ipsi prophetaverunt, ego faciam. *In illa hora dixit Jesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus. Venerant ad resistendum, si aliquis eum vellet liberare de turbis. Nam discipuli non habebant gladios, nisi illos duos quos emerant, quia nullus Judæ arma ad bellandum portabat. Apparet et istos Romanos ad prædicationem Domini retro venisse, quibus ista loquebatur. Nam de principibus Judæorum nullus ibi erat nisi servi eorum, qui venerant ut renuntiarent dominis suis, si Romani voluntatem habuissent comprehendere illum. Non enim certi erant, si comprehenderetur. Hæc est hora vestra. Omnis qui male agit, odit lucem, et omnes malefactores, plus amant noctem quam diem. Hoc autem totum factum est. Traditio, hoc est comprehensio. De traditione dicit Psalmista: Qui edebat panes meos, magnificavit adversum me supplantationem. De comprehensione: Sicut ovis ad occisionem ducetur.*

Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Impleta sunt verba Domini dicentis: Scandalum patiemini in me in ista nocte. Permisit eos fugere sicut pius magister, et dedit se ad discrimina. At illi tenentes Jesum, duxerunt eum ad Caipham principem sacerdotum, ubi scribæ et pharisæi convenerant. Matthæus summam narrat, sed Joannes dicit, quia adductus est primum ad Annam, quia in via erat venientibus et fuerat præterito anno summus sacerdos. Deinde adductus est ad domum Caiphæ, qui erat ipso anno summus sacerdos. Dominus enim præceperat, ut summus sacerdos quandiu viveret, locum summi sacerdotii obtineret. Sed Herodes ut munera caperet adinvenit, ut nihil amplius haberet potestatem nisi uno anno, nisi iterum redimeret. Et Romani postea ita fecerunt, quandiu ipse locus stetit. Ad istum ergo quia princeps sacerdotum erat per redemptionem convenerunt alii primores, et ibi falso judicatus est morti, et de isto ductus est in prætorium. Ob hoc non debet haberi in Evangelio Joannis, adducunt Jesum ad Caipham, per d, sed a Caipha, ut sit ablativa præpositio, et ablativus casus Caipha, quia si ministri noluerunt introire in prætorium, quanto magis Caiphæ qui princeps sacerdotum erat? Qui putabant se contaminari inter paganos qui habebant jam ipsos septem dies azymos. In Græco quoque ἀπὸ τοῦ Caipha, ablativo casu. Petrus autem sequebatur a longe. A longe sequebatur, quia erat cito negaturus. Adhuc tamen non videbat tormenta præparari: propterea sequebatur. Sed in atrium principis Joannes illum introduxit, sicut ille refert, quia notus

A erat pontifici. Sicut dicunt quia Caiphæ habebat sororem Joannis in matrimonio, et Anna sororem Caiphæ. *Ut videret in eum. Videntes quid judicarent de eo sacerdotes. Principes autem sacerdotum et omne concilium quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti tradèrent. Sciebant quod Romani non illum occiderent nisi causam dicerent. Et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Dicunt alia Evangelia, quod imputaverunt quod commoverit populum, et sequi se fecerit per suam prædicationem, et prohiberet tributa dare Casari, et dixerit de Christum regem esse. Quæ omnia falsi erant. Notissime venerunt duo falsi testes. Quia Dominus præceperat, ut ad unius testimonium nullus condemnaretur, propterea duos ordinabant ipsi principes. Hic dicit: Possum destruere templum Dei, et post triiduum reedificare illud. Nec verba, nec sensum ita dixit Dominus. Vos solvite templum hoc, hoc est templum habitationis animæ meæ, et ego resuscitabo. Solvite, id est dissolvite, et resuscitabo. Plus pertinent ad corpus, quam destruere et reedificare quæ ad petrinam domum pertinent. Hic apparet quod omnis homo qui alio sensu dicit quam ille qui primus dixit, falsus testis est, quia non eo sensu dicit quo ille dixit. Et quid eis nocebant, si ille etiam sic dixisset; vel quod pertinebat ad ejus damnationem. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi. Quia sacerdos non audiebat, neque Christum, neque falsos testes dicentes, unde inveniret locum condemnandi illum, surgit de solio suo et adjurat ut inveniatur aliquam occasionem calumniandi. Jesus autem tacebat. Ipse enim sciebat quia magis ad calumniam vellent retorquere quam credere: propterea tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei. Intellexit iste iniquissimus pontifex quia adjuratus per nomen Dei, non duceret in vanum, sed responderet veritatem. Sed Dominus ita responsum suum temperavit, ut nomen suum videretur contemnere, neque etiam pateretur ullam calumniam. Tu dixisti: Verum tamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris Dei. Id est, illum qui filius hominis appellatur, videbunt boni oculis cordis habere eandem virtutem quam Deus, cum ascenderit in cælum, et data fuerit ei omnis potestas in cælo et in terra, et venientem in nubibus ad judicandum totum mundum, qui a vobis judicatus est. Quid facerent sui martyres si ipsi sic tacuissent. Jam quia dispositum habebat quia mori pro populo annuntiavit veritatem, ut daret exemplum martyribus suis, quod constanter debeant annuntiare usque ad mortem. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua. Consuetudo Judæorum erat quando aliquid quasi blasphemix audirent, scinderent vestimenta sua. Quod Paulum et Barnabam in Lycaonia quando deorum cultu honorabantur fecisse legimus. Herodes autem quia non dedit honorem Deo, ut nomen Dei quod sibi imponebatur falso respiceret, ab*

angelo percussus est. Intellexit ille sacerdos quod Dominus dixit, quod ipse ad dexteram Patris sessurus et mundum esset iudicaturus, quod nulli alii convenit nisi Deo. Sed quod ille putavit blasphemiam, nostra firma fides est. *Respondentes dixerunt: Reus est mortis.* Proprium hoc Romanorum est verbum eis assiduam, et dicitur reus culpabilis. *Tunc exspuere in faciem ejus.* Usus etiam erat Judæis, ut quos pro nihilo ducebant, in faciem spuerent. Unde et Dominus de Maria sorore Aaron: *Si pater illius spuisset in faciem ejus, debuisset septem diebus rubore perfundi.*

Et colaphis eum ceciderunt. Colaphus Græce pugnum dicitur. *Alti autem palmis in faciem ei dedere.* Sicut alii evangelistæ referunt cooperuerunt faciem ejus, ut quia prophetam se dixerat, et irridendo dicebant: *Si propheta es, dic per prophetiam quis est qui te percussit.* De illa prophetia debueratis plorare, quod jam vobis habuit prophetatum, quod circumdaretur ab exercitu Hierusalem. *Petrus vero sedebat foris atrio.* Erat domus excellentior ubi sedebant illi sacerdotes, et stabat ante eos Dominus. Excepta illa, erat alia juxta ipsam. Quod hic atrium dicitur, ubi servi principis sacerdotum focum habebant, et poterant de ipsa videre sedentes in concilio. Ibi erat Petrus introducente Joanne: unde Dominus videre potuit Petrum, et Petrus ipsum: Non autem audebat appropinquare illi, ne agnosceretur. Nam illi qui adduxerunt, in domum Pilati intraverunt, et Dominum sacerdotibus dimiserunt. Atrium autem dicitur quasi atrum, videlicet ex fumo. Nam in templo Domini atria domus quæ ante principale tectum templi erant dicuntur. In illa ergo alia domo expectabat Petrus, volens scire utrum dimitterent eum sacerdotes, an adjudicaret morti. *Et accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras.* Curiosum animal est femina, et ardens novitate. Audierat ista femina a servis pontificis qui illic fuerant, quod ille fuerat ibi quando comprehensus est Dominus, et volebant dicere: sive ne audiret virtus per hoc quod ibi fecerat, sive quia non audebant manum levare super eum: quia lex Romanorum est, ut qui in conventu alium percussisset manum amitteret. Et ista vel illa alia femina non potuerunt tacere, sed statim cœperunt ei improperare quia cum Domino in comprehensione fuerit. Et quod pejus est, et iste sexus non defuit a persecutione Domini, sed tamen relimitur, et prima viris nuntiat resurrectionem. *Et pusillum, accesserunt qui stabant servi sacerdotis, et cognatus Malchi, ipse dixit: Et te vidi cum illo.* Alii dixerunt: *Loquela tua manifestum te facit.* Non quod alterius linguæ esset Petrus, quam illi arguebant, sed unaquæque provincia proprietates et sonos habet, quod habent aliæ in quibus cognoscuntur homines. Unde in Actibus apostolorum dicunt. Nonne omnes isti qui loquuntur Galilæi sunt? Et quomodo nos audivimus linguam nostram in qua nati sumus. Et Petrus prædicans dicit ita, ut appelleretur lingua eorum *aceldema.* Apparet in hoc dicto, quod aliter Hierosolymite, aliter Galilæi ipsum

locum appellabant. *Tunc cepit detestari et jurare, quia non novisset hominem.* Mellius fuerat beato Petro fugere cum reliquis quam stare et detestari, et negare Dominum, quia cum Dominum negavit, discipulum se illius esse negavit. Et hoc est quod modo faciunt qui tormentis cedunt, et negant se esse Christianos. *Et continuo gallus cantavit.* Ante respexit Dominus Petrum, et tunc Petrus recordatus verbi Domini. *Et egressus foras, flevit amare.* Fragilis erat adhuc beatus Petrus, qui nec plorare adus est in atrio sacerdotis. Spiritualiter designat quia non possumus inter malos perfecte agere poenitentiam, et multum nocent consortia malorum. Inter discipulos positus Christum Filium Dei confessus est, in atrio sacerdotis, eundem se negavit nosse.

Mane autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi adversus Jesum, ut eum morti traderent. Vide instantiam mali. Tota nocte vigilarunt, ut homicidium perpetrarent. Invidia et odium non permittebat cogitare ipsos quid faciebant, quinimo innocentem et facientem etiam virtutes mortificabant. *Et vincum adduxerunt, et tradiderunt eum Pontio Pilato præsidi.* Habebant denique in consuetudine, ut quem adjudicabant morti, ligatum traderent potestati Romanæ, quia ipsi potestatem occidendi non habebant. Pontius dicebatur Pilatus in prænomine suo, a provincia quæ est prope Constantinopolim, quia ibi natus fuerat, de qua Ponticum mare dicitur. Unde dictum est mare Ponticum dulcius quam cætera maria. Pilatus, proprium est illi. Pontius, interpretatur *declinans consilium,* quia dixit se declinaturum consilium Judæorum. Sed si perfecte fecisset, hodie illi placuisset. Pilatus *os malleatoris* dicitur, pro principatu in quo inique gessit super Dominum. *Tunc videns Judas qui eum tradidit quod damnatus esset, poenitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, dicens.* Judas cupiditatis magnitudine non cogitavit exitum rei, et propterea tam immani præcipitio se tradidit. Sic multi faciunt, quando persuadet amor peccati, tam obliviscuntur poenas inferni, et omnia Dei magalia. Et cum perpetratum fuerit, tum sciunt quia concupiscentia vulneravit, et transit, occidit et abiit. Unde et de senibus in Susannæ fabula dicitur. Et averterunt sensum suum, et declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum justorum. O detestande Juda, pro triginta denariis Dominum et magistrum tradidisti, oblitus doctrinæ et beneficiorum ejus, etiam si Deus non esset. Cum ergo vidit quod potestati Romanæ traditus esset, tunc credidit quod ab ipso audierat, quod crucifigendus esset. Nam ante semper credidit, quod propitius sibi esse deberet et elapsurus de manibus Judæorum, et veniam a Domino impetrasset nisi se præoccupasset occidere. *Peccavi tradens sanguinem justum.* Ecce miser Judas testis Domini est, quod juste semper vixerit, et nihil mali in illo viderit. Dicit beatus Hieronymus, quia cum quis ita

peccat ut possit opus malum destruere, tunc potest agere poenitentiam. Si autem non destruit opus malum, non potest agere poenitentiam. Ait enim: Si quando sic peccat frater in fratrem, ut valeat emendare quod peccavit, potest ei dimitti. Si autem permanent opera, frustra vos assumitur poenitentia. Ista non cogitant qui aliis contra justitiam libertatem auferunt aut alodem. Ecce unum inseruit, aut auferunt alodem, et nascuntur illi illi; et in fine sæculi mille erunt qui contra ipsum clamabunt, quia sicut crescit progenies, sic crescit peccatum illius et cum venit ad malum confessorum, jubet abstinere ei a vino, aut a carne quadragesima dies. O perditio animarum, oblitus es quod Deus dixit: Si offers munus tuum ante altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum et vade reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum. Nunc etiam dicitur quia in vanum agit poenitentiam, quando peccatum vegetavit et crescit. At illi dixerunt: Quid ad nos? Multum ad vos pertinet, quia si ille peccavit qui magistrum tradidit, vos qui principes populi eratis, non solum non prohibuistis mala facere, sed offerendo pecuniam discipulum ad hoc provocastis, et per mendacia ad iudicandum morti tradidistis. Tu videris. Videris, in hoc loco non est presentis temporis indicativi modi, sed conjunctivi præteriti temporis. Quasi dicant: Prævidere antequam pretium acciperes debuisti, ne tate opus ageres, unde poeniteres. Judas autem jam tunc non potuit destruere, sed principes potuissent si maluissent, quia Pilatus invitatus faciebat, etiam optionem dedit si voluissent dimittere. Et projectis argenteis in templo recessit. Noluerunt principes recipere argentum, timentes si ipsi argentum reciperent, et non redderent Dominum, abiret ad præsidem, et cognosceret præses eorum malitiam. Ille vero sciens quod de templo ei data fuerant, in templum projecit. Et abiecit laqueo se suspendit. Sicut enim Achiopeus cum vidit non factum suum consilium, statim intellexit quia David reverteretur in regnum et non potuit portare improperium quod futurum super eum erat, et ob hoc suspendio interit. Sic et iste cum vidit impleri quæ Dominus dixerat de seipso, videlicet tradetur gentibus, certus factus est reliqua secutura, id est, occident eum, et die tertia resurget, et non ferens verecundiam suam laqueo vitam sibi extorsit. Veruntamen cæli terræque perosus, in aere perit. Per triginta denarios quos accepit Judas, triginta maledictiones sunt super eum in psalterio inter quas dicitur, et episcopatum ejus accipiat alter. Unde pro certo cognoscitur, et ipsum cum aliis apostolum ordinatum.

Principes autem sacerdotum acceptis argenteis auferunt: Non licet mittere eos in corbanam. Corbanam Hebraice nominatur, Græce gazophylacium, Latine divitiarum custodia. Quia pretium sanguinis est. O miseri, pretium non licet mittere cum denariis, et vos immundos fecistis de homicidio! Quomodo au-

detis in templo Domini aut sacrificium Dei, aut vasa ejus attingere? Ideo dixit vobis Dominus, quia similes estis sepulcris dealbatis. Argentum nihil fecit, et vos commacalastis vos ipsos, discipulum et argentum, et modo de immunditia argenti cogitastis de vobis nihil. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum: Tunc fuit in sepulturam peregrinorum, et modo idem ipse locus hospitale dicitur Francorum, ubi tempore Caroli villas habuit, concedente illo rege pro amore Caroli. Modò solummodo de eleemosyna Christianorum vivunt, et ipsi monachi et advenientes. Propter hoc vocatus est ager ille Haceldema, hoc est ager sanguinis. Non solum Christianorum scripta, verum paganorum ac locorum nomina sacrilegium Judæorum testantur usque hodie quamvis basilica ibi in una parte habeatur. Et videtur quasi a Latino quod est ager, et Græco quod est emath, id est sanguis compositum nomen. Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam dicentem. Quia omnia acta Domini prædicta sunt a prophetis, minus possumus ambigere. Et dignum erat ut omnes homines qui veniebant de illo annuntiarent, et hoc etiam quia triginta denariis venundandus, et quia ager de ipsis comparandus erat.

Jesus autem stetit ante præsidem. Præses dicitur est eo quod præsideat ad tutelam loci. Ut enim minueret imperator vel Romani potentiam Judæorum, primo misit alienigenam Herodem. Post mortem ejus divisit in triarchas; inde in tetrarchas ad ultimum in præsides et prefectos. Et si ita non egerent, non delevisset eos quando voluissent. Paulatim et per partes hoc egerunt, ut sapientes. Idcirco totam domuerunt, et in potestatem suam redegerunt. Et interrogavit eum præses dicens: Tu es rex Judæorum? Pilatus nihil aliud interrogat, nisi de rege Judæorum, quia timebat ne aliquis sibi tyrannidem assumeret, sicut Theodas: quoniam ob hoc præsidebat ipse provincie, et hoc custodiret. Dicit illi Jesus: Tu dicis. Quando eis locutus est, semper ut Veritas veritatem locutus et moderate, ut nullus posset reprehendere nec loquacitatem, nec taciturnitatem ejus. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus populi, nihil respondit. Si enim voluisset per omnia respondere ut posset, dimitteretur, et non fieret necessaria redemptio. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quantum adversum te dicunt testimonia. Suadebat ei Pilatus se defendere, quia volebat eum liberare. Et non respondit ei verbum: ita ut miraretur præses vehementer. Mirabatur, quia volebat se excusare sicut reliqui homines, qui ad mortem imputantur. Quis enim nisi pro Deo moneretur, non quanta instantia posset egeret ne moreretur? Per diem autem festum consueverat præses dimittere populo unum vincitum quem voluissent. Ob reverentiam scilicet festi concedebatur vita uni reo. Habebat autem insignem vincitum, hoc est nominatum pro malitiis suis, qui dicebatur Barrabas. Bar, filius dicitur, Rabbi magistri: subauditur eorum, id est

Judæorum. Ab illo enim die a diabolo qui tanquam latro assassinator esultis Domini tecti sunt et regentur, usquequo convertantur. *Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittere vobis, Barrabam, an Jesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum. Quanta agit invidia inter homines! Ecce Dominus nihil habebat in hoc seculo nisi victum et vestitum, et serviebat omnibus predicando, infirmos sanando, et tamen factione primorum oderunt illum, et occiderunt et elegerunt qui nunquam aliud nisi male fecerat. Tales sunt populi. Qui habet potentiam facile convertit inferiores ad voluntatem suam, licet multum sit. Non recogitant quis justior sit, sed quod principem suum intelligant velle, ad hoc convertuntur. Et hæc propter dona fiunt, quia scriptum est: *Divitiæ addunt amicos plurimos, a paupere autem, et hi avos habuit separantur.**

Sedente autem eo pro tribunali. Pro conditione, pro his quæ ad tribus pertinebant. *Misit ad eum uxor ejus.* Antequam in palatium veniret, laboravit multum Pilatus, ut Dominus dimitteretur. Sed cum uxor mandavit quia in somnis postquam dies factus fuerat multa de illo vidisset, tunc amplius satagebat. *Nihil tibi et justo illi.* Hoc est nihil tibi nocuit, nihil illi noceas. *Multa enim (subauditur somnia) passa sum hodie per visum propter eum.* Ab angelis videlicet. Diabolus enim cum suis satagebat ut Dominus crucifigeretur, æstimans verum hominem esse. Nec mirum si ad istam feminam angeli venerint, cum et Balaam Deus locutus sit, et Cornelio angelus apparuerit. *Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut peterent Barrabam, Jesum vero perderent.* Non est peccatum pejus quam invidia. Ecce uxor Pilati et Pilatus justum pronuntiant Dominum, et ipse traditor et principes seducunt populum ut eligant Barrabam qui multa mala eis fecerat et de homicidio et de latrocinio, et tradant Dominum morti, qui multa bona opera operatus est eis. Sed adhuc talis est consuetudo apud plures, ut quidquid viderint vel audierint principes suos laudare, laudent absque examinatione, ut vituperent omne quod viderint eos vituperare. Sed unusquisque eum audit aliquem vituperare aut laudare, debet se custodire ne aut bonum dicat malum, aut malum dicat bonum, quia vœ veniet ei qui hoc facit. *Respondens autem præses ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? Quia principibus persuadere non potuit, ut Dominum dimitterent, retulit hoc ad generalitatem, ut si principes propter invidiam volebant illum perdere, populus qui expertus fuerat ejus multiplicia beneficia, peteret eum vivere, quia si vulgaris populus eum petiisset, contra principum voluntatem servaret eum vitæ Pilatus. Vel quia hoc sacerdotes cognoverunt ante persuaserunt turbis, ut Barrabam eligerent. At illi dixerunt Barrabam. Sic est consuetudo hodie ut pro uno verbo principis, veritatem deserant. *Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu qui dicitur Christus? Hæc omnia dicebat Pilatus**

ut liberaret eum. *Dicunt omnes: Crucifigatur.* Ante sex dies clamaverunt: *Benedicite qui vivit in nomine Domini!* et modo clamant: *Crucifigatur!* In istis sex diebus nihil aliud fecit nisi vobis predicavit usque ad vesperam, et quemodo commisit illa peccata pro quibus clamatis, *Crucifige.* At illis præses: *Quid enim mali fecit? Plures anni erant, quo Pilatus ipsum habebat ministerium: malum ipsius non audierat, neque viderat, neque vos. At illi magis ac magis clamabant: Crucifigatur.* Crimen non dicebant, quia nesciebant, sed, ut seducti clamabant: *Crucifigatur.* *Videns autem Pilatus quia nihil proficeret in liberatione ejus, sed magis tumultus fieret. Cum perspexerunt sacerdotes quia Pilatus volebat eum liberare, intulerunt dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris.* Timens et ista verba, et ne seditio in plebe fieret, quia satis prona erat gens ad excitandam seditionem, monstravit omnibus quam inique illi agerent, lavans manus suas coram populo. Ac si verbis dixisset: Ecce isti qui legem Dei habent, et præcepta ejus se dicunt custodire, faciunt de quo ego volo esse immunis, qui alienus a lege eorum sum. *Innocens ego sum a sanguine justis hujus.* Quia ego scio quod ipse justus est, et vos innocentem vultis occidere, vos sitis rei, non ego, vos videritis. *Et respondens universus populus dixit: Sanguis ejus super nos, et super filios nostros.* Quia Pilatus innocentem se pronuntiavit, ad hoc responderunt isti dicentes: Nos simus rei, ut requiratur sanguis hujus a nobis et a filiis nostris. Exauditi fuerunt Judæi. Requisivit Dominus sanguinem ejus cum ipsa die Paschæ quo ipsi piaculum in Salvatore commiserint, a Vespasiano et Tito in Hierusalem quasi in carcere et illic ipsi homicidæ pessima morte perierunt.

Tunc dimisit illis Barrabam: Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur. Quod Pilatus eum flagellavit invitus, hoc fecit quia Romana lex præcipiebat, ut qui crucifigendus erat, ante flagellaretur. Traditus est itaque Dominus militibus verberandus, et illud sacratissimum corpus pectusque Dei capax flagella secuerunt. Est adhuc columna in Hierusalem, ad quam ligatus fuit interim. O quis tunc posset credere, quod Creator omnium in illo tempore haberetur, et multum miseri qui ibi interfuerunt. Jam frequenter habent dictum beati ventres, qui non genuerunt et ubera quæ non lactaverunt, et adhuc habent dicere. Attendendum autem quod dicit *tradidit eis*, id est ad eorum voluntatem. Quamvis milites illum suscepissent, tamen illis traditus est, et ipsi eum susceperunt. Milites manus præbuerunt et ligna; sed Judæi occiderunt, quia et Pilatus et milites inviti egerunt quod egerunt. Nec tamen Pilatus immunis fuit, quia potuit eum liberare si vellet. Perituro enim si non subvenit qui potest occidit. *Tunc milites suscipientes Jesum in prætorio.* De loco ubi Pilatus sedebat, qui *Lithostratos* dicebatur. *Dixerunt in domum Pilati. Lithos* Græce, Latine *lapis* dicitur. *Lithostratos lapide stratos.* A Prælore, prætorium derivatur. *Congregaverunt universam cohortem*

sem. Ipsa cohors, quæ illum comprehenderat, expectabat ibi ne forte aliquis tumultus eriretur. *Congregaverunt ergo populum quia nullus sine populo rex potest esse. Et auerunt eum quis vestimentis, et circumdederunt ei chlamydem coccyneam.* Chlamys illa coccynea, pro purpura quæ reges soliti erant indui, circumdata est ei. Est quoque purpura quædam rubra cocco simillima. *Et plectentur coronam de spinis, posuerunt super caput ejus.* Pro diademate aures, spineam coronam, et pro sceptro quod reges solent ferre imposuerunt ei arundinem. Omnia ista ad illusionem fecerunt eo quod accusatus fuerit quia regem se dixerit. Corona spinea, ramus præcisus de spinis fuit, et plicatus sicut circulus, et impositus super caput ejus. Calamus autem ei datus, qui abundat in ipsa terra, et levitate ejus omnes propter hoc ferunt in manu. Typice per spinas peccata nostra significantur, quæ accepit ipse in corpore suo ut moreretur in cruce pro peccatis nostris, qui peccatum non fecerat ullum. Calamum habebat in manu, ut omnia venenata se deleturum ostenderet. Sive calamus tenebat ut sacrilegium scriberet Judæorum, quia cum calamo Græci et aliæ gentes scribunt. *Et genu flexo ante eum.* Sic erat consuetudo adorare regem, vel principes ejus. Quod quia Mardochæus noluit agere obviam Aman, deleri eum voluit cum progenie sua. *Ave, rex Judæorum.* Ave, Latinum verbum est, et non habet amplius nisi *ave* et *avete*, et est verbum saluatorium, sicut apud Græcos *χαίρει, χαίρειτε*. Nam Hebraice *Salamelech* dicitur. *Et exspuentes in eum acceperunt arundinem, et percutiebant caput ejus.* Qui pro bono non fecerant quod faciebant, ostenderunt in spuitione et percussione capitis ejus. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem.* Joannes dicit, quia primus ipse portaverit crucem, et post obviam habuerint Simonem quemdam. Spiritualiter innuit quia Dominus crucem suam portavit, videlicet mortificationem in corpore suo, quia omnia peccata mortua fuerunt in illo. Et post portavit et portat gentilis populus, sequens vestigia ejus. Cyrenen Libyæ civitas est et interpretatur *hæres*; et Simon *obediens*. Quia enim obediens fuit gentilis populus prædicatoribus, factus est hæres de illa hæreditate. Unde Judæus populus glorificabatur de adoptione filiorum. Et recte de villa veniebat. Villa, Græce *pagos* et inde pagani dicuntur. Et hoc congruit gentili populo quia de paganitate veniens, cœpit sequi Christum, et eum imitari. *Hunc angariaverunt*, id est imposuerunt portare crucem post Jesum. *Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha.* Evangelista exposuit, quod est *Golgotha*, id est Calvariæ, subauditur locus. Syrum est, non Hebræum, tamen Hebræi sic appellabant ipsum locum. Quia ibi calvariæ auferebantur reis hominibus: locus extra civitatem. Placuit Deo ibi mori ubi rei puniebantur, ut erigeretur vexillum virtutum, ut quomodo crucem et reliqua improperia, sic etiam hoc pro nobis subiret. Qualiter autem in cruce fuerit, Sedulius pulchre comprehendit dicens:

Neve quis ignoret, spem in cruce esse colendam. Quia Dominum portavit ovans ratione potenti. Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis. Splendidus auctoris de vertice fulget. Eos Occiduo: sacra lambuntur sidera piante. Arcion dextra tenet: medium læva erigit axem. Cunctaque de membris vivit natura creatis. Et cruce complexum Christus regit undique mundum.

Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. De ipso malo vino unde postea dederunt inde et modo dederunt, sive astimantes eum, sicut pro hajulatione crucis, sive quia latrones hoc petierunt. Et cum dedissent illis, dederunt etiam Domino, sive ut Lucas dicit: *Illudabant illum, milites, acetum offerentes.* Typica vinea Domini Judæa, conversa erat in amaritudinem ut faceret vinum amarum. Quod autem dicit, *Et cum gustasset, noluit bibere*, ostendit B quia gustavit paululum, et ab ore removit.

Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus sortem mittentes. Joannes apertius hoc exponit, quod alia vestimenta quatuor milites inter se partiti sunt. Tunicam autem, quia inconsutilis erat, sortem miserunt cuius esse deberet. Hoc significabatur quia Evangelium disseminandum per quatuor angulos terræ. Ecclesia autem ejus una esset futura per totum mundum. Quia licet terrarum spatia separentur, electi tamen unum corpus Christi sunt, et una est Ecclesia catholica, id est, universalis. *Et sedentes servabant eum.* Expectantes ut morerentur, et ne aliquis deponeret, usquequo præses juberet. *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est Jesus rex Judæorum.* Consuetudo erat apud Romanos, ut quando aliquis morti adjudicabatur, post omnium judicium scribebatur causa pro qua occidebatur, et in locubi plectendus erat legebatur. Ex hac consuetudine Pilatus jussit scribi, et quia iratus est Judæis, quia crucifigebant eum, sic dictavit ipsum titulum. Et cum Judæi petierunt aliter scribi, dixit: *Quod scripsi, scripsi.* Deo autem placuit ut sic scriberetur, ut cognoscant licet inviti Judæi quia ipse est rex universæ terræ et ipsorum. Spiritualibus quoque Judæis, hoc est confessoribus benignus rex. Fuit autem in tribus linguis scriptum, in Hebræo, propter Judæos, in Græco quia nobiles Romanorum Græce loquebantur: in Latino, propter Romanos. Et istæ tres linguæ excellentiores in toto mundo sunt, et propter perfectionem sui, et propter eas quæ eas loquebantur. Hebraica quia ipsa erat mater linguarum. Græca propter sapientiam. Quia sapientiores sunt omnibus gentibus et ipsa sonior aliis linguis. Latina propter Romanos qui tunc orbi terræ dominabantur. *Tunc crucifixerunt cum eo duos latrones, unum a dextris, et unum a sinistris.* Velint nolint Judæi, omnia mystice aguntur. Licet ipsi putent turpe supplicium. Ecce Dominus medicus crucifigitur ut ostendatur quia ipse est iudex populi boni et mali. Et sicut in iudicio boni ponentur ad dexteram, mali ad sinistram, ita et modo bonus ad dexteram, mali ad sinistram. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua.* Qui ante non poterant eum videre præ invidia, quando

virtutes faciebat, tunc ambulabant coram ipso, quia tunc enim videbant sicut ipsi semper optaverant. Movebant capita, sicut solent facere hi qui superiores se arbitrantur, contra eos quos despiciunt. *Vah! qui destruis templum Dei. Vah* interjectio est letantis, quia latabantur videntes quod semper cupierant. Fuit autem apud antiquos integra interjectio, *vah*, sed tamen multis gentibus est illa communis. Ob gratiam captandam de principibus vulgares populi ista loquebantur, et principes ut illi amplius hoc iterarent, postea eadem loquebantur, demonstrantes se sibi placere quæ dixerant. *Similiter et principes sacerdotum dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.* Nolentes Pharisei et invidi testimonium perhibent Christo, quod alios salvos fecerit, et in hoc apparet, quia si vellet, posset se ipsum de presenti periculo liberare. *Si rex Israel est, descendat de cruce, et credimus ei.* Scandalum Judæorum in hoc maximum erat, quia Dominus Filium Dei sese dixerit, et regem Judæorum, et hoc semper replicant et impropierant. Quod autem dicunt, *descendat nunc de cruce*, vel pro impossibilitate dicunt quasi non posset hoc facere, vel demones suadebant eis dicere hoc, quia jam sentiebant virtutem Christi, videntes omnia elementa conturbari, et intelligentes creatorem mundi esse, pœnitentes quod crucifixissent eum, sicut Paulus apostolus dicit: *Si enim intellexissent, nunquam Dominum gloriosum crucifixissent.*

Idipsum autem et latrones qui crucifixi erant cum eo, impropierabant ei. Per tropum qui appellatur syllepsis, utriusque latrones introducuntur blasphemasse eum, cum juxta Lucam uno blasphemante, alter confessus sit eum. Et potest fieri ut primo ambo blasphemassent, postea vero unus, cum vidit elementa turbari, conversus est, et credidit eum Dominum. Habuit vero idem latro tres virtutes in ipsa cruce, pro quibus Domini gratiam assecutus est, id est, fidem, spem et charitatem. Fidem habuit, quia Dominum credidit regnaturum, quem secum videbat mori. Habuit spem, quia illa præmia quæ nos sperabamus, et ipse postulavit dicens: *Memento mei, Domine, cum veneris in regnum tuum.* Habuit charitatem, qui socium suum inter tormenta castigare studuit dicens: *Nequiti times Deum, quia in eadem damnatione es.* Propterea meruit audire: *Hodie mecum eris in paradiso.* Hoc est in illo loco ubi dives Lazarus vidit cum Abraham. Qui paradisi recte vocatur ad comparationem aliorum locorum infernalium. Ubi etiam depositos credimus illos quos de pœnis inferni Dominus liberavit, usque quo in cœlum ascendens secum illos omnes in æternam Jerusalem duxit. Nam sicut Dominus primogenitus fuit ex mortuis, sic etiam primum suum corpus et animam in paradysum cœlestem introduxit, et post alios, quod non fuit antequam in cœlum ascenderet post quadraginta dies. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.* Quia Dominus sexta hora crucem ascendit, sol abscondit radios suos tribus horis in quibus Dominus in cruce fuit,

et sicut ipse tribus horis in patibulo pependit, sic tribus diebus in sepulcro jacuit. Et sicut non omnes tres horæ completæ sunt in passione ejus, sic nec per omnes dies jacuit in sepulcro, sed a toto pars intelligitur. Judæi suspicati sunt quod eclipsis solis vel lunæ fuerit ipso tempore; sed non fuit, quia eclipsis solis non potest esse nisi in ortu lunæ, neque eclipsis lunæ nisi in veteri luna. Ea hora Dominus pependit in cruce qua Adam peccavit in paradiso. Nam scriptum est quod audierit Adam vocem Dei ambulantis in paradiso post meridiem. Eadem hora qua Adam mortem induxit, eadem hora secundus et verus Adam mortem vicit. Et sicut Dominus tribus horis pependit in cruce, sic Adam tribus horis fuit in paradiso. *Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lamma sabachthani.* Hebraica lingua ponitur idem versiculus, propter reverentiam Domini, quia oratio ejus est, ideo non est interpretatum. Non autem habet in Hebræo *respice in me*, sicut in nostris Psalteriis, neque *meus*, nisi una vice, nec etiam in Græco. Nam Græce dicitur, *Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, ἡνα τί βασανίζεις με.* Ex persona hominis qui patiebatur hæc loquitur, quia quasi omnia habebant Judæi secundum suam voluntatem impleta, eum illum viderent mori in cruce. Non autem debet conjungi *cum*, sed separatim, nec debet habere in capite aspirationem. *Ei enim primum nomen est de decem nominibus quibus Deus appellatur apud Judæos, et invenitur in nominibus Hebræorum in fine, ut Michael, Gabriel, Raphael.* Dicitur autem Græce *ἰσχυρός*, id est *fortis.* *Quidam autem illic stantes et audientes dicebant: Heliam vocat iste.* Milites hoc dicebant, quia ignari erant Hebrææ linguae. Sed et Judæi hoc dicebant irridendo, et commutando in malam partem, ut reliqua. Nam et Eli prophete nomen *Deus meus* interpretatur. *Et continuo currrens unus ex eis, accepit spongiam, implevit aceto, et imposuit arundini, et dabat ei bibere.* Sicut Lucas refert; milites illudentes hoc fecerunt, quia et hoc prophetatum fuerat, et Dominus dixerat, quia sciebat prophetatum de se, et nec dum completum dixit: *Sitio.* Hoc est scio de me prophetatum, et nec completum impleatur. Et tunc erunt omnia impleta quæ de mea passione fuerunt prophetata. Bene hunc potum fuit conveniens dari Christo, quia sicut acetum de bono vino sit, ita Judæi de bona progenie mali erant facti. *Jesus autem iterum clamans voce magna.* Id est circumstantibus et audientibus. Quod clamaverit Joannes scribens inquit: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Ipse homo qui quærebatur se derelictum a patre, ipse animam suam illi tradidit, et illi commendat a quo creatum corpus et anima ejus fuerat, id est a divinitate. Quod Græce dicitur *eis cheiras sou parathesomai to pneuma mou: sic χεῖρας σου παραθεσσομαι τὸ πνεῦμά μου.* Quod bonum est homini Christiano dicere quando de corpore exire debuerit, exemplo Domini qui hoc ita dixit. *Emisi spiritum,* id est animam. Quia unde supra dixerat, *Potentiam habeo ponendi animam meam, inde dicant modo Eant-*

ait spiritum. Quid enim emittere spiritum, nisi et animam ponere? Sed anima dicta propter quod vivit, spiritus autem vel pro spiritali natura, vel pro eo quod spiret in corpore. Similiter animus pars animæ est, id est, voluntas animæ; mens autem et ipsa pars animæ; hoc est memoria. Ita autem hæc omnia adjuncta sunt animæ, ut una res sit, et pro efficientiis diversis diversa nomina sortiatur anima. *Et ecce velum templi scissum est in duas partes.* Antè sancta sanctorum pendeat cortina satis pretiosa ultra quam nullus introibat nisi summus sacerdos, et hoc semel in anno et hoc quod intra erat dicebatur sancta sanctorum, quia non habebant Judæi sanctius aliquid. Ibi fuerat arca, antequam Jeremias illam absconderet, et ibi erat propitiatorium; tamen ex uno fronte apparebant, ex altera parte reliquum erat absconsum, et illud appellatur velum quia in illa velabat, hoc est, celabat. Aliud velum pendeat exterius, inter primum altare et populum. De isto dicunt Judæi quod scissum fuerit, et non primum sciendum velum templi, ut ostendat omnia sacra transeunda ad populum gentilium. Antè enim dicebatur: *Notus in Judæa Deus; modo dicitur: A solis ortu usque ad occasum laudabile nomen Domini.*

Et terra mota est, et petrae scissæ sunt. Refert Josephus, superliminare, quod infinitæ magnitudinis erat, fractum esse atque divisum, etiam angelicas virtutes tunc in ipso tempore clamasse: « Transeamus ex his sedibus. » In omnibus his signis elementorum creator debet agnosci, pro cuius morte elementa commoventur. Typice commovenda corda gentilium, et aperienda in Dei confessione. Aperta quidem tunc fuerunt, sed mortui ex eis non resurrexerunt, nisi post Dominum resurgentem, ut sit primogenitus ex mortuis, quia nulli ante Ipsum immortales resurrexerunt, sed omnes iterum mortui sunt, ut Lazarus. Isti autem immortales resurrexerunt, et cum Domino ascendente ascenderunt. Dormientes dicuntur mortui in omnibus Scripturis divinis, et locus ubi quiescunt κοιμητήριον, hoc est dormitorium, dicitur Græca lingua, ut veraciter ostendantur omnes resurgendi in fine mundi. *Et exeuntes de monumentis, post resurrectionem ejus.* Quod dicit resurrectionem ejus, et ad hoc respicit quod dicit, *surrexerunt, et ad hoc, exeuntes de monumentis. Venerunt in sanctam civitatem.* Adhuc vocatur Jerusalem sancta propter templum Domini, et vasa quæ ibi fuerant sanctificata, et multos sanctos qui ibi erant viventes, licet nos non per omnia habeamus de eis. Nam post invenimus apostolos ibi orasse, et omnem cultum religionis observasse, usque ad subversionem ejus, anno quadragesimo secundo ascensionis ejus. Quod tempus datum est eis ad penitentiam agendam. Et quia noluerunt agere penitentiam egressi duo ursi sunt, Vespasianus et Titus, de saltu gentilium, et occiderunt ex eis undecies centena millia, et eduxerunt centum millia. Quod dicit *apparuerunt multis,* ostenditur non fuisse generalis resurrectio, sed specialis, ut et hi resurgerent, quos Deus chariores habuit, et

illis apparerent qui electi erant ad cognoscendum arcanum Dei. *Centurio autem et qui cum eo erant custodientes Jesum, visæ terremoto et his quæ fiebant, valde timuerunt.* Centurio iste, sicut habemus scriptum, ipse fuit Longinus, qui jussu Pilati aperuit latus Domini. Noluit epim Pilatus ut ejus cura cum latronibus frangeretur, quod crudelis satis erat et inhonestum, et ne Judæi dicerent non eum fuisse mortuum, sed quasi spasmodum fuisse passum. Nulla autem causa sic miratus est centurio, quomodo quando voluit et quando dixit: *In manus tuas commendo spiritum meum,* tunc mortuus est. Alii enim homines nec quando volunt nascuntur, nec qua volunt hora moriuntur. Et in hoc maxime cognovit Deum esse, et propterea credidit, et baptizatus est: etiam pro Christo postea occisus est ab Octavio præfecto. Non solum autem ipse, sed milites glorificaverunt Deum. *Erant autem ibi mulieres multe a longe, quæ secutæ erant Jesum a Galilæa, ministrantes ei.* Fuit consuetudo inter Judæos quod prophetis et prædicatoribus legis mulieres ministrabant de substantiis suis victum atque vestitum, et non erat inter eos ulla reprehensio in gentibus. Quia scandalum potuit generare, noluit agere beatus Paulus. Unde dicit: *Nunquid non habemus potestatem mulierem circumducendi, sicut Cephæ et reliqui.* Ministrantes autem de substantiis suis Domino ut meterent ejus spiritalia verba: non quod Dominus indigeret eorum carnalia, sed ut ostenderet prædicatoribus hæc sibi jure deberi. Sed et Dominus, quamvis Deus esset, tales comites et ministros elegit, de quibus nec querela esse potuisset. *Inter quas erat Maria Magdalena, et Maria Jacobi et Joseph mater, et mater filiorum Zebadæi.* Maria a qua septem dæmonia ejecerat, et Maria Jacobi, et Joseph mater quæ erat matertera Domini, quia soror erat sanctæ Mariæ. Matertera dicitur quasi mater altera, et mater filiorum Zebadæi quæ illis suis ibi serviebat cum Domino. *Cum autem sero factum esset.* Præcipiebat lex ut qui suspensus fuisset in patibulo ad vesperam deponeretur, ut quod ei de quinque regibus Josuæ præcepit fieri, et ideoque crura fracta sunt, ut inorerentur et deponerentur. *Venit quidam homo dives.* Non propter aliquam jactantiam dicit evangelista quod iste dives fuerit, sed ut ostendatur ideoque potuisse impetrare corpus Domini quod dives fuerit et decuria ordine, unus videlicet de consiliariis. Pauperes enim non erant ausi accedere ad tam potentem præfectum, quia non curabat de hoc quod Salomon dixit: *Qui despicit pauperem, peccat.* Nostri enim de quibus præceptum est pauperes colligere, ipsi despiciant eos; quanto magis ille paganus. *Venit quidam homo ab Arimathæa. Ab Arimathæa.* Ipsa est Ramatha, civitas Samuelis prophetæ in regione Samnitica juxta Diospolim. *Nomine Joseph.* Non fuit iste nutritius Domini, quia ille pauper erat; non in allo loco Evangelii de hoc dicitur, nisi hic. Unde ostenditur multos discipulos Dominum habuisse, de quibus non habemus scriptum, et qui non sequebantur, sed in

domo sua faciebant quæ Dei erant. *Hic accessit ad Pilatum, et petiit corpus Jesu.* Potentia ipsius monstratur, quod ipse per se accessit, et non per alium mandavit, sed etiam ipse, quod illum quasi damnatum ausus est sepefere.

Et tradunt de eo quod Judæi pro hac causa miserunt illum in custodiam, et ipsa nocte Resurrectionis Domini elevata sit in aere domus in qua clausus habebatur, et venerit, et eduxerit eum Dominus. Et post eum Judæi requirebant corpus Domini a militibus, dicebant milites: *Reddite vos Joseph et nos reddemus corpus.* *Tunc Pilatus jussit reddi corpus.* Magis dignitatis fuit iste Joseph secundum sæculum, et secundum Deum, qui et potens fuit impetrare, et dignus ministerium sepulturæ peragere. De isto Joseph primus accipitur psalmus cantatus. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum,* et reliqua. *Et accepto corpore Joseph, involvit illud in sindone munda.* Sindon linteum dicitur, quod mercatum est novum, de quo nihil nullius operis factum fuit. Et involvit ibi cum aromatibus corpus Domini.

Erat jam proximum observatio sabbati, et idcirco non potuit aliud facere, nisi in gyro corporis posuit aromata, et involvit in sindone; et posuit in monumento sine cooperulo, ut post sabbatum revertetur cum aliis aromatibus et tunc diligenter aromatizaret Dominum. Sed quia Joseph conclusus fuit in custodia a Judæis, et mulieres pauperes non poterant in crastino præparari, tertia die volebant hoc perficere, si corpus invenissent. Et hac consuetudine mos obtinuit in Ecclesia, ut corpus Domini in altari quando consecratur non in serico, neque in panno tincto, sed in linteo consecratur. Juxta quod a beato Silvestro constitutum in gestis pontificum legimus. Et ex ista sepultura Domini simplici ambitio divitum condemnatur, qui nec in sepulcro volunt carere divitiis. *Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra.* In novo monumento ponitur, ne si alius antea positus fuisset, dubium esset quis resurrexisset. Et sicut in utero S. Mariæ, nec alius ante eum, nec post eum jacuit. Et in excisa petra positus est, ne si ex minutis lapidibus fuisset ædificatum, suffossis tumuli fundamentis furto ablatum crederetur. Omnia ista propter nostram credulitatem facta sunt. Ante homines in domibus sepeliebantur. Sed cum fetor inhabitantes necaret, præceperunt Romani publico edicto, ne in domo sepelirentur homines neque in civitate. Tunc quia grave videbatur sub dio puro sepelire cognatos et amicos, reversi sunt ad antiquam sepulturam, ut exciderent in petris, sive sub terra cryptas, et ibi sepelirent. Unde pleraque adhuc inveniuntur et juxta Romam, et in aliis terris, ut est cœmeterium Calixti, ubi jacuit sancta Cecilia, et sanctus Urbanus cum multis militibus. Referunt de ipso monumento quia mons est super naturalem petram, ubi stare terra perhibetur, et in ipsa petra excisa crypta, et in ipsa crypta excisum sarcophagum in latere Aquilonari: habet pedes septem in longitudine, tres palmos in altitudine; cæ-

terò pavimento ipsa crypta tantæ altitudinis est, ut intro stans homo extensa manu vix possit attingere culmen; et rotunda in gyro: Quam similitudinem et ex nostris quæ in hac terra excisa inveniuntur possumus colligere. Habet autem colorem albam cum rubicundo ipsa petra; et patens erat a Meridie, unde corpus Dominicum est illatum, et super petram erat hortus. Nunc vero est conclusus locus, et in ipsa crypta basilica consecrata. *Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit.* Idcirco advolvit Joseph lapidem ne bestia aliqua intraret, et corpus Dominicum tangeret. Licet in gyro clausuram habuerit pro hortu cura. *Erat autem ibi Maria Magdalena, et altera Maria.* Istæ sunt Mariæ de quibus supra dictum est: *soror Lazari, et mater Jacobi et Joseph.* Nam Maria pro nimio dolore, quod viderat in cruce, non potuit ad monumentum abire. Sed ista Lazari soror optime recognovit liberationem suam, quæ viros et mulieres de obsequendo Domino vicit. Aliis remeantibus ad sua, istæ aspiciabant quomodo poneretur corpus, ut ei tempore congruo possent manus devotionis impendere.

Altera autem die quæ est post pasceven. Pasceven Græco nomine, *preparatio* Latine dicitur, quam nos sextam feriam vocamus, in qua Dominus crucifixus est. Quæ ideo preparatio dicitur, eo quod tunc Judæi sibi parabant quod edere in sabbato solebant. In sexto die Domino placuit crucifigi, quia Adam in sexto peccavit, et in ipsa ejectus est de paradiso. Similes sunt illæ animæ quæ parant Domino de bonis operibus requiescentis locum in cordibus suis.

Dicunt in sabbato ad Pilatum: Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc vivens, post tres dies resurgam. Ecce Judæi nostræ salutis et profectui in hoc loco servierunt, quia non solum evangelistas, sed et custodes habuimus resurrectionis Domini. Sic faciunt qui contra Deum pugnant. Unde ipsi satagunt ne fiat quod ipsi nolunt, unde ipsi præparant quod Deus habet dispositum. Optime fecerunt quando lapidem signaverunt et custodes adhibuerunt, certiores nos reddiderunt de Domini resurrectione. Sed tamen perspicendum quod adhuc vigeat in Judæa in mentibus eorum, quem nec nominare queunt præ invidia, sed seductorem eum appellent. Si sciretis qualia custodes nuntiaturi essent, nunquam eos ad custodiendum deputassetis.

Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis. Non quod ipsi Judæi milites habuissent, in potestate, sed quasi dixisset: Ecce custodiam de vobis: ordinate quomodo custodiat, ut non habeatis quid dicatis. *Illi autem abeuntes munierunt sepulcrum.* Id est de custodia et sigillatione. Nam sabbatum erat, propterea nihil aliud optati sunt, nisi per verbum. Apparet autem quia prope erat monumentum quod in sabbato ausi sunt ambulare. Et hoc videndum quia Joseph, cum esset de Ramathaim, prope Hierusalem volebat se sepeliri, ut illic resurgeret cum multis sanctis qui ibi jacebant. Persecutores vero Domini talem leguntur exitum habuisse.

Primus, Herodes, qui illum voluit occidere, et pro ipso innocentes occidit jussitque omnes Scripturas divinas aduri, et pararetur progenies ejus de regali semine David esse, et accepit Mariamnam Aristoboli filiam, ut in perpetuum haberet ejus progenies regnum. Sed quia injuste et contra Dei voluit voluntatem, cito decidit. Ipse enim non plus quam tribus annis regnavit post innocentes jugulatos; urebatur autem a foris igne sacro seu lento, corpus ejus totum putridum erat de intus. Anhelitus ejus tetrum odorem reddebat, pedum inflatio, et verendorum, et pro his omnibus maxima febris. Jam habebat occisam uxorem suam Mariamnam et tres filios suos de ea: Aristobolum, Hircanum et Antipatrem, et alios tres. Et tamen in his doloribus præcepit omnium nobilium filios recludi in uno loco, et vocavit ad se socerum suum, et ait illi: Ego novi quod Judæi lætabuntur de morte mea, sed si tu voluisses, ego habuissem lugentes exsequias, ut cum mortuus fuisset, interfecisses nobilium filios, et tunc haberem lugentes exsequias. Ille promisit se ita facturum, sed nihil fecit; sed cum mortuus fuit, præcepit ille omnes dimitti. Postquam vero mala convaluerunt in eum, accepit ille cultellum quasi ad purgandum pomum, et occidit seipsum, et sic obiit. Archelaus vero filius ejus, in Vienna exsilio relegatus obiit. Herodes quoque tetrarcha, Herodis filius, qui Joannem decollavit et Pilato in passione consensit, Lugduno exsiliatus est; Herodes alius, nepos Herodis, Aristoboli filius, qui Jacobum fratrem sancti Joannis decollavit, per quinque dies a vermibus in ventre comestus obiit. Pilatus vero propria se manu interfecit.

Vespera autem sabbati quæ lucescit in prima sabbati. Vespera a stella dicitur, quæ solet oriri prima ad-
 vesperascente die. Vespere autem sabbati, hoc est in sabbati vespere quæ incipit lucescere, pertinet tamen ad primam sabbati. Nam [ante] adventum Domini dies præcedebat vesperam, et quicumque integram diem volebat celebrare, ante celebrabat diem, et post vesperam et noctem, ut significaretur quia Adam de paradiso venit in mundum, quasi de luce ad tenebras, de innocentia ad peccatum. Post resurrectionem vero, vespera et nox præcesserunt, ut ostenderetur quia de peccato iterum venimus ad innocentiam per Christum. Quod diversa mulierum tempora describuntur in Evangeliiis, non mendacii est, sed frequentia mulierum. *Venerunt ad vesperam sabbati.* Post ipsius diei vesperam venerunt, cum adhuc tenebræ essent, id est, venerunt primo mane. Hoc ergo dicit vespere sabbati, ac si diceret, nocte quæ sequitur sabbatum. Ipso die quando passus est revertentes, paraverunt aromata et unguenta, et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum legis, ut a vespera usque ad aliam vesperam observarent sabbatum. Ideoque, sepulto Domino, quandiu licuit operari, id est, usque ad solis occasum, in unguentis præparandis fuerunt occupatæ, et quod tunc non valuerunt, transacto sabbato emerunt aromata; ut

venientes ungerent Jesum. Vespere et masculi et femini generis invenitur, tam apud Græcos quam apud Latinos, sed tamen illi dicunt *hespera* per aspirationem, nos per *v*, *vespere*, quod in multis nominibus agimus, cum in nostram linguam transeunt, aut *s* aut *v* ponentes pro aspiratione illorum, ut illi *hes*, nos *ses*. Quadraginta horas jacuit Dominus in sepulcro, et propterea per quadraginta dies apparuit eis. *Et ecce terræmotus factus est magnus.* Terræmotus factus est propter custodes ut terrerentur, ut non auderent prohibere venientes, et tamen videntes veritatemque annuntiarent. Nihil enim sic terret mortaliū pectora quam tonitruum et terræmotus. Spiritualiter, istæ duæ feminae duæ plebes sunt, Judaica et gentilis. Terræmotus, concussio Dei ex prædicatione Spiritus sancti. *Angelus Domini.* Obsequia angelorum, per quos illud ministerium perfectum est. *Revolvit lapidem.* Non ut Domino viam panderet, sed ut mulieribus monstraret jam abiisse Dominum, et ut claustra inferni dejecta et superata doceret. *Sedebat super eum.* Idcirco sedebat ut ostenderet omnia Christum habuisse devicta, et mortem et corruptionem. Nam quando natus est stantes apparuerunt angeli, ut monstraretur quia haberet pugnare cum diabolo: *Erat autem aspectus ejus sicut fulgur.* Et hoc ad terrorem custodum (debet autem habere *v* in nominativo). Quia propter timorem custodum in fulgure apparuit. *Et vestimentum ejus sicut nix.* Ad blanditiem mulierum factum est, ut in unius specie appareret. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes.* Et propter custodes talis apparuit, et ut signaret quia is quem nuntiabat et terribilis reprobis et blandus futurus esset justis. In fulgure enim terror timoris, in nive blandimentum amoris. *Respondens autem angelus, dixit mulieribus.* Ad hoc alius evangelista dicit quia dicebant mulieres, *Quis revolvit nobis lapidem?* Ad hoc dicitur respondisse. Primo pellit timorem, quia sic est consuetudo et ratio ut primo pellatur timor, cum quo non potest homo bene intelligere. Post vero audiunt de quo loquebantur ipsæ mulieres: *Nolite timere vos.* Ac si aperte dicat: Illi timeant qui Jesum non amant, quia propter illos hæc terribilia facta sunt. Vos autem quæ Jesum quæritis, nolite timere, quia ad illius obsequium veni ad cujus et vos venitis, et unum Deum habemus et unam voluntatem. *Scio enim quod Jesum qui crucifixus est quæritis.* Quoniam ego scio quod propter obsequium Crucifixi venitis, nolo ut vos timeatis, vel me vel terræmotum. *Non est hic.* Corpus ipsius quæritis, non est hic. Nam per divinitatem ubique est. *Surrexit enim.* Per se surrexit, nullius indigens auxilio, quia quantum voluit jacuit, et quando voluit surrexit. *Sicut dixit.* Quando de morte prædixit. *Venite et videte locum.* Ut si verbis meis non creditis, vel oculis vestris credatis, cum vacuum sepulcrum videritis. Sicut Dominus ejus bonus, sic etiam missus ejus. Si aliquis superbus alicui aliquid dixisset, nollet ut post ejus dicta fidem cum oculis quæreret: sanctus autem angelus etiam

alibi requisitis feminis post sua verba explorare oculis jubet. *Ubi posuerunt eum.* Joseph scilicet et Gamaliel et Nicodemus. *Es cito euntes dicite discipulis ejus quia surrexit.* Quia discipuli fugerunt et vos semper stelistis, et hic eum frequenter requisistis, vos estote puncti illorum, ut per vos discant, quæ fragilis sexus estis, illi qui viri fuerunt et amplius vobis timuerunt. *Dicite etiam Petro.* Ut quia cum femina fecit negare, femina faciat confiteri, et qui per feminam elongatus est de discipulis, iterum per feminam aggregetur. *Et ecce præcedet vos in Galilæam.* Id est, antecedit vos in Galilæam. Et quamvis alio loco videatis, tamen generali visione discipulorum ibi eum videbitis, ubi non sunt homicidæ qui eum occiderunt. Typice, Galilæa *transmigratio facta*, vel *revelatio* interpretatur. Et recte Dominus in Galilæa videtur, ut ipso situ corporis mysterium suæ resurrectionis, discipulis loqueretur. In Galilæa videtur, qui jam de morte ad vitam, de corruptione ad incorruptionem, de pœna transmigraverat ad gloriam. Et nos exemplo discipulorum transmigramus de peccatis ad virtutes. Tunc videbimus Dominum in hoc sæculo mente, in futuro facie ad faciem. *Esierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno.* Duplex mulierum mentes metus invaserat, timoris et gaudii, et unus ex miraculi magnitudine, alter ex desiderio resurgentis. Et tamen uterque femineo more, concite actus nuntiantes discipulis: quia mulier viro mortem annuntiaverat et ad malum incitaverat, nunc mulier viris vitam denuntiat. *Et ecce Jesus occurrens illis, dixit: Ave.* Quia magnam curam habebant veniendi ad monumentum, et nunc iterum concitato gradu de Domino pergunt annuntiare, recte merentur obvium habere Dominum, et maledictam Evæ mulieris in mulieribus solveretur. *Illæ autem accesserunt et tenuerunt pedes ejus.* Istæ accedunt et tenuerunt pedes ejus, et osculantur, et adorant, quia credebant eum Deum. Illi vero quæ eam Deum esse dubitabat, dicitur: *Noli me tangere.* Dicunt autem multi quia ipsa una eademque fuerit Maria Magdalena, et primo dubitaverit, post vero, ad vocem Domini correctæ, mernerit osculari pedes Domini et adorare eum. *Tunc ait illis: Nolite timere.* Naturale est hominum, cum aliquid supra naturam suam viderint, timere, maxime feminarum. Quia ergo videbant corpus incorruptibile et glorificatum ultra humanam naturam, pavebant. Quibus primo timor pellitur, ut æqua mente possint intelligere quæ dicuntur. *Ite, nuntiate fratribus meis.* Propterea apostoli fratres Domini dicuntur, quia eis sua clementia concesserat ut invocarent Patrem Dominum, dicentes: *Pater noster*, et reliqua. Et præceperat ne alium patrem auctoritatis nostræ invocarem, nisi Patrem ipsius, etiam primogenitus ipse frater ex resurrectione factus est. *Ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.* Visus est Dominus ab aliquibus discipulis antequam in Galilæam pergerent, sed tamen generalis visio discipulorum ibi fuit ubi non erant homicidæ qui illum occiderant. Et verbis et rebus Do-

minus discipulis ac suaque facta commendat. Quia enim ipse de corruptione ad incorruptionem, de mortali ad immortalitatem transierat, quasi in Galilæa videbatur. Galilæa namque *transmigratio facta* interpretatur, sive *revelatio*. Legi in quodam libro quod Galilæa illa pars civitatis vocaretur Hierusalem, pars quam Galilæi edificaverant. *Ibi me videbunt.* Hoc est, me videbunt qui occisus fui, non solum spiritum. Sedulius scribit quia Dominus resurgens primo Mariæ matri visus fuerit. Sic enim dicit:

Hoc luminis ortu
Virgo parens alimque simul cum muneræ matres,
Mensis aromatica: notum veppre gementes
Ad tumulum.

Quæ cum abissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem. Permissum est militibus videre ex parte resurrectionem Domini, sed sub terrore, ut non auderent prohibere. Attamen non est præceptum annuntiare, quia pro mala voluntate venerant: ideo non mereatur fieri nuptii Domini, sed tormentorum suorum. *Nuntiaverunt omnia quæ facta fuerant.* Quia non erant Judæi, non celabant veritatem, neque in malam partem convertebant donec Judæi eos corrumpebant. *Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus.* Pecunia argentum dicitur. Unde et in Græco *argyron* dicitur. Ecce Judæi qui dixerunt Domino, Descende de cruce, et credimus tibi: surrexit de sepulchro, quod majus est, et non solum non crediderunt, sed et argentum de templo Domini tulerunt, et pro mendacio dederunt, dicentes: *Dicite quia discipuli ejus venerunt, et furati sunt eum, nobis dormientibus.* Sapiens cito deprehendit veritatem et mendacium quod apparet in ambabus. Nunc suadet Judæi apertum mendacium. Si dormierunt, quomodo scierunt qui furarentur. Si vero vigilarunt, quare non prohibuerunt. *Et divulgatum est verbum istud apud Judæos.* Videlicet, quod milites dixerant. Nam et Pilatus audivit de ipsa pecunia sic in epistola ad Tiberium in passione sancti Petri invenimus. *Undecim discipuli abierunt in Galilæam.* Undecim abierunt, quia duodecimus occisus est. Et de apostolis propter dignitatem solummodo evangelista dicit, nam et alii discipuli et feminae abierunt in montem ubi constituerat eis Jesus. *In montem*, id est Thabor, quem et ad secreta loquenda elegerat et ad adorandum. Constituerat autem ante resurrectionem, quando prædixerat de sua passione, et post resurrectionem, per feminas. *Et videntes eum adoraverunt, quidam autem dubitaverunt.* Unde dubitaverunt Lucas ostendit dicens: *Existimantes se spiritum videre.* Putabant enim quod solummodo spiritum ejus viderint, quia corpus quod viderant subtilius aliis corporibus erat, quod jam immortale et impassibile erat. Existimabant se spiritum videre. *Quidam autem dubitaverunt.* Dubitatio eorum nostram auxit fidem, dum manifestius latus ostensum est Thomæ et loca clavorum in manibus ac pedibus. *Et accedens Jesus, locutus est eis, dicens. Et accedendo propius et loquendo du-*

bitationem aufert quod et corpus esset qui videretur et, qui loqueretur. *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra.* Ei data est potestas qui paulo [ante] crucifixus et mortuus erat, et qui resurrexerat. Nam secundum divinitatem semper habuit, quia hoc est ei habere quod esse, qui ante minoratus paulo minus ab angelis fuerat, supra angelos elevatus est. Per caelum et terram universa creatura intelligitur. Typice, ut ante regnabat in caelo, per fidem credentium regnet in terris. *Euntes ergo docete omnes gentes.* Ordo pulcherrimus, ut primo doceantur qui sit Deus Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, per quem fit remissio peccatorum, et quia nisi quis corde crediderit et ore confessus fuerit, non habet remissionem peccatorum. Cum hæc homo intellexerit, tunc debet baptizari. Nam si ætatem (sic) et hæc non crediderit, in vanum baptizatur, sicut pecus aut metallum. Infantibus vero parvis, pro eorum fide qui pro eis respondent, fit remissio, sicut de paralytico dicitur. *Videns Jesus fidem illorum qui offerebant, dixit paralytico: Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua.*

Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Sicut est æqualitas in Trinitate, sic in vocatione et immersione æqualitas, cum unoquoque nomine et mersio celebrari debet. Baptizantes, id est lavantes, quia sicut a foris, ita interiori mentem lavat. Et ideo cum tali elemento res agitur, ut quod videt fieri a foris, credat similiter intus fieri, quia peccata quasi quædam sordes animarum. *Docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Superius præcepit docere de credulitate Dei et de remissione peccatorum quæ fit in baptismo his qui credunt et confitentur, et credulitatem etiam habent, nunc præcepit ut doceantur baptizari quid servare debeant ut vestem quam acceperunt in baptismo immaculatam perferant ante tribunal Christi, et quia baptismum unum est et non potest iterari. *Omnia, inquit, quæcunque mandavi vobis.* Omnia, subauditur, præcepta quæ mandavi, id est commendavi custodienda vobis, ut qui in Trinitate fuerint baptizati, omnia faciant quæ præcepta sunt. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Quod est quod dicit: *Ecce ego vobiscum sum,* cum alibi dicat, Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cum adhuc essem mortalis sicut et vos? Quod autem promittit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi,* de præsentia Divinitatis et adjutorio quo prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate. Quandiu viventes fuerunt, fuit cum eis omnibus invocationibus eorum, et modo vident factem ejus in contemplatione claritatis; quia corpore recedebat, divinitatis præsentiam pollicebatur, ne diffiderent, licet corpus non viderent. Est Deus ubique, et est etiam cum reprobis præsentia divinitatis, quia cuncta videt et penetrat. Sed aliter est cum electis, ut faciat eorum voluntatem et secundum suum placitum eos dirigat, ut Psalmista ait: *Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos.* Qui autem dicit, usque in finem sæculi debeat

A esse cum discipulis, ostendit se scire diem iudicii, et demonstrat quod post mortem discipuli esse debeant. Ecce ostendit duas sibi inesse naturas, unam quæ recedebat corporis, alteram quam pollicebatur divinitatis. Unde conticescat Eutyches abba et monachus, qui Christum post humanam assumptionem negavit assistere de duabus naturis, sed solam in eo divinam asseruit esse naturam. Cum enim hæc prædicaret, et non posset convinci ab aliquo, Martianus imperator congregavit synodum sexcentorum triginta episcoporum in Chalcidonia urbe adversus eum, et per quadraginta dies disputatum est ab episcopis contra eum et sex monachos ejus, et non potuerunt eos convincere. Tunc in angustia imperator constitutus dixit ad omnem cœtum: Ecce nos reliquimus idola et voluptates nostras quibus pagani delectabamur, et modo abdicatis delectationibus pro fide nostra patiemur infernum. Sed scitote quia nisi cognovero verissime quid debeam credere, convertam me ad sæculi voluptates cum omni orbe terrarum, ut si vitam æternam perdidero fruar delectatione sæculi, et non doleam in illa vita utrumque perdidisse. Ecce vos omnes episcopi, non potestis convincere istos septem, qui dicunt Verbi Dei et carnis naturam unam esse; et dicunt quia vos hæretici estis et vos hæreticos et contra eos putastis; sed in disputationibus contraire non potestis, et ideo ignoro quibus potissimum credere debeam. Vos qui columnæ et rectores Ecclesiarum esse debetis, invenite consilium quo non pereat mundus, qui vobis a Domino est commendatus. Tunc respondentes episcopi dixerunt: Oremus omnes Dominum ut ostendat populis suis, qui verum quive falsum dicat. Tunc exstitit quidam qui diceret quemdam esse reclusum in petra, in similitudinem sancti Simeonis, Achaïum nomine per triginta annos, qui virtutes faceret; et alium eremitam super Jordanem ejusdem famæ virum. Tunc consilio episcoporum præcepit illic ire, et adducere illos. Cumque venissent ad specum Achaïi duo episcopi, dixerunt ei mandatum imperatoris et episcoporum. At ille respondit: *Ego non egrediar de hoc specu vivus, quia nec ambulare possum, nec disputare.* Erat namque ad mensuram corpusculi ejus excisa petra; ita ut neque hac neque illic se posset convertere, sed quasi orans jacebat inclusus in petra. Panis autem dabatur ei per fenestram et potus. Quod de corpore ejus juxta purgationem humanam exhibit, per foramen ad terram decidebat. Igitur cum episcopi quod nollet exire, præceperunt destrui specum, et expelli eum. Tunc cepit ille adjurare, ne viventem eum expellerent; sed episcopi pro salute populi non eum audierunt. Cumque eductus esset, fuit sic rigidus sicut in specu steterat; et non valuit se erigere aut ambulare, cum equo tamen deportaverunt eum ad imperatorem, simul cum illo alio eremita. Dixitque ad eos imperator: Quod vobis impedimentum fecimus, pro salute totius mundi fecimus. Quia ecce sunt septem monachi, qui dicunt quod una natura Filii fuerit in Filio Dei post assumptionem carnis. Quod omnes episcopi alique cum eis denegant; sed

in disputando non possunt convincere illos, et nisi subveneritis, omnes iterum ad paganitatem revertentur, quia nescimus quid credere debeamus. Respondens Achatius dixit: Ego non possum verbis contendere: quia diu est, ex quo disputare, vel syllogismos legere, desivi. Isti autem ab infantia usque nunc hoc studuerunt. Et magister gentium præcepit discipulo, dicens: *Noli verbis contendere: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.* Propterea necesse est converti ad Deum, ut ipse ostendat quis rectius credat, et si vult salvam fieri Ecclesiam suam. Tunc interrogavit si esset in vicino aliquis locus, ubi Deus virtutem ac signa per aliquem demonstraret. Dixeruntque ei, quod sancta Euphemia virgo miracula demonstraret frequenter in his qui per ejus suffragium Deum peterent, quasi milliaria duo a civitate. Abiit imperator cum omni synodo. Cumque pervenissent illuc, præcepit ille Achatius aperire sepulcrum ejus. Quod cum aperuissent visa est jacere quasi dormiens in lecto. Venitque rex, et osculatus est eam in pectore et episcopi, atque omnis populus. Hoc facto, præcepit præfatus vir episcopis et monachis, ut scriberet unusquisque fidem suam et sugillaret. Quod cum fecissent; posuit eas prædictus vir supra pectus ejus vidente rege et episcopis ac hæreticis. Quo facto, exierunt omnes de basilica, et clausæ sunt omnes in gyro, et sigillatæ de annulo regis, et episcoporum, atque hæreticorum. Dixitque Achatius ad omnem cœtum: Jejunate et orate per tres dies in circuitu basilicæ, ut ostendat nobis Dominus quorum fides beneplacita habeatur. Fecerunt ita ut præceperat. Die autem tertia, dixit Achatius episcopis et hæreticis: Videte diligenter sigilla ve-

stra si salva sunt, ne postea aliqua dabitatio habeatur. Responderunt episcopi et hæretici: *Salva sunt signacula nostra, quia per vices tam nostri quam illorum in die ac nocte vigilaverunt. Quodcumque nobis Deus ostenderit, absque dubitatione credamus nec contradicemus.* Tunc aperuerunt januas, et pervenerunt ad sepulcrum virginis, et viderunt quod unam chartam haberet de pectore suo elevatam, et super os suum missam, ac compressis manibus deoscularetur; aliam autem quasi corrosam a soricibus minutam sub pedibus calcabat. Non tamen cognoverunt quæ una esset et quæ altera. Dixitque Achatius ad cœtum: *Videatis quia unam fidem osculatur per quam ipsa salva facta est, aliam calcat sub pedibus? Quid vobis videtur?* Responderunt omnes: *illi fidei omnes nos subjecimus, quam ipsa osculatur.* Elevatisque manibus ejus desuper charta apparuit esse charta episcoporum, et illa hæreticorum corrosa. Quod videntes omnes glorificaverunt Deum, et corroborati sunt in fide sua. Hæretici quoque hæc videntes, projecterunt se ad pedes Achatii, et crediderunt sicut in charta integra invenerunt; et egerunt poenitentiam ab errore suo. Postea vero reduxerunt illos bonos homines ad loca sua, et illum primum recluserunt in ergastulo suo, sicut fuerat; et illum alterum dimiserunt in solitudine sua et salvavit Dominus Ecclesiam suam ab errore perfidorum. Quod et nos filii Ecclesiarum orare debemus ut Deus omnipotens eam custodiat usque in finem sæculi inconcussam et incontaminatam ut absque macula et ruga occurrat in die judicii. Quod annuere dignetur, qui pro ea effudit sanguinem suum Dominus noster Jesus Christus, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

CHRISTIANI DRUTHMARI

CORBEIENSIS MONACHI

EXPOSITIO BREVIS IN LUCAM EVANGELISTAM.

(Bibl. vet. Patr. ibid.)

Lucas ipse consurgens causa scribendi Evangelium, ne pseudo-evangelistis esset facultas prædicandi falsa, sub nomine duodecim apostolorum falso fuisse Evangelia conscripta, quod David in viginti quatuor sortes divisit sacerdotes cum Levitis, et familias, et octava sors Abia, ut præco Novi Testamenti monstraretur. *Justi ante Dominum.* Non est justus ante Dominum, si justitia non ex mentis simplicitate formetur. Prius mandatum, posterius justificatio. Cum judicamus congrue, canere Domini justificationes videmur. Laus a genere, a moribus, ab æquitate, ab officio, a mandato, a justificatione. *Et sorte exiit.* Non tunc incensum erat ponendum; sed prisca sorte cum invicem Abia succederet in ipso anno. Incensum autem defertur decimo die septimi mensis expiationis, sive propitiationis, qui aliquando in Septembri, aliquando in Octobri occurrit, propter varium cursum lunæ. Corda patrum convertit in

filios. Prudentia justorum est, non de legis operibus justitiam præsumere. Taciturnitas, et signum, et poena incredulitatis fuit. Angeli cum ad nos mittantur sic exterius implent ministerium, ut tamen nunquam desint interius per contemplationem: quia circumscriptus non est. *Post hos dies.* Videlicet officii Zachariæ. Post diem expiationis, mutatio fiebat sacerdotii. Aliter: per Zachariam sacerdotium Judæorum, per Elizabeth legis sterilitas, quia nihil ad perfectum adduxit. Et licet Moysi temporibus et deinceps effluerit, in adventu tamen Domini quasi senectute confecta erat. Sacerdotium Dei secreta cognoscit. Hebetes foris stant, et quinque mensibus occultant; quia legifer per quinque libros mysteria Christi per ænigmata annuntiat, vel lex Christi dispensationem in quinque ætatibus præfigurat. *Erat pater ejus Joseph:* Opinionem vulgi expressit. Et multi adoptant, quos filios vocant. *In signum cui*